

బురతి

ఓ పరమేశ్వరా!

ఓలేటి వేయటరానుకాస్త్రీగారు

విశ్వంబునం దెల్ల విహించెదవు గాని

కానఁగారావు నా కన్ను గవకు

తలఁపుచే నర్వంబు నలుపనేర్తువుగాని

కలుఁజేయవునాకు గాథభక్తి

నిఖలంబు నీలోన నిల్పుకొందువుగాని

చేరఁ జోటీవు నాచి త్తమునకు

జ్ఞాన మెల్లర కీవ కలిగించెదవుగాని

తెలుఁపవు నారూపుతెలుఁగు నాకు

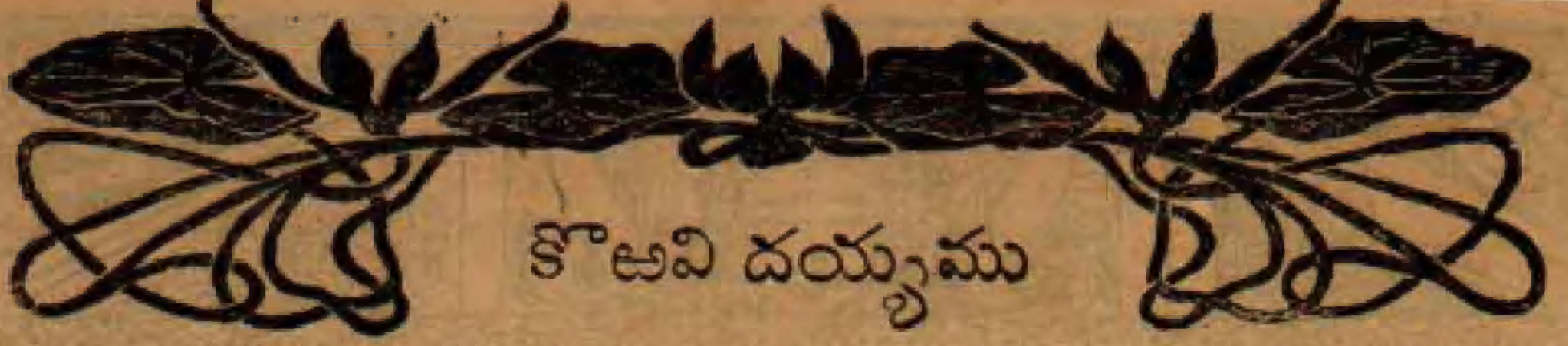
పంతమా? కాదు, నీకు—నిష్పక్షపాత!

వైరమా? లేదు, నీకు—నర్వసమభావ!

కష్టమా? కాదు, నీకు—విస్పష్టశక్తి!

యన్నిటికీ గారణములు నాయఁడ కలవు.

1137
4

కొటవి దయ్యము

రాయసము వేంకటేశ్వరము గారు. యచ్. ఏ., యల్. టి.

కృషామండలమున నెక్కడానికొకటి దగ్గఱ గనుండు గువ్వలూరు గువ్వపల్లె యను రెండు గ్రామములు గలవు. ఇవి పెద్దపట్టణములకేకాక, పెద్ద 'రస్తా'లకును జాలదూరమున నుండుటచేత, ఈపల్లెలకుఁ బోవుట సుకరము గాదు. నేల సారవంతమైనది కాకపోవుటచేత చిరకాలమునుండి యా గ్రామములు పరిపాలకుల యనాదరణమునకుఁ బాల్పడియున్నవి. ఇటీవల నా రెండు గ్రామములకును ఒక బాట వేయించవలయునని దొరతనమువారు ఆలోచించుచున్నారని తెలిసి, తమకు బాట లేవియు నవసరములేదని యా గ్రామవాస్తవ్యులు 'మహాజను' నంపుకొనిరి!

ఈ రెండు గ్రామములకును నడుచు పుంత (ఛాంక) దారి కలదు. ఒకయూరినుండి రెండవదాని కొక క్రోసుదూరము. పుంతదారిలోఁ గొంతభాగము బాగుగనుండును. తక్కినభాగమందు నేల చదునుగలేక, మిట్టపల్లములుగ నుండును. వర్షాకాలమునం దచ్చటచ్చట నీరు నిలిచి, ఈ బాటను బాహుళముగ నడ్చిపోవుట కష్టముగ నుండును. వట్టి చౌటి నేల యగుటవలన నెక్కచెట్టైన నచటఁ బెరుగుదు. కావున నన్ని కాలములందును, పగలుగాని,

నూలునంవత్సరముల క్రిందట నీరెండు గ్రామములకును గరణ మొకఁడే. అప్పటికరణమగు గువ్వలూరి రాజన్న గువ్వలూరిలో నివసించుచు, పనియున్నప్పుడు మధ్యాహ్నమున గువ్వపల్లెపోయి, రాత్రికిలుసేరుచుండెను. వేసవికాలములో నొకదినమున రాజన్న గువ్వపల్లెకువచ్చి, తన యుద్యోగపుఁబనులు చూచుకొని, యెండ తగ్గనందువలనను, తన కాదారి కొట్టినపిండియే యగుటచేతను, ఎప్పటికంటఁ గొం దెమాలస్యముగ నింటికి బయలుదేరెను. చీకటిపడినను వేడిగాడుపులు తగ్గకుండెను. దారిలో సామాన్యముగ నాతని కెవరో నహవాసము దొరకుచు నేయుందురు. ఆరాత్రిమాత్ర మెవరును తోడులేకుండిరి. అది పైగా సంజచీకటిరాత్రి. ఏబదియేండ్ల వయస్సుదాఁటినను, దేహపటుత్వము గలిగి, కాయకష్టమున కోర్చినవాఁడగుటచే రాజన్న కిట్టిపయన మొకలెక్కలోనిదిగాదు. కాని యెండతీవ్రత కారని కీసాయంకాలము శరీరము బలహీనమగుచుండెను. అందుచేతనే యీక్రోశముదూరము నామడవలె నతనికిఁ దోఁచెను.

పుంతదారిని గొంతనడచి, మిట్టపల్లపు

దారి నాలుగడుగులును దాటినయెడల నిశే
మున్నది? అవల శ్మశానవాటిక, అది దాటిన
పిమ్మట ఊరిచెరువు, దాని వెనువెంటనే
గ్రామము," అని తలపోసి, అడుగులిడుచుం
డెను. ఈకొలదిప్రయాణము తన కిప్పుడింత
భారముగనుండుట కారణజ్ఞశ్చర్యపడి, కార
ణమేమియని తలపోయుచుండఁగనే, యాతనికిఁ
గన్నులు బరువుగఁదోఁచెను. పైకి వెచ్చనిగాలి
వీచుచుండినను, వెన్నునుండి యతనికి సన్నని
చలిబయలుదేఱెను. అప్పుడు ముఖమును
చేతితోబట్టిచూచికొని "ఓహో! కొంచెము
జ్వరముసోఁకినట్లున్నదే! ఐననేమి? ఇంక
కొంచెముదూరమేకదా సడువవలెను!" అని
యాయన మూతలుపడుచున్న కన్నులు విప్పి
కొనుచు, తప్పుటకుగు లిడుచుండెను.

నిజమున నవి తప్పుటకులే! కన్నులు
గానఁబడక, ఒక గోతిలోనికిఁ గాలుజారి
యతఁడు ముందుకు సాగిలపడెను. తోడినే
మెలఁకువవచ్చి, స్వప్నావస్థలోనుంటినా యని
యతఁడు విస్మయమందెను. అప్పు డతని కొక
వెజ్జీభయముకలిగెను. దీనినిఁ బారఁదోలఁగల
దివ్యాషధ మాయనమొద్దనే కలదు. అప్పు
డాంజనేయదండకమును ఆతఁడుగిగ్గరగఁజడువ
నారంభించె. నిద్రమత్తుచేతక, జ్వరతీవ్రత
చేతను నాతనికి నాలుకతడఁబడి, కొంతసేప
టికి దండకపుఁ బదములుకూడ స్ఫురణకు
రాకుండెను. చెప్పనలవిగాని భీతి యావహిల్లుట
చేత దేహమునిండి రాజన్నకుఁ జెమ్మటలు
పోసెను. అంతట కుప్పవలె నాబాహులుఁడు

యిలుచేరవలె
చెను. ఐనను తాన
యిప్పుడు బాధిగఁ దెలియకు
తయు మెరకపల్లములుగ నుండుట
దెలియును. ఏమాత్రము బాగ్రతవీడినను,
కాలో చేయియో విఱుగునని యెఱిఁగియుం
డుటచేత, ఆగాఢాంధకారమున నెటు కాలు
వేయుటకును దోఁచక యాతఁడు నిశ్చేష్టుఁడై
చెట్టువలె నిలువఁబడియుండెను.

ఇటు లేమిచేయుటకును దోఁకకున్న
యాయనకన్నులకు, ఈదీనదశనుండి తన్నుఁ
దొలఁగింపనేలేంచిన దివ్యవరమాయనునట్టుగ
దూరమున నొకదీపము గానఁబడెను. ఇంక
గట్టెక్కితినని రాజన్న ధైర్యము తెచ్చుకొని,
"నేను వచ్చుచున్నాను అగుఁడు!" అని యా
దీపమువైపునకు కేకలు వేసి చప్పుటులు గొట్టెను
"రండిరండి!" యని దీపమునొద్దనుంచి ప్రత్యు
త్తరము రాఁగా, ధైర్యము హెచ్చి యాతా
వున కతఁడు వడిగ సడువఁజొచ్చెను. దారి
మంచిది కాకపోవుటచేత, పడుచును లేచుచును
రాజన్న యెట్టకేల కాదీపమును నమిపించెను.
అచట నొకదీపమేకాదు. అనేక కరదీపికలు
(కాగడాలు) వెలుగుచుండెను. అది యొక
పెండ్లివారిగుంపు. పాలకిలోఁ బెండ్లికూతురు
పెండ్లికొడుకును గూరుచుండిరి. బోయలు
పాలకిమ్రాయుచు వేగముగఁ బరుగిడుచుండిరి.
కూడఁ గొంతవడివారము నడుచుచుండెను.
ఇదిగో కరణముగాగు నని నాగు నాగు

గోతకాంత ముట్టినను రాజన్న పోటఁ బోయియున్నది

రాజన్న బంధువు లంత నచటికే తెంచి, పల్ల
కిలో వానియించి, గ్రామమునకుఁ దీసికొని
పోయిరి. అటు నెలలకుఁ గాని యతఁడు వెను
కటిశిరస్థి గాంచ లేకుండెను!

ఆనాటిరాత్రి యాబ్రాహ్మణుఁడు కొఱ
విద్యయగుంపునఁ బడి చాలితప్పి మోస
పోయి ప్రాణావశిష్టఁడయ్యెనని, యాగ్రామ
వాసులలో ననేకు లంత నిర్ధారణచేసిరి. అత
నికన్నులకుఁ గానఁబడిన పెండ్లిపాలకి నిజమైన
పాలకి కాదనియును, వానిమేననుండిన చంద
నము పలుచనిరేగటిమట్టియనియును, పెండ్లి
పరివారమంతయును నీకాచగణమేయనియును,

కాదు నిజీప్రోవునటు తెల్లవాఱువలకుఁ
దాను పెండ్లివారితో నడచుట నిశ్చయ
మని చెప్పుచుండెను. అదిచటకే జ్వర
మంకురించివ రాజన్నకు, "ఊరువానికిఁ
గాలిభయము పొరుసూరువానికి నీటి
భయము," అను న్యాయమునొప్పున
నారాత్రి శృశానవాటిక సమీపించిన
కొలఁది తాత్కాలిక మతిభ్రమగాము
గలిగి యాపరిసరములందుఁ బరిభ్రమింప
సాగి, తుద కచటిచెట్టుతగిలి పడిపోయి
యందు పని యొకటిదట్లు బుద్ధిశంతు
లూహించిరి. అతని కన్నులకు నయ్యము
లుగాఁ దోచినవి, అప్పుడప్పుడు చనిటి
నేలలలోఁ బొడఁగట్టుచు నారిపోవుచుండు
సామాన్యపు దీపకాంతులే యనియును,
దీనికే రాజన్న చెప్పెడి వృత్తాంతమే నిద
ర్శనమనియును, వారి యభిప్రాయము.
కాని వారి మాటలు పాటించువారు

లేకుండిరి. కొన్ని దినములవలకును రాజ
న్నకు రాత్రులందు జ్వరము తగులుచుండుటఁ
గాంచి, యది తప్పక భూతజ్వరమని యెంచి
భూతవైద్యులతనికి విభూతిపెట్టి, మంత్రోదక
ములు ద్రావించిరి. ఎన్నో జపములు చేయిం
చిరి. దిగదుడుపులు పెట్టించిరి. ఎట్టకేలకు
రాజన్న యారోగ్యపంతుడయ్యెను.

ఆబ్రాహ్మణుఁ డారాత్రి కాలుజారిపడిన
ప్రదేశమిదియేయని యిప్పటికి నాయూరివా
రొక పెద్దపల్లవుఁ బ్రదేశమును జూపించుచుం
డును. వానకాలమున నచట నీరక్కువగ
నిలిచి, దట్టముగ జమ్ము మొలచియుండును.

కానబడిన మిట్టనేల కిప్పుడు “దయ్యాలదిబ్బ”
యనిపేరు. ఆచుట్టుకట్టల గ్రామములలో
నేటికిని, రాత్రులు మంకువట్టుకట్టి యేడ్చు
పిల్లలను తల్లులు, “దయ్యాలదిబ్బమీఁద దిగ
విడిచెదము నుమీ!” అనియును, “బావన
బాడవలోఁ బడఁద్రోతుమ”నియును జడిపించి,
నిద్రపుచ్చుచున్నారు. ఆ గ్రామ శ్మశానవాటిక
సమీపమున నుండు పల్లపు ప్రదేశమున

రాత్రులం దట్టిమెఱపులు కానబడఁగనే
కొఱవినయ్యము యి ఊరేఁగుచున్నవనిమా
మమునందలి పామరజను లిప్పటికిని భీతి
చున్నారు. సాయంకాలము మొదలుకొ
మఱునాఁడు సూర్యదర్శనమగువఱకును ఆ
డవవై పునకుఁ బోవుట కచట నెవరును సా
సింపరు!

ఆ హ్వ న ము

నిడుమోలు కనకసుందరం గారు వి. ఏ.

జ్యోతసరమావధీ! మృత్యుదేవి! రమ్మ!
రమ్మ! మాతల్లి! నీరహస్యమ్ముఁ జెప్పుమ!
దినదినము భవదీయదర్శనమె కోరి
యైహికానందదుఃఖము లనుభవించు
నాదు సత్త్వము, సర్థంబు, నాదు నాశ
యంబు, ప్రేమయు సర్వంబు, సతినిగూఢ
వృత్తి నీసన్నిధికె ప్రవహించు నెపుడు
అంత్యమున నాపయి నీ దృగంచలములు
పఱప, నాప్రాణ మిదె సమర్పణమొనర్తు
సలలితప్రసూనములు దామ సరణిఁగూర్చి
ప్రాణనాథునికొఱకు నేర్పఱపఁబడియె.
వధువు నుద్వాహమైన, నిల్వదలి తనదు

కున్నాను ఈ దీవేయిలో పడ్డాను. అంతలో ఒక కప్పులో "హాట్ టీ" తేచ్చియిచ్చింది మను. ఒక్క గుక్కన గొంతుకలో పోకుతున్నాను. అదికాస్తా కడుపు లోకి పోవడంతోనే శరీరం చల్ల పడ్డది. ఆయాసమంత తీరిపోయింది. మను నావద్దనే యింకొక కుర్చీలో కూర్చున్నది. మామూలుప్రకారంగా నేను కబుర్లకు ప్రారంభించినాను. చెప్ప మ ర చి నా ను. అప్పుడు మామూలుగానే మాకుర్చీలు ఆరుబయలు, పూలచెట్లవడుమ ఉన్నవి. అప్పుడే పూచిన పూలవాసన పిల్లగాలి తేచ్చి మామీద చల్లింది. మే నూకువాసనకు ఆమోదిస్తూ ఖులాసాగా ఉన్నాము. ఆమాటా యీమాటా చెప్పుతూ "మాసరస్వతి పిల్లవాడికి పుట్టినరోజు పండగట. విందుకు పిలిచివెళ్లింది" అన్నది మను.

"ఎవరిని?" అన్నాను నేను.

"నన్నే" అన్నది.

"ఎప్పుడు వచ్చింది?"

"ఇందాక!"

"విందెప్పుడు?"

"లే" పన్నది మను.

విందు పేరెత్తిగానే, యిన్నాళ్లనుంచి లోలో పలనే అణిగివున్న నాకోర్కీ తిరిగి మొలకెత్తింది. జొన్నరొట్టె జ్ఞాపకం వచ్చింది. అదీ యీసమయానికే! రేపాదివారం. సెలవు ! అదీ నాఅదృష్టమే! అను కోన్నాను. నాగక ఆలోచన తోచింది. "నాకోర్కీ తీరకోజా వచ్చింది కాబట్టే అన్నీ కలిసి వచ్చినవి" అను కోన్నాను. ఇవన్నీ ఒక్క నిమిషమే నామనసులో ఉన్నవి. ఈ నిమిష కాలం నేను పరధ్యానంతోటి—పర ధ్యాన మేమిటి?—జొన్నరొట్టెమీద ధ్యానంతోటి— ఆలోచిస్తూన్నాను. జొన్నరొట్టెమీదకోర్కీ. రేపుఅది వారం—కోర్కీను సెలవు!—మనూరు విందు! నాకుమాత్ర మెందుకు విందు కాహడమ? ఆలోచించాను. మను రేపు భోజనానికి పోయిన వెంటనే నాకోరినన్నీ— స్వయంగా కాచ్చి—కడుపార—కోర్కీ తీర—వేవిళ్లు తీరగా—కాచ్చి తిందామనుకున్నాను.

"ఎచ్చే! అదికాదు—" అని నేనంటూవుండగా నామాట కడ్డు తగిలి "నేను వండిపెట్టక పోతాననేనా అన్నది నవ్వుతూ.

"అచ్చే! అదీకాదు. దైవచిత్రాని కాశ్చర్య వేసింది. అన్నీ కలిసి వచ్చినందుకు—"

ఆశ్చర్య మెందుకు! దైవచిత్రమేమిటి? నాకక్కా కావడం లే" పన్నది మను.

"మన నాగేశంగారింట్లో ఏదో—ఏదో—చెప్పవలసి పరిగా వినబడలేదు—ఏదోపండగట. భోజనానికి నను పిలిచాడు" అన్నాను నేను.

"మరి యిందుకో చిత్రమేమిటి?" అన్నదిమారా

"కాదామరి? రేపటిరోజు నేనీమా విందు—నాకు విందు! అదివారం—సెలవు! చిత్రంకాదా?"

"అయితే, రేపు వండిపెట్టే బాధ నాకు తప్పి దన్నమాటే!" అన్నది మారాణి నవ్వుతూ.

నే 'నా' నన్నాను.

సరిపోయింది. అంతలో భోజనానికి వేళయి లేవండని యాచించడానికి కాదోలు, మాగడియాలో తొమ్మిది గంటలు కొట్టింది. మారాణి లెక్క పెట్టిం ఆరాత్రి గడిచింది!

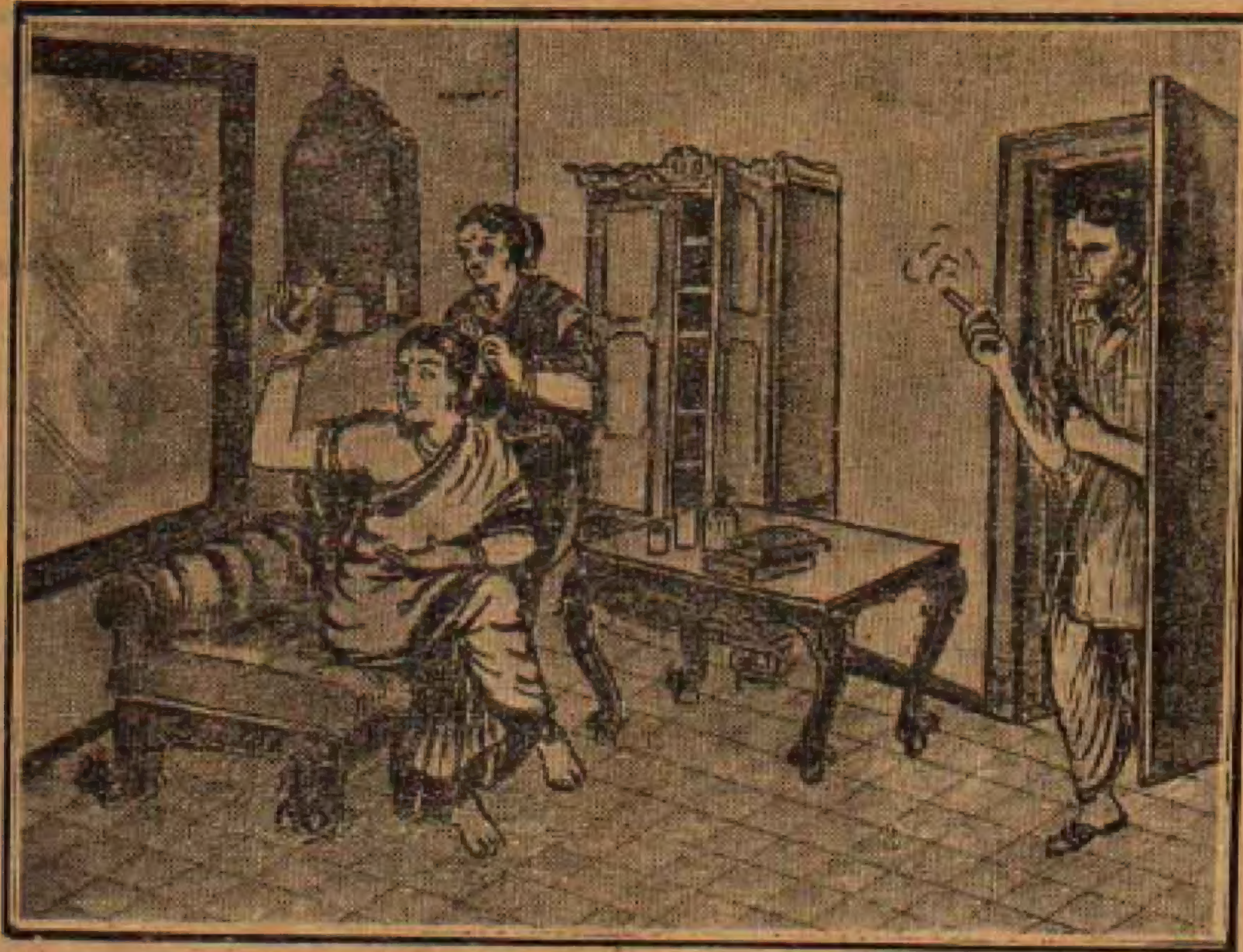
అదివారం తెల్లవారింది. ఎప్పటికంటే కొంత ముందుగానే "కాఫీ" సమారాధన అయింది; ఇం విందుకు వెళ్లే హడావిడి! అది కట్టుదునా—యిది కట్టుదునా— అది తొడుగుదునా—యిది తొడుగుదునా అయింది. పింగారించుకోవడంలో—జడ అల్లుకోవడంలో—కత్తూరిబొట్టు దిద్దుకోవడంలో—చీర కుచ్చి పద్దుకోవడంలో—పైట సవరించుకోవడంలో—ఈ కనుకు బెగుకులు రెండూచేతులమా—మెడమా—న ముమా—కాళ్లమా—తగిలించుకోవడంలో—అల్లమా—నీ మురియండలో—కుంకులో—ఇంకా అందులో—యిందులో—పది గంట లైంది. ఇంకలోన బు వచ్చి వాకిట నిలిచింది.

"మనోహరి!" అని పిలుపు వినబడ్డది.

"అ. రా." అన్నది మనోహరి.

అదే—మామనూ మనోహర చూర్తి అద్దం యెదుట నిలిచింది. గది అంతా గువాసనతోటి ఘమ, ఘమా యిస్తుంది. మనూ చేతిలో 'బ్రీటోడిర్' చమకా నీసా ఉంది. అందులో సెంటు రాచుకుంటూంది. చూచాను.

తలుపులు విడాయించాను. గొల్లెంపెట్టాను. ఎవరూ లోపలికి రాకుండా బందోబస్తు చేశాను. వట్టు తీశేశాను. దోపతి కొన నడుముకు దోపుకున్నాను. వంటయింట్లో ప్రవేశించాను.

జొన్న సిండికోసం

వెతక ప్రారంభించాను. దొంతర లన్నీ దింపాను. పెట్టెలో—తపేల్లాలో—కుండలో—డబ్బాలో—డబ్బీల్లో—అందులో—యిందులో—అన్నిటో వెతికాను. అన్ని రకాలపిండి—సెనగపిండి—ఆప్పడాల పిండి—లియ్యప్పింకి—పెసరపిండి(ఎందుకో?)—అన్నీ పున్నవి—గోధుమసిండి పెద్ద బాసె ఉంది. కాని, జొన్న పిండి మాత్రం లేదు. ఆలోచించాను. జ్ఞాపకం వచ్చింది. జొన్న లే లే

సరస్వతి లోపలికివచ్చింది. నేను.....గదిలోకి సిగరెట్టుకాలుస్తూ వెళ్లాను వాకు నవ్వువచ్చింది. నవ్వాను. ఎందు కింతసింగారం—ఇంత ఆడంబరం? ఎందుకో? స్త్రీజాతికదా! అని వామనను జబాబిచ్చింది.

ఎట్లాగైతేనేం? ఒక్కసారే సింగారం అంతా ముగించుకుని బయట పడ్డది మను.

ముసిముసి నవ్వులతో నన్ను క్రీ గంటచూసినది. ఆయాపున కర్మ మేమో? "నేనిప్పుడే లాగుమన్నాను" అనేనా? నేనూ తృప్తిగా ఉన్నదని చెప్పడానికి బదులుగా తల ఊచినాను. మరల నవ్వింది. దీనికి మాత్రం అర్థము నాకు తెలీలేదు. "పోయి వత్తునా? వెలవా?" అనే కాబోలును! నే నూరితే నవ్వాను. సరస్వతి, వనోహరీ, బండి యెక్కారు. బండి కదిలింది. నేను తల వాకిలి దగ్గర నిలు మన్నాను. మను తిరిగి నవ్వింది. నేనూ నవ్వాను. బండి వెళ్లి పోయింది. కనబడినంత దూరమూ మే మొకరి నొకరము చూస్తూనే ఉన్నాము.

లేదు. పిండి యెక్కడిది? ఏమిచెయ్యాలి? కోర్కె బలమయింది—సందు చిక్కింది. ఇన్ని విధాల ప్రయత్నించాను. ఇక వెనక్కు తగ్గడమా? కాదు—ఈపూట జొన్న రొట్టె కాల్యవలసిందే! కడుపార తినవలసిందే! తప్పదు! అని నిశ్చయించుకున్నాను. వట్టు తిగిలించి కొన్నాను. బాబూ తోవ పట్టాను. జొన్నలు కొన్నాను. ఎంతకు! రూపాయికా రెండు రూపాయాలకా? నావంటివాడు బాబూకుపోయి—జొన్నలు కొనడం రూపాయకా? నామూషికాదూ? అయిదు రూపాయాలకు కొన్నాను. కూలివాడేతే పట్టించుకొని మహా ఆనందంతో ఇంటికి వచ్చాను. చాలాకాలంనుంచీ ఉన్న యాకోర్కె నేటికి తీరింది కదా, అనుకొని మహాఆనందములో నన్నే నేను మరచి పోయినాను! చూడండి—జొన్నలు తెచ్చి యేమి లాభం? పిండి విసర వద్దూ? ఇంట్లో విసిరే వారెవరు? అదీ నేనే చేయాలేనా?

వాళ్ల దగ్గరికి వెళ్లాను. దగ్గరే కూర్చుండి పిండి విసరించుకొన్నాను. ఆర్రం మరి! పిండి పట్టిండుకొని! యింటికి వచ్చాను.

తలుపులు దిగించాను. యథాప్రకారం వంట యింట్లో ప్రవేశించాను—నీలాగనుకొన్నానో? ఋకు పట్టుని యింట్లో నలుడు లాగ—చిరాట్రానింట్లో భిరుడు లాగ!

ఒక పెద్ద పళ్లెంలో పిండి పోశాను. ఇంక నీళ్లు పోయాలి. ఇక్కడ గొంతు పట్టుకుంది ఉండునీళ్లు పోయాలన్నా, చన్నీళ్లా? ఆలోచనగా దిగాను. ఏమీ తోచదు. గోధుమ పిండిలో ఉడుకు నీళ్లు కలుపుతారు—జొన్న పిండిలో కలిపే లేనీళ్లు? ఉడుకునీళ్లా, చన్నీళ్లా ఫీఫీ! ఈ-ఈ-ఈ వారి కిదియేమి చెప్తో గాని వాళ్లు పే పనులు మనకు కొంచెం గూడ తెలియనీయరు. ఏ దులో వీదీ, యెంత—కలపాల్సో, చెప్పరుకదా! వాళ్ల పుట్టి యేమి నుమరుతుందో! తెలిపితే మేము శేర్వుక పోతాననో—నేర్చుకుంటే తమలో మాకు అనవరముండదనో—ఏమో మరి! వాళ్ల పనులో మనము తోక్కిం కలిగించుకోవడం వాళ్ల కేమాత్రం గిట్టదు—ఓర్పులే! ఆ, తోక్కిం కలిగించుకోవడమంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆందుకు రెండుమూడు నిదర్శనాలు నాస్వానుభవము ను మండి—చెప్పి మరి జొన్న పిండికి వద్దాము.

ఒక నాడు—ఆదివార మని జ్ఞాపకం—మను వంట చేస్తూంది. నేనింట్లోనే వున్నాను. పేపరు చదివి ముగించాను. ఏమీ తోచలేదు. సిగరెట్టు కాలుస్తూ, వంట యింట్లోకి వెళ్లాను. “వంట అయిందా” అన్నాను. అయిదునిమిష “లాగాలే,” నన్నది మను; కూర్చున్నాను. ఆపక్కనే ఆలూదుంపలు—కత్తిపీట—ఉన్నవి. నా చేతు లూరుకోక, దుంపలు కూరకు తరుగు దామని కత్తి పీట మీద కూర్చున్నాను. నాలుగు గడ్డలు తరిగినాను. అంతవరకు మను వావైపు చూడలేదు. ఇప్పుడు చూచింది. చిరునవ్వుతో “నేను తరుక్కో లేనా యేమిటి? ఊరుకోలేయా? పేపరు చదువుకోరాదా! అడవాళ్ల లాగ కూరలు తరగడం యేమిటి?” అని నన్నన్నది. నేను

“లేతకాని నేనా—నీవు జ్ఞేశం!” అన్నాను కోపం తో. “అన్నీ నేనే శరణుతాను ఇంక నాలుగో అయినో ఉన్నది. అవీ తరిగినతరువారే చూసువులే వారేతివునో కాదో!” అన్నాను.

త తూన్నాను. ఏమోగానియ్యకుంది—పాన మ్మంది—అందులో మగవృత్తుంది. వాకీలాటి ప్రణయ కలహమంటే—ప్రణయకోపమంటే—చాలాప్రీతి—వీదోఒకటి—మూ దేవాణ్ణి—అందులో—నిజానికేమి గాని—మారాణి—మామనోహ—ముక్త్యోపి—మాటి మాటికీ అంగడి. ఆలగ తెప్పించడంలో—తీర్పుడంలో—నామా తమామగా నేడ్చుండేది పోనిండి—రెండుదుంపలు తరిగాను. చూడోగడ్డలుక్క తు ఎర్రని రంగు కనబడ్డది. “ఏమా?” అనిచూచాను. నాజేలోనుంచి తురు జొట జొటకూరుతుంది. చూచింది మను! “అమ్మయ్యా, వేలు తరు కొన్నానా!” అన్నది గాభరాతో. గడ్డపేటిక నీళ్లలో తడిసి వేడికి మట్టిగది. చూరికే మట్టి ర? “వద్దంటే విన్నారకూ! ఆడంగులపక్కలో రావడమెందుకు? కూర తరగడ మెందుకు? కత్తిపీటలో పనికాదా! వేలు తరు కొన్నానా మెందుకు?” అని మెల్లగ మందలించింది. నేను నీకాపమే యింత చేసిందన్నాను. “నేను కాపం పెట్టానా?” అన్నది. “గొణిగావే—వీదో ముత్రించా” వన్నాను. వచ్చింది కోపం—తీర్చక పోతానా? తీర్చాను. సరిపోయింది.

మరోటి:—ఒకరోజున ఇంట్లో కూర్చుండి యేదో రాస్తున్నాను. తలపైకెత్తి ఆలోచిస్తున్నాను. పటాల వంక దృష్టి పోయింది. పటాలు మసకగా కనబడ్డవి. ఏమిటా అని చూశాను. దుమ్ము పడింది. రోజూ ఇదిచే అలవాటు. ఈరోజున ఎందుకు తుడవలేదో—ఏమి పని మీద వున్నదో—తుడవలేదు. పోనీ—నేనే తుడుద్దా మనుకొన్నాను. మను వంట చేస్తూంది. నేనే తుడుద్దా మనుకొన్నాను బల్ల మీ దెక్కి తుడిచాను. రెండు పటాలు తుడిచాను. చూడో పటం తుడుమూన్నాను. ఇంతలో నేమైందో, ఆపటం గోడమీదుంచి జారి నేల మీద పడెడి, అదం పగిలి ముక్కలు ముక్కలైంది. చె

నంటమాని వచ్చింది! నేను పగిలిన పెంకు లేరబోయి నాను. అంతలో ఆ! చేతుల్లో గుచ్చుకుంటూయేమో! ఎందుకంత తొందర? ఇంట్లో పువ్వుయకదా—త్వరగా పంటచేసిపెట్టి, మహాన్నం నుంచి తుడుద్దా మనుకున్నాను! మగాళ్ల పనురింటే! ఆడాళ్ల పనుల్లోకి రావడం నాకేమీ బాగుపడ లేదమ్మా! అని కసిరింది. ఆగసురు లోకూడా ప్రేమామృత మొలుకుతుంది!

ఇంకొకటి:— పెరిపుడినము. శరీరమంతా చెమట పట్టింది. తొరగా స్నానం చేతామని నీళ్లగదిలోకి వెళ్లాను. నీళ్లుతోడి పుండలేదు. మను శాయి చెంత వున్నది. ఆరిడకు లేచికుండానే స్నానం చేసి, భోజనానికి తీవ్రపెడదామనుకున్నాను—తమాషాకే! కాసులో నీరు మహాపోతుంది. నాలుగుచెంబులు తోడాను. చెంబు కాసులో దూర్చా. తీసిబిప్పుకు చెంబు కొంచె మడ్డు పడ్డదికాబోయి! రాలేదు పట్టిలాగాను. కాసు గడగడ వణికింది—వరిగింది—కింద బోర్ల పడ్డది. మసలే నీళ్లంతా నాకాళ్లమీదనే. బొబ్బ లెక్కినవి. అంతలోనే ప్రత్యక్షం మామహారాణి! తటాలున లోనికికెళ్లింది. కొబ్బెరచమురు నీసాపట్టుకొనివచ్చి, నూనె నాకాళ్లకు రాచింది. దావ్యరుగారిని పిలిపించింది. మరేం. పదేసుకోజాలవరకు “రీవు ఆకామెడికల్ సర్టిఫికేట్” దొరికింది.

చెప్పనలెసంటే యీలాటి వింకా ఉన్నది. ఇవన్నీయెందుకు వచ్చినవో చెపుమా! ఆ—మరిచాను. ఇంతకూ చెప్పనచ్చిందేమిటంటే, ఆడవాళ్లకు వాళ్ల పనుల్లో మనము కలిగిండుకోవడం గిట్టదు. ఇంట్లో పనులన్నీ వాళ్లదే “సర్వస్వామ్య సంకలితం” నిజమే! పురుషుల బతుకంతయు వాళ్లచేతుల్లోనే ఉన్నది! కదా! అదేవారికి అహంభావం.

కాని, యిదెక్కడి న్యాయమో, వినండి—మాపనుల్లో—మావ్యవహారాల్లో—వాడు వేలు పెట్టనచ్చునట! ఇందు కొక్కటే నివర్తన మిస్తాను.

నాకు కథలు వ్రాయడమంటే చాలాప్రీతి. అప్పుడప్పుడూ తమాషాకథలు వ్రాసి మాసపత్రికలకంపేవాణ్ణి. ఒకప్పుడు ఒకకథ వ్రాస్తూన్నాను. అందులో భార్యా

మొదలుకు వేడెక్కింది. తలనొచ్చింది. విసికినాను. రేపు వ్రాయవచ్చునని కాకితమట్టె బల్లమీద పడేసి తోటలోకి చల్ల గాలిలోకి వెళ్లాను. కాని, భర్తప్రశ్నకు జబాబు మనసులోనే వెదకుతున్నాను. సిగరెట్టుమీద సిగరెట్టు కాప్పినాను. పొగ నుడిగాలివలె మేఘమార్గంలో కలిసి పోయింది. జబాబు దొరకలేదు. ఈవిధంగా అయిదారు సిగరెట్లు కాల్చేటప్పటికి బుర్రసాఫయింది. జబాబు దొరికింది. ఆలస్యం చేస్తే మళ్లి పోతుండేమో అనుకొని తొరతొరగా యింట్లోకివచ్చాను. బల్ల చెంతకువెళ్లాను. కలంచేతపట్టాను. వ్రాయబోయినాను. అదే—ఆశ్చర్యం అక్కడ జబాబున్నది. నాకు కోపంవచ్చింది! నేల తన్నాను. ఎవరు రాకారా అనుకొన్నాను. అక్షరాలు ముత్యాలవలె గుండ్రంగా, స్పష్టంగా ఉన్నవి—పోల్చుకున్నాను! ఈయధికప్రసంగ మెందుకు? మా వ్యవహారాల్లో వేలుపెట్టడ మెందుకు? అయినా యేమి వ్రాసిందో చూదామని చదివాను. నాకోపమంతా మాయమై పోయింది! కాతుకంపుట్టింది! నాభావంచేత—ఇందులో ఉన్న భావంచేత—అయినా యిదేబాగుంది! సంతోషించాను. ఆవిక్కు ప్రశ్నకు ఈవరకుమైన జబాబుకూ సమ్మత సరిపోయింది! అదే అంటారే! ఆడవారి మనసు ఆడవారికే తెలియాలెనని! నిజమే! ఇంతకూ ఆరాసిన వారెవరో చెప్పలేదని మీకు కోపంవస్తుండేమో! ఔహాను సంతోషం తీరుతుంది. మా మ—నో—నా—రి!

పోనీలండి. పెడతోవను బడ్డాము. ఇంకనైనా మన జొన్నరొట్టెకు వడ్డాము.

జొన్నపిండిలో వేడినీళ్లు పోయాల్నా—చన్నీళ్లు పోయాల్నా! అలోచించాను—అలోచించాను—ఇంకాఅలోచించాను. కడ కేనో ఒకనీరు పోడ్డామనుకొని, చెంచెడు చన్నీళ్లు అందులో కుమ్మరించాను. పిండి కలిపాను. నాకు నవ్వువచ్చింది—కోపకూ వచ్చింది! పిండి పలచబడ్డది. జానయింది! ఏంచేయాలి? నా తెలినికి సంతోషించాల్నా; కాక, యీలాటిపనులు నాకునేర్పనందుకు మాతలిదండ్రులపై కోప్పడాల్నా? పోయిన రితి దండ్రులమీద కోప్పడి యేమి లాభం? ఉన్న మనూపై

చుట్ట. ఈవిధంగా గట్టిపాటికప్పుడు నీకుపోయడమా, పలవచారికప్పుడు సిండికలపడమా! ఇందులో రెండు గంటలకాలం గడిపాను; విసుకుపుట్టింది. కడుపులో నా పొద్దుటినుంచి, కాఫీకప్పు మరేమీ లేదు. ఆకలి చిచ్చు ముట్టుకుంది. ఇప్పటికి మాడుగుంటలు కొట్టారు. ఒక్క కట్ 'వీ' అయినా తాగి వద్దామని మాపిథిలో నాన్న క్లబ్బుకు పోయినాను. వీ తాగడాను ఇంటికివచ్చి తిరిగి నాపనికి పారంభించాను నీకుపోయడం—సిండికలపడం సరిపోయింది! పెద్దగచ్చుకివందంత ముట్టలుయింది సిండి! ఇకపోయి రాజీనీ, సిండి మరీద్దామని తిచ్చాను. కట్టలు పోయిలోపేర్పాను—కిరన్నాయి నీసాలోనుంచి కుమ్మరించాను. ముట్టించాను. పెద్దమంట ఆయింది— ఒక్కనిమిషమే! ఆరిపోయింది ఊదమొదల చెట్టాను. మండను. తడికర్ర. ఊదాను—ఊదాను—చీగబారింది. ఇల్లంతా చూస్తుంది. నానుక్కులో, కమ్మలో, తొరలడ్డది. ఆప్పుడు నాకుకోపం రాతడంటే యెవరైనా పమ్ముతారా? నవ్వుతారేమో! పోయిమీద—కర్రల మీద—మనమీద—తొన్నకొట్టెమీద—నామీద—అన్నిటిమీదను— అందరిమీదను— విసుక్కున్నాను.

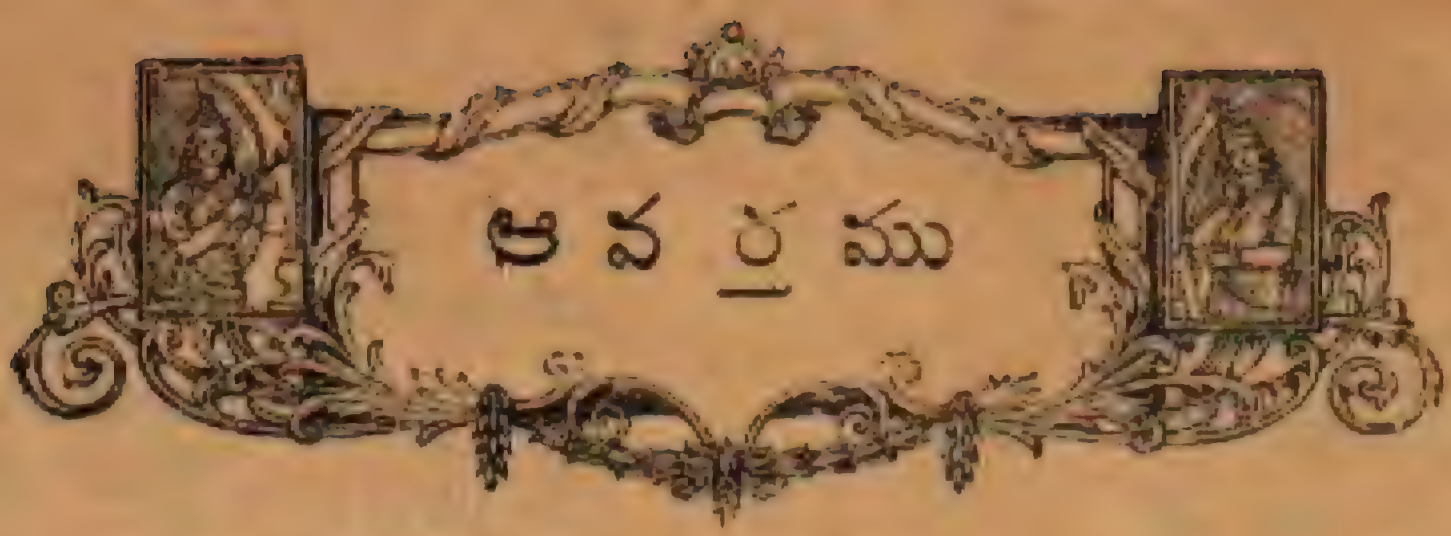
ఇంతలో సిగరెట్టుమీద బుద్ధిపుట్టింది. గోదకు తగిలించి వున్న మట్టకలులోనుంచి 'సిజర్స్' తీశాను. అట్టే నిలబడి,—గోదవైపుగానె—నిలబడి సిగరెట్ వేలిగిస్తున్నాను. అంతలోనే "ఇక్కు—ఇక్కు" అన్నట్లు వివబడ్డది. వెనక్కు తిరిగి చూచాను. అదుగో గడపలో నిలబడి నాచేష్టలన్నీ మామూలాది మారాణి! కుక్కపిల్ల పల్లెంలో వున్న పిండి కతుకుతుంది. చూశాను—నోట్లో సిగరెట్—చేతిలో చొగించిన నిప్పుపుడగ! నేను! తెల్లబోయినాను! ఈకుక్కపిల్ల లోని కేలాగొచ్చిందా? ఈ మను ఆకాశంనుంచి లోనికిమాకిందా? ఏమీ తోచలేదు. క్లబ్బుకు పోయి తిరిగి యింటికి నవ్వునప్పుడు తలుపు మూయ మగచినాను కాబోలును!

మను లోనికివచ్చి కుక్కపిల్లను వెళ్లగొట్టింది! నామెగం చూచింది. నానీక్కు మొఖం నాపాపాలన్నీ చెప్పిందేమో! కాని, మను ఏమీ మాట్లాడకుండానే తిరిగినిమిషం నామెఖం పరకాయించి చూచింది. ఏమిగ్రహించిందో—నాకమ్మలగుండా, నోటిగుండా, మమ్మలగుండా, నీకు కారుతుంది. కమ్మచెర్రబడి, పుట్టివని. ఏమిగ్రహించిందో—గ్రహించింది. నవ్వింది! ఆనవ్వులోను

బాటి—కోపం—నయ—ప్రేమా—అత్రం—అన్నీ కలిసినవి! "ఈలాహూర్స్పంది!" అని గోదవర్గర ప్రివేసింది అరనిమిషంలో నాయి రాజీసింది! చూడండి—ఆసాయించిన్న దిక్ట రస తల్లికెటిగివట్లు—చాగామండింది. తొరలోనే అన్నం—పప్పు—పులుసు—వండింది. కంచం నామందుకువచ్చింది ఆకలిచిచ్చు చల్లార్చ ప్రారంభించాను. మెల్లగా పొద్దులనుండి—నేపడ్డపాట్లు అన్నీ చెప్పాను.

పల్లెంలో అన్నంముగియగానె చేడిచేడిగా ఒకరొట్టెవచ్చి పల్లెంలోపడ్డది! అదే తొన్నకొట్టె! నేను పప్పు, పలుసుఅన్నం తినేలోపుగా పిండికలిపి, రొట్టెకాట్టింది. ఒకటి కాగానె యింకోకటి—దానివెంట యింకోకటి—అరడజను! కడుపు చల్లబడ్డది. పడ్డప్రయాసంత ఫలించింది! చిరకాలంనుంచి వున్న యీకోర్కి యీ నాడీలాగయ్యాడేరింది! మనకు నిమ్మకొందింది. నేను భోజనముచేస్తూవున్నంత సేపునామను—పెంకిమను—నన్ను చూసి—నాప్రజ్ఞకు సంతోషిస్తూ—నవ్వుతూనే—

శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి (సాహితీ సమితి)

౧

ఎంతకాలము గడచిపోయిన !
దింతవఱకును బ్రాహ్మబలమున
సంతరించుచునుంటి దీనికి
సంత మెన్నటికో!

౨

ఓషజాలని భానుమంజల
తాపమున వసివాడె దేహము,
ఆషగాజల శైత్యభరమున
వేషధువు పుట్టెన్.

౩

అక్కటా! యేవైపు చూచిన
మెక్కనావయుఁ గానరాదే!
ఎక్కటిగ నావర్తమందునఁ
చిక్కిపోయితి నే!

౪

చఱ్ఱమని వడి లాగుచున్నది
గిఱ్ఱగిఱ్ఱనఁ ద్రిష్టదాన్నది
మొఱ్ఱ యిడగా బుద్ధి పుట్టెడు!
నెఱ్ఱ నయిపోతిన్!

౫

కాలుసేతులు దుర్బలము లయి
డీలుపడఁ జొచ్చెన్

౬

అక్కటా! యిక నాదుజీవము
దక్కు తెట్టులొ తోచదాయెను!
పిక్కటిల్లుచు నున్న దాంధ్యము .
దిక్కు తెల్లెడలన్.

౭

కన్ను లున్నను ధరణి కనరా
కున్న, దెంతయుఁ జంచలించుచు
నున్న దయ్యయె మనసు! కృష్ణా!
నన్నుఁ గానగదే!

౮

ఏటి కివిభ్రాంతి యియ్యెడ?
సీటఁ జొచ్చితి స్వైరబుద్ధిని,
ఏటిలోడల నణగిపోయిన
లోటు కలదొక్కో?

౯

ఆదుదాని విధాన ననుఁ గా
పాదుమని యాదేవదేవుని

౧౦

ఆమహామహు కరుణ చెలగుట
కేమిసాధన మాచరించితి
నీమముగ నే నింతవలకని
హ్రీ మెలంగు గదా! —

౧౧

భార! యీ యావ ర్త మెంతయు
ఘోరతరముగ ఘర్మించుచు
దారుణం బగు మృత్యుదేవత
నోరువలె దోచున్!

౧౨

భీతి యేటికి నాకు? పోయెద
వీతరాగద్వేషబుద్ధిని
ఈతనుత్యాగమ్ము కెవ్వరు
కాతరిల్లెదరు?

౧౩

అవయస్కులు క్లాంతి నెందగ
వివశ మగు చున్నది శరీరము
కవియకుంజీన బుద్ధిమాంద్యము
మివుల హరింతున్.

౧౪

మాటిమాటికీ మెలగుచున్నది
గాటముగ నామానసంబున
సాటి గానని నీదునామం
జేటికో కృష్ణా!

౧౫

యాదవేశ్వర! తావకామల
పాదసంగత పూతయమునా
హృదినీ జల మైనచో నిది
మోద మొందుదునే!

౧౬

శంక లన్నియు వీడిపోయిన,
వింక సంతరణంబు మానెదా
శంకబాక్షుని దివ్యరూపం
బంకితం బగుటన్.

౧౭

కాలమేఘచ్ఛన్న నభమున
నీల జలముల నిఖిలదిక్కుల
నీలలితరూపమ్మె కృష్ణా!
క్రాలుచ న్న దహా!

౧౮

ఏమి నీనామమ్ము నాథా!
ఏమి నీరూపమ్ము దేవా!
ఏమి నీకరుణా కటాక్షము
స్వామి! ధన్యోఽహమ్!

౧౯

సదమలామృత ధామ మగు నీ
పదకు శేషయ యుగళిఁ జేరగ
ముదముతో నే నిందు మునుగుచు
నిదిగొ యరుదెంతున్!

శ్రీ ౧౦౮ రాధావల్లభో విజయతే!

విషమ పరిక్ష

పంచాంగుల పరరాధువయ్య గారు

శ్యామల చక్కనిచుక్క. విశాలశేతములు, సువర్ణముబోలు మేనిచాయ, కుదుర్తైన ఆకారము, నల్లని కరులు గలిగి దర్శనమాతముచే చూపరుల నేత్రసాఫల్య మొనరించు సహజసౌందర్యవతి. పైన నవమకావన. కంఠమాఘర్యము, వచన సౌకీల్యము, శాంతస్వభావము నామెయందమునకు తోడ్పడి మురింత వన్నెదెచ్చుచుండెను. అట్టి సద్గుణరాశిపై సర్వస్వతంత్రముల కధికారియైన ప్రియధర్త మధుసూదనుని జూచి యెవ్వ రానందింపరు? కాని ఆధునిక ప్రజా సామాన్యమున కానందమునకుమారు అసూయయే మెండు.

ఏది యెట్లున్నను భార్యాధర్త లిరువుర హృదయములు ప్రేమబంధముచే బంధింపబడెను. నూతనదంపతు లగుటచే సౌఖ్య మంతమెరుగకుండెను. మధుసూదనుడు విద్యావంతుడు; గుణవంతుడుకూడెను. ధనలోపము గూడ లేమి నుద్యోగకాంక్షయూతని సంతగా బాధించలేదు. అధికారుల నాశ్రయించి వారి గృహద్వారముల గావలి కాయవలసినంత దుష్ప్రితి కాలడు పాట్పడలేదు. దుష్టనహ

కాపుర మొనర్చుచు తండ్రి లేనిలోప మొక్కింత మరుగుపర్చుచుండెను. కాని మధుసూదనుడు శుద్ధశ్రోత్రియనివలెగాక నననారికలక్షణముల గొన్నిటి ననుగమించుచుండెను. విలువగల వస్త్రముల ధరించుటయందాతని కభిలాష మెండు. గృహలంకారములయం దచ్చటచ్చట ఆంగ్లేయజాతులు గూడ నవలంబించుచుండెను.

గోపాలరావు మన మధుసూదనుని చిన్న నాటినహాపాతి ఇంచుమించుగ నవవయస్కుడు. మీదు మిక్కిలి శ్రియమిత్తుడు. వారిరువురకు హృదయభేద మానంతయునులేదు; సామాన్య స్థితిమంతుడు. ఆంగ్లపాఠశాలయం దుపాధ్యాయుడుగ నున్నాడు. స్నేహలతను ద్రుంప జాలక యెదుటివాబాలో నివాస మేర్పరుచుకొనెను. అతని భార్యయు గమనుగుణవతి. పేదయింటిపడు చగుటచే కీల మామెను ప్రేమించెను. పార్వతీనామ మామెకు సార్థక నామధేయమే.

కాలము వక్రబుద్ధిగలది. శ్యామలా మధుసూదనుల యనుసూలదాంపత్యము దేవునికి గూడ ననుయూకారణమయ్యెను. వెట్టి వెట్టి

కొకపిచ్చియూహ. మధుసూదనుడు తన శ్యామల మేకలైన గదిలో సోపామీన
లోచన గోచరయ్యున ప్రతినుండవర్తన అసీనయై యొక సచిత్రమాంబులికను చదు
మును గూర్చి యనుమానపడజొచ్చెను. కడకు ప్రచుండెను. ఆమె గోపాలుని పీక్షించి లేచెను.

ప్రియనతి, సద్గుణరాశి,
శ్యామలగూడనతనియను
మాన మచ భూతమున
కాపాతిగావలసినచ్చెను.
మధుసూదనుడు నిజనతి
కేలమును పరీక్షించ నెంచె
ను. నిశ్చయించెను. సక్ర
మ ముగ మొదలిడెను.
ఆహ! శ్యామలా! నీనిత్య
సహజ సౌందర్యమే నీకు
విరోధమయ్యెగా! నిజనా
థుని విషమపరీక్ష కట్లు
నిల్పెదవో!

మధుసూదనుడుమిత్రు

డగు గోపాలునిసహాయ మపేక్షించెను. వెంటనే
గోపాలునికొర కాతనిగృహమున కేగెను. మిత్రు
లిరువురు కృత్రిమనాటకము మొదలిడిరి. శ్యా
మల నిట్టిపరీక్ష గావించుటకు గోపాలుని కిచ్చ
బిసింపకున్నను ప్రియమిత్రుని వాక్యమునతిక్ర
మించజాలకుండెను. తాను మిత్రస్రోహిపాత్ర
ధరించనయ్యెను. మధుసూదనుడు బంజొక
కార్యనిర్వహణమునకై దూరప్రయాణ మొ
నర్చుచుంటిననియు నాల్గవదినమునకు మరల
వత్తుననియు భార్య కెఱిగించి, తల్లియనుజ్ఞ
గైకొని యిలువెడిలెను.

శ్యామలా గోపాలుల సంభాషణము

భర్త యింటలేనపుడు నాను పరపురుషునిసంత
నిలుచుట తప్పని వెడల నుద్యమించెను. కాని
గోపాలుడు తననాథుని కెక్కుడగు మిత్రుడు.
భావమున ప్రియసోదరుని బోలినవాడు.
చిరపరిచితుడు. అట్టివానికడ చాకేలు?
సోదరునితో సంభాషించిన గాఢమా? కాదని
మరల యాగెను. తన వికారచేష్ట కారం
దేమచుకొనెనో యని పశ్చాత్తప్పురాలయ్యెను.
కాని గోపాలుడు సర్వచ నామెనుసూర్పుండు
నియమించెను.

ఇరువురు అసీనులైనపిమ్మట గోపాలుడు
సంభాషణ మొదలిడెను. తనమిత్రునిగూర్చి

మననాడు సెలవుదినమగుటచే గోపాలు

గనవరచుచున్న గోపాలుని శ్యామల శంకించుచుండెను. అతనివారింప వలనుకాదు; సంభాషణ క్రమముగ వికటముగ దోచెను మధుసూదనునిపై దోషాదోషణము — కల్పనాకథలు—వింతవింత యదాహరణములు—లెక్కకు మిక్కుటముగు నన్నివిషయములు! శ్యామల నిశ్చేష్టిత యయ్యెను. ఆ మెహ్మదయ నముద్రమందు వివిధభావతరంగములు పొర్లి పోవుచుండెను. కొన్ని నిజమని నమ్మును. తనభావము నెల్లడించును. ఒకప్పుడు మరల శంకించును. వికటహృదయయగు నామెస్థితి చర్చింప నలవికాదు. కడకు బేలయగుటచే, తననాఘని దుష్టమార్గమునుండి మరల్పుమని గోపాలుని కోరెను; బ్రతిమాలెను; వేడెను. గోపాలుడు నివ్వరపడి నట్లునటించి 'ప్రయత్నించెదననికొంతనమ్మబలికి తాను శ్యామల కనుగ్రహపాత్రుడ నైతినిని కొంత యూరట జెండెను. ఒక శ్యామల తనచేతిలోని కీలుబొమ్మయని యప్పొంగి తన గృహమునకు వెదలిపోయెను.

శ్యామల తనభర్తనుగూర్చి విచారపడదొడంగెను. నిశ్చలభావముతో నాలోచించెను. తన నాఘుడు సర్వణరాశియని నమ్మకము కుదుర్చుకొనెను. వేరుతలంపులకు జోటు లేదనుకొనెను. నిర్మలవికాసము నొండెను. సంతోషము యథాస్థాన మలంకరించెను.

సంధ్యాసమయమున గోపాలుడు మరల

దిగ్భ్రమజెండెను. కాని ధైర్యమవలంబించెను. వేరుకోవ లేదు. స్వేచ్ఛనను వరీక్ష పూర్తిచేయ నిశ్చయించెను. సంభాషణ మరల మొనరిడెను. శ్యామల యెప్పటి యోపికతో నాలకించుచుండెను. గోపాలుడు మిక్కిలి దైన్యభావమును గనువరచెను.

గోపా—శ్యామలా! నేను నిజముగ దిక్కుమాలినవాడ నైతిని.

శ్యామ—అదేమి, అట్లంటిరి?

గోపా—నిన్నొక్కసహాయ మపేక్షించుచున్నాడ; చేయగలవా?

శ్యామ—అదెట్టిదైనను యీసోదరి సిద్ధముగనున్నది.

గోపా—తప్పక యెనర్చెదవా?

శ్యామ—నా యందుగూడ ననుమానమా?

గోపా—తప్పగూడదుసుమా!

శ్యామ—ఏమివెట్టి?

గోపా—శ్యామలా! నిశ్చయముగఁ జెప్పచున్నాను. నాప్రస్తుతావస్థ వర్ణింపజాలను. నన్ను నీవు దూరపెలదు. నన్ను గటాక్షించి రక్షింపుము. అన్యఃడనుగాను.అని తన మనోభిప్రాయమును దెలిపెను.

శ్యామల గుండె జల్లుమనెను. ఆమెకు మనలోకమే లేదు. శరీర మాపాదమస్తకము నణకదొడగెను. కొంచెము తెలివి లేచ్చి కొనినపిదప యాతనివారించుటెట్లుని విచారింపఁదొడగెను. అతని కెట్లనీతి బోధించినను బధి

కేదీయో యాలోచన కోచెను. 'సెబా'నని
తలంచెను. వెంటనే యామె గోపాలునివై పు
లిగి చిరునవ్వుతో 'తప్పక కొంచె మాంగి
నిచ్చేయుము. నిన్ను సంతసపరచెదను. ఇక
జను'మని మేడ దిగిపోయెను.

గోపాలుడు లేచెను. సంకోపము వెల్లి
విరియుచుండెను. తనమిత్రుని నలంచుకొనెను.
ఏలకో మరల దుఃఖపాగరమున మునింగెను.
ఒక్కొక్క నిశ్చలభావమున విచారించెను.
స్త్రీలస్వభావమున కాశ్చర్యపడజొచ్చెను.
శ్యామలవిషయగు గూర్చి మరల నాలోచించె
ను. అంతయు బత్యక్షము. ఇంకను సందేహ
మెందులకు? మధుసూదనుని కెఱింగించుటయా?
మానుటయా? యనికొనించెను. ఎఱిగించిన
పండువంటి కాపురము పాడైపోవును. మానిన
నిజము మిత్రకోపామగును. ఎట్లుచేయుటకు
కోచక స్తంభభూతుడై నిలిచిపోయెను.
ఎట్టికేలకు నిశ్చలహృదయు డియ్యెను.
నిమిష మొకయుగముగ గడపుచు
దనరాకకై యెదురుచూచుచు మధు
సూదను డున్న సంకేతస్థలముకు వెంటనే
వెదలిపోయెను. మిత్రునకు బూసగుచ్చిన
ట్లంతయు నివేదించెను. మధుసూదనుని
గోపాన్ని ప్రజ్వరిల్లెను. మాగుఱలుకడియ్యెను.
మరల శాంత మనఁబొంది మిత్రుని వెంట
వెడలెను.

సూర్యుడై స్రమించెను. మధుసూదనుని
దెందమువలెనే జగ మధకార బంధుర

నుడు లోని కేగుటెట్లు? పాపము! విజకార్య
సాధనకై మధుసూదనుడు తనగృహమును
కృత్రిమోపాయమున బ్రవేశింపవలసిన వా
డయ్యెను. మిత్రులిరువు రెళ్లతో మేడవైకి కేరి.
ప్రాణములేనిబొందికోలే మందిరము కళావిహీ
నమై యుండెను. యజమానుడగు మధు
సూదనుడింట లేమినిగాబోలు దీపము ప్రకా
శించుట లేదు. మధుసూదనుని యజ్ఞాతసిద్ధి
కంఠకార మెక్కుడు సహాయకారియగుట
కాతడు సంతసించెను. తనగదిప్రక్క నొక
మూల యొదిగియుండెను. గదివాకిలి మూయ
బడియుండెను. గోపాలుడు శ్యామలకు రా
నున్నయాదనుగూర్చి విచారపడుచు వికల
మనస్కుడై యుండెను.

గోపాలుడు ద్వారమును సమీపించెను.
గదిలోపల గునగునలు వినబడజొచ్చెను.
గోపాలుని కేమియు నరమగుటలేదు. కంత
ధ్వనులుగూడ స్పష్టముగ దెలియుట లేదు.
'శ్యామలా!' యని కొంచెము నెమ్మదిగ చిలి
చెను. జబాబు లేదు. గునగున లాగినట్లుం
డెను. మరల 'శ్యామలా' యని పిలుచుచు
గోపాలుడు తలుపు కొంచెము నెమ్మదిగ
దట్టెను. 'ఇదే వచ్చితి' ననుచు శ్యామల
తలుపు దెరచెను. గోపాలుని కింతవ్వ రగ
పడుటలేదు. అంత్యదశనున్న పాణివోలే దీప
ము మినుకు మినుకుమనుచుండెను. అట్లే మన
మధుసూదనునిదెందము కొట్టుకొనుచుండెను.
శ్యామలకంఠధ్వని వినఁగనే కోప మాతని

శ్యామల 'దయచేయుడు'నుచు లోని కేగెను. గోపాలుడు డామె ననుగడించెను. గదిలో మ్రానువలె నిలిచిపోయెను. శ్యామల 'మరలవత్తు' ననుచు ప్రక్కనున్న గదిలోని కేగెను. మధుసూదనుడు కొంచెము ముందుకు జరిగి ద్వారముకడ నిలిచెను.

రెండునిముసము లట్లు గడచెను. ప్రక్క గదిలోనుండి యొక స్త్రీ తన కడుగుగ వచ్చు చున్నట్లు గోపాలుడు పొడగాంచెను. ఆమె మనశ్యామలయేనా? ఏమో? ఆమె యట్లుగు నెంచి గోపాలునిపాదములపై వ్రాలి 'అమ్మ లేకయే యిట్లాంటిమైనాగుడెంచిన మీచరణ దాసి పార్వతి క్షమింపవేమనుచున్నది. నాథా!' యనుచు నేమేమో చెప్పబోవుచు మాటరాక విలపించుచున్న పార్వతి ప్రత్యక్షమయ్యెను. గోపాలుని కంఠయు సంధకారము. అంతయు

స్వప్నావస్థగ క్రిందను. అప్రయత్నముగ తల క్రిందికి వ్రాలెను. నేత్రములు జలప్రపూ ర్ణము లయ్యెను.

గోపాలుడు తనప్రియసలియగు పార్వతిని జూడజాలక తనదృష్టిని బై కెత్తెను. తన యెట్టయెదుట గదిగుమ్మములో శ్యామల నిలిచి యుండెను. సిగ్గుచే నారఁడు తనదృష్టిని మిశ్రుని వంకఁ ద్రిప్పెను. మధుసూదనుడు లేడు. కొంచె మావల రెండిగి శ్యామలను దడక దృష్టితో జూచుచున్న మధుసూదనుని నా రఁడు ఏక్షించెను. లేతచిఱునగ వొకటి శ్యామలపెదవులపై దాండవమాడుచుండెను. స్వచ్ఛమై, సహజమై, శాంతమై యుష్వ నాచిఱునగవు - హృదయమున నాటుకొన్న పవిత్రశీల మను వృక్షమునఁ బూచిన పుష్పమువోలె పరిమళించు నా చిఱునగవు

నిజమానరక్షణ కార్య క్రమమును దలపోయు చు నామె పోలయుం చిన యాచిఱునగవు - మధుసూదనుని స్తంభి తుని తేసివైచినది ఆరిని నావరింపన కొడదేవత నోడించి పారదోలినది. ఇదియంతయు రెండు నిముసముల కాలము.

ఎట్టకేలకు గోపాలుడు పార్వతిని లేవ

"...గోపాలనాది పార్వతి క్షమింపవేమనుచున్నది. నాథా!"

నెచ్చెను. మధుసూదనుని లోనికిఁ దెచ్చెను. రించెను. అంతయు శాంతిమయము. ఒంహొ
శ్యామలనిజనాథుని గాంచినంతనే విస్మయ రుల ఊమాపణలతో రంగము ముగిసెను.
మొందెను. పాపమామె కీదంతయు వ్యపా గోపాలమధుసూదనులకు పరాధవబాణము
వసవలె దోచెను. పార్వతికి మనలోకి మే లచే దగిలినగాయములను కాలము క్రమ
లేదు. నెమ్మదిగ గదియంతయు నిశ్శబ్ద మాప ముగా మాన్పజొచ్చెను.

సన్ధ్యోపాసన

సాహిత్యసరస్వతి సీరిసి ఆంజనేయులు గారు

“అహ రహ స్పృహ మపాసీతి”

I

౧. ఆచమన గీత—

దేవ! నీ వెప్పుడు నొసంగు దివ్యజలము
మామనోవాంఛితానందమార్గమునకు
నగునుగాత, తృప్త్యర్థంబు నగునుగాత,
యన్నికడల సువృష్టి మా కగునుగాత. ౧

౨. ఇంద్రియ స్పృశ—

ఈశ్వరా! నీవు మాసమస్తేంద్రియముల
కథిపుడలగాన, వాని ధర్మానుష్ఠాల
గతిని నడుపుము బలసమర్థుల నెసంగి,
మముఁ దొలంచుము సర్వదుఃఖములనుండి

౩. మార్జన గీత—

జనక! మాసకలాంగముల్ స్వచ్ఛములును
భావసంబులు నగుఁగాత, భద్రకర్మ
లందు నెప్పుడు నియుక్తంబు లగునుగాత,
కలుషకర్మవరితములై క్షాయఁగాత! 3

౪. ప్రాణానామ గీత—

నీవె ప్రాణస్వరూపుండ, వీవె సకల
ఖిలవినాశకరుఁ డవు, సుఖప్రదుఁడవు,
ఘనుఁడ వీడగల్గొర్తవు, కాంతిమయుఁడ
వీవె, సత్యకారణుఁడవు, నీవె దేవ! ౪

౫. అఘమర్షణ గీతలు—

సర్వమును నీవె సృష్టించి, సర్వగతుల
వ్యాపకుఁడవయి, యతిసూక్ష్మరూపమున నె
యఖిలజనముల పాపపుణ్యములఁ గనుచు
నెల్లరకు యథావత్ఫలంబిడుదు వీశ! ౫
ఇది తెలిసి మేము భీతి నీయెడ వహించి,
మననుసను వాక్కునను కాయమునను పాప
కృత్యముల నొకప్పుడు నల్ప కెల్లయెడలఁ
దగవెఱింగి వర్తింపఁ దోడగుము మాకు ౬

దేవ! నీ వెప్పుడు.

శాశీనాథుని జైరవమూర్తి గారిది

శ్లో. గతే రేఖా స్థితా గతి గమక నిత్యక వపురే,
వివాహ వ్యావర్త పునరా గుణసంభ్యా వతిభువః;
విరాజంతే వానావిధ మధురరాగాశరభువాం,
శ్రయాణాం గ్రామాణాం పీఠి నియమ సీమాన భవ తే.

గత సందేహంబు వ్రాసుబడినరీతి ధర్మ
యతగానము ముక్తసాధనయము, ఏ
విద్యగాని మిగుల కష్టించి సాధించినదానకన్న,
"ప్రచేదితే ప్రాక్తన జన్మ విద్యా" అనునట్లు
వారివారి పూర్వ పుణ్య ఫలప్రాప్తములగుచో
మిగుల శోభిల్లును. అందునను గానము, కవి
త్వము మొదలగునవి, సాధించినది సాధించి
నవిగనే గనుపెట్టవగును. కవిత్వమున, భక్తిమూర
పోతనగారి భాగవతము మొదలగునవియు,
గానమున శ్రీ త్యాగరాజస్వామి, సదాశివ
ప్రహ్లాదులు, త్యాగమాతాప్రసాదులు, సుప్రహ్లాదులు
గవి, మొదలగు వారి నేయములును, వారివారి
సహజవిద్య నుద్వేగంబుచున్నవి. ఈ సందర్భ

మున శ్రీ త్యాగరాజస్వామివా రిట్లు నుడివి
యన్నారు:

జేతగాంధారి - ౨౧

౧. సీతావర! సంగీతబ్రహ్మము
ధాత వ్రాయవలెరా, రామ
౨. గీతాన్యథాలోపనిషత్సార
భూత, శివన్ముక్తుజాతను. సీతా.
౩. ఆకాశశరీరము బ్రహ్మమనుచు
ఆత్మారామునితో సరి జూచుచు
లోకాదులు చిహ్నముమరి సున్వర
లోలుకా త్యాగరాజసన్నుత. సీతా.
ఇట్టి సంగీతము శృంగారరసమున వసి
ధారాప్రతిమువంటి వనవగును. వేదాంతము

దీని నిజము రజవలంబును ముందు దగాధా
 వర్తమును, నయ్యది బాటికతో మాత్రము
 ముక్తియు, లేనిచో పగవతవమును, గలిగించు
 పన నొప్పును. పిలవన, జనసామాన్యము
 యొ రెంటియందునను దురభ్యాసములందే
 పడిపోవుట గనుచున్నాముగాని సన్మార్గావ
 లంబకులు, గాయకులంకు పరిశుద్ధ ప్రవర్తన
 గల్గు వారివలెనే, మిగుల పరుచుగనున్నాను.
 వారికి సహస్రార్థివందనములు. శనుక నీ గండును
 మిగుల పోలియుండును. రెంటింటను అభేదము
 పాటించుటలే దురాచారపోగీడు గొట
 నులభ సాధ్యము, సదాచారా వలంబకుల
 దుష్టతము, భక్తిరసమున పటితులగుచో
 మాత్రము తత్సానమున శృంగారమువను
 పరితమార్థముండును; అనగా శ్రీకృష్ణపతా
 రమునకు బూర్వము మహిమలు దేవత
 లును శ్రీ మహావిష్ణుప్రసాదో గలపిదులసి
 యాసందింప నిచ్చుగించెదనియు, వారి
 యభిప్రయి శ్రీ కృష్ణపతారమున నెన
 గూర్చబడినదనియు సప్తమహర్షులు భార్యలై
 వారితో క్రింది యానఃపించెదనియు గలదు.
 ఇదిగాక గోపికావ ప్రావహికామం దు న ను
 గోపికలు సర్వమును పరిత్యజించి శ్రీ కృష్ణుని
 శరణమువేడి సర్వసమర్పణము భగవంతునికి
 చేయుట వారికి చేప్పినట్లులను గలదు.

ఇట్లుంటే భక్త్యుద్దేశాతీతసాపానమున
 సర్వభర్తయగుటచే భగవంతునియందు శృం
 గారరసముల భగవంతునియందు శృం
 గారవాసినములు ముదలగునని దృష్టాంతగ
 ములు, ఇట్లు కాక పద్మమముననే శృంగార

రసమున కలవడినచో సన్మార్గము మహాస్వ
 మును దూరముననునటుల నిర్వివాదాశ్చయము.
 అనుచును స్థితియు నిల్ల యున్నదని శ్రీకృష్ణ
 రాజస్వామివారు నుడివియున్నారు.

మహారీ - అది

- ఎ. సరసికుళాసనా, రామ
 నమయముక్తావ, చిన్మన.
 - అ. పరిభామల నాశించి, యన్నమిడి
 పగలు కియినరస, మామవారి నొల్ల. వరి.
 - ఇ. బ్రహ్మశివమునోయె, నీచుల
 బ్రతుకాయె పదిగాక యిశ్వరిలో
 బ్రహ్మమైన మాటల నేర్చికొని
 భాషించెరయ్యా, త్యాగరాజనుక. వరి.
- కాని యిట్టి శృంగారరసయంతిములగు పదముల
 రచించిన శ్రేష్ఠులు వారిపదములయందు
 రసను భార్యగను, శ్రీకృష్ణుని భర్తగను ఉంచి
 కొని మహాప్రేమగుభక్తితో సర్వసమర్ప
 ణము చేసి తప్పయశ్యము నొందెననుటకు
 దృష్టాంతరము దీనగావనగును.

యదులకాంగోళి - అది. (గోపవదనం)

- బి. పేడుకతోపడుచుకొన్న నిటరాయు. పేడు
 మూడురములవందీ ఇందున్న కాణా
 చలు.
- ఆ. కూడుకొని మువ్వగోరాలుడు శృంగారవా
 విభుడు.
- ఇ. మధుర తినుమలేంపుడు - మంచి బహు
 మానమునగి ఏడుట గూర్చుందుమరి -
 ఎన్నికరిమ్మనగి ఇదుకోరిండు నేలపదము -
 లెంపకొమ్మనగ - చదురుమీద నున్న
 సామికి - సంతోషమింతింతగాజే. వే.

- 2. హరిహర లింగావళి - యచ్చత విజయ
రాసుపేండ్రిని నాలు మరుష్యుల కెంబ
దిని - సరిసపాదగాంచి చలువచప్పరము
లో - చక్కగ వేయదములు కలుకరించ
గానే - బహమాన మిప్పించనావేళ. నే.
- 3. గోలకొండ పాదపాదాశీశ. పేళనిలచి నో
ళిమూర్తి వారుపిలచినవేళ వెలయమువ్వ
గోపాలుడు వేయిన్నేనూడుపాదములు. నలు
పది దినములలోగా ననుగలసివినుపించెనే.

శ్రీరాగము - శ్రీపాట

- ప. మనసు నిన్నదనాయదు, ప్రాణే! నా.
- అ. మనసు నిన్నదబాసి, యెడమననోర్వదు
మనసినాలకించుమా, మువ్వగోపాలస్వామి.
- చ. శ్రూరిక్షునలది, కడువేడ్కలలర, నిన్నుగ
వీణమీటి, విస్తారముగరత్ననరము తొన
గుచు, పుస్తకించిననాటి, కొలది భలచగనా.

దీనియందవ మహయు శృంగారరసభూయి
ష్టములగు చరణము నుదాహారములు కొన్ని
శృంగారాతీతములై యనధ్యములుగ గూడ
నిపుడు వరిగగింపచునవిగలవు. కావున లిట్టి
అసిధారావ్రతముం బోలియుండెను శృంగార
రసయులే గావమునకన్న భక్తియైతగానము
నుపాసించువారి జన్మమే జన్మమయి నుడివి
యున్నారు.

- ప. నామకుమమముల చేయించె
సరజన్మమే జన్మము మనసా!
- అ. శ్రీమన్నానన శనకపీఠమున
చలగజీవితాని వర తివరాదు. నామ.
- ప. నాద స్వరమనువర నవరత్నపు
వేదికపై నకలరీలా వి

నోదురు, వరమాతుని శ్రీరాముని
పాదములను, త్యాగరాజ హృద్యామణు
వీరికి భక్తియైతగానమే పదానము.
నవ్వలుపులు భార్యలగుటయు నిరసించి
యున్నారు.

దీనిమాదిని - అది

- ప. ఎంతమున్ను ఎంతసాగను
ఎవరివల్ల వర్ణింపతరమే.
- అ. ఎంతవారలై నాగాని కామ
చింతాకాంతులై నారు. ఎం.
- చ. అత్తమీద కనులాసకు దాసులై
నవ్వభాగవతవేషులైరి
దుర పాలమచి చలియుసామ్యమే
ధురీణులై. త్యాగరాజనుజుడు. ఎం.

దీనిని గమనించి ఎల్లదును రన్యార్ణావలంబు
కులై రెరించుట కర్తల యభిప్రాయము, గాని
ఎల్లపుడు గుహా, గహనాదికములందున నివ
సించి కాయల నాకుల దినుచు ముక్కుమూసి
కొని కూర్చుండుమనియును గాదు.

- శ్లో. గుహాయాం నేపావా బహిరపి వనేవాఽ
క్రికఖరే, లలేవావనల్నావా వనతువనతే
కిం వద ఫలమ్; సదాయస్యై వాంతః కరణ
మపి శంఖా! తవపదే, స్థితంచేత్ యోగోఽ
సౌ సచ వరమయోగీ సచ నుభి.

(శివాచందరి)

దీనికి నుదాహరణముగ

పాదం - అది

- ప. నంసారులై న నేమయా శిఖ
పింఛానతం నుంకెనుట నుంధగ.

౭. హింసాదు తెల్లకోసి హింసాదులగుడి ప్ర
 శంస తియమనే ప్రాక్ష-హింసాదిని పమ్మవారు

౮. పాపవై రాగ్యములు హింస మనస్సే భవ
 కానవమున దిగుగు మానవుడు నదా
 ధ్యానయోగయుక్తు ననామముబల్లుచు
 నానానిర్మఫలము దానము చేయవారు-నం.

౯. పూర్వయోచనలు దూగుచేసి తన
 దారపుత్రుల బిచారకులచేసి
 సారయోపుని పాదసారనయుగముల
 పాద పాదకుమన సారపూరించువాడు నం

౧౦. ధాగవత్తులగుడి భాగము తెల్లపాద
 కేగావంపుచు విజాగానములలో
 నాగవత్తుల శ్రీ రాగమున బాడుచు
 త్యాగరాజనుతుని బాగుగ నమ్మువారు-నం
 యా రీతిని గానమున భగవన్నామ
 సంకీర్తనాచుల గావంపుచో జరిగితి బరిమళ
 మున్నెట్లుండి భక్తిజననీనహాయమున తన్న
 యుత్వముచే నమ్ముతు లగుచున్నారనియు
 గలదు.

౧౧. ఆనందా స్త్రుధి రాతనోలి పులకం నైర్మ
 ల్యరజ్జుదనం, వాచాశంఖముధి స్థితైశ్చ
 జలరావుత్తం చరిత్రామ్మనైః, మద్రాక్ష
 ర్భువతేన దేవవపుషోరతం భవద్భావనా,
 పర్యగే వినివేశ్య భక్తిజనని భక్తార్థకం
 రక్షతి.

(హానంబులగా)

౧౨. పాద్యా-గముగ శ్రీ త్యాగరాజ
 పాద్యాచారు భగవంతుని ప్రార్థింపుచు తనకా
 యన కొల్లుకూటమున నొక పాదరేనిప్తింపు
 పదివేడుకొని యుంచుట చారిత్ర క్రియుతగాన

మునకును తన్నయత్వమును కామాదిరసన
 మును తెల్పుచున్నది.

హంసపాదము - ౨౦

౧. అంశరీతి కొలువియ్యవయ్య రామ.
 ౨. తుంటిపింటివారి మొదల న మదా
 దులగొట్టి నేలగులజేయునిజ. బం

౩. కోమాండమను ఘన శంఖము
 రామధక్తుదను ముక్త పిల్లయు
 రామనామమను నరఖమ్మమునుదివి
 రాజులనయ్య-త్యాగరాజనకు. బం.

ఇట్టి భక్తుడయ్యను గర్వము నందరా
 దనియు నుడివి నిడమగు భక్తుని చారిత్రము
 నడిపొందించుచున్నాను.

తెగన - ౨౦

౧. భక్తుని చారిత్రము చినవే
 మనసా! నీతారామ.

౨. (అ)న క్రితక తాగోరుచు జీవ
 న్ముక్తులై యానందమునొందు. భ.

౩. జడతనముల తాజీరితిననరాదు, అదిగాక
 కడటాత్ముడు తాచి పల్కు-రాదు [మ
 ఉపమరసకు లేక యుండనలెనని
 యూహారను తిరుగరాదు
 చదుల చిత్తుడై యాలు నుతులపై
 సారకు భ్రమ కారా జనుపారి. భక్తు.

౪. భవ విధివము నిజమని మొందగరాదు,
 అదిగాక మఱి, భవమాధవ భేదము
 జేయగరాదు, భవనమందు బాసేయొగ్గ
 జనని, బాంకి పొట్టసాగరాదు, పానా
 త్మక గృహిణి నీరాజలి పాదములను
 యేమర రాదనుపారి. భక్తు.

3. రాజసత్తామన గుణములుగా రాదు, అది గానను, అ. వ్యాజమునను రా లేదవగ రాదు, రాజయోగమార్గము నీచిత్తము, రాజాచట విజనగరాదు, రాజభిఖానుగి యైన, త్యాగ-రాజసఖుని మరువరాదను పోడి.

భక్తు.

ఇట్లఖండాద్వితీయాద్వైతభాగవత శిష్యా మణియగు శ్రీత్యాగరాజస్వామివారి గానము నవలొకిందిన భక్తిరసయుతిగానమే గానమున ముఖ్యముగ గమనింపదగినదని తేలుచున్నది. దీనికింకను సనేకములుగు నుదాహరణాదికముల నన్నియైనను వ్రాయనమగట్టిన వేరేయొక గ్రంథముకావలసియుండుటచే నింతటితో నిది విరమించి యొక గానశాస్త్రవిధుల నొక్కొక్కటిగ వివరింప నుత్తమించెదను. ఇదివరలో నుదాహరింపబడినట్లుల గానశాస్త్ర

మున గల్గువిధులలో నీయవదిరెండు శ్రమలేర్పఱపబడినట్లే వాటిని గ్రామములు మూడువిధములనియు పేర్కొనబడినది.

శ్లో. యథా కుటుంబినస్సర్వే
విధూతా భవన్తుహి;
తథా స్వరాణాం సంప్రహా
గ్రామ ఇర్విభిధీయతే.

(జిగీతకర్తృకరం)

అనగా కొన్ని వ్యక్తులుగలసి కుటుంబమును కొన్ని కుటుంబములుగలసి యొక గ్రామమును ఆగురీతి మూర్ఖనాభీన జాతములగు మేళములును తద్యవము శ్రమలగు స్వరసముదాయ పరంపరలు గ్రామమనబడును. దీని భేదములు వృత్త, గాంధార, మధ్యమ గ్రామములని త్రివిధములు. (నీటి నివరములు రాజోచ్చ సంవిధి యందు దానొరింపబడును.)

న చ్చి దా న ం ద రూ ప!

సవికలముటి పీఠరాజు గారు

విభ్రాంతి గనె నన్న శృంగారమౌకాని, లోచనంబులు నిన్న చూచుచుండె
స్రూగన్నదె నన్న మూలమౌత్రమౌకాని, ధ్యానంబు నీపై నె గవిలియుండె
గలతవాటిస దన్న యలుకుమౌత్రమౌకాని, చిత్తంబు నీయందె పొత్తియుండె
బడియుండె ననియెడి కలుకుమౌత్రమౌకాని, తనువు నీయంపునె యెనసియుండె
శ్లో. శ్రేమదిథి! నీకె పర్యమ ద్వించుకొంటి, నఖలమును నాకు నీ వని యనుటకంటె
విన్నవించంగ నాకేమియున్న దింక? నరేంద్రకలాప! నచ్చిదానందరూప!

అక్షయ వ్రాసె

[illegible]

2. కాంక్షా జ్యోతి "ఆర్మి" పత్రికా లభి
 పరి. ఈ జ్యోతి కేసు నడిచిన రెండు వైకాంపా
 ద్విమూర్తి 1911.1919 వరకు పార్లమెంటు సభ్యులుగా
 నుండిరి. ఈ కాలము సభ్యులైనవారు బహు వర్ణసేవి
 లుగాను నడిచిరి. వైకాంపా జ్యోతి కేసు ప్రా
 కటమును అనేక బహుమతులును పొందిరి. వైకాం
 పా జ్యోతి కేసులకును తొమ్మిది సంవత్సరములలో చరిత్ర.

శ్రీ బ్రహ్మ "వారాహకేయలు" అనుగ్రంథము 1921 సంవత్సరములో ప్రచురించెను. ఈ మహాగ్రంథము యములలో కొన్ని సంవత్సరములు పనిచేసెను.

ಅಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಥಮ

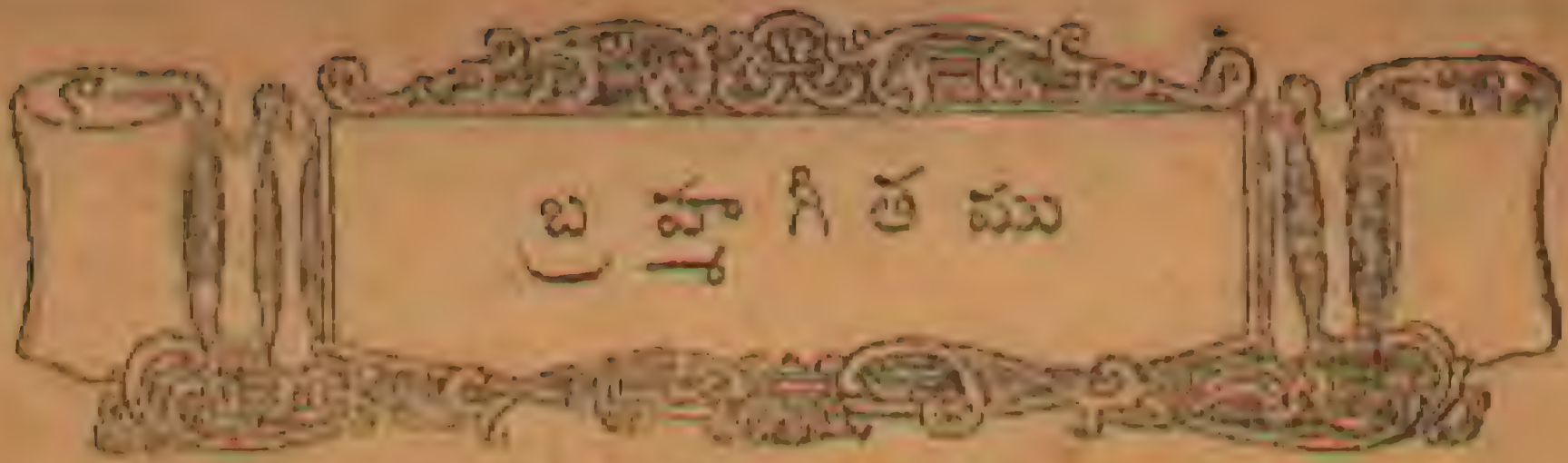
ఈ ముద్రాద్వారము పేరు కాశీనాథ ముద్రాద్వారము.
 ఈ ముద్రాద్వారము, యే. యే. 3. అను
 విషయములను పొందగలిగినది. 3. 3. 3. అనగా
 ప్రతి ముద్రాద్వారమునకు పరిమితముగా ప్రతి ముద్రాద్వారము
 కాశీనాథము, యే. యే. 3. అనగా కాశీనాథము
 అను పేరును అనుమును అనుము. ఈ ముద్రాద్వారము
 గాని పేరు. 1809 సంవత్సరమునా 1809 సంవత్సరము
 ముద్రాద్వారము అను పేరును అనుమును అనుమును అనుమును.

1708 సంవత్సరములో పుట్టింపబడిన మృదు
పదవికి యాద్రాజు బహుళ శివ వారము, కే. జి.,
జి. సి. ది. ౬., సి. జి., డి. యస్, సి, యం. రి. ౬.,
అను వివరములు కలిగి గలవు. ఈ బాపి బద్దపర్వమునకు
1910-17 సంవత్సరములలో పాత్ర కేంద్రము, పద్మవిగా
నుండెను. ఈ బాపి యొక వియ్యవస్థుల కుటుంబము. 1898
లో ప్రైవేటు యొక్కరలో కర్మలు ప్రాదుర్భుతముగా
పూర్తి చేసి పదవిగానుండి పదవీ స్వచ్ఛలకరములో పరి
తేరినది. 1899-1902 సంవత్సరములలో పరిగణనకాలము
పరితేరినది. పరిగణనకాలమున మృదువునకు
పరిమితము శతాబ్దముగాను ప్రైవేటు నివసలుగాను
నుండెను. కింది 202,000 యశరములగుండులను. ప్రభు
త్వంలో ప్రైవేటును శతాబ్దమునకు పరిగణనము కిరి
కొక్కరికి కలదు.

శ్రీమతి పల్లెళ్ళ నామ

అధికారిగా పదవీ విరమణ చేసి
రెటైరు. ఈయన పార్లమెంటు సభ్యులైన. రాజ్యసభ
సభ్యుడు ఉన్నాడని తెలుసుకుంటున్నాము. 1923 నుండి స్వేచ్ఛాసభ్యునిగా
పదవీ బద్ధియై ప్రతినిధిగా వుండెను. ఈయన 1887
నవంబరు 1 తేదీన జననమయ్యెను. 1917 లో
హిందూ స్టేట్స్ మన్ గా నియోజితుడయ్యెను. ఈయన
ఇప్పటి వరకు ఎన్నికలలో పాల్గొని ఓటములు కలిగినవి.

ఈ పుస్తకం 1893 సంవత్సరము నవంబరు 6 న
తీరిన వార్తంబులందులగాని ప్రచురణకు లోబడ
నియుండదు. ఇతడు వార్తంబులలో 1 వ్యవస్థగా
పనిచేసిన రీ. శి. రంగంబులపట్టిపన్నుకాది శ్రీశై
ల్యము. ఈయన అన్నియులలో విప్లవభక్తిపించెను.
1914-19 లో వ్యాధిగ్రస్తాన్ని బాధించినందుగా పని
చేసెను. 1921 సంవత్సరములో నేమిదో రంగంబుల
పట్టి పుస్తకం బయటపడిన అభ్యుదయ కమిటీనిది.
ఈయన వార్తంబులందులగాని ప్రచురణకు లోబడ
నియుండదు. పుస్తకం బయటపడిన అభ్యుదయ

శ్రీకృష్ణుని సంవాదం గాదు

(మొదటి అంశం)

“బ్రహ్మశ్రీ మహానారాయణ బ్రహ్మగీతం”
వివేక మరణమౌనము సంసారమునకు
బ్రహ్మమొట్టి యవ్యక్త వాస

మిన్న నవ్యక్తము చా ముక్తి నొంద లేదు
బ్రహ్మమక శయము మొలుపొవలయు మొదట

గీతమార్గంబు గీతంబు దలుపుచుండె
బ్రహ్మశ్రీ నారాయణ వ్యక్తి బ్రహ్మ

మనగ నర్థము బ్రహ్మ మనంగ మనెడి
వాక్యముల్ సెప్పి చాదిసి బ్రహ్మవిదులు

కల్పితంబు వికారంబునన్న భిన్న
మనదే నర్థమా, నట్లులే వనము

వసుదేవ చిత్త్రాపు కాదనిది శంక
గలుగుచున్నది బుద్ధి గాన నితట

బ్రహ్మమని చెప్పబడుచుండె బ్రహ్మమనగ
బ్రహ్మయేకాది యద్విజ్ఞాన ర్థకమా? బ్ర

సంతమన నెక్క దేశమునందునైన
నొక్క కాటము పండ్రిన నెక్క పండ్రి

వందునైన నిర్భంగింప నలవికాని
దను, నెవండు బుద్ధిగుహంబు రాకమందు

నిట్టి బ్రహ్మస్వరూపంబు నెఱుగు వరద
బ్రహ్మవేత్త, యాత్మస్వరూపంబుతోడ

నర్వకామంబులను నెక్కోపాది యనుభ
వింజగలవాఁ దలచిని తలంపవలయు

శ్రీకృష్ణునియు గల్గెన యాకాశంబు, గాన
వల్లనే స్వర్గగుణముతో వాయువయ్యె,

గాలిగ్గ గారణమగు నా కాశగుణము
గూడ వాయువుతోడనే కూడియుండె.

వాయువందంబు యగ్ని రూపంబుతోడ
నున్మలంబయ్యె, వగ్నియందుండె బవన

గుణము, అగ్నియందు రసనగుణముతోడ
జలము పుట్టెను, బుట్టిన జలమునుండె

భూమి గంధగుణముతోడఁ బుట్టె, నీటియె
పంచభూతంబు లనుపేరఁ బుట్టెగుచుండె

పంచభూతాత్మకంబు ప్రకంచమందు
సోమధులుపుట్టె, కన్నమా యోషధాళి

వలనఁబుట్టె, నాయన్నంబు వలన ననగ
నన్నరసముతోడను నై కరచర

గాద్యవయవ విజ్ఞమందు నగు పురుషుడు
పుట్టెనని గురువు వచింపఁ “బుట్టివట్టి

యాకాశంబుదిగా నర్థ తోకములును
బ్రహ్మనే చేరియుండఁగాఁ బలుక నేల

పురుషుఁ నన్నమయంబున గుహన కేణ్వ!”
శిష్యుఁడొనిఁ బ్రశ్నింపఁ తప్పగురువు

సంశయముదీర్చ, నకలమాఁ జంతుతీతియు
నన్నమందుండియే పుట్టె నైనఁ బురుషు

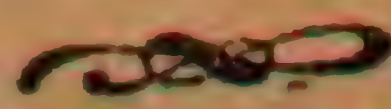
అకలింపన్ దేవముందు వంతులనె
బురుగుండే ప్రాశాంతిలో బుద్ధులైనా
నందు పురుషులన్న ముందుకటించువేద
మే నదింపుచుండునుగాన నిట్టివాడె
ప్రహ్లాదాచార్యునిహాతయంబు వల్లను బర
మార్త్యనిఘటగుటకై యున్న మాచరించి
యన్న మనుకోకమే యాత్మయందు వలెను
నట్టిచో నిరాలంబన మైయాత్మ
హాస మిశనిబుద్ధి కలుగు హాసయగును
తేయుకోక శాఖా శర న్యాయమిట్లు
నూనకున్నా గానన బుద్ధి యుతుండు నిరము
భిజములును దేహమధ్యము పుష్పభాగ
మును గలిగి పక్షియందు గానన వలెనె
ప్రహ్లాదాచార్యుని హాసమా పుష్పకోకకు
పక్షి హాసముతో చాచుపానమును
తేయు నన్నరసాత్మకు నిరము మనకు
గాననచ్చుచి యూనిర మాననియును
పక్షిగానంబు పక్షిగానమహాను
నామమా స్తంబ యుద్ధిరపక్షిమాను
దేహమధ్యమే యాత్మగా దేవెల్లు
బాహుకుక్రిందిగాగంత పుష్పమగును
అనుచు బక్షిహాసంబుగా నాత్మ దేహ
మున యపాసంబులయ్యు నా ముక్తిగోరి
దేహమే ప్రహ్లాదాచార్యుని కెరియకేయ
దానికే నిన్నమగు సుతాచార్యుల బంధు
పర్వమందుండునే బ్రహ్మ భావమింక
నికలమైన యాహావర జగముార్త
నింబగు ప్రహాసయూహ మున్నంబులనె
బుట్టి యన్నంబులనెనే పుంబుగుదుండి
మరిల నిన్ని యన్నంబుగా మారుచుండె

నందుచే శ్రీ భాగవత్ ప్రాశాంతి మునుగు
సామధంబు శాస్త్రంబులందు గలదు
అన్నమూ ప్రహ్లాదాచార్యుల హాసంబులను
పట్టివాని సకలమూ నన్న మిట్లు
నన్నమయికోకమే తేహ మిరి యెఱుంగు
మన్నరసమయదేహముకన్న నిన్న
మైన ప్రాశాంతి మగు సభ్యంకరాత్మ
యట్టి ప్రాశాంతియందె న యాత్మచేత
నన్నరస నికారంబైన యాత్మపూర్ణ
మామె, గాలిచేతను పూర్ణమైన తిత్తి
వోలె నట్టి ప్రాశాంతియూర్త పురుషులెవర
నాసికా ద్వారముగలంక నడచుదుండు
చాచుహాసమనన ప్రాశాంతి నిరము
వ్యాసవాయువు పక్షిగా పక్షిమామె
బక్షికు తిర పక్ష మహానమామె
మధ్యభాగంబునందు సమాననాయు
వాత్మయే పుష్పదేవతాధ్యాత్మి నమగు
ప్రాశాంతియమైన యాత్మను బట్టికోమ్మ
గాన పక్షి హాసంబులయ్యుచి కారణమున
పుష్పమని చాచుచుండు పూర్వలెపును
పక్షిహాసంబుల దేవతావివేకమెల్ల
ప్రాశాంతియగుచాచము బట్టియే త
వాత్మకలిగి ప్రాశాంతి నాచుందు
గాన నది తీర్చియంబులు గదలుటకును
ప్రాశాంతి కారణ కామ ప్రాశాంతి
గదలుచుండును ప్రాశాంతిచేత
శిష్య! ప్రాశాంతియను బట్టిన్నమైన
నన్నరసమయార్తవలన నాత్మవంతు
గాటలేదు, తనన్నమయూనిరంబు
నందుల ప్రాశాంతి మనుష్యాదులంద

రాశ్యపంతు యాత్రానియ న స్థవిద్య
 మూలమున కోశములనేక ములను బొంది
 తొట్టగింప పొరలవలె గూడుకొనుచు
 నాశ్యపంతులై తమింతు రందవలన
 ప్రాణమయమైన యాశ్య యపాననమును
 జేయుచుండడి వాడు నిశ్చింతతోడ
 బ్రతుకగలడు దామూడు నంవత్సరములు.
 అట్టిప్రాణమయాశ్య కన్యంబయిన మ
 నోమయాశ్యగలండు మనోమయాశ్య
 వలనఁ బ్రాణమయాశ్య దా నిలచియుండె
 నామనోమయాశ్యకు శరం బగు యజస్స
 యుక్కునునది పక్షికిఁ గుడిరెక్క యగును
 వామపక్షి మయాశ్యకు సామమగును
 ఆశ్యయగు బ్రహ్మంబు, మహర్షి మైన
 యంగిరసుచేతఁ గల్పితంబై నమంత్ర
 వాక్యవలెతి పుచ్చుంబగు పక్షికింబ
 మానసంబం దెవఁడు కరమార్మ కలఁడు
 వానికన్నఁదయన మృత్యు భయములేదు
 ప్రాణమయమైన యాశ్యలోకలిమనోమ
 యాశ్య విజ్ఞానమయమైన యాశ్యచేత
 పూర్ణమున జేయఁబడుచుండఁ బూర్వముంబ
 నట్టి విజ్ఞానమయమైన యాశ్యమాన
 పరుషునకు శ్రద్ధయేచున్ను శరమనంగ
 దక్షిణంబు రెక్కయోను బురమన, సత్య
 మాను వామపక్షంబు, సమాధి యాశ్య
 యనఁగ యోగిమా, పురుషున నవయవంబు
 లున్న కార్యములుఫలింపుచుండు కలు
 నట్లుగా నమాధిస్తున కలనరమగు

శ్రద్ధయన విద్యమనునవి సాధనములు
 పుచ్చమామహాత్మ్యంబు; భూమియందు
 శ్రద్ధయన భక్తియున గల సాధకంబ
 యజ్ఞమునుజేయు విజ్ఞాని యలఁజెచున్ను
 కాన విజ్ఞానమే సర్వకార్యములను
 జేయు, బ్రహ్మమనుచు దానిఁ జూచును
 దేహమం దభిమానంబు లేరకుండు
 కలమాన సకలపాపముల్ గలుగుచుండు
 నిందు విజ్ఞానబ్రహ్మము నెవ్వడు పొర
 పాటాకింత లేకుండ నుపాననమును
 జేయుచుండునో వానికి తమిదమునఁ
 జేయు పాపంబులన్ని నశించిపోన;
 వాడె విజ్ఞానబ్రహ్మను బడయఁగలఁడు
 అట్టివిజ్ఞానమయమగు నాశ్యపూర్ణ
 మగునుగాదె యానందమయాశ్యవలన
 నట్టిదాని నుపాసింపు మిట్టివిధి
 ప్రియము శరము, మోదముకుడిరెక్క యగును
 ఏడమరెక్క ప్రమోదమం దెయింపవలయు
 నాశ్య యానందమాను బ్రహ్మంబుపుచ్చ
 మెవఁడు బ్రహ్మమే లేదని యెఱుంగగలఁడో
 వాని లేనివాడే యోను బ్రహ్మముండ
 నని యెవఁడు తెలిసికొనును యనిన బ్రహ్మ
 వేత్తగాఁ దలంతురు జేదవేత్తలెల్ల
 రెవఁడు బ్రహ్మమే లేదంచు నెంచువాఁడు
 బ్రహ్మనుబడయు సాధనంబైన గాత
 మతము మొదలుగాఁ గలుగు నన్యార్థములను
 గూడ నంగీకరింపనివాడెయగును

(సత్యము)

మనపూర్వులు వ్రాసిన రాజనీతి గ్రంథములు

చూచుచున్నామి వేంకటరంగయ్య గారు

1 కామండక సీతసారము

రాజనీతిని గురించిన గ్రంథములు సంస్కృత భాషలో వనేశము లున్నవనుమాట పండితులకు తెలిసియున్నది కానివాటిని విమర్శ పూర్వముగ పాఠములలో మనవారు పఠనం తరిత్రమ చేయలేదు. ఇటీవల మనదేశము దును పాశ్చాత్యదేశములందును ఈవిషయము కొంత ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. అయినను ఇందులో విశేషమగు విశిష్టత గుంజను చేయవలసియున్నది. నేను వ్రాయదలచిన ఈ వ్యాసముందు సంక్షిప్తముగ పట్టికమర్మ చేయ నుద్దేశించి యున్నాను. ఇందు కామండక సీత సారము, పామదేవసూరిచిరచిత్రివాక్యామృతము, పై శంపాయనుని సీతీప్రకాశిక, సుకృతి సారము, శాంతివర్ణములోని సీతీప్రసంగములు, కాటిల్యూని అర్థశాస్త్రము లోనగు గ్రంథము లను వేరు వేరుగ విమర్శించి, ఒక గ్రంథ ర్థ మొక్కయు మరయొకనియొక్క యు. అభిప్రాయములకు గల భేదములను సూచించి, అట్టి భేదములకు పేతువు లేదయో పరిక్షించెదన ఇట్టివిని వలయుపాఠసప్తమృత్తి మనకు పూర్తిగా అభివృద్ధిపొయినను, ఉన్నదానిని తగుతీ నుడయోగించుట మనకు విధియై యున్నది.

ఒక విషయమును గురించి ప్రారంభమున కొంత ప్రశంస అవసరమని తోచుచున్నది. "సంస్కృతముందలి రాజనీతి గ్రంథములను విమర్శించుటవలన లాభ మేమి? ఇప్పటికరి సీతుల కును పూర్వకాలమునాటి—అనగా సంస్కృత గ్రంథకర్తలు వ్రాసిన కాలమునాటి—పరిస్థితుల కును చాల భేద మగలుగుచున్నది. అప్పటి వాంఛలకును న్యవస్థలకును ఇప్పటివానికిని సంబంధమగునడుట లేదు. రాజనీతి విషయము లలో మనము ప్రధానముగ గణించుచుండు ప్రజాప్రభుత్వము లోనగు విషయములు అప్పటివారి కృష్ణమున నుండినవి కావు. ఇట్టి సందర్భములో వ్రాసిన గ్రంథముల విమర్శ ప్రస్తుత కాలమున మనము గడుచుండు కష్టముల నివారించుటలో నెట్లుపయోగపడగలదు?" అను సందేహము పుట్టవచ్చును. అందుచే దీనికి సరియగు సమాధాన మియ్యవలసియున్నది. 1. పూర్వకాలమునాటికిని ఇప్పటికిని అవస్థ భేదము విశేషముగ గనుపడుచున్నను మనవారు వ్రాసిన సీతీ గ్రంథములలోని సిద్ధాంతములు కొన్ని సర్వకాలములం దనువర్తించునట్టివి. దీనికి కారణము మనుష్యస్వభావమందు విస్తారముగా మార్పులు లేవోవుటయే. సీతీశాస్త్రముల నుండి తెలిసికొనవలసినట్టియు, అట్టి గ్రంథము

అందు చర్చించునట్టియు నిషయము లనే కము లున్నను వాటిలో ప్రధానమునది, "రాజ్యాధికారము కల్పింపి అధికారమందందును ష్యుని పవర్తనములందును? అధికారమువలన పవర్తనము కలుగునుటకై చేయవలసినవిను లెవ్వి?" అనువిషయము. అనగా అధికారమువలన మనుష్యస్వభావమునకును గల పరస్పరసంబంధమును న్యక్షపరయల కాల్పాంగశాస్త్రముయొక్క ప్రధానోద్దేశము. ఈవిషయము మనవారు కవివెట్టివనూత్రము లిప్పటికే కాక భావికాలములందుగూడ గ్రాహ్యములైనవి. ఈయంశమును ముందునుందు స్పష్టపరచెదను. 2. సీతిగ్రంథముల విమర్శన దేశచరిత్రపరిణయం దనేకవిధముల తోడ్పడుచున్నది. దేశచరిత్ర పరిణ మర్థంతావ్యవస్థ మన ముల్లరము నమ్మియున్నాము. కాలానుసారముగ దేశములోగలగుచుండిన మూర్ఖులను పోగునగొలిపియు తెలియపరచుటయే చరిత్రగ్రంథములవలన బాధము. ఈమూర్ఖులు మనయొకచోయులు ప్రతిష్ఠాపనలు సాంఘికవ్యవస్థలు లోనగు బహిష్కరణములందే కాక అంతరంగికములగు మనయభిప్రాయములందుకూడ కనబడుచున్నవి. ఇది గాక ఈరెండువిధములగు మూర్ఖులకు కార్యకారణములమగు సంబంధమున్నది. అభిప్రాయములు మారుటవలన ఆచారములు మారుటయు, ఆచారములు మారుటచే అభిప్రాయములు మారుటయు సంభవించుచున్నది. రాజ్యాంగవిషయములందు మనపూర్వుల అభిప్రాయములను

తెలిసికొనుటకు రాజసీతిగ్రంథములే ముఖ్యధాతములు. 3. సంస్కృతిమండలికావ్యములు నాటకములు మూల గ్రంథములపైని వ్యాఖ్యానములు మొదలగువానిని వ్రాసినవారు రాజసీతిగ్రంథముల సాహిత్యమును పొందియుండిరి. రఘువంశము, మాఘము, ముద్రారాక్షసము, మర్రి నాగమూడిదిరచిత వ్యాఖ్యానములు ఇందుకు నిదర్శనము. ఇతరమ రాజగుణములెవ్వి, శత్రువునెడ నుపయోగించవలసినయు వాయుములెవ్వి, దిగ్విజయమునకు తగినకాలమెన్ని లోనగువాటి ప్రశంస కావ్యాదులందు కలదు. కావ్యములకు స్పృశులకు వ్యాఖ్యానముల రచించినవారు వాఁయభిప్రాయముల స్పష్టపరచుటకు సీతిగ్రంథములలోనివాక్యములను సాధారణముగ నుపహరించుచుందురు. ఈకారణమునుబట్టికూడ రాజసీతిగ్రంథముల విమర్శన చాల యుపయోగకరమని చెప్పవచ్చును.

మనపూర్వులు రచించిన సీతిగ్రంథము లన్నిటిలో ఈకటియొని అర్థశాస్త్రముకల్పవృక్షమునది. అది బహుప్రాచీనమైనది. అందు పరిపాలనమునకు సంబంధించినవిషయము లన్నియు సమగ్రముగ వర్ణించబడి యున్నవి. తర్వాత వ్రాసినవా రనేకు లితనిగ్రంథము సాధారణము చేసుకొనిరి. సంస్కృత రాజసీతిగ్రంథముల విమర్శకు బూనినపు డీగ్రంథముతో ప్రారంభించుట సమంజసమైనను రెండుకారణములచే డీనియొక్కవిమర్శను ఆకురున చేయదలచియున్నాను. నాచే నాంధ్రీగరింపబడిన కటిలియంధ

* దీనిని ఆదివేది వేంకటేశ్వరస్వామి శిష్యులందఱు అంధ్రీగరించినదనివాడు.

శాస్త్రముం ద్వివిధములగు యందుల ముఖ్యము
 శారణము. దీక్షిం గ్రంథములను ద్వివిధము
 ర్తర్యాతగాని శాస్త్రములను ద్వివిధములగా
 విభజింపవలెను. కానిన విషయము
 కామందక సీతినారములగు పూనుచు
 న్నాను.

కామందకు ద్వివిధములు మనకు తెలి
 యును. 1. ముఖ్యము 300 నాటి వానిని కొంద
 లును 700 నాటి వానిని మరికొందరును చెప్పి
 చున్నారు. ఇం దేది నిశ్చయమో చెప్పటకు
 నీయి లేదున్నది. 1. పూర్వకాలమున మాత్రము
 నముద్రించిన నమదానములో (Eastern
 Archipelago) మనవానికంత నిశ్చయముగ వ్యా
 పించియుండెను. ఆనమదానములో బలిష్ఠము
 మున్నది. అందు కామందక సీతినారములగు
 తో నొక గ్రంథము ద్వితీయమునందుండినట్లు
 తెలియుచున్నది. నాలుగవ శతాబ్దమునందుండి
 బలిష్ఠములో శాస్త్రములము వ్యాప్తి గాంచ
 సాగెను. కామందక సీతినారము ముందవ
 గ్రంథము. కానిన నీది నాలుగవ శతాబ్దము
 నకు ముందే బలిష్ఠమును చేరియుండవలెను.
 ఈశారణముచే నిది 800 ప్రాంతమున రచింప
 బడినది చెప్పవలయున్నది. కాని, ఈవాద
 మును కొందరు ఖండించియున్నారు. బలిష్ఠ
 ముందలి కామందక సీతినారమునకును మన
 మిప్పుడు విమర్శించుచున్నదానికిని గలనంబం
 ధము మనకు తెలియదు దాని గ్రంథము చరి
 త్రోద్ధరించినవా లేవరు లేదు. అదియు ఇదియు
 కొక్కటయని అంగీకరించినను నాలుగవ శతా

బ్దమునకు ముందే ఇది బలిష్ఠములోనికి చేరి
 యుండవలెనని నిర్ణయించుట కాధారములేదు.
 బలిష్ఠములము వ్యాప్తిచేసె తర్వాత ఈ గ్రంథ
 మాద్యమములోనికి తీసికొని పోయినదాని
 మన దేశముతో నాద్యమములకు గల సంబ
 ర్ధము నాలుగవ శతాబ్దము తర్వాత నధిక
 మగుచు వచ్చిన కాని తగ్గలేదు. ఇది గాక
 మరలమునకును నీకాశాస్త్ర సిద్ధాంతములకును
 విశేషసంబంధ ముండినది లేదు. గ్రంథకర్త
 హిందువులైనను కాన్యకావను శైవులైనను
 అరవిగాజునీతియందు మరలము ననుసరించిన
 కేవలము లేదయు గనుకదుట లేదు. ముందవ
 మతాధిక్యత యుండినపుడే ఈ గ్రంథము బలి
 థ్యమమును చేరియుండవలెనని చెప్పట యుక్తి
 యుక్తిముకాదు. 2. కానిన కామందక సీతి
 నారము 800 సంవత్సరప్రాంతమున వాయబడి
 నట్టిదికాదు. ఇది తర్వాత రెండునూడుకందల
 సంవత్సరములకు రచింపబడినది. దీని క శంస
 నుండియున్న దశకుమారచరిత్రలోని ప్రథ
 మాధ్యాయమున గనుగొనుచున్నది. దిండి
 ఆరవ శతాబ్దమునాటివాడు. అనగా ఆరవ శ
 తాబ్దమునాటికి కామందకము ప్రచారము
 గాంచి యుండవలెను కొందరు దశకుమార
 చరిత్రలోని ఈధాగము దండివిరచితిము కాద
 నియు, ప్రక్షిప్త మనియు వాదించుచున్నారు.
 ఇదియే నిజమైనయెడల మనసీతినారము ఆరవ
 శతాబ్దమునాటిదని చెప్పటకు కలుగదు. ఎని
 మిదవ శతాబ్దమునందుండి కామందకమున కన్దు
 వవ్యాప్తి కలుగుచువచ్చెను అట్లతర్వాత

1. వామనమునందుండినదానికాన్యకావనుకంటే ఈయంబు స్పష్టమగును.

రచించబడిన హిందూదేశములందు దానిలోని
 శ్లోకము లనేకములు కవలయినవి. కనుక
 కామందకపీఠినాము ఎనిమిదివలె రాత్రిముగ
 రచించబడిన గ్రంథముని చెప్పవచ్చును;
 అదిగా కృష్ణకేసుమారు సంక్రమించువంకల
 సంవత్సరములు క్రిందట వ్రాయబడినది.

నీదివిట్టి కాలనిర్ణయము చేయుటకు
 గ్రంథమంద ఆధారము లేదు. లేవని తెలి
 యుచున్నది. మన గ్రంథము లనేకములలో
 విడియక గొప్ప లోపము వ్యాకర్తయం
 దభిమానములేనివారగుటచే మనవారు వారి
 గ్రంథములలో వ్యత్యాసము గుఱుచు చెప్ప
 కొనినవారు కారు. కామందకుడుగూడ విట్టి
 వాడే. పరిపాఠముపై విమలమగువ్యాఖ్య
 నమును రచించినకంఠరాగ్యమగూడ గ్రంథ
 కర్తనుగురించి ఏమియు చెప్పియుండలేదు. ఇది
 గాక, లేవనిర్ణయములయొక్క నిర్విశ్రాంతము
 ను తెలియవరచుటకై కామందకుడు కొందఱు
 రాజులయొక్కయు కులములయొక్కయు పేర్ల
 నుదాహరించుచున్నాడు. ఇవి నమకానీయు
 యొక్కయో కొందఱు పూర్వయుక్క
 యో నామములుగ నుండినయెవల గ్రంథ
 కర్త కాలనిర్ణయ సంవత్సరమున మన కెంతయో
 వివరముకాక నుడియించును. కాని, దృ
 ష్టాంతముల చూపెట్టుటలో గ్రంథకర్త
 కొందఱుగూడ వ్యతంత్రించినవారు కాదు.
 పూర్వాచార్య లేమేదృష్టాంతముల చూపిరో
 వాటికి కామగూడ చూపెను. పైవనెనును,
 సహుషము, కాండవ్యధు, కవ మేదియును, నలు
 డు, నాకాపి, పాలముగ్గును, కంబోద్యుక్తును, పర

శురామును, అంబరీషును, నాథానును, నలును
 లోపననానాములు కామందకునియందొన్నవి.
 వీని పురాణములకు ప్రసిద్ధిగాంచినవాలే
 గాని క్రిందివిట్టి కామందకుని కాలము నిర్ణయం
 చుటకు వీలులేదు.

విమర్శతయనపుడు గ్రంథకర్తకాలనిర్ణ
 యు మొందును? గ్రంథముయొక్క సుగానుగా
 ముల వివక్షయే మనకు కావలసియున్నదని
 కొందఱు చెప్పవచ్చును. కాలనిర్ణయమువలన
 కెందులాభములు కలుగుచున్నవి. నీలకాశ్త్రు
 మును గురించిన గ్రంథములు సంస్కృతములో
 ననేకములున్నవి. కీటిగో కీడిముందు వ్రాయ
 బడినదో, కీడివెనుకవ్రాయబడినదో తెలిపిన
 గాని కాశ్త్రుకారుల యభిప్రాయములు ఏక
 మము ననుసరించి మానుచుండెనో, కాశ్త్రము
 నానాటికి ఎట్లు వృద్ధిచెందెనో ఏమిగముగ
 క్షీణించునో చెప్పలేకుండుము. గ్రంథకర్తలలో
 వ్యతంత్రులెవ్వరో, చక్రవర్తిచక్రవర్తియు గానిం
 చినవారిలెవ్వరో నిర్ణయించుటకుగూడ వారి
 కాలము తెలియుట అవసరము కాని,
 ఇందుకు దగిన ఆధారములు మన గ్రంథము
 లలో లేనట్లొకచోత నెఱుఁగెనును విమర్శ
 కరులకు కవకాశము లేకున్నది.

నీరిపాఠమును వ్రాయుటలో తనకుగల
 యుద్దేశమును కామందకు క్రింది శ్లోకము
 లలో తెలిపియున్నాడు.

"వ్యవస్థాత్మకం బుద్ధ్యోః జ్ఞానాం పాదభ్యుదయః,
 రాజ్యవ్యాప్తిరీత్యం చంద్రోద్భవం బుద్ధయః.
 ఉపాత్తానీ వాచకే తథాపి బుద్ధ్యాభ్యుదయం ప్రతి,
 బుద్ధ్యంతరదురభిప్రాయం రాజ్యవ్యాప్త్యాం విధియే.

ప్రభువృద్ధి, క్షో. ౩. ౮.

భావసంపాదన పరిపాలనముల నుండి రాజవిద్యార్థిదుల మనమును కటిల్యుని గ్రంథము ననుసరించి సంక్షిప్తముగా వ్రాయు కలదియట్లు ప్రశ్నోకమునందుచి స్పష్టముగా చున్నది. ఇందు కటిల్యునిగ్రంథము నంత వరకు కామంజకు జనువలించిన పంత వది కరయ స్వగంత్రించినా తెలిసికొనవలసి యున్నది.

కటిల్యుని గ్రంథమును సూత్రభాగములు గా ఆరువేలశ్లోకము లున్నవి. కామంజకునిగ్రంథ మంతయు శ్లోకరూప ముండే యున్నది. వాచీసంఖ్య వేయి రెండు వందల మేలది. ఈవిధముగా కటిల్యుని గ్రంథమును సంక్షిప్తరచయటలో కామంజకు వచించించిన మార్గ మిట్టి? ఇందు రెండు మూలంశములు మనకు ప్రధానములుగ నున్నవి. 1. కటిల్యుని గ్రంథమందలి ప్రధానభాగములలో కొన్నింటి కామంజకుడు పూర్తిగా వదిలివెట్టెను. కటిల్యుని గ్రంథములోని భాగములకు "అధికరణము" లని పేరు అట్టివి దానియందు వదునేచున్నవి. వీటిలో 1. అధ్యక్షవచనము 2. ధర్మస్థి యము 3. కంటకశోధనము 4. యోగవృత్తియు 5. సంఘవృత్తియు 6. పేజనపడి కము 7. తంత్రయ 8. అను ఏదిధికరణము లను సంబంధించిన విషయములను కామంజకు వదిలి గ్రంథమును చేర్చియుండలేదు. కంటకశోధనవికరణ మున్నట్లు కామంజకు వియం దున్నది గాని, దానిలోని యంశముల సరకు 'యోగవృత్తి'ధికరణమునందలి

గ్రహించిన ట్లన్నది. ఇదిగాన, రాజశ్రోహములు ప్రజాశ్రోహములుగాక కంటకులనియు, ఇట్టివానికందలివి క్షిందుట అవశ్యకమనియు కటిల్యునిమనము. కామంజకు దీ సందర్భము) రాజశ్రోహాల నుండిన కంటకులుగ వదిలించెను. ఇదిగాన యోగవృత్తిక లోని అనుబంధవృత్తి ప్రకరణమును కామంజకుడు కొంత విపులపరిచి తనగ్రంథమునందు చేర్చి యున్నాడు.

ఇన్ని యధికరణములను ప్రశంసించిన కయే తన గ్రంథమునందలి వదిలివెట్టుటకు కామంజకుని కేమైనకారణము లుండెనా? 1. వీటిలో రెండు అప్రధానములని అరిచు గణించియుండవచ్చును. "తంత్రయ 8" అను అధికరణముందు కామంజకుగిరిన కలితామను కటిల్యుకు వివరించయన్నాడు. కానైన దానిని కామంజకుడు వదిలివెట్టుట యుక్తమే. పేజనపడికమును అధికరణమందు అభివృద్ధిలగు శక్తువులయొడ నుపయోగించునగు యోశ్రోహాయములు వర్ణించబడియున్నవి. ఇవి సాధారణముగ వాచరణయం దుంచవగినవి కావు. కావున సంక్షేపగ్రంథముందు వానిని చేర్చవలసిన యుగత్యములేదు. 2. కామంజకునిచే వదిలివెట్టబడిన తక్కిన అధికరణముల ప్రధానము లని చెప్పటకు వీలు లేదు. కాని వాటిలో "ధర్మస్థియ" "కంటకశోధన" మను వాటిని తనగ్రంథములో చేర్చుకుందుట కొక కారణ మగునదుచున్నది. ఈరెండును న్యాయశాఖకు సంబంధించినవి. ఈవిషయములను స్మృతులందు విధులముగ వివరించుట ఆచార

మనములను దుష్టము కరిగిన కామంధునినాటికి
 వృద్ధిగ్రంథములసంఖ్యకూడ అధిమయ్యెను.
 వృద్ధిగ్రంథములవల్ల వాద ప్రతివాదములను
 నిర్ణయించుట సర్వసాధారణమయ్యెను కావున
 నీకాశాస్త్ర గ్రంథములలో వీరినిగూర్చి ప్రశం
 సించుట మూలలేదని కామంధుని తులన
 న్నట్లు తోచుచున్నది. సంఖ్యవృద్ధి మునుపటి
 కరణ గుంఠింపబడెను వదిలిపెట్టుటకు
 కూడ ఇట్టికారణ మే గనబడుచున్నది. కాను
 కాను కటిల్యుడు వర్ణించిన సంఖ్యములపం
 ఖ్యయు బలమును తగ్గుచు వచ్చెను. వాచానన
 రాజున కట్టియపాతము సంభవించునది
 కాదు. కావున కామంధుని ఆ కంప యుక్తి
 మిదితోడకాదు. (3) అధ్యక్ష ప్రధానము
 యోగవృద్ధియు అనుభవరణములు రాయం
 చిర్యయందు మిక్కిలి ప్రధానమునైనవి.
 కాని వాటినికూడ కామంధుడు వదిలిపెట్టి
 యున్నాడు. ఇందులో అతనియట్లేగ ముము
 యంధవచ్చును? ఇథిగ్రహం దేగీశాఖ
 లుంబవలన, శాఖాగ్రములను తర్జియో,
 మహావృత్తము మెట్లుంబవలన, చిట్కొను
 వలన తేజమును వర్ణములగుగములకు తే
 యవలసిన మేర్పాటు లేదయో, ముదలగు
 దిషయములను కటిల్యు దిధాగములందు
 వివరించి యున్నాడు. "భూసంపాదనము భూ
 పరిపాలనము" రూపరేఖమున కిష్టకారు
 లందుని అంగీకరించియున్నాడు. పైలంను
 లన్నియు పరిపాలనమును సంబంధించియు
 న్నది. కాని, కామంధునిగ్రంథమును క్షణ

తోరదింపవును పరిపాలనమునందు సంపాద
 నను ప్రధానముగ నెరుచు అభిప్రాయపడెదని
 తోచిన మానదు. శత్రువులను నశింపయేగి,
 కాల్వమును విస్తరింపజేసుకొనుటకు వలయు
 మార్గము బువదేరించుటయే శాస్త్రకారుల
 కర్తవ్యమని అతనియట్లేగము. ఇదిగాని, కరి
 పాలనాధాన మునియు రాజుపై నాధారపడి
 యున్నది. రాజ యోగ్యుడైనయెడల అధ్య
 క్షుని కవర్తవ చిక్కిగమించును. రాజ యో
 గ్యుడగుటకు తగినమార్గములను కామంధుడు
 వర్ణించెను. కాని అధ్యక్షులగుంచి చెప్పవ
 లసిన దెదయ లేదని అతనియట్లేగము. ఈరం
 దుకావగములచే కటిల్యుడు ప్రధానములుగ
 గణించితిధాగములను కామంధుడు వదిలిపె
 ఱ్టెను. దీనియట్లనున కామంధునిపాదము
 వదిలి ప్రయోజనము కొంగవరికు తగ్గిపోయి
 నదని చెప్పుక తప్పదు.

పై నసూచించిన అధికరణములు తప్ప
 తక్కినవాటిలో విషయములను ఏదోయొక
 కిది కామంధుడు సంక్షిప్తపరచియున్నాడు.
 ఈవి సరసెప్పుటలో నెరుచు ముఖ్య కమా
 లమమాత్రము గనగ్రంథమున చెర్చెను. దీని
 విట్టి అతనిగ్రంథము కటిల్యుని కర్థశాస్త్ర
 మునకు సారముని చెప్పినగి యున్నది. కాని
 అతనికి ఇతర నీతిశాస్త్రముల గ్రంథములతో
 గూడ ఎక్కువ పరిచయముండెను. అందుచే
 వారి అభిప్రాయములను అక్కడక్కడ చేర్చి
 యున్నాడు. ముదలయోగి ప్రకరణమున మం
 దలవ్యవస్థాభేదమును సూచించుటకై పూర్వ

కావ్యమున కేదము, తెలియ న్నాడు. ఇట్లు
 కటిల్యుని గ్రంథమును పరిశీలించుచును
 కొన్నిటి సరదు వివరించియున్నాడు. ఆచార
 వ్యవస్థా ప్రసరణము, ప్యామ్యమనబ్బుచున్న
 రణము, సంభవిల్ప చరిత్రము, సత్తవ్యసన
 వర్ణప్రకరణములలో ముఖముగా విదితముగా
 వలెను. ఏదనిలో ముఖ్యముగా వలెనది, ఏద
 నిలోనుండ విది, విద్రుహమునకు కలకారములు
 మొదలగువిషయములన్ని ప్రకరణములలో వ్యక్త
 పరిచియున్నాడు. కామందనుకు ఏదెవరకు వ్య
 తంత్రించి తన గ్రంథమును వ్రాసెనో ఈభాగ
 ములనుండి తెలియచున్నది. యా నానవత్తై
 వీధివ సుక్రయ విల్పము కామందనుకు
 వ్యక్తపరిచెనట్లు. కటిల్యుడు సృష్టపరిచియుండ
 లేడు.

విశ్రాంతిని పొందిన పిమ్మలికి నా విషయముల వివరించినట్లు చేతిపెట్టెలో వ్రాసి పంపించితిని. గానలు గేర్లు కొనవలసివచ్చినట్లు చెప్పి యీ సందర్భమున విద్యావిభాగమునకు సలహా పంపితిని. అందుచేతనే విద్యావిభాగ ప్రతినిధులు విజయవాడకు వచ్చి మాకు సలహా పంపించినట్లు చెప్పితిని.

కంఠనాథి కారమే ప్రభుత్వము. కిచ్చింజ
 కుసివచ్చినప్పుడు వానిని ప్రభువులు కప్ప ము
 యొకరు చేయట లేదు. ఇట్టి యధికారము
 కలన ప్రపంచమునకు లాభముకలుగుచుండుట
 చేతనే ప్రభుత్వ మావశ్యక మని పిర్వము
 న్నది. కంఠనాథికారము లేరియెడల దేశ
 మందు మార్శ్యన్యాయము క్రబలి బలవం
 తులు బుహినుల హింసించుట సంభవించును.
 తక్కిన సీతీకాశ్రుత్వాలనలె కామందకుడు
 నూడ ప్రభుత్వమువలన కలుగగలనై యోజన
 ముద్దించియే నిర్వహించియున్నాడు. బలవంతుల
 నిగ్రహించుటయు బలహినుల రక్షించుటయు
 అత్యావశ్యముగనుటకు మనుష్యుని స్వలాభ
 ప్రియత్వమే కారణము. బలవంతులగువారు
 వారిబలమును బలహినులపినాశమునకై యప
 యోగించక వారరక్షణకై యపయోగించు
 స్వభావముగలవా రైనయెడల ప్రపంచమున
 ప్రభుత్వ ముంజవలసినదే లేదు. కాని, మను
 ష్యులు దేవతలు కారు; బ్రహ్మాంశము వారి
 యందున్నను మానవస్వభావము దానివృద్ధి
 కాటంకము కలిగించుచున్నది. ఈయంశమునే
 కామందకుడు, "నిత్యం స్వార్థకం లోకం,"
 "పితృర్వపి నపిశ్వసేత్" అనువాక్యములగుం
 టున తెలిపియున్నాడు. దుష్టగుణములు మను
 ష్యనియం దుండుటయే ప్రభుత్వమునకు హే
 తువగుచున్నది.¹

ప్రపంచమందు మానవకోటి ఎంతకాల
 ముందుకో అంతవరకు ప్రభుత్వ ముంజవలసి
 వచ్చును. విషయకరత్వము కరశ్రుతరధనలోలు

వత్వము మనుష్యుని నన్నటికిని విరువజూచు.
 కావున ప్రభుత్వము నిత్యము. మార్శ్యన్యాయ
 యనునకు విభూతము గలిగిందు ప్రభుత్వము
 ప్రజల సంరక్షించుటచేతనే మనుష్యకోటి
 సర్వార్థములను కప్పించుకొని నుభముల నను
 భవించగలగి యున్నది. ఈ కుభిప్రాయముల
 గల వాదగుటచేతనే ఆరడు ప్రభుత్వముననించి
 ఈ క్రిందికితగ నక్క-నక్క-న చెప్పియున్నాడు.
 అప్పుడు ప్రభావార్థ భువదం కార్యగే దగ నిష్ఠురి,
 కేవల న బయలి శ్రమకా దంజనాలో మహి-వతి.

పు.1. శ్లో.1.

రాజ్యాభిమతి హేతు ర్వృత్తి ర్వృత్తిభావిమృత,
 కయవానందజనాః కింకారా లోయధి.

పు.6. శ్లో.9,11.

యది కపాల్ క్షుణ్ణకరి. కపాల్ క్షుణ్ణకా తిరి. ప్రహ,
 అకర్షణాకాలవలతో విప్లవే నేమా నా రివ.

పు.7. శ్లో.10.

పద్మవృక్ష భూతానా మధాతా దృఢివతి,
 లోకపితౄ పద్మ క్షే నీర్వృగే దకు భూవరా.

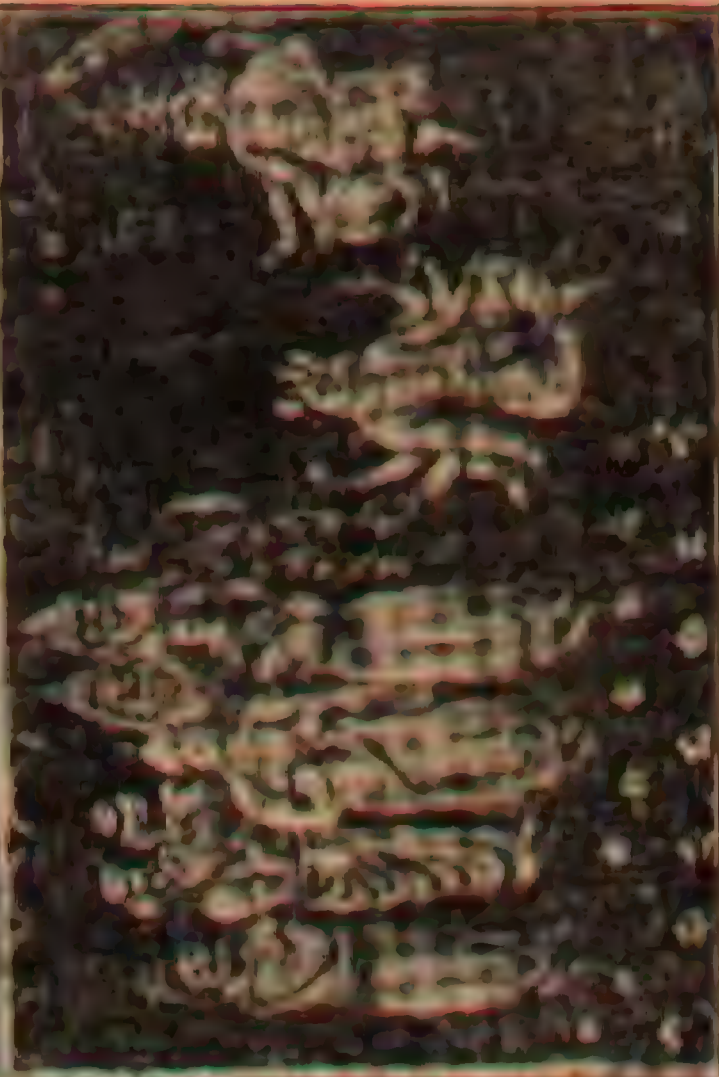
పు.7. శ్లో.18.

ప్రపంచమునకు ప్రభుత్వమే మూలా
 ధారమను సంశయమును కామందకుడు ముఖ్యముగ
 విధమునకుడ నమర్చించియున్నాడు. లోక
 యాశ్రయో మనుష్యునికి తోడ్పడుసాధన
 ములు నాలుగు. అగ్ని, నీటి, వాయు, నార్త,
 దండనీతులను విద్యలే అవి. ఇవన్నియు ముఖ్య
 మునై నను వీటిలో దండనీతి ప్రధానతమమని
 చెప్పవలసియున్నది. దండనీతి లేనిచో తక్కిన
 విద్య లుండియు లేనివే. అది యున్నప్పుడే
 సర్వావంతులు తక్కిన వాటిని సేవించుట
 కవకాశము కలుగును." (పు.18.శ్లోకము8,9)

1. కామందకీరిసారము పు. 116.38.

పాల్వేమరపర్వము

అశ్వపక్షాత్ ప్రభు సాముడు బాంధవులు

ప్రకారము : — పాల్వేమరపర్వము గాని.

వివాహము చూపించును.

శ్రీ కృష్ణ భారతము

- చ. అననుచరిత్ర గర్భవతి సంబంధిత్రై బులోమ నాశ్రమం
బున నిడి యేటికి భృగువు వ'యినయస్వదు మూర్తినా గమం
బనఁ దగురక్కనుం డొకరుఁ డక్కడనుం బుటెంచి కాంచె న
మునిసతి వానిపేరు పాలు పొందఁ బులోముఁడు నా జగంబునక. ౧౧౧
- క. అతిథి యని తలఁచి వారికి, నతి యాతిభ్యం బొసంగఁ జనుచుంటయుక
మతిఁ గలఁగి వాఁడు మోహాన్వితుడయి మనుజులొక జిల్ల వెక్కనపడుచుక.
- చ. అది మున్ను ననచే నయియంటి దానితంత్రిచే భృగున కీయఁబడిన పులోమశా
వగది మనులుకొని నదంకరంబున దాని హరింప నెంచి యుంచుబోడి నీకాచించునాటి
భ్యంబు నాకు వచ్చెనని యగ్నితరణులున వెలుంగుచున్న తాత పేరునిం గాచి.
- మ. ఇది నే మున్నువరించినట్టియు భృగుం దీదాశి కొన్నట్టియు
సుదతిరత్నము నానెదం బొడమ నీ నుద్దిం దిరంబయ్యె నే
నిదె బల్కిం గొనిపోదు నత్యమును వా కిమ్మేని వాల్లంటి యో
నడనల్పాక్షి వసత్య మాడకుము విశ్వస్మత్య వైశ్వానరా. ౧౧౪
- మ. అని యడిగిన నగ్నిభట్టారకుండు జెల్లు దుఃఖించుచు. ౧౧౫
- తే. మగువకలహాపు సెప్పిన భృగుఁడు దిట్టు, జం! చెప్పక యన్న ననత్యదోష
మునగునిట ముందఁబోనుయ్యివెనుకగోయ్యి, యనెడుసామెత నిక్కమై హానివచ్చు.
- క. అన్యతంబుకన్న నెన్నక, ఘనతరకిల్పివము లేదు కావున మనుజుం
డన్యతంబు వలుకఁ జెల్లదు, తనకు స్మృతి మెంత లాడదలు రానున్నక. ౧౧౬
- ఆ. అనుచు నిశ్చయించుకొని యగ్ని యది తొల్లి, నీవరించినట్టి నెలత దీని
తంత్రియునఁగ భృగువు తగ విధవిధమునఁ, జెండ్లియాడె లోక విశ్రుతముగ. ౧౧౭
- క. వరబోధంబున నీ కీ, వరవర్ణనితంత్రి యిడమి వరియించియు నీ
వరయ నిశ్చిద్యష్టవిధా, బడిగాయమాడంగలేదు పడితిం దీవిక. ౧౧౮
- మ. కర్మసాక్షి నగునే నిది యంతయుఁ నిక్కువం బని చెప్పుచుంటి నని చెప్పిన నొప్పరింప
కప్పులోముండు వరాహోహంబున నత్తలోదరి నెత్తికొని మహాచేలంబునంబాటు

సంత నామ గర్భంబున నిర్మయార్థమును దాని కున్మయమునై చ్యవనుడు నా
బడి వచ్చెను. ౧౨౦

౯. బాలార్క-వర్మకేశవి, బాలు గనుగొన్న మారఁ బ్రగము లెవలం
సూలబడి భస్మసార్కము, దై లక్షింపంగ నయ్యె నయ్యనుర వర్తి. ౧౨౧

౧౦. అంతః బురోమయుం గురిరి యట్లు నేర్పుచు బాలు గొంచు బో
వెంతయఁ గానునకుజల మే యు పావై దదంతరంబున
స్వాంతము దేర్చు లప్పా యటవచ్చి వహుమనీ ముద్ది యాశ్రమ
ప్రాంతమునందు నన్నది నాపె వహువరనాగఁ ఠేల. ౧౨౨

౧౧. అంతః గృథస్నానం దియ వచ్చినభ్యసం దా బాలార్క-వేదం దగుబాలున్; నత్తికొని
యున్నమర్త కాశిని నిక్షింది రాక్షసకృతాఽరాధం జరింగి కరం జరిగి నిన్నవఁ దప్పు
లోమున కేరింగించెం జెప్ప మారని నిప్పుక కిరియించువు ననిన నత్తర్క యిట్లు యె.

౧౨. ఇది భ్యసంతి యం చమర కీదహమం జరింగించె గొంచె కా
మదయనుఁ జెంతయఁ జెలివి మాలి తహంగొని నన్నుఁ బందియై
కొదుకక పావై బాలువదఁ గుట్టుఁ దిగెం దుదరచ్యుతుండు ధీ
ప్రదుఁడయి గ్రాత రాక్షసుడు భస్మమునొందెను వీరినేదిగ. ౧౨౩

౧౩. అట్లు నొడుగుచే బరిమోక్షిత నై యిట్లు వచ్చితి ననిన నరం దదనినది శుంకా
రంబు నేయుచు నపంకారంబున నగ్నిదేవం దిలకించి నిపు నాపాఁ దప్పుచేరి కా
పున నిప్పునిమిదియు నర్వధిమకుంకపు గమ్మని కిరియించిన నియక కనలి యతం
దరని కిట్లుయె. ౧౨౪

౧౪. మునివర క్క కిరించి యిటు పోనినిసాహసము, బొనర్చి తే
ననయము భర్మమార్గమునయందు ముంగద నర్మవాది నై
కని విని యున్నయర్థ ముచుంబడి చెప్పితి నర్మ మీందు నా
యొనరిచివట్టిదై తెలియనుచిన తప్పినమీమి చెప్పనే. ౧౨౫

౧౫. కనినయర్థ మ్మొలని యడిగినఁ కెప్పు, నట్టివాఁడు వ్యర్థయంబు నెప్పి
నట్టివాఁడు దుఃఖ మునుధవించెను నిజ, పితృగణంబులో దురితము నొంది. ౧౨౬

౧౬. నకలధర్మస్వరూపుంక నని నే రందిననే ననర్థంబు చెప్పనేరక సర్థంబు చెప్పితి
మీదు నాకర్మ విచోరింప కానం దిచ్చి తేమ కింక ల్లికానం ది నొకనివాడఁ
గాను విమను. ౧౨౭

ఉ. కొట్టిన దిట్టిన స్మరియుఁ గోపమునూపిన బాహుధ్యముం
గట్టిన గల్లలాడినను గన్నము పెట్టిన జితశుద్ధుఁ డా
నట్టి మహీనుపయ్యుడు మహామహుఁ డాతని శ్రిగు చేసినం
తెట్టును నందు నందు నని చేయుదు డిప్తము వాని శ్రిగుడు. గరిం

వ. నీవు భూదేవుడవు గావున నీ శ్రిట్టాడినంజెల్లె నది యట్లుండనిమ్ము వేదవిహితని
త్యనై మిత్తికావివిధవిధానంబుల నాయందు వేద్యంబడినహవ్యవ్యంబులు నా ముఖం
బునన దేవహిత్యగణంబు లనుభవించు చుందు రట్టి దేవముఖంబునైన నేను సర్వధాన్
కుంఠ నై ముట్టు ప్రవర్తింతు నని వీరిహిత్యంబు జగం బావరించిన తనమూర్తి
నుజనంహరించె..... గరిం

క. అట్టి మహాహవ్యవంబున ఋషులు నమనులును గలసి బ్రహ్మదేవునికడికుం బని
ప్రార్థించి మొట్టవెట్టుచు నిట్లనిరి. గరిం

మ. భృగుశాసంబున సర్వధాన్యం దగుట జెం పేడి వైశ్యానదం
హాగి దేజం బుజనంహరించె నట నే నుక్కింతసర్కర్య మే
దగుటం బోవదు హవ్యవ్యములు భక్తింబుం గనరావు ము
జ్జగమం దల్లదల్లదంబగు నయో ప్వాహి! దయంబ్రోవవే గరిం

న. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుండై విశ్వస్థు ట్టయ్యగ్ని భట్టారకుం నిలువం బంచి మృదు
మధురవచనరచనల నడిని ననునయించుచు ని ట్లనియె. గరిం

క. వరమహావ్రుండవు నీ, వరుదారక సర్వధాన్యం దయ్యను గుచి పై
వరఁగెదవు సర్వపూజ్యుఁడ, నరయక దేవర్షముఖమ వగు మెప్పటికి. గరిం

తే. అరుణాగణంబు పోడిన యట్టివస్తు, వెట్టులు వివిత్త మగు నట్లు లీవుదాఁకి
నట్టివస్తువును బవిత్త మగును గలఁక; దేవీ భువనప్రవృత్తి తివురు మనఁకు. గరిం

తే. అనుచు బరమేష్ఠి వలికిన నలరి వహిం, నీదుశాసన మాదల నిల్పుదు నని
శ్రింపియట్టులుదీపించె గొనఁగూడె, మునులుసురలునుజనిరిచ్చ ముదితులగుచు.

అనగా మనుష్యకోటి మొక్క - యోగజ్ఞమమం
తయు సంబంధముగను ప్రభువుపై నాధారము
యున్నది.

ఈ సందర్భమున కొన్ని విషయములను
మనము గమనింపవలయును. (1) ప్రపంచము
నకు ప్రభుత్వ మొక్కటియే ఆధారమా?
మనుష్యవివేకాధి ప్రియత్వమును కట్టిపట్టి
కానిచే విచరులకు బాధకలుగకుండి చేయ
గలది ప్రభుత్వ మొక్కటేనా? మనుష్యవి
యందు వివేకము భయము అను రెండు
స్వభావగుణము లున్నవి. కొందరిలో వివేకము
ప్రబలియించును; అనేకులలో భయస్వభా
వము పెండు. వివేకజ్వలగువాడు పరిపాలనను
బాహ్యవిర్బంధము లేకున్నను మానేడడు.
భయపడువాడొక్కొక్కప్పుడు విహింసకత్తములు
నచ్చునని భయపడును; భవనవృత్తియు ప్రాణ
వృత్తియు శరీరవిర్బంధము లోనగువాడమూల
మున కిష్టములు సంభవించుననియే ఇట్టివాని
భయము. అనేకులు పరిలోకమందు కష్ట
ములు సంభవించునేమో యని భయము చేయ
శంకించుచుండును. ప్రభుత్వము విహింసకత్తము
లను బాహ్యవిర్బంధమును కలిగించునట్టిదియే
కాని వివేకమును పరిలోకభయమును పుట్టిం
చునట్టిది కాదు. మరమునకును మరకరల
కును ఈక క్తి యున్నది. మనలో ననేకులము
ప్రభుత్వము లేకున్నను చోర్యాదిదుష్కర్మల
గావించుటకు భయపడుచుండుము. ఇది యధ
ర్మములను వృథావిశ్వాసము మనయొడున్నది.
ఇట్టివిశ్వాసము ప్రజాబాహుళ్యమునకు లేని
యెడల ప్రభుత్వము దుస్తరము. అందరిని

శిక్షించుటయు అందరిని నిర్బంధించుటయు
సంబంధసాగ్యము కాదు. ప్రభుత్వముతోపాటు
మానవతధర్మము లుండునట్టి ప్రజలమున కాధా
రములే యున్నవని చెప్పక తప్పదు.

కొన్ని దేశములందు ప్రభుత్వమువారే
మరకాధిపత్యము కలదు. ప్రాచీన కాలముందు
క్రిస్తు రోము మొదలగు దేశములందును ప్రస్తు
త కాలమున కొందఱవరకు ఇంగ్లండులోను ఈ
వృత్తి యున్నది. కాని మనదేశమందు చెన్నడు
ఇది జరుగలేదు. ప్రభుత్వము మరముచుధర్మమును
చోషించిన వాడుగాని క్రాంత్యుత్తమును
స్థాపించిన వాడు కాదు. ఈవని యుద్ధాలు
బ్రహ్మాదులు స్మృతికర్తలు భర్తలు మొదల
గువారు చేయుచుండిరి. వీరియ చేయుటకు
ప్రభుత్వము కారణము కాదు; ఒక్కొక్కప్పుడు
ప్రభుత్వమును ధిక్కరించికూడ వీరుమలోన
దేశము గావించుచుండిరి. మహమ్మదీయులు
మనదేశమునకు పరిపాలకులు గాక పూర్వము
మరకాధిపతులకును ప్రభుత్వాలకును పరస్పర
సంబంధ ముండెడిది; అటువర్గాన ఇట్టి
వరకు ప్రజలమతిమునకును ప్రభుత్వమునకు
మునకును విస్తారభేద ముండుటచేత పూర్వ
మందుండిన సంబంధముకూడ లేగిపోయెను.
కాలిన ప్రపంచమును సంస్కరించి స్వార్థ
రాయణత్వము మూలమున హింసకలుగకుండి
చేయుటలో మరమునకు స్వగంధశక్తియున్న
దనియు, ప్రభుత్వమువలె మరముకూడ లో
కాధారమైనదనియు నవ్వవగుచున్నది. ప్ర
పంచవృద్ధి రాజొక్కడే హేతునని చెప్పక
మందకునివాగ్యమును మన మీతిభయముగ నెన
లించవలసి యున్నది.

(2) ప్రభుత్వమును భర్తమునకును : భు
త్యాఃకారమును వహించువారగు తాత్కా
లికప్రభులకును గల భేదమును నీ శాస్త్రా
లందరు గమనింపవలెను. : భుత్వమువలన
సర్వకాలసర్వాననలందును ప్రపంచమునకు
యోగముని మన మంగీకరించినను ప్రభువు
వలన నొక్కొక్కప్పుడు దేశీయద్రవము కలుగు
నని చెప్పక తప్పదు. ఏయుద్దేశముతో ప్రభు
త్వము ప్రపంచమునకు మూలాధారమని
చెప్పుచున్నామో ఆయుద్దేశము సరవేర్చుట
యందు ప్రభువులు బలహీనులై యుండిన
చ్చును. ప్రభుత్వమునండి మన మాగించు
ప్రయోజన మొక్కొక్కప్పుడు ప్రభువులవలన
కలుగకుండవచ్చును. అట్టిప్రభువులు ప్రభుత్వ
స్థానము నలంకరించుట కర్హులుగారు. ప్రభు
వులుకూడ మనుష్యమాత్రులగుటచేత సామా
న్యమనుష్యులందుండు దురుదాములు వారియం
దుకూడ కనబడుచున్నది. ఇదియే వారియ
యోగ్యతకు కారణము. ప్రభువు లట్లుండిన
ప్పుడు వారిని తొలగించి మరొక్కరిని ప్రభువు
లుగ జేసుకొనుటలో దోషముకలదా? ప్రభు
వులు మానినంతమాత్రమున ప్రభుత్వమునకు
వినాశము కలిగినది చెప్పుట యు కముకాదు.
ప్రభుత్వమును శాశ్వతముగ నుంచుటకొరకే
ఇట్టిమార్పులప్పుడప్పుడవశ్యకముగనుచున్నవి.

కామందకు దీర్ఘమును స్పష్టముగ వివ
రించియుండకపోయినను ఎట్టిరాజులవలన ప్రజ

లకు నీలులుగుకో అశక్తవృత్తచట విడిచి
యందుటచే దీనిని (ఈభేదమును) అశక్తు
గ్రహించెనని చెప్పవలసి యున్నది రాజ
వృద్ధాధినమ్మకుడుగను ధార్మికుడుగను న్యాయ
పవ్యత్తుడుగను శాస్త్రనిర్వహితుగను వివేచకు
కలవాడుగను ఇంద్రియముల బయిండినవాడు
గను ఆచారసంపన్నుడుగనుఉండవలెను. అప్పుడే
ప్రపంచమున కరిదు యోగక్షేమసాధకు
డగుచున్నాడు; తీనియెడల ప్రపంచమునకు
ధ్వంసకార్యుగను. సంపాదకార మునని
కున్నను యుక్తదండనమే పశంసనీయము
గాని అతిరీక్ష్మమును అతిమృదువును అగుదండ
నము గర్హియము. పైలక్షణము లున్నవాడే
దండనమును యుక్తముగ ప్రయోగింపగలవా
డగును.

నీతిసారములోని కొన్ని భాగముల ప్రస్తుత
ప్రశంసలని ప్రస్తుతకాలపుపండితు లనుకొన
వచ్చును. ఇంద్రియజయము, ఆచారవ్యవస్థాప
నము స్వామ్యముజీవివృత్తము లోనగునవి ఇట్టి
వనియే వారిఅభిప్రాయము కాని - ధికారమున
కును అధికారికిని గల భేదమును గ్రహించినవా
డిగ్రహించజాలకు అధికారితనయధికారమును
దుర్వినియోగము చేయుకుండుటకై మనవారు
కల్పించిన సాధనములు ఇంద్రియజయాదులు.
ఈవిషయముననే ఇప్పటికాలపు రాజ్యాంగ
విధానములకును అప్పటివాటికిని వ్యత్యాసము
కనుపించుచున్నది.

ద సా లా వి ము
పామర్తి సత్యసారాయనాశ్రమము

- అంధ ప్ర క్రియ నుండి** నీభువి సవిద్యం జ్ఞాని న్నామ సం
బంధం బెద్దియుఁ దోచె చాత్మకతిఁ బోవం బాపములముల
సంధించం గలసంచు భీతిలుదు భావ్యతేజ! దీనాధికిం
బంధుం దెన్న యశంబు నిల్పుకొనవా? పాలించవా? ఈశ్వరా!
- మ.** వెలుగు ల్జిమ్మిదు సీమయా పదియ కివి సర్వసర్వంసహ
తలమం దన్నిట నన్నిచూపుల ననంత ప్రజ్ఞ నై వారు, కే
వలమోక్షేచ్ఛులు గాక దానిగన నెవ్వం దోషంబు చిట్లు ప్రా
బలుకు ల్యలెక్కయ నిన్నుఁ జూచుటలులో! పాపం ద నే నీశ్వరా!
- ఉ.** పుట్టినదాది ని న్దలఁప బుద్ధి మొసంతయుఁ గల్గుకుండ నె
ట్లులో పాపకార్యముల సీతను పూరక వ్యర్థపుచ్చితి
ప్పట్టున నీవదాంబురుహబంధరమానుడ నాదునన్న నా
దెట్టిధవంబాకాని మతి కేమియుఁ దోచెక యందు నీశ్వరా!
- కా.** మాయాబంధనిబద్ధమై పిదప విజ్ఞాంపాస్థినంకిర్ణమా
కాయంబన్న తమోనికాయమున దుష్కర్మాదులంజ్ఞి ని
శ్రేయఃపూరిత లోకనామసగరిం జీత న నామూర్ఖకో
నా! యేరిగినై నఁ గాంచఁగఁ ద్వదీయాకార మోయిశ్వరా!
- కా.** చిత్తసర్వములేక నల్లపుమనుం బంతారతిం జిక్కు చు
న్మత్తుంజా నితఁ దన్న వాక్కులనె సంభావించి యూఁకొంటి నా
యత్తంబైతిని కష్టనష్టములకే న్నందనై పోతి సం
జత్తుంగర ధవర్క్కురామృతము నాపైఁ జల్ల వే! యీశ్వరా!
- కా.** ప్రహం దెన్నఁ దోనర్చుచోపైఁబుగ్గఁ సంతోషించగా భూతనం
దోహమ్ము న్ననుజోతి నంది తెద, నందు న్మగ్నరకోధమీ
హంసాకారము లుజ్జగించితిని విద్యావాదులం గొల్చి డీ
నోఽపామ్మంబి కాపుమంటి నినుఁ గుయ్యాలింపనే యీశ్వరా!
- ఉ.** కోటి ధవంబులెత్తి నినుఁ గొల్వంగ నేరక మత్తవృత్తిలో
కాటనిలోఁ జరించుచు మృగాదులకీతి నభుప్రచారము
లృటిఁజీసి తన్నయత బాగును నోగు నెఱుంగలేని పా
పాలుల నే నేతువా! విశంకలన త్వ నుగత్తి నీశ్వరా!

- అంభప్రక్రియనుం! నీభువి సవిద్యం జ్ఞానిన్ద్రాంమ సం
బంధంబెద్దియుఁ దోచె చాత్మగతిఁ బోవం బావకూపములక
సంధించం గలనంచు కీతిలుదు భావ్యతేజ! దీనాశికిం
- మ. బంధుం దెన్న యశంబు నిల్పుకొనవా? పాలింపవా? ఈశ్వరా!
మ. వెలుగు ల్బిమ్మెడు నీదురూ పదియ కీర్తి సర్వసర్వంపహ
తలమం దన్నిట నన్నియౌపుట నసంరప్తజ్ఞైవారు, కే
వలమోక్షేచ్ఛలు గాక దానిగన నెవ్వం దోపడం చిట్లు ప్రా
బలుకు ల్వలెక్కడు నిన్నుఁ జూచుటలులో! పాపంక నే నీశ్వరా!
- ఉ. పుట్టినదాది ని వ్వలప బుద్ధి మొలినతయుఁ గల్గుకుండ న
జ్ఞులలో పాపకార్యముల నీతను పూరక వ్యర్థపుచ్చితి
వృట్టున నీపదాంబుయహబంధరమానుఁడ నాదునన్న నా
కట్టిధవంబాశాని మతి కేమియుఁ దోచెక యంచు నీశ్వరా!
- శా. మాయాబంధనిబద్ధమై పిదప విద్యాంపాస్థిసంకీర్ణమా
శాయంబన్న తమోనికాయమున దుష్కర్మాదులంజిక్కి ని
శ్రేయఃపూరిత లోకనామసగరిం జ్ఞై న నాయూత్మకో
నా! యేతిగ్నైవఁ గాంచఁగఁ ద్వక్తియాశార మోయాశ్వరా!
- శా. చిత్తసర్వములేక నెల్లపుడునుం పంచారతిం జక్కు చు
న్మత్తుంకా నితఁ దన్న వాక్కులనె సంభావించి యూఁకొంటి నా
య త్తంతైతిం గవ్వనవ్వములకే న్నందనై దోతి సం
పత్తుగ్గోర భవర్క్కుపామృతము నాపైఁ జల్లవే! యాశ్వరా!
- శా. ద్రోహం బెన్నఁ దోసర్పుచొప్పెలుగఁ సంకోపించగా భూతనం
దోహమ్ము న్ననుఁబోలె నంది రెద, నెందు న్మత్సరకోధమా
హమాంకారము లుజ్జగించితిని విద్యాపాదులం గొల్చి దీ
నోఽహమ్మం!ని కాపుమంటి నినుఁ గుయ్యాలింపవే యాశ్వరా!
- ఉ. కోటి భవంబులెత్తి నినుఁ గొల్వఁ నేరక మత్తవృత్తిలో
కాటనిలోఁ జరించుచు మృగాదులకీతి నఘపచారము
ల్యాటిలఁ జీసి తన్నయత బాగును నోగు నెటుంగలేని వా
దాలుల నే నేఁగితిమో! విశంకలన త్వ ను? క్తి నీశ్వరా!

పూతర్వానామ

ಅದಾರ್ಯ ವಸ್ತು ಪಾಶ್ವರ್ಥಿಕಂ ಗಾಢ, ಡುಮ್. ೧., ೬ ಮುನ್. ಸಿ.

(XII 2007 72.50)

2. 7.

నెమ్మొననభిముః మాద్యలు

ప్రస్తుతము మనము చూచుకొని కలవరము. పల్ల
కాలములు తొలికిని ముద్ర నిష్కర్త ప్రదేశము
యొక్క నమూనాను, ముప్పది ప్రదేశములు నిష్కర్త ముద్రాను
మూలమును. స్వీడకా ప్రదేశమున జాత పురాణము
దీప్తి చిట్ట ము మొక్క పేర్లు ప్రస్తుతము వీటిలో మం
దులము; తొలికాలోపుదు భూమి ముద్రాను యెప్పుడు
ప్రస్తుతము భూమిలో వీలవచ్చుగా వేర్వేరులము,
మూలమునకు యెప్పుడు లోతుకం బు దుర్బలము గాదుగల
పేరుప్రస్తుతము నందు ముద్రాను వీటిను పనవలెను
యందులకే వేర్వేరు పనవలెనీవులు ప్రస్తుతము పనుప్ర
వలలో 1000 ముద్రా లోతుకం గాన్పించుచున్న భూమి
ప్రస్తుత ముద్రాను పుట్టుక నీవెప్పుడును. భూమి
పుట్టుకలములు చాక్కానుముగాను గాన్పించును.
గ్రీకులకేమియు దీక్షించుచును 'గ్రీకు' అనుచు
గాన్పించును పుట్టుకలము ప్రస్తుతము పనుప్రస్తు
మునకు జాల కనుకనుచును, పనుప్రస్తుతము
దొందు నిష్కర్తల ప్రస్తుత పుట్టుగా పనుప్రస్తుతము
గాన్పించును పనుచును, పనుప్రస్తుతముల కల్యాణము
అమెరికా ప్రదేశమునకును చార్లెస్ ప్రదేశమునకు గాన్పి
ంచుచును పనుచును పనుప్రస్తుతములందుగాన్పించుచును
జూచుచున్నాము.

కలము

భూమి అంతరంగములను శాంతి సుఖపర్యాయము
 గను, శాంతి ప్రసవపర్యాయము, శాంతి కాయపర్యాయము
 ముగియి నాశ్రితి. అముద్రయలనుండియు, వేదము
 నుండియు వాగ్విద్యలు వలయును. అందు
 ముగియి నాశ్రితి. అముద్రయలనుండియు, వేదము

యొకరినొకరును చాచుచును కనపడెనునును
చాచి చాచుకొనినను యిట్లును దిగియవార్ధ్య
భాగములందున్న కిరియాయపులకల కల్లపడి భూ
మిపై వర్షముగాఁ బడుట కువశందము దెలిపినది
యను. ఒక్కొక్క చోట మేఘము లగవార్ధ్యగ భూపచార్ధ్య
కునుటకు వగిపందిల్లని నాయువులమొక్కటిగవర్ధ్యపము
కొందనిపుడు ద్రవనూప మివర్ధ్య యుగాఁ గలియున మం
దుగాఁ గలియును. ఇట్టి మందు మిక్కిలి దుష్టి పవర్ధ్య
లియులం దహారము దిసించుచుండును. మహాభూమి
మందు "ఆల్ఫ్" (Alps) పర్వతములయందును,
మదగిళియందును హిమవర్ధ్యతములందును కొందరియొక్క
కల్లపుడు మందునందును. ఎల్లకాలములందు మందు
గగనమందుయొక్క. కిరిపిదహర్ధ్యము హిమగళి
యని పృథులించుచున్నది. ఈయొక్క గొన్ని పర్వత
ములమీద కల్లపుడు మందు దిగియుండును. హిమవర్ధ్య
ర్వతముయొక్క హిమగళి దిగియుండు 16 వలయును
యొక్క కా నెన్నది. దిగియున్న కల్లపుడు మందు దిగి
యుండు. ఇదియందో నెలలు రెండు మెంతయు
వాధారమున పెట్టియుంటిమి. కాని పర్వతశృంగముల
యందు హిమగళి పైచోదానివలించు మందు మార్ధ్యగళి
కరిగి దిగి మందులములందు వర్షు కిరియు ఒక
మందున్నది.

సదులు

పద్మనాభులమొక్కయు నున్నరప్రదేశములయొక్కయు
 క్కయు క్కయలమొక్కయు బతున్నయు ప్రక్కలమంది
 పల్లయనమొక్కయున్నప్రదేశములుగాక ప్రదేశమింది
 రామరామ గదికి పద్మనాభుల కనువకు కలిసికొని పద్మ
 నాభులగును కనువకు గదికి పద్మనాభులగును. ఇట్టివారు

సెక్కుచేలవైపు పల్లమునందుగల సమస్తప్రదేశములందుఁ బ్రవహించి మాగ్గమగ్గమున నీచేనిఁ గొండవలె నాది తక్కువై ప్రదేశమునఁ జూచి నిగోధింపఁబడినపుడు పాతలద్రోగిలోయల శేర్మణుమిగిలి సెక్కుశాఖలు గలదై యనేగ చేల వదురపుమీద ప్రదేశమున వచ్చుచుఁ గురుకు బహుముఖములై సముద్రమును బ్రవేశించును. సముద్రమునందుఁ బహుముఖ బాహ్యము పరులు తమ ప్రవాహమునఁ దేనుండి తీసికొనినద్రవ బారవను, నినుకను, గిలగిరాళ్లను, కిలారజమును, ద్రుభుకార ప్రదేశముగ (దెట్ట) పదిముఖమున బయటి బహుముఖములుగాఁ జేలుచున్నది. నోచాచరి, కృష్ణ కాచరి దెట్టలకు చూచినవారి నీయ్యవల వివేచింపఁ. పరులు పర్వతప్రదేశములనుండియు, పరి ప్రవహించుఁ బ్రదేశములనుండియు భూపకార్థమును ప్రవృత్తికొనినద్రవ బారవనుపముగాఁ దిరిగి భాగములందు పెరుగులు పనిముగా నున్నది. పరులొకానొకప్పుడు చర్మభివృద్ధిమునఁగారి. మణిగొన్ని యిదివకారములదేఁగాని విశేషములనుగతియై పొంగి పొరలి యుపసాగ్యములగల తీరముల పరిక్రమించి పరివర్తప్రదేశముల వచ్చితిని జలమునుమదేయబయలుఁ దిక్కుట గొంతికాలమునకు నూర్కరక్తిజలము పొంది పలు దింపిండుమునకు పొరపొరలుగా వాప్రదేశములందు గన్పించుచుండును చుట్టించుచున్నది. ఇట్లు భూమిపైఁ బ్రవహించునీచపకార్థము చూపుప్రదేశములను విక్లిప్త భలవంగముగాఁ జేయుచున్నది. అత్తరహింపాగ్ధావమునందుఁ గల గంగా, నీలు, బ్రహ్మపుత్ర పరులు అత్తరహింపాగ్ధావప్రదేశములఁ జాలవలకు విడులఁదై యుండి తద్విషయకార్థముననే నీ భలవంగముగాఁ జేయుచున్నది. మణియు పరులు మాగ్గమగ్గమునఁ బ్రక్కలముండి యున్న ప్రదేశములందుఁ నుండినద్రవములదే శేర్మణిదెట్టలములు తమలోఁ గలయుటచే వర్షవృద్ధిగాంచుచున్నది. పరులు ప్రవహించుచిలఁబట్టి యాదాప్రదేశములయొక్క నీహ్నావృత్తుల నాధారముగాఁ జెప్పవచ్చు. తేగముగాఁ బ్రవహించు పరులయింపామహాగ్ధావము. పదిప్రవాహమునందుఁ గలపకార్థములములు ప్రవాహతేగమును పొంది విక్లిప్త లోతైన లోయలఁ బ్రవృత్తులకగిని యున్నది. పరులు శ్రద్ధ

గలిగినంతవఱకు పరు లోయలలోఁగి గాఁ గ్రద్వి కిక్కుట ప్రక్కలకుఁ గ్రవ్వట ప్రారంభించును. అందుచే పరుల గతునము గొంతికాలమునకు విక్లిప్త ప్రవృత్తులు తటస్థించుచున్నది. పరులయొరయునదే పర్వతములు నూచి గొందుగాఁ జిట్టుపడి యనాధ మనలోయలు గలవై యుండుట సంభవించుచున్నది. గంగా ప్రవృత్తిత్ర పరులు హిమచల్పర్వతములకు నుత్తరమున జరించినను గ్రవత్తము మిగిలినాము దెట్టపాదపుగల హిమచల్పర్వతముల మగ్గముండి లోయల వేర్వలదుగొని దక్షిణమునకు బ్రవహించుచున్నది. పరులయొక్క శక్తి ల్గవారతము గదా ప్రపంచమునందున్న విక్లిప్త యున్నతపర్వత కృంగిములందు హిమచల్పై దెట్టపుడు మంచుపడింది యుండినది దెట్టకొని యుంటిది. భృష్టప్రదేశములందుఁ గూడ మం దెట్టకాలములందు వట్టిముగాఁ బడుటచే పర్వతములఁ లోయమందు దెట్టరాగిగా శేర్మణునున్నది. ఉష్ణప్రదేశములమునకు మంచుకుడియబయలునఁ జరి యవహించుచు. మంచు తల్లపిండినదే గాని మంచున పదే గాని యుండుచకార్థము. ఇట్టిపకార్థము భూమిపై నోతుగాఁచి పలుపుగా మిత్రిగా మంచును. చలిప్రదేశములందు జను కట్టిపలుపుల పై నుంచుచుండియు లోయవాట. ఒకానొకప్పు డేమి త్రిమందుపలుపులు గట్టిగా గట్టి కట్టబడె విక్లిప్త నున్నవై పరులకుఁ ప్రవాహిరముగా మంచును. ఇట్లు గట్టి పరులందు స్థిరములందును మన్నతపర్వతకృంగములందును దెట్టరాములుగా శేర్మణి తేగ్గారముచే తేగ ముక్కుమనలఁ గ్రొంగి పెల్లపెల్లగాఁ బ్రాకుటయుఁ చుట్టించును. ఇట్లునుండి కన్నులకు దృశ్యవృత్తిముగ పల్లవసగతోఁ బ్రవహించు దిండుపలుపులకు మంచుకు లరి కాత్రిపులు దృశ్యపొందించువాని. అత్తరగ్ధవ ప్రాంతములం గుండు 'గ్రీను లండు'ందును (Green land) 'ఆర వృ' పర్వత కృంగములందును నిట్టిమంచునములు నేటికిని గాన జరుగు. వినులందు, గ్రీనులందు, ముచలుగాఁగల స్థిర ప్రాంతప్రదేశములందుఁ గలమంచుగొంపలు సముద్రతీరమున గొంతియందులచే విక్లిప్త పర్వతములఁ దెట్టకొండ లోయనునట్లుండు మంచుకుడియములను సముద్రములోనికి పోనిదిమంచుమంచును.

తంబూళి పండ్లనుండి ప్రత్యేక రుచిని పొందే ప్రయత్నం చేయవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాము.

అయ్యది నిత్యకలకంబు నీరకంబునలచే నమద్ర
మనలసి కొట్టి కొని వాపుటయం బప్పుడప్పు బోవి
లకు వాకవేట నివులొదియఁ బట్టించుమందును.
ఇట్లునమద్ర గామయ్యనవలమి ఇంకనమయ్యొక్క సంగతి
కొనునెలసి కొంటకాలము గ్రుమ్మ బిటానియం అను
మహానాక ప్రబుద్ధి ముదిగి ఇంకనమయ్యను గాదె
మనెప్పుడు.

నా తాతగారు

[illegible]

శ్రీ సుబ్బ పటయూతా ధూత్యుతాహ

గోళమును, శిలావరణమును, వాతావరణ
 మును జూడవలెను. భూమధ్యరేఖ సమీ
 పమున భూమి యొచ్చివట్టులను, భృవము
 సమీపమున, స్రుంగిపటలను గన్పించు
 చున్నది. భూమి పనుసరించుకొని పై
 నుంచు వాతావరణముకూడ సరేరి భూ
 మధ్యరేఖాప్రాంతమున నులుకుటయొ
 ళ్లిప్రప్రాంతమున లోనికిఁ గ్రుంగుటయొ

ఈ ప్రకరణమునందు మధ్యమమును నిరసమునట్లును మరియు
 ప్రమించుచుండ భూమధ్యరేఖయొక్క యిహాగ్య
 మలం దుండ్రు ప్రదేశము బలములయు ద్వంద్వప్రాంతప్రదేశ
 కములులోనిది స్రుంగులయఁ గలిగెనని బుద్ధిమంతు
 లాహిరిమచున్నాడు. అందులకే భూమధ్యరేఖావ
 నందు సోమప్రదేశమునందే రెండవవైపునకు భూమధ్య
 రంధ్రమునందే యొకదబ్బవమును స్రుచ్చివయోచిల నని
 భూమియొక్క భూమధ్యములనున్న యిరుగుకంటె
 36 పైళ్లు పెద్దదిగా నుండును. భూమికిని వాతావరణ
 మనకును గలసిద్ధి పోని సంబంధములే వాతావరణము
 నుండి భూమిలోకి జాలు యిదిచిహ్నమున గంటలలో
 వార్షికోద్రవములయొక్క కేయములందును. ఈవారమువన
 భూమధ్యరేఖయొక్క ప్రాంతప్రదేశములందు వాయు
 వాతావరణములోని కర్మచక్రములకు వ్యాపించుటయు గ్రహ
 క్రమముగా ద్వంద్వప్రాంతములకుఁ బోవుటయు గాఢయొక్క
 యూర్ధ్వవ్యాపనము దగ్గరయఁ గలుగుచున్నది. ఈ
 ప్రదేశమునందు నీరు పల్లమునకుఁ బాటుపల్లు భూమి
 యధోరేఖప్రాంతముల మార్ధ్వముననుండుగాని మిక్కిలి
 దుర్లుగా వ్యాపించి ముందుటలే ద్వంద్వప్రాంతములకు
 విరుచుకుండును. వాయువు భూవహార్ధమునంటెను, ప్రవ
 చనార్ధమునంటెను పల్లవై రేఖగా నుండుటలే కలభ
 యుగా నిలువదు. వెంటిపోవుల్యభావముగలదై యున్నది.
 మలేయ భూమధ్యరేఖా సరస్వప్రదేశములందు మార్మవి
 తేరి మిక్కిలముగా నుండి ద్వంద్వముల పై పునకుఁ బోను
 లోను రెడ్డునుండును. అధోభాగముననుండుగాని తేలికే
 పల్లవై రేఖయగుటలే మార్ధ్వమున గలయు
 పల్లమున ద్వంద్వప్రాంతములవండి కాంత్రై ర్య

కృష్ణానదిలోని కిక్కిరింపులు, అప్పుడు వచ్చే
నీరును.

శ్రీమంత వాగ్దేవరాయ

గట్టిదండ్రప్రదేశములుగాని, బట్టిపైద యిరు
యిదొకలుగాని సహృదయముగను తెంతమాత్రమును
గావు. ధూమిపై మెత్తనిపదార్థము కొంతపలుకుబడి
యొందివగాని చచ్చుకుల కుపయోగములు గావు.
ధూమిక్రింద కొన్నియినుకలవలె నైన గట్టిమెత్తనిపదా
ర్థము న్యాపించుకునుగలకారణముల నూహించును. ఇట్టి
కారణములలో నడులగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నది.
పైదండ్రువనీతి నడిచుచుండు నవజన్మస్థానమునైన
యొప్పుకొన ప్రదేశములయొక్కపదార్థములను చంద్రహాసించి
దిగువద్రుప్రదేశములందు బలమయివచ్చును. మఱియు గాడి
యందు గల ధూమిరేణువులు గలయొక్కదేగముదేతను,
సంభట్టపలదేతను వాము పియ్యగ్గడున్నయలందు గల
కొంచెలమందియు నెత్తెద్రుప్రదేశములనుండియు బదార్థ
ములమును కేరించి యున్నామనమున నన్నప్రదేశములను
దీర్చినిబోయి నవదల్లుచుండును. మఱియు బగలు
ధూమియందు మూర్త్యుకల్పి సోపివళుకు కల్పిపదార్థములు
వల్లపమనుటయు దిక్కుల రాగ్రులందు మూర్త్యుకల్పి
లగు కల్పివళుకుమనుటదే బదార్థములయొక్కచిత్తగతి
లనుచుదిక్కునుటయు నిట్టిమాటలు పరంపరగా కల్లు
వును. గట్టుటదే ధూమిద్రుప్రదేశములందు దుట్టించు
చున్నది. ధూమిరేణు గ్రహగ్రహముగా బల్లించుచుండుట
దే దీటువాలుబయలుగనాచే దుట్టించుచున్నది. ఇట్టి
దీటులందు నిద్రప్రదేశిందుటయు కీలకాలమునందిట్టిసీను
కునీధిరించి మందనుటయు, నట్టికుందొయొక్కపరిమాణ
యు నిట్టికంటె యధికమగుటదే బూర్వపుదీటులు పుట్టిని
యనుటయు దుట్టించుచున్నది. కానంతటి గట్టికలలదే
నేర్పడి. కొంచెద్రప్రదేశములపై పదార్థము దీటులవారి కిది
లమై గ్రహగ్రహముగా మెత్తని, సహృదయముగను,
గట్టిదేయబడి గట్టియొక మూలనకోపుకయలపై వృక్ష
ములను మెలపబడిండుటయు కొంతకాలమునకు దీటులు
వారి గట్టి కలిపై యెప్పుడెప్పుట మెత్తనిపదార్థము
వేరుటయు నట్టికలయలందు బట్టుటదే బాధవేయ
బడినదీక్షములు వానిని వృక్షములనుటయు నువము

[illegible]

గాని సంకల్పలకాయకములు గాన విక్రమోపలయమునకు
 శేషమున్నవృత్తాన పట్టుండునదియను గాన విక
 రతోఁ గలిగినదనియు వృత్తపదార్థములను విక్రమము
 యందున్నది. కాన్ని కలలందు ముందరములే లేనిది
 వికరములను మెచ్చి నప్పుడు లోకము గూర్చి నట్లు
 ముగా వ్యాపించి గానిది సలకాయకముగా లేదు
 మిచ్చును.

పాఠముగల శీఃలు

సుబ్బరాయు ధూమ యశస్వివాయ శోనూ
 కర్తా రామరామ ఘోరవిందవదియ సర్వక పరా
 ధము మాంబహాధావదియ వాపహాధమునే శీర్షవి
 లయ మాంబలిలనియ వ్యవహరించుచున్నాడు. శిరి
 తి ధూగిర్భవమంది యిన్ని పర్వతము వ్యాకమున మా
 బహుమాంబహాధాధము ఘోరవింది శీర్షవిలయగా
 'మాంబలిలని' వ్యవహరించుచున్నాడు. కొంచెం కివా
 'మాంబలిలని'లనియ 'ని' కలుగని కల'లనియ
 వ్యవహరించుచున్నాడు. ఈలలు ధూమిన్త తోరలుగో
 రలుగా మంబుగ 'ని' రాకెరి శీర్షము. ఒక్క
 కతో ఇన్ని పర్వతమునంది కలుచివలెన పహాధము
 ధూమిన్త తోర కెత్తనగానామచెర వ్యాపింది కల'య
 వరి శీర్షవలయ గాని గలదు. ఇట్టి మాంబలి
 యొక్కభావ విరివల'ని శిర్షిని పర్వతము
 నంది కలుచుచున్నది త్వము కలుగించియు కల
 కలచివలెనపహాధము ఘోరవింది శీర్షికాగిరి
 కలలులదు గల యాకాకమును బట్టియ శీర్షివలయ.
 ఇట్టిమాంబలి కేకాని మునేరెన్త వ కల'ని శోని ధూ
 మిన్త తోరలుగోరలుగా శీర్షవిలయగా బహుమంది
 వల'ని 'ని' కలుగలిల'ని వ్యవహరించుచున్నాడు.
 కినిగూర్చి యింత వివరముగా వాచిరించెల
 యుంచును. వారలుగలిల మాంబహాధములు పహ
 ద్రమునేగాని వదులనేగాని వాయువునేగాని మంబునే
 గాని కల'య'ల'నిచెర శీర్షిలయల'నిగా పహాధము
 నైత కల'నివలన కల'నివము శోని వారలుగలిల
 లుగా శీర్షము. ఇట్టిగలిల ప్రాగి కల'యమునైత

ఇట్లు పాఠశాలలు నాటి, నీరు, మంచునీ కలిపి
 ధూపిస్తే నేలగా చేర్చవలె. చివరికి పసుపుమట్టి
 గూడి బ్రహ్మై కలిమనును,

పద్యానుల పరిశీలన ననుసరించి శబ్దానుగా నుండు
నా. మూలములు పెద్దపెద్ద గుర్తెవరియలగాఁ జూచునా. తగి
ముగాఁ బ్రవహించునదీ ప్రవాహములదే గావీ నమప్ర

శ్రీమద్రామాయణము పద్యములు

[illegible]

శుభ్రమంప జనులకు జోచ్చును. ఇంకొకడు శివుల
మంగళాద్రష్ట ముడే పేర్చిననారలు గల శివుల నొచ్చి
పెచ్చగొని యుంటిమి.

మృతి. ఇదియే 'రాక్షసిబొమ్మ' అని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఇట్టి సాంప్రదాయముగలబొమ్మ (రీటిఫైడ్) లందు సమృద్ధిగా గలదు. బొమ్మయొక్క పరిణామమునకు 'పెట్రో'లయ దును నూకలూచి సచ్చలవ్వలు నూగుల నుండియు బొమ్మ నింపబడిన కొట్టమలమండియు నీటి పరైదై. 'జేగమన' బెడలుటయు దుష్టించుచున్నది. ఇయ్యది బాహుని ప్రదేశమునందును 'పెట్రో'లయ' ప్రదేశమునందును 'పర్మియ' దేశమునందును 'బార్మియో' దీప్తలందును ముఖ్యముగా గలవు. 'స్కాట్లండు' దేశమునం బొకరికగరిబొమ్మ గలది (O.I-Shale) నుండి 'పెట్రో'లయమును మున్ను మున్నుటివరకు దీయుచుండెడివారు. మరొకన్ని ప్రదేశములందు నీటిరై నారలు (Gases) బెడలుటయు ఇయ్యది బడిగించిన దీప్తము లరచి బెడలుటయు దుష్టించుచున్నది. ఈ నూయువులు బొమ్మయొక్క పరిణామమున కొంచెమును, భూగర్భమున మరొకాడులయొక్క 'కర్బనిదనులు (Metallic Carbide) బొమ్మ బొమ్మన నీటియొక్క పరిణామమున చేర్చబడిన వాయువులని మరొకొందరుకు తెప్పచున్నాను. మరొకయు 'ట్రెసిడాడ్' అనుపట్టణమునందు చిక్కని ప్రవహదార్థముగల సరస్వతిటికలను. అందుంచుపదార్థము బొమ్మకు దుక్కిరి సంబంధించియున్నది. దానిని జమలు 'బర్ ఫాస్టు' (Asphalt) అని వ్యవహరించుచున్నాడు.

[illegible]

కృత్తులు చాల్చుటయు లేక పండితవలె జన్మగా నాది
 ప్రాచీనములు చాల్చుటయు వలసివచ్చును. ఒకా
 జొకప్పుడు పర్యవేషము లందుండి బయలుపడిరి కరణివ
 పదార్థములతోఁ బాటు కొన్నియున్నవాయువులు వెలు
 పడుటయు వయ్యవి కాటిమార్గమునందు గల ఫలముక్క
 పదార్థములతో కలిసి మారినపదార్థముల జనింపజేయు
 టయు సంభవించుచుండును.

జంతు నిలామూలములు (Fossils)

పాఠముగలఫలము మూలఫలముక్క కొలములై ప
 పదార్థములనులే శిర్షమునను బద్ధమునయుంటిమి.
 శిర్షములు నీటిలోగాని వాయువులోగాని యాచూ
 ప్రదేశములందు బయలుపడుచుండుచు ప శిర్షమునను
 జంతువులు, కాటిమార్గమున ప్రమాదమునకు లొచ్చుటచే
 యెడల, యాచూవులయొక్క శిరములు, ఫలములను

శిరములతో బయలుపడుచుండుచు

శిలావిగ్రహము. ఇది మిక్కిలి ప్రాచీనమైన పాఠము
 కాలము దొరికినది. ఇప్పటి వేలమునాడవలె దీనిమీద
 పాఠము (పైకొట్టు) లేక కొమ్మలనుండుమైన దివ్యులచే
 గప్పబడియున్నది. ఈ వాటివలె శిర్షము లేవు.

మున వచ్చివాదములనులే గప్పబడి, మూలగట్టినట్లు
 పండితవలె యుండును. ఇట్టిఫలము కాలక్రమమున, భూగర్భ
 దిందులయు లేకుండు జంతుపదార్థము గట్టికఠిను
 టయు వంత నీటిలో గలనీలపరిశరశిలాద్రవ్యముగాని
 లేక యిరవరలోపాద్రవ్యముగాని మట్టిమూలలోనికి
 కొన్ని తన్నుకము పొరిండుకడ జంతు మూల
 ముందుశిలాద్రవ్యముగాని లేకలోపాద్రవ్యముగాని గట్టి
 పడి యాచూవులయొక్క మూలమున దొరియుండుట
 కలసిండునున్నది. ఇట్టిజంతు శిలావిగ్రహములయొక్క

ఇది మందునదేశములలోనుండివ లేకకొమ్మయొక్క
 శిలావిగ్రహము.

చరిత్రముబట్టి పాఠముగల ఫలములను శిర్షమునను.
 కాస్త్రములు ప్రాచీనము ముప్పయివలె బయలుపడుచు
 లగా లాట్టి క్రమముగా నొట్టకొని పరివర్తనములలో
 దైర్ఘ్యజంతువులగా పరిణామమునకు వచ్చియు శిర్షమునను.
 లాట్టిజంతు శిలావిగ్రహములు గలరాళ్లు మిక్కిలిప్రాచీన

ఇది కొంతకాలముక్రిందకు నున్న అనుయొక్క
 శిలావిగ్రహము. ఇదిమూల కాలమున దొరికినది.

నము లై పవనియు, పండితము గొప్పమైనవలెయు
 శిలావిగ్రహములు గలరాళ్లు మిక్కిలి యేర్పడినవనియు
 మిక్కిలి గొప్పజంతువుల శిలావిగ్రహములుగల ఫలము
 కొంతకాలము క్రిందకునే యేర్పడినవనియు దిద్దాంతిక
 రించి ఫలముక్క మూలమునకుండుచుండుచు మట్టిగా
 నిర్ణయింపగలుగుచున్నాము. ఇట్టిశిలావిగ్రహములు పాఠ
 ముగలకాలమును మూలము లభ్యమగును. మూలఫల

అన్ని వస్తువులకును సమముగా నుండును. మున్న వ కా ధి
 యుచి శక్తి ముందుండి జూగువులందు అద్భుతములయ్యెను,
 వాకలా వద్దునునీ నమ అర్థముగాక లేదు పరాజాత్యునిరి
 గలిగెనుండెందులకు నుంధిదము. అట్టిచో పన్ని కలలందు
 కలవిగ్రహము లేర్పడుట కలకాళి మంతిమాద్రయము
 లేదు. పాదలగుట కొలువ మంతరికలని ముగ్ధుడూరయనను
 కామియటలేక వికలయందు పాదనియమితమైన క్రమ
 ముండుటలేక పాదలయ నొకచో చీకొంది వాటికను
 మును గని పట్టియెడల బ్రహ్మాంధయలందుండు కలలనా

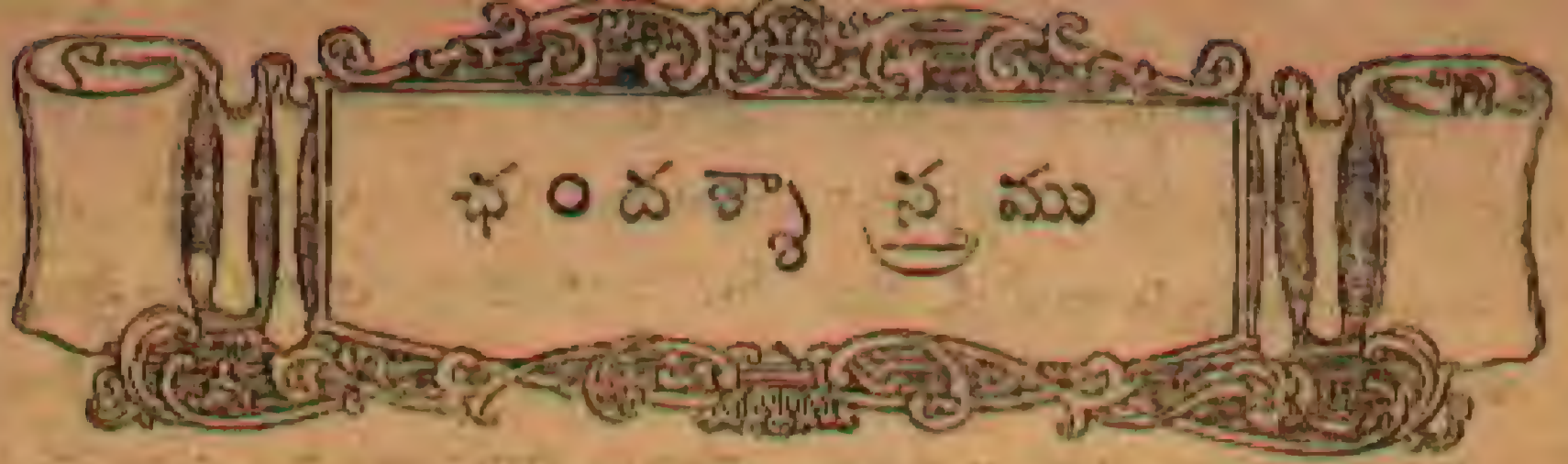
కలక్రిమముమహాధాతములగా నాహించెదమృదు. అని నా
 వైమంది వరాహధారముందు గృహవిర్యామున కుప
 యోగపడు యువక రాక్షు జోరినయెడల బర్హివిగ్రహతే
 కములందునుచి నీబిభముకగే పాధారమున యామవహ
 రయందే వారయనని గ్రహించెదమృదు. ఇటులే భూతము
 లుగావి వాస్తవగావి లేక యితర పదార్థములుగావి గనుల
 నుండి తీయునపు డీనీరలయొక్క ప్రమమెందెయ్యె వాగ
 నలపదార్థము యొక్క విస్తీర్ణముగావి మందము
 పుగావి లేలును. కానకును విక్రీతి యుపయోగపడును.

పిలుపు

మర్కసాటి సంకటతత్వము గాదు

- క** మ్మని పూలతాపాలు సుఖమ్ము, నానగవమ్ము నిందు రా
 ర మ్మని నవ్యవల్లవనరమ్మున నెల్లరచిల్లు లేవనాం
 వమ్ము, నెవ్వసూములఁ గుమారయశస్వి! మనోజ్ఞ వేలుగా
 న మ్మునకొనకొయి! భవనమ్ము సమర్పగఁ జాయవెన్నట.
- గీ. శ్యామసందరి! రాగరసంపుడివి, నీదుకమ్మావి నేలుపు నూదికొనుచుఁ
 బ్రణయమం బ్రాక్షరముల దివ్యవ్వనమ్ము, లింపుగా హృదయసీమఁ జీత్రంపకొయి!
- ఉ. పోయగ లేలఁచ్చకబయల్లఁ బ్రభాతపుఁ గన్నుగాడ్చు స్వే
 చ్ఛాయలి లేయెందఁ బ్రణయార్త మొనర్పగ వేలుగానము
 తేయఁగ రాఁ గదొయి! వడఁజెందిన విశ్వము సేదఁ దీర రా
 ధా యలినువేసి ప్రమదంబునఁ బొందఁగ నందనందనా!
- గీ. చిరమనోజ్ఞ శరత్తమస్వినయంక, విమల యమునాదరి నికుంజములలోన
 విశ్వవినుత ప్రశస్తంబు వేలుగాన, మొకట పెండియుఁ జెవివేయమోయి కృష్ణ!
- గీ. విలసిలమధుద్రనంబు చిప్పిలెమ నట్టి, యలగుదీగల మాఁగుటయ్యాల లెక్కి
 మురళినాయించి జగము సమ్మాహనిద్ర, జోగఁజేయఁగ వేగమ రాఁగదొయి!
- గీ. ధ్యానవిష్ణుగర్భ రాధావధూటి, యజ్ఞముగిచ్చిన కన్నుల కలపు దీర
 చెప్పులఁ బప్పులూరఁ జీత్రంపుఁ జంతజారఁ, గలని కేతెంచి మురళి బల్కింపకొయి!

పాదసంధి రామకృష్ణ గారు

బ్రహ్మ "శివో వ్యాకరణం ఛంకో నిరుక్తం
త్యక్తిమం తథా, కల్ప శ్చైతే మవం
గాని వేద స్యాహు ర్మసిషిణు" అనువచన
ప్రకారమున వేదాంగము లాచింతిలో నొకటి.
అంగము లంగికి సహాయభూతములు. ఈ శివో
దులు వేదమునకుఁ జేసిన సాహాయ్య మొద్ది
యన వేదమంత్రములలోని, పర్వ, స్వర,
సంధి, పర్వ సంఖ్య, లర్థవివరణ, శ్రాతాది
కర్మకాల, మంత్ర క్రియావినియోగములు
మున్నగువానిని దెలుపుచు వేదమునకు పుష్క
లత్వమును సంపాదించుచున్నవి. ఈయంగము
లన్నిటిలో గూడిన వేదము గాని సంపూర్ణ
మనఁబడదు పూర్వ మనగా నిప్పుటికి ముందటి
రెండుమూడు శతాబ్దములకు పూర్వము
సాంగ వేదప్రచార ముండెనని కాని పిమ్మట
పది క్రమమున కిది తుద కంగము
అవ్వయు లేని శీవల వేదభాగాభ్యయనము
మాత్రమే సంపూర్ణ మనుకొనవలసినట్లు
న్నది. ఇట్లు ప్రాయశముగానున్నను గొందఱు
వేదపాఠకులు శివో వ్యాకరణముల నిధ్యయ
నముఁ జేసినవారు గానవచ్చుచున్నారు. కాల
త్రయచ్ఛాని యగు వ్యాసమహర్షి లోకమునకు,
కాలనిశమునఁ గానున్న క్షిణోక్తరను చెరిసి
కొనిరాశీభూతముగానుండు వేదమును "ఋక్, యజుస్సు,

యజుస్సు, సామ, అథర్వ" అని నాల్గుభాగ
ములుగా విభజించి దాని సంపూర్ణాభ్యయన
ముగాని, లేక ప్రత్యేకభాగాభ్యయనముగాని
చేయవచ్చునని నదుపాయ మునట్టి యనుగ్ర
హించియున్నాఁడు. ప్రత్యేక భాగాలవలంబు
లాశాఖివారుగాఁ జెప్పఁబడుదురు. మీదఁ
జెప్పిన యంగము, లన్ని వేదములకును
గాని యేదో ముక్కదానికనియే కాదు.
ఇట్లుండఁ దక్కిన యంగములలో గొన్ని
టికి మాత్రము ప్రచారమున్నను, ఛంద
స్సుయొక్క ప్రచారము గానరాదు. వైదిక
ద్భంధస్సులు గాయత్రి, ఉష్ణిక్, అనుష్టుప్,
మొదలగునవి వేదములలోనే చెప్పఁబడియు
న్నవి. కాని యవి యెన్నియో? యెవ్వయో?
ఏయేమంత్ర ప్రయోగంఛందస్సును జెందినదియో?
తెలుపునట్టి శాస్త్రముయొక్క ప్రచారము
లేకపోవుటచేత సది తెలియఁబడదు. ఇప్పుడు
ఋగ్వేదమంత్రములకుఁ గొన్నిటిమాత్రము
క్రియావినియోగ శాసనమందు ఛందస్సును
యాజ్ఞకులు చెప్పుదురు. యజుర్వేదమందట్లు
లేకుండుచేత దానికి ఛందస్సున్నదనియే
యెఱుగనిపాఠకులు గలరు. ఉష్ణదని యెఱిగి
నను నది యేదో? యెట్లొ? యెఱుగనివారం
దలు నైయున్నారు వేదమంత్రములకు ఛంద

శ్వాస్త్ర మేర్పడియండః విమృత లోకమండః
గూడ పద్యరచనలకుఁ గాను "ఉత్తాత్యుత్తాదు"
లిరువదారు చెప్పబడియున్నవి. వాల్మీకి, వేద
వ్యాసులు మున్నగుమహర్షులు పద్యరచనల
నారంభించి యనుష్టుపాదిచ్ఛందస్సుల ననుస
రించియేయున్నారు. ఈ మహర్షులు ననుసరిం
చినవి లోకీకచ్ఛందస్సులే. వైదికచ్ఛందస్సు
లతో దీనికిఁ గొన్నిటి నామసామ్యముమా
త్రమున్నను లక్షణము వేరుగా నున్నది.
అదియెట్లన వైదికగాయత్రీ ఛందస్సు పాదము
న కనిదువక్షరములు గలిగియున్నది. గాయత్రీ
మంత్రము మూడువేదములనుండియునొక్కొ
క్కపాదముగా బ్రహ్మచేతఁ వితుకపడినట్లు
"శ్లో. త్రిభ్య ఏవ హి వేదేభ్యః పాదం పాదమ
దూదుహాత్, త దిన్యోచోఽస్య సాస్విత్త్యాః
ఋషేష్ఠీ ప్రజాఽతి." ఇత్యాది మన్వాదివచన
ములు చెప్పుచున్నవి. ఇది పాదమున కనిదు
దేసి యక్షరములు గలిగియున్నది. మూడు
వేదములనుండియుఁ బిదుకపడిన సారాంశ
మయి మూడుపాదములు గలది యగుటచే
నీగాయత్రీ "త్రిపదా గాయత్రీ" అనియు,
"అష్టాక్షరాగాయత్రీ" అని వ్యష్టిగాను "చతు
ర్వింశత్యక్షరా గాయత్రీ" అని సమష్టిగాను
దీనిస్వరూపమును బ్రాహ్మణములు మొదలయి
నవి చెప్పుచున్నవి. పూర్వము దేవత లిరు
వది నాల్గునాల్గు ప్రవర్గములుఁ జేసి యాగా
యత్రీని బొందినట్లు, యజురారణ్యకములోని
గాథవలన నుక్కొక్క ప్రవర్గముచే నుక్కొక్క
యక్షరమునుగా వా రీమంత్రమును బొంది
నట్లును స్పష్టమగుచున్నది. దీని ఛందస్సు

"గాయత్రీ" అనియే చెప్పబడినది. దీనిని
పూర్వులు "త్రిపాచ్ఛంద" స్సని యనియన్నా
రు. దాని యభిప్రాయము "త్రిపాస్మంత్రమున
ైనఛంద" స్సని గానోపును. పిమ్మటినారు
"మూడు పాదములు గల ఛంద" స్సని దీనినే
త్రిపాదిగా దలంచుచున్నారు. ఛందస్సునకు
పాదనియమము గలదా? అది పద్యరూపము
గానే యుండవలయునా? పింగళ నాగాచా
ర్యాదుల ఛందస్సులు సూత్రరూపమున
లేవా? పిమ్మటివారిని పద్య రూపముగాను
న్నను నవి సమవృత్తములలో నుక్క పాద
మునకును విషమవృత్తములలో రెంటికిని
మాత్రమే లక్షణమును చెప్పుచున్నది. "ఉత్తా
వసంతతిలకా తథజాదగోగః" ఇత్యాదు లేక
పాదములు. "అయజ్ఞ నయగ రథతో" యగారః,
యజ్ఞ చ నక్షోఽరగాశ్వ పుష్పితాగ్ర." ఇత్యా
దులు ద్విపాదములు. ఇట్లుండ వీని ఛందస్సులు
"శ్లోకపాది" "ద్విపాది" యనవలయునా? ఈ
క్షణమే వాక్యరూపమున నుండరాదా?
ఉన్నప్పుడు దాని పాదనిర్ణయమెట్లు? "ఉత్తా
త్యుత్తాది లోకీకచ్ఛందస్సులలోఁగూడ గాయ
త్రీచ్ఛందస్సు గాన్నిచుచున్నది. అది యార
క్షణములు గలదిగాని యెనిమిదక్షరములు
గలదిగాదు. ఇది యిట్లుండ వేదముల విభజం
చిన వ్యాసమహర్షి ద్వాదశమునం దప్పటి
ద్విలాల మేధాశక్తిహీనతను జూచి యట్టివాని
కిని ద్వితీతరులకునుగూడ సంతరగార్హముగా
వేదారమును సంగ్రహించుచు నష్టాదశపురా
ణములను రచించి తనశిష్యులద్వారమున

లోకమందు వ్యాపింపఁజేసెను ప్రమాణములుగావచ్చుచున్నవి పురాణములు "మద్యయం భద్రయం వైశ బలయం వచితమృతమ్, అనింపఁగ్నిపురాణాని కూస్కం గాన విమలచ." మత్స్య, మార్కండేయ, భవిష్యత్, భాగవతములు. ఈ పదునెనిమిదియు వ్యాస ప్రోక్తమహాపురాణములు. ఈ పేర్లతోనే గుంక ముఁగొన్ని పురాణములు విజలమగుచున్నవి. వాని నుపపురాణములనియు, వ్యాసప్రోక్తములు గావనియు జెప్పుదురు. భాగవతములు "విష్ణుభాగవతము, దేవీభాగవతము" అని రెండుగలవు. వీనిలో విష్ణుభాగవతమే వ్యాసప్రోక్తము. నందాదేశపురాణా నర్గళమహాపురాణమని కొందఱు, దేవీభాగవతమే అట్టిదని కొందఱును జెప్పుచు వాని కుపోద్ఘాతములను దమపక్షమునకు సాధకములుగా పురాణాంతరించనములను వ్రాసియున్నారు.

ఈ రెంటిని జూచి విచక్షణులు నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నిరూపింపవలసియున్నది. భాగవత" నామమాత్రము "భాగవత ఇదం" లేక "భాగవత్యా ఇదం" అను శ్లోకములచే దేనిని సిద్ధింపవచ్చును గాని వ్యాసప్రోక్తమే మహాపురాణము "మహాపురాణమునకే గౌరవాలిశయ" మని తెలిపిన యుపోద్ఘాతకాదులు వ్యాఖ్యాతలును దామరలందించిన దానికే గౌరవాలిశయముకొని కట్టువ్రాయుట యాచారమే. వారుచూపిన ప్రమాణము తెద్దియన గాఁ దేవీ భాగవతోపొద్ఘాతమందు "మాత్స్యే". యత్రాధికృత్యగోయ లీం వర్ణ్యతే ధర్మవిస్తరః; వృత్రసురవధోపేతం రద్ధాగ

వత మిష్యతే. "వేదే త్రివరా గాయత్రీ గాయత్రీ బ్రహ్మణ స్మాయతే, తేన త్రిపాదచ్ఛందశ్చ. దేవీభాగవతే ప్రశమశ్లోక" సర్వచైతన్యరూపాంతా మాద్యాం విద్యాంచ ధీమహి; బుద్ధియానః ప్రచోదయాత్." ఇతి. స విష్ణుభాగవతే తచ్ఛంకో ౭. స్తి. "గాయత్ర్యాచ సమారంభ స్త ద్వై భాగవతం విదు" ఇతి. "మంత్రాః పుం దేవతాః ప్రోక్తా విద్యాస్త్రీ దేవతా న్మృతా" యద్య ప్యాధునికపుస్తకేషు క్వచిచ్చతుశ్చరణశ్లోక" ౭. వి ద్యశ్యతే" తథా ౭. పిన ప్రశత్యా గుప్తవతి టికాకారాదిభిస్త్రీపాక్షోక్తస్త్యైవ వ్యాఖ్యాతత్వాత్సవ సాంప్రదాయికః పాతఇతి బోధ్యమ్" అని వ్రాసియున్నాడు. వీ రెల్లువ్రాసినను దేవీభాగవతగ్రంథకర్త యభిప్రాయము "సర్వచైతన్య" అను శ్లోకము గాయత్రీ మంత్రపదమనియా? దేవతా పరమనియా? అనునది మనకు విచారణీయము. ఆశ్లోకములో "ధీమహి" "సః ప్రచోదయాత్" అను సీమూఁడుపదములు మాత్రము వేదగాయత్రీ మంత్రస్థములుగా నిలంచుచున్నవి. తక్కిన పదవియను లేవు. లేకున్న నామాత్రముచేతనే యాశ్లోకము గాయత్రీమంత్రముగా గ్రంథకర్త యభిప్రాయమయినచో "దేవీ భా. స్కం. ౧౨, అధ్యాయ. ౧., శ్లో. ౭., యే గాయత్రీ గతా వర్ణాస్తత్త్వసంఖ్యా స్త్వయేరితా; తేహం కే ఋషయః ప్రోక్తాః కాని చ్ఛందాంసినై మునే! తేహం కా దేవతాః ప్రోక్తా స్సర్వం కథయతుప్రభో!.... అథాతస్మాయతాం బ్రహ్మకవర్ణ ఋష్యావీకం తథా; ఛందాంః దేవతా

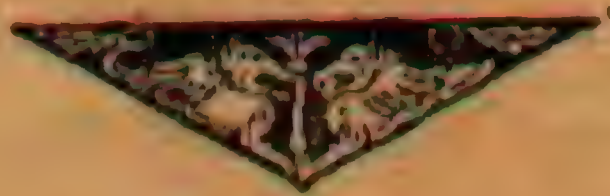
నైవ్య క్రమా తత్త్వాని వైవహి....
 గాయ స్తుతి గమ్యవృత్తి పాఠ వత్తి కవచ;
 త్రిమృతం జగత్తైవ తథాఽతి జగత్తమతా.
 శక్య ర్యతిశక్యగీచ ధృతి శ్చాతిధృతి సైథా,
 విరాట్ప్రస్తారపత్తి శ్చ శ్చుతి: ప్రకృతి రా
 కృతి: వికృతస్సంకృతి శ్చైవ వాత్సర:పత్తి
 సైవైవచ; భూర్భువ స్స్వరో తిచ్చంద సైథా
 జ్యోతిష్మతి స్మృతా. ఇత్యేతాని ధందాసి
 కీర్తితానిమహామునే"...3 అధ్యాయ; 'గాయ
 త్రికవచమ్.' తత్త్వదం వాతు మే వాచాఽంఘే
 మే నవితు:వదమి; వశేణ్యం కటిదేశంతు నా
 భిం భర్తృప్రభవచ. దేవ స్యేతి మే వృద్ధయం
 ధీమహీతివ గల్లయో; ధియ:వదం. మే నేత్రే
 య: వదం మే లలాటకమ్. వ: వాతు మే
 వదం మూర్ధ్ని శ్చిగ్రాహం మే ప్రచోదయాత్;
 ఇంకను..." తత్త్వదం వాతు మూర్ధానం... త కా
 రవ్యంజనం చైవ సర్వాంగం మే నచాఽవతు." ఇట్లు
 చెప్పయన్న గ్రంథకర్త "సర్వచైతన్య" అను శ్లోకమును
 గాయత్రిమంత్రముగా నెట్లు చెప్పను? గాయత్రి
 మంత్రము సకారముతో నారబ్ధముని గ్రంథకర్త
 యభిప్రాయపడియం దునా? ఉపోద్ఘాతకారులు
 తాము పొందిన విభ్రాంతి పాఠకులకును గలుగునట్లు వ్రాసియుం
 దురు. వారి విభ్రాంతికి కారణము భాగవత లక్షణ
 ప్రసంగములో మూర్ఖ్యపురాణమందలి, "శ్లో. య
 ప్రాధికృత్య గాయత్రింత ద్భాగవత విష్యతే." అను
 దానిలో "అధికృత్య గాయత్రిం" అను దానికి గాయత్రి
 సధికరించుట యారంభమునకుని 'గాయత్రాచ సమా
 రంభ:' అనుదానికి గాయత్రిమంత్రముతో

నారంభముని యర్థము: జేసికొనుటయే యును
 యందును వికభ్రాంతి మఱియొకభ్రాంతిని బుట్టించును.
 ఏది నిజీయర్థ ముట్లు సిద్ధించునో తెలియరాకున్నది
 "గాయత్రా" అను తృతీయ కర్థమేమి? శర్తృకరణార్థములు వారి
 కభిప్రాయము గావు. ఇక సహార్థము చెప్పవలయును.
 "శ్లో. వాయుగ్రీవ బ్రహ్మవిద్యా తత్ర వృతవధ
 సైథా; గాయత్రాచ సమారంభ సర్వై భాగవతం విదు:"
 అనియున్నది. గాయత్రితో నారంభము చేసికొని రెంటికి నేక
 కాలారంభముని కదా సిద్ధించును? ఆరంభపది
 యెద్ది? మఱియెద్దియు లేదు. "సర్వచైతన్య" అనునది
 గాయత్రి కాదు. "గాయత్రాచ సమారంభ:" అను
 దానికి గాయత్రిదేవితే "నారంభము గలది భాగవతముని
 యాత్మరీయ కర్తృరకమయి నట్లును దే. పురాణమే" న్నం.
 ౧ శ్లో. ౨౨, శ్లో. కాధీవతయా ప్రోక్తం తద్వై భాగవతం
 నిల; విస్తారో భవితా తన్య ద్వాపరాజా యుగేతథా.
 వ్యాస: బ్రహ్మణా సంస్కహతంశు విష్ణో స్తన్నాధి సంకతే;
 నారదాయవ తే నో శంపుత్రా యామితబుద్ధయే.
 నారదేవ తథా మహ్యం దత్తం హి మునినా పురా;
 మయా కృత మిదం పూర్వం ద్వాపర స్కంధవి
 స్తరమ్. తత్త్వస్య మహాభాగ! పురాణంబ్రహ్మ
 సమ్మితమ్... అష్టాదశ సహస్రగాం శ్లోకానాం
 కురు సంగ్రహమ్." అను నీగ్రంథము చేత ముట్టముదల
 గాయత్రి దేవితే నిభాగవతము సంక్షిప్తముగా
 నారంభించఁబడినదలునట్లు స్పష్టపడుచున్నది.
 కావున "గాయత్రాచ సమారంభ:" అను దానికి గాయత్రి

దేవితేన నారంభ మని కాని గాయత్రిమంత్ర మునో నారంభమని యర్థముకాదు. అట్టి యర్థవిభ్రాంతియే నాల్గుపాదములు గలిగి యనుష్టుప్ చందస్సుగల 'సర్వవైతన్య' అనుశ్లోకము త్రిపాదిగా జేసి నాల్గుపాదమును మూడవ పాదిగా 'అట్టి' అనుష్టుప్ చందస్సును 'గాయత్రి' యని చెప్పిపాదవిగ్లయములేని ఛందస్సు త్రిపాది అని చెప్పి ఛందో భంగమునైన గానలేనంతటి వ్యామోహమునకు మూల మగుచున్నది. దే. భా. ౧౨ స్కం. ౨౭ శ్లో. "నచ్చిదానంద మాపాం తాం గాయత్రి ప్రతిపాదితామ్; సమామి హ్రీం మయీం దేవీం ధియో యో

నః ప్రచోదయాత్" అని యన్నదికదా. ఇదియు గాయత్రి మంత్రమే యగునా? కాదా? అయినచో గాయత్రితో నారంభ మను సర్వ మెట్లు సిద్ధించును? కాదన్నచో నేల కాదు? ఇదికానిచో "సర్వవైతన్య" అను నది మూత్ర మెట్లుగును?

లోకము దొకరు కాము పొందిన భ్రాంతిని సంతతోనుంచక లోకమునుగూడఁ బొందించుటయే కాక తుదకు గ్రంథకర్తలను గూడ నాభ్రాంతి చెందునట్లు చేయుచున్నారు. ఇట్లు వారి విజృంభణమునకు విచక్షణులు యపేక్ష యే మూలమగుచున్నది.

ఆ రో గ్య సూత్ర ము లు

విద్వాం గతిమెత్త పోచున్న గారు, ఎం. ఏ. యల్. టి.

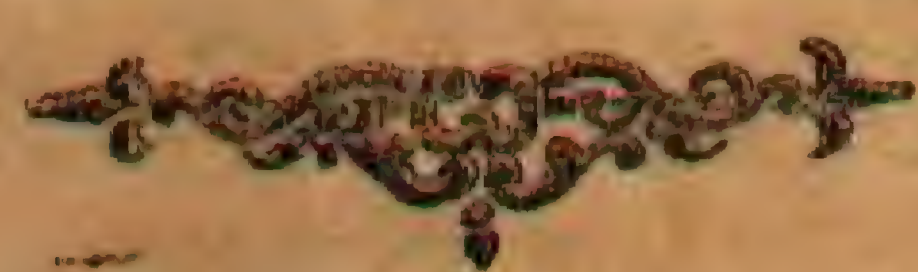
(పద్యపాదము లగుటచే బాలురు జల్లించుట సుకరము.)

౧

మంచిగాలి మొదటిమం చెట్టివ్యాధికా ౧
విడిచినట్టిగాలి పిల్చరాదు ౨
చెట్లు శుభ్రపలుచుఁ జెడినగాలి ౩
వృక్షములగాలి యారోగ్యవృద్ధిఁ జేయు ౪
ఎండ గాలి వెలుగు నింటి శుభ్రపలుచు ౫
లోతు లేనినీరు హితముగాదు ౬
ఇంట నీటి నింక నీయరాదు ౭
ముఱుగు నీట విషపు పురుగులు పుట్టును ౮
ముఱికి రోగములకుఁ బుట్టినిలు ౯

శుచిగ నుంచుచోటఁ జొరదు వ్యాధి ౧౦
పాటుపడినివాని బ్రతుకు రోత ౧౧
ఆశలిలేనట్టికిండి హానిని జేయు ౧౨
తిన్న వెంటనె స్నానంబు తేగులుఁజెచ్చు ౧౩
తిన్న వెంటనె నిద్రింపఁ దిం దరుగదు ౧౪
తిన్న వెంటనె చదివినఁ దేహము చెడు ౧౫
వేళ గానక తినుచుంట వ్యాధికొఱ ౧౬
వ్యాయామముపలన వ్యాధినశించు ౧౭
కడుపులోనిముఱికి యుడలెల్లఁ జెలుచు ౧౮
నమలని తిండిచే నలిపడుఁ గడుపు ౧౯

వాగ్దాత పోగొట్టు బలంబు వాయువుక	౨౦	ఈగలు క్షోమలు బిడ్డ పుట్టించు	౪౨
జానుబాదు చెచ్చు దరుణమున నె	౨౧	వ్యాధు బీదల క్షోమల వ్యాధి జెందు	౪౩
మత్తువదారము ల్యానంబు వెలుచు		చెచ్చుముంట నువీ చేటు దెచ్చు	౪౪
పత్తువదారము వాపు నరే చెచ్చు	౨౨	దుస్సంత తప్పక దుఃఖముం దెచ్చు	౪౫
ఎత్తువదారము పులుసులు			
జమ్మనుదేహము బలంబు గొనెంచు త్వరక		చెచ్చుముంట కేర రాదు	౧
చాలని పెలుగునక జడువుట మెగు	౨౩	విడుచుగారి పిల్లరాదు	౨
పన్నురాలును చాలని పెలుగు		ఇంటను జల దుంకరాదు	౩
గన్నుల పెలుచును గలకాలమెల్ల	౨౪	ముట్టెను ముట్టరాదు	౪
అనివేరి న గొంబులని భీతి కెందు	౨౫	ఇటుకుగడుల నిముడరాదు	౫
కులమూత్రముల వాడక దలపోలు పట్టు	౨౬	పాటుపడక బ్రతుకరాదు	౬
రక్తము పెట్టిపోవు కులమూత్రముల వాడ		మిశ్రముమీది మెక్కరాదు	౭
గన్నుల పెలుచుగడ జమ్మిళ్ళ గడుగు	౨౭	కోగియొగ్గ మూగరాదు	౮
చమ్మిళ్ళపానంబు పత్తువ నిచ్చ	౩౦	పగటి పో నంకరాదు	౯
ఉత్తమపానము ముదాము ముమ్ము	౩౧	రాత్రి నిద్దు రాకరాదు	౧౦
ఉత్తరదిక కిర నుంచి నంకకుము	౩౨	ఒకలు తడిగ నుంచరాదు	౧౧
నూర్పుంకకుము నాలుగుర్చిపై నెపుడు	౩౩	ఒకల ముట్టి నుంచరాదు	౧౨
కోళ్ళ బండ్ల ముడికి గూడనికు	౩౪	కేనుచోట తిరుగరాదు	౧౩
ఫలభక్షణంబుదే వ్యాధులు తగ్గు	౩౫	నమ్మునేల నిలువరాదు	౧౪
పక్షివానంబు వ్యాధుల మాన్పు	౩౬	చీటి చాల తినగ రాదు	౧౫
అభ్యంజనస్నాన మారోగ్యకరము	౩౭	కోమ లింబ దూరరాదు	౧౬
బాలకులకు దగవు పక్షులు మర్తలు	౩౮	ఈ లింబ మూగరాదు	౧౭
బాలకులకు బాల్యాలము బాధ దెచ్చు	౩౯	పొగా కపుడు ముట్టరాదు	౧౮
పెందలకడ లేచి విహరింపు మెడగ	౪౦	గార మెచ్చుగ తివరాదు	౧౯
మిశ్రము దప్పిన హితము దప్పెను	౪౧	నమలకను తివంగరాదు	౨౦

వేరు లేని పాప

అడవి కాసిరాజు గారు, పి. పి.

భావానందుడు

నేనొకనాడు వానశ్యంబున బోయితిని. నూ
ర్యదు బహుదచిత్రికారకు దగుట
ఉదయమునుండి కిరణ సులికలచే నడనస్త
వర్ణముల కింబడిన కళితి చిత్రముల గమ
నించకొనుచు నముగగృహము చేరిను.
అయ్యది బహుశవేదముగటచే త్వరత్వగ
చీకట్లు ఆపాలముల నాక్రమించినవి. నేను
కాల్వగట్టిన వివాహమునకు కరు చుట్టముల
రీతివచ్చుచిక్కలను జూచుచు ఆనందించుచు
చేతికత్తరిప్పికొనుచు పోవుచుంటిని. కిరణ
యలు పొలము కాపులకేకలు, గూండ్లకేస
పిట్టల సోనపుకబురులు, నాహృదయమునకు
చెప్పగారాని భావముల పొరలకేసినవి. నేను
ఒకక్కోరిము ఆ తాకిచ్చు పంక్తుల నడుమ
“ఈ గట్టిన కీవలావల వేసిన యీ పృథ్వి
ముల నలన లాభముమి?” యని విచిక్కించు
కొనుచు పోవుచుంటిని.

తారకలు, మినుగురుటార్వలు, పొల
ముల కుప్పకదినంటలు, కాపుల చుట్టలవెలు
గులు, నీట ప్రతిధలింపులు, ఆ కాలమున మహా
నూచూపగంతులను తేలికొనిపోవుచుంటినా
యని నన్ను భ్రమింపచేసినవి. ఇదిలో చలు

క్కున చంటి పిల్ల వాడు నంతోష
మున వేయకేకలు పిల్లం గో
చాటలవలె నాకు విగబడినవి. నిశ్చయమునై
ఆగివంటిని ఏమి ఇది అని బాటకుముందనను
ననును చీకట్లలో కిక్కిదృష్టుల పరకాయించి
చూచితిని. బండ్లులేవు చంటిపిల్లల వత్తుకొని
మనుష్యలెవ్వరు నడుచుటలేదు. ఈటిల పొల
ములలో నెవ్వరూ నాకు కనబడలేదు. మరల
మరల నాచాచిని అరవహిదమగు వెలుగులు
వృక్షముగ నాకుడినక్క కాల్వ కిట్టదని విని
పించినవి. నేను గట్టదిగి అలకాలముననే ఇటు
నటు చూచుచునడువ నాంకించితిని. నీనుగు
చాలామాటలు చుట్టుల రునుకులవలె గలి
తనకలవలె నాకు వృక్షము దగ్గరదగ్గర విడచ
చ్చుచుండెను.

నేనాగితిని. నాఎదుట నీటికి సుమారొక
గజము దూరమున ఒక బాలుడు ఆరునెలల
వాడు కాళ్ల చేతుల నాడించుచు నక్షత్రముల
నో నాడుకొనుచు కొంత విశిష్ట పరచియున్న
కక్కిరియిన వలించియున్నాడు. ఇది వేమని
యనుకొంటిని. నీటిలో వడిపోవుచేయొ కొం
చెనుయినయని తలచితిని. నలు దిక్కులచార

జూచితిని. అపిల్ల వానికడ కూర్చుండి పరిశీలించి చూడ నాటిడు కృష్ణయ్యాపిమ్మ నవ్వ న్ముఖక లెత్తుచుండ చిరిజిట్టు చెదరియుండ ములతా యులేక జగలులేక పొత్తి గుడ్డలులేక ఆగడ్డపై శయనించియున్నాడు. ఆగడ్డ శేషతల్పమైనది. రిక్కలు పాముపడగలమణులైనవి. ఆశిశువు అదిమ బాలునివలె నాపులకరింపులబుద్ధి గోచ రించినాడు. లేచి "యెవ్వరు యెవ్వరు? ఇక్కడ మాట్లాడలే? ఈపిల్ల వాడెవరు?" అని ఎలుగ త్రి కేకలు వేసినాను.

జవాబులేదు. తారకలు కనురెప్పల బుడకరించినవి; ప్రవాహము హాసమున బుడ బుడలాడినది; శీకట్లు నిరసనమున నన్ను తిల కించినవి. ఇంక నెంకమారు పిలిచితిని. ప్రవా హము విసుగుచే పెడలిపోయినది; రిక్కలు ఆశ్చర్యముతో తరుగులాడ మానినవి; శీకటి మాలేమప్పుడు పక్కన నవ్వినది. అప్పుడు నాడొహలకు మేరలేదు. దుర్మార్గస్త్రి యెవ్వ తెయైన శిశువు నిక్కడ వదలినది యేమో? దొంగలు నగలపై బాలునొకని తిన్నకొని చంపచేతులురాక నిటవదలి పోయిరేమో? ఆ పాపని తడవితిని. ఎక్కడను అప్పుడు ప్రసవించిన నిసుగు చిహ్నాలులేవు. పుట్టికొన్ని నెలలై నట్టు నాకుతోచినది. నాకు భయమువేసినది. పికాచముల పిన్నజేమో? ఒడలు జలదరించి ఇటునటు చూచితిని. పాదములు చేతులు సరి గానేతీన్నవి. గావలెనని చక్కవేసి పండుగొన బెట్టినారు. ధైర్యముకలిగి చేతికల వేయుచు నోట "క" "క" అనిచప్పుడు చేయుచు

నాబాలుని ఆడింపుచుంటిని. ఆతడు మొదట పచ్చినను తర్వాత కిలకిల నవ్వనారంభించె

"ఏమిండి బాలయ్యగారూ!" అని నావె నుకధ్వనిరా ఉలిక్కిపడి గుండెకొట్ట వెనుకకు చూచినాను. ఒకయవతి చిదుగుల మోహ నిటితలపై నిడుకొని కాలుపదాటివచ్చుచుం డెను. ఆమె వస్త్రము సరిచేసికొని నాకడకు వచ్చినది. ఏనాదిచిన్నది. చిరిగినబట్ట పాభ్య మయినంతవరకు నర్తుకొని కృత్యమోషచటదింపి నవ్వచు అపడతుక నాకడనున్న శిశువు నత్తి కొని అటు తిరిగి నిలుచుండియే పాలిచ్చినది. చింపిరిజిట్టు నల్లని శరీరము చినిగిన గుడ్డ ఆమెను వికృతయాపినిగా చేసినను మోమున కళ సాధాగ్యము అంగసౌష్ఠ్యము నామెను ఏనాదివారలలో అందగ త్తియగా చాటినవి. అంత నాబాలుని వీపునకు వేరొకగుడ్డతో గట్టిగా కట్టుకొని, "ఏమిండి బాలయ్యగారూ!" అని కన్ను పలకరించినది.

నిలుచుండి, యంతవరకును మాట్లాడగ వింతపడి చూచు నాకు కోపము వచ్చి "నీకు బుద్ధిలేదట. పిల్లవానిని నీటికడ వదలి వెళ్లి నావు. దొడ్లిపోతే! నక్కలు తిరుగుచుం డును కప్పుకొనిపోతే! పాములుకేళ్లు చంపి వేస్తే! ఇంక ఏమనుకున్న ఏముండి." అని చీవాట్లుపెట్టి నారంభించితి. ఆమె నవ్వుచు నావంకజూచి "ఏమి'నండి! మీకేముండి ఇట్లు వాకర్లు. మాకు పొలాలు బయల్లేకాదండి! అని పలికి "ఎక్కడున్నావురో!" అని కేకవేసి నది. "అ!" అని కావ్యగట్టు కనుక పొలము లోనుండి ఒక దృఢకాయుడు నల్లని శీంశోతు

వాడు ఏనాడీ మొదట ఎరుకలబట్టి బాబానవే
సిగొని గోదయి చివరికి నెత్తి కలసాగి నువ్వు
యి చీకటిలో వియ్యమంద గట్టుదిగి మాకడకు
వచ్చెను.

“ఎన్నలకలబట్టావురా” అని అడిగిన్నది.
“ఇరవై మూడే” అని వాడన్నాడు. పొలము
కాపులు ఎలుకకు అణాయిచ్చెదను.

వారి కన్నులు సంతోషమున తేజరిల్లుట
నాచీకటిలో నే కనుగొంటిని, “మోపునెత్తి
మీదెత్తావేమో అనిపిల్చా, ఈ బాబయ్యగారు
కేరలేస్తుందాడు” అని నవ్వుచు చెప్పినది. “ఎ”
అని వాడన, ఆమె పిల్లవానియందంతము
నాకేకలనంగతి వానితో చెప్పినది. అంత
నాతడు నావంక తిరిగి నవ్వుచు, “బాబయ్య
గోరు! మా కేటండి మేడలా మిడ్డెలా?
మాము చెట్టుకిందకుంటాం, చెట్టు కింద
లింగాం. బగమంతుడే మన్ని చూస్తాడండి.

నక్కలు గిక్కులు పిళ్లమంటలు అన్ని మా
చుట్టాటాండి” అనియెను. భార్యనెత్తిపై
పుల్లలమోపెత్తిన తర్వాత నాడంపతులు
నడువసాగిరి. నేనుకూడపోతిని. వారు ప్రకృతి
మాత శిశువులు. ప్రకృతియన వారికి య
మేది?

నక్షత్రములు ‘వారుమాకు చుట్టము
లోయి’ అన్నవి. కాల్యనీరు ‘తన బందుగుల
గూర్చి ఏమిచెప్పితివి’ అని అడిగినది. చీకటి
ఎకనక్కముగా ‘నీకు దీక్షముకావలెనా’ అని
పలికినది. గాలి ‘వింటివా’ యనినాపై పు చుర
చురవచ్చినది. ఆదేనాదిదంపతులు వారి విచి
త్రపు ప్రేమవాక్యముల నానందించుకొనుచు
పిల్లవాని కలుకరింపుచు నన్నుమరచి నడుచు
చుండిరి. వారి జీవిత మహానందమునకు నెనెచ్చి
దును లాతివాడనయియే యుండవలయును
గదా యని నిష్టార్పు పుచ్చినాను.

ప్రేమత్రయమూర్తి

దామరరాజు వుండవీటికాకుండుగాకు పి. ఎ.

ఒకసారి నిను జూడ నావలు యుల్లనగ
రాధ కన్నుల నిన్ను ప్రాణవల్లభుని
గాంచిపట్టుగ దోచి గలుగు తస్మయత
ఒకసారి నినుగాంచ నుల్లాసమొదవ
దిన్నికృష్ణ యశోద తేర్చి ముద్దిచిన
పుత్రవార్తల్యంబు పోదము నామదిని

ఒకసారి నినుజూడ నకలంకమైన
లోకసౌఖ్యములెల్ల నేకమై నీలో
మూర్తీభవించి నమ్ముదముః కేళూర్పు
మనసార న్మరయించి భ్రమసి నికాజూడ
మూడుప్రేమ లోకపై మూర్తిలో దోచి
ఒక్కసారిగ స్వర్గ మెక్కించు దేవ!

శాలంకాయన నందివర్త పెదవేగి శాసనము

మల్లంజల్ల సోమశేఖరకర్త గారు

శ్రీతామ్రకాశము కొత్తగ వీరూరువద్దగ
నున్న పెదవేగి యనుగ్రామమునఁ
గొంతకాలముక్రిందట బయలుపడినది. ఇది
మొదట నా రుత్తులైన శ్రీయత వేమూరి
విశ్వనాథశర్మగారి యొద్దకు రాగా వారు దీనిని
ప్రతిపాద్యమువలన నాకోసంగియన్నాడు.

అకారాదికములు

ఈశాసనమున నైదు రాగి పేజులు కలవు.
1 కొ- 3 1/2 రీ" అంగుళముల పొడవును,
2 1/10 అంగుళముల వెడల్పునున్నది.
మొదటి పేజు పైభాగమున నేదియు వ్రాయ
కుండ విడిచిపట్టుబడినది. అయినవ పేజు రెం
డవపడ బిక్కపంక్తిమార్త్రము కలదు. తేకు
మీద మెక్కొకపేజికు మూడేసిపంక్తుల
కన్పించు గలవు. ఈయెదు పేజులు మెక్క
కడియములోఁ దగిలించియున్నవి. ఈకడియపు
చివరి లోకముద్రలోఁ దూర్పు తావటము చేయఁ
బడియున్నది. ఈకడియమునొక్క వ్యాసము
2 1/2" అంగుళములు. ముద్రయొక్క వ్యాసము
1 1/2" అంగుళములు. ముద్రమీద నేదియో
విగ్రహ మున్నట్లున్నది కాని యది గుర్తింప
వీలులేనంతగఁ జెడిపోయినది.

అక్షరముల శృంగారము

ఈశాసనమునందలి యక్షరములు విజ
యనందివర్మకొల్లెరు శాసనమునందలి యక్ష
రములను, నందివర్మ కంటెరు శాసనమునందలి
యక్షరములను పోలి యున్నవి. కాని యివి
పైని నుడివిన రెండు శాసనములలోని యక్ష
రములకంటె చాల పొంకమును, రమ్య
ముగను నుండి చూచుటకుఁ జాల ముచ్చటగ
నున్నవి. శాసనము చెక్కినవాఁడు చాల
శక్తిగలిగిని చెక్కినట్లున్నది. తప్పులుకూడ
లేవు. ఈశాసనపురికికి బద్దెలుండియుండు
'వేంకటేశ' అని పేరుకలదు. బూబరుగారు 'ఇది
'తెలుఁగు కన్నది' అక్షరములనబడు రీతియొ
క్క పురాణాన్వయావ మనిరి." ఇందు 'న', 'త'
లకును, 'శ', 'జ'లకును, భేద మంతగఁ గాన
రాదు. 'త'కు క్రిందుగఁ గుడిచేతివైపు
కొంచెము పంపుండును. 'న'కట్టికం పుంకదు.
'జ'కు కుడిచేతివైపు నిలుపుకొని కొంచెము
క్రిందివలకు వచ్చును. 'త' అను నక్షర
మున బిల్లు రాదు. ఇంతే భేదము. కంటెరు
శాసనములందువలెనే యందుకుడ నుపధ్మా
నీయముగుర్తు బండి' అవలనఁ గూడఁబడినది.

అయినను నది కడుకోకండు పంక్తులలో
 పశ్యకము బుడిచాలును గలవు. దీని ననుస
 రించియోడ నుపధ్యాయమునకు బండి 'అ'
 గుర్తు వాడువాఁడే బండి 'అ' కాగున వాడు
 కలో నుండినట్లు తెలియదు.

ప్రాచీన తామ్రశాసనములమీఁద పుస్త
 కమునందలి పుటలకువలెనే శకులమీఁద నం
 తెలు వేయునాచార మున్నట్లు కాన్పించును.
 ప్రాచీనపల్లవ, బృహత్పలామన, శాలంకాయన
 శాసనములలో నిట్టివట్టి శాసనచ్చును.
 మొదటిచాళుక్యరాజులశాసనములలోఁగూడ
 నీయూచారములను కాని కాలక్రమమున
 నిది వదిలివేయఁబడెను. ఈశాసనమునఁ జైవ
 ద్ధరిననునదించి శకు కొకపద నంటలు వేయఁ
 బడినవి. అట్టి పైదువలకుఁ గలవు. పటమునం
 దివి స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచున్నవి.

శాసన శ.వ.

శాసనభాష యంతయు సంస్కృతము;
 గద్యవయము. శాసనమునకు చిట్టచివర మా
 మూలుగ నాయులుడు 'బహుధి కశనుధా
 దత్త' అనుకొనియులులెందు మాతము గలవు.
 కంటేరు, కొల్లేరు శాసనము లందువలెనే
 'మునుడ' అనుపదము ౧ వ పంక్తిలో నిందును
 గానవచ్చుచున్నది. దీనిని 'మున్యడ' అని
 బర్తెలుగానుచదివిరి. కాని యది పొరపాటు.
 అది 'మునుడ' అనియే యున్నది. కాని 'మున్య
 డ'గ లేదు. క్యావశి, నున్యమునకుఁ గల
 భేదము పైనిచెప్పిన శాసనములందును గమనిం
 పవచ్చును ఈశాసనమున ౧౩ వ పంక్తిలోని

'ప్రధానన్య' 'కాన్య' అనుపదములను ౧౨,
 ౧౩, ౧౪వ పంక్తులలోని 'భూమి' అనుపదము
 ను, ౧౪ వ పంక్తిలోని 'శుక్ల' అనుపదమును
 జూచినయెడల నీభేదము తెలియఁగలదు కాని
 'విజయదేవవర్మ' ఏలూరుప్రాకృతశాసనమున
 నిది 'మునుడ'గ వ్రాయఁబడినది. ౧౦౩|| వర్త
 మొకటివేసి మై యుండును. 'తెలుగు',
 'తెనుగు' అనునట్టి 'మునుడ', 'మునుడ'
 అనియు నుండవచ్చునేమో!

కావలసియుండును.

అనేక సమరములందు విజయమునొం
 దిన హస్తినర్మ మహారాజయొక్క పరా
 త్నయను, వివిధధర్మప్రధానులైన నందిన
 ర్మమహారాజయొక్క పాత్రయను, ప్రతా
 పముచేత సామంతులను బహుళ చండవర్మ
 మహారాజయొక్క కృత్యత్రయను, భగ
 వంతులైన చిత్తరకస్వామి పాదములను
 ధ్యానించువాడును, బహుభక్తారకపాద భ
 క్తుడును, పరిమభాగవతుడు నైన శాలం
 కాయనమహారాజశ్రీ నందివర్మ త్రిలోకనా
 థులైన 'విష్ణుగృహస్వామి' యొక్క 'అలు
 కొజా' ప్రజపాలకులకు సేవ్యమువేయట
 'ప్రాలూర' గ్రామమున నది నిజర్తనముల
 భూమియు, 'ముంకూర' గ్రామమున నదినివర్తన
 ముల భూమియు 'చంచెరువ' గ్రామమున అటుని
 వర్తనముల భూమియు, 'కంబురాంచెరువు'
 లో అటునివర్తనముల భూమియు 'దేవహ
 లము' చేసి విజయవేంగీపురమునుండి యొకం
 గను.

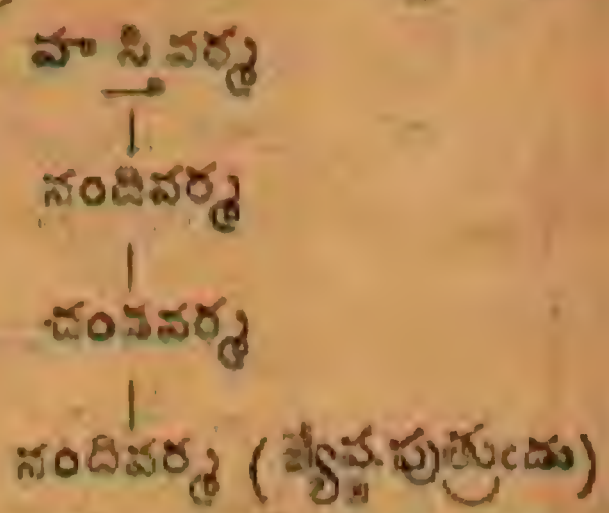
భా ర త మూ గ్య త.

కాలంకాయనచారిత్రము మనకుఁ బెరి
యట కాధారభూతములైన శాసనములు
ఈమనపెదవేఁగిశాసనముతో నాలు దొర!!
నవి (౧) విజయదేవవర్మ ఏలూరు ప్రాకృత
శాసనము, (౨) చండవర్మయొక్క శ్రీవృక్షపుత్రుఁ
డైన విజయనందివర్మ కొనేరు శాసనము, (౩)
ఇంతవఱకుఁ బ్రకటింపబడనట్టియు, ఇరియట
గారు సంపాదించిన శాసనపులిమలలో నున్న
ట్టియు విజయనందివర్మకుమారుడైన యవ
రాజవిజయబుద్ధవర్మయొక్క ప్రాకృత శాసనము¹
(౪) నందివర్మయొక్క కంఠేరు శాసనము²
(౫) న్కండవర్మయొక్క కంఠేరు శాసనము³
(౬) ఈ మన పెదవేఁగిశాసనము. నాలుగడు
శాసనములను కీర్తి కేషులైన శ్రీ కొమఱ్రాజ
లక్ష్మణరావుసంతులుగాను ఆంధ్ర సాహిత్య
పరిషత్పత్రికలో నతినమరతతోఁ జర్పించి
ప్రకటించి యున్నారు. ఒకటి, మూడు శాస
నములు ప్రాకృతభాషలో నున్నవి. మిగిలినవి
సంస్కృతమున నున్నవి. ఈపై నిచెప్పినయన్ని
శాసనములలో మన పెదవేఁగిశాసనమునకుఁ
గొంచె పెక్కువయోగ్యత కలదు. ఏలయున

నితరశాసనములలో లేనికాలంకాయన సంశా
నుక్రమ మిందుఁ గలదు. ఈవంశానుక్రమ
మిచ్చట యందే మన యీ పెదవేఁగి శాస
నముయొక్క యోగ్యత కలదు.

కాలంకాయన వంశావళి.

ఈశాసనమువలన నీ క్రిందికిఁగిరి కాలంకా
యనవంశానుక్రమము నేనియవచ్చుచున్నది.

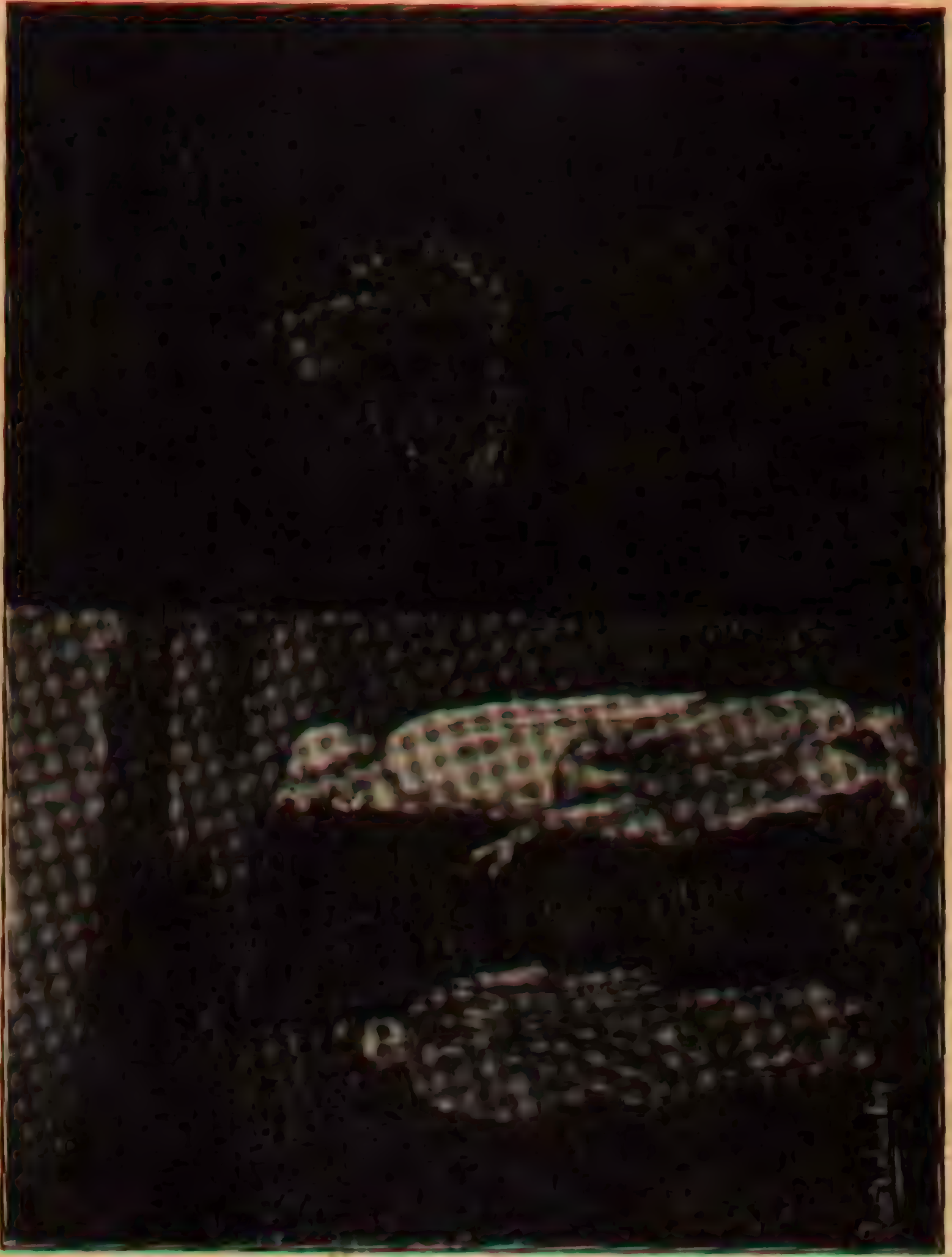

ఈగడగటి నందివర్మయే మనశాసనము
నందలిదాత. ఇంతవఱకు బయలుపడిన కాలం
కాయనశాసనములలో వాస్తివర్మను లేక
నిన శాసన మిదియొక్కటియే. కంఠేరుశాసన
ములను బ్రకటించిన శ్రీలక్ష్మణరావుసంతులు
గారు, ఈవఱకే వాస్తివర్మను కాలంకాయను
లకు మూలపురుషునిఁ జేయుట కాధారభూ
తమైనది నముద్రగుప్తుని అలహా గాదు జయ
స్థంభ శాసనము. ఆ శాసనమున నముద్రగుప్తుఁ
డు వేంగిదేశపు వాస్తివర్మనోడించినట్లు చెప్పఁ

1. Ep. Ind. Vol IX, p 56. 2. Ind Ant Vol. V, p 175. 3. Ibid.
4. ఆం. భా. ప. ౪. సం ౧౧౧. పుటలు ౧౧౩-౧౧౪. 5. Ibid.

6. శ్రీయుతి నకింపల్లి జగన్నాథరావుసంతులుగాను సముద్రగుప్తుఁ డాంధ్రదేశమును జయించియుండలేవని
'కాలేడు' గతశ్రీవృక్షకుమారునిలో (పుటలు ౪౦౩-౪౧౧) వాఁడెక్కావము వ్రాసెయ్యబోయి. అందు బిష్ణుగోపుని
సామ్రాజ్యము విష్ణుపుత్రము, అత్తూరులవాడు వ్యాపించియుండెననియు, సముద్రగుప్తు యొ డిక్కుపురమును కాటి క్షీ
ణయును రాఁదలెననియు, తిరిగి హస్తివర్మ మొదలగు దక్షిణాపభృతకాలము జయించి వారిని వెలఁగొని ౧౧౧౧ దివసి
పెట్టికట్లు పచ్చట నింపియునకు దక్షిణాపభృత గాహమకొడుకునకు నవియు వ్రాసెయ్యబోయి. కాని యది సమంతస
యగఁ గన్పట్టెను. దక్షిణాపభృతమున సముద్రగుప్తుని శాసనముల లేవనిమాత్రమున నతఁడు దక్షిణాపభృతమును జయింప
లేవనుటకు నిలువెను. తుండ్రు ప్రభావ్యుని శాసనము లేని దొరగిల్గి కొంగవంధ సామ్రాజ్యమున నతఁడు రాజ్యము

సత్యవతి పరాశర సమాగమము

ప్రతిభావతి (ప్రతిభావతి) గాథానామ

ప్రతిభావతి గాథానామ

- క. పరమతపోధనుఁడు పరాశరఁ దనుముని తీర్థయాత్ర ననువాఁ దత్స
నకుదెంచి యోగరేవునఁ, బరికించె మర్శ్యగంధి వరగుణాంధి. 23
- పీ. తొగలరాయనిఁ గేరు వగమొలునిట్లంపు, ముక్తు గుల్మెడునగు మోముదానిఁ
జగురుగై దుప్రభాదు సిగి మేదువడి నూతి, సొగసు లీనకు వాలుఁ జూపుదానిఁ
దొలుకారుమెఱుగుఁడీ గలసారు నగఁ లాలు, మిసిమినిగ్గులుదేరు మేదిదానిఁ
తలుకలగమఁ దోలి వలపులఁ దమి నేలు, తలిచిలివలుగుల కులుకుదానిఁ
- తే. నలుగుఁబుట్టంబు గట్టిన పొలుపుదాని, నడుము వసియాద గదవేయు వడుపుదాని
నర్మవతిఁ గాంచి మోహించి సంధ్రమించి, పూవిలుతుబారి కగమ మునినరుండు. 24
- ప. ఆమెతోడ నయ్యాద నెక్కి పోవుచు. 25

* * * *

- చ. అని యిటు లమ్ముసీశ్వరకులాధరణంబు పరాశరంబు నె
మ్మనమున శంకయం ద్రవయు మాని మనోజజలేజసాయక
ప్రణిహితచిత్తుఁడై తఱిసి భామినికిం గలమాట వెల్లె నాఁ
గనఁబడుచుం దదంబడి వికారరవంబునఁ దెల్పఁ దెల్పిచా.
- ప. మర్శ్యగంధియు నమ్మహాత్మునికామవికారం దెలంగి యిట్లనియె: 26
- ఉ. బాలరిదానఁ బుట్టి పెలుచుం దలిదంక్రులదాటుకన్న నై
మీలపోలం గడు న్వలచు మేనున మాపటి యిట్లు లుంటి నీ
కేల విరాధి నా గదియ నిందలు మాతును కన్యకాత్వము
ప్రీతిడు నింద వచ్చు జననీజనకుల్ వెదిలింతు రిట్లనిగా.
- ప. అనినం బరాశరుం డామ కిట్లనియె. 27
- క. బాలరిదానపు గానీ, నోలలితాంసీ! యెఱుంగవో నీజన్మం
దేలలి నెఱుంగఁ జాలితీ, జాలించి వసురాజకన్న పుత్రివి గదవే. 28

* * * *

- క. నే నాపరాశరంబును, మానవతీ! నన్నుఁ బొందుమా నీకు గుఱం
తా నెమ్మడిఁ గులవర్ధనుఁ, దై నసుతుం గోమచుంటి నని వలుకుటయు.

* * * *

- క. అదె చూడు మోముసీశ్వర! పొదలుచు నున్నాను జనులు మునువెనుకల ని
చ్చడమునఁ గదియం గూడునె, కదిపిన సి గ్గగును గాదె కనుఁగొనిరేనిగా.
- ప. అనిన నమ్మహాత్ముండు తనమాహాత్మ్యంబున. 29

- శా. యాతాయాతజనాపరోధముగ నీ హారంబుఁ గట్టించి దృ
శ్వాతాసాధ్యతమంబునం తెలి స్పృశింజం దానిమీనా నము
ద్యాతం బయ్యె నుగంధ-మల్బుకొని గప్ర్యాతీద్యయం బుట్వఁ ద
త్యాతి న్యోజనగంధ గంధవతి నాఁ దన్వంగి తొంగారుచు,

బజీయందుటవలనను శాలంకాయనులకు వేంగీ
పురము రాజధానియగుట వలనను నముద్ర
గుపునికి సమకాలికుడై వేంగీపురము రాజ
ధానిగఁ బరిపాలించుచుండిన శాలంకాయన
రాజ హస్తీవర్మయే యని నిర్ధారించియుండిరి. ఈ
పేదవేగిశాసన మాసిద్ధాంతమును బలపఱుచు
చున్నది. అందువలన మనకీర్ష్యుడు తెలిసినంత
వఱకు హస్తీవర్మయే శాలంకాయనులకు
మూలపురుషుఁడని నిస్సంశయముగ నిశ్చయం
పవచ్చును. ఇక దరువాత రాజులనుగూర్చి
విచారితము.

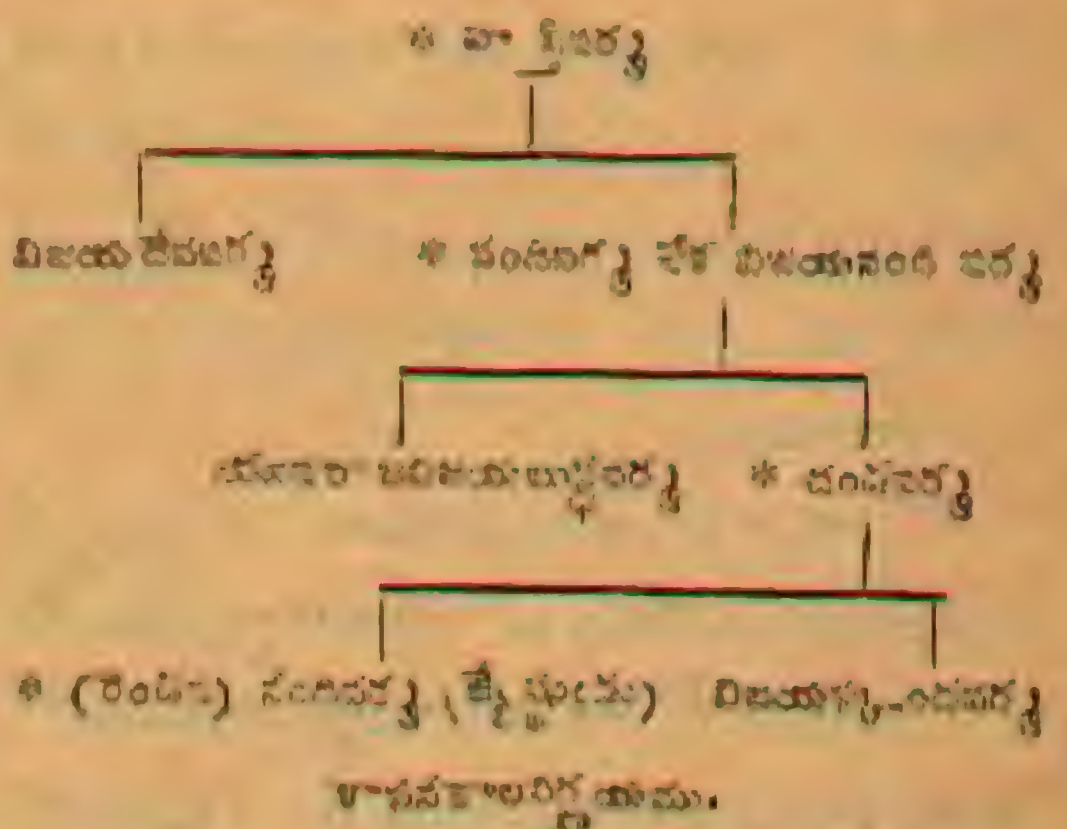
ప్రాకృతభాషాశాసనములు సంస్కృత
భాషాశాసనములకంటఁ బూర్వపుననుటకు
సందియములేదు. ప్రాకృతభాషాశాసనములలో
శాలంకాయనరాజులు విజయదేవ వర్మయొక్కఁ
డును, విజయనందివర్మ కుమారుఁడైన యువ
రాజబుద్ధవర్మ యొక్కఁడును గాన్పించుచు

న్నారు. మనకుఁ తెలియబచ్చిన శాలంకా
యన పంశానుక్రమమున నందివర్మ కలఁడు
కాని విజయదేవవర్మ శాసరాఁడు, ఆటలరు
వాత నందివర్మకు శంభవర్మయను కుమారుఁ
డేకాని యవరాజ బుద్ధవర్మయను మరియొక
పుత్రుఁ డున్నట్లు మనకుఁ తెలియరాదు.
బుద్ధవర్మయు, దేవవర్మయు ప్రాకృతశాసనము
లందుఁ గానవచ్చుచుండుటచేత వారు పం
స్కృతశాసనములందుఁ జేర్కొనఁబడినచంప
వర్మ కీర్ష్యపుత్రుఁడగు నందివర్మకుఁ బూర్వుల
నియఁ, హస్తీవర్మ తరువాతివా రనియు నిశ్చ
యింపవచ్చును. ప్రాకృతశాసనములందుఁ గాన
వచ్చు నందివర్మ మనశాసనమునందలి మొదటి
నందివర్మగ నేనుభావించును. మనశాసనమును
బట్టి మొదటి నందివర్మకుఁ జంభవర్మ యనుకొడు
కు కలఁడని మనకుఁ తెలియును. ఈప్రాకృతశాస
నము ననువదించి మొదటినందివర్మకు బుద్ధవర్మ

లేయలేదనియుండునా! శాసనములేవియు లేవివానినే రాజ్యముచేసినట్లున్న నందుండివచ్చిన జయించినట్లు ఆవచ్చు
కొని శాసనము వేయించినవానినిగూర్చి అతలకు బయలుపడే లేదనుట యంక్తముకాదు. అదిగాక దక్షిణాంశమును
జయించిగ వెంబడుననే యట్టిశాసనమును వేయించినచో దిష్టాంగోపురి రాజధానియగు కాంచీపురమునే వట్టుకొనినది
యేల చెప్పరాదు? కదంబులను గాంగులనుగూడ జయించెనని యేల చేర్కొనరాదు? హస్తీవర్మ మున్నగురాజుల
కెవ్వరినో అయిదాములనిన యేల చేర్కొనవలెను? దిష్టాంగోపురి సామ్రాజ్యము దిష్టాపురమువారు స్వాధీనపలేదని
వా నెవ్వరము. వీలయిన ప్రాచీన పల్లవశాసనములన్నియు కృష్ణావంతి దక్షిణముననే జయింపవడినవి కాని ఈ పల్లవ
మున దొరకలేదు. అదియట్లుండ కృష్ణా గోదావరీనదులకు మధ్యనుండిన వేంగీ శాలంకాయనరాజ్య పేష్టానది? శాలం
కాయనులు పల్లవోష్టాంగోపురికి సామంతులుగనుండి రందురా? ఆ క్లిష్టము తెప్పఁబడియింపలేదు. ఈన్నదనుట
ఇట్టి యధారములకలతో లేదనుటకు సట్టియధారములే కలవు. అయినన ప్రాచీనపల్లవశాసనముల ననుసరించి పల్ల
వరాజ్యము కృష్ణ కావీ ప్యాపించియింపవడినది తెలియఁగలదు. వీలయిన వేంగీని శాలంకాయనులు, దిష్టాకుండిరాజు
లు, చాళుక్యులు వరుసగా సాధించియున్నారు. ఇంతవఱకు జయింపవడిన విరికాశసముల ననుసరించి ఏ కెవ్వరు పల్ల
వులకు సామంతులుగ వున్నట్లు కన్పట్టుదు. అందులకు మీ స్వతంత్రులగు రాజ్యము చేరినవలయు యుద్ధిగము.
వంతులుగాను చెప్పిన మిగిలిన యంత్రములన్నియు నే నంగీకరింతును. సముద్రపుత్రుడు హస్తీవర్మకు వేంగీని జయిం
చుట విజయించే వానెవ్వరము. కాని ఆంధ్ర, కళింగదేశములందలిరాజులందఱు చేకమైతిరుగఁబడుటవలన నతడు
దెనుకకుఁ బోయియుండువనటుట సందియములేదు. పంతులుగాను చెప్పిన మిగిలిన విషయముల విప్పిటినిగూర్చి

యనుకుమానుకుమాదే గలదనియు, ఆతడే
 యువరాజునియు, నతఁ జేకారణముననో
 యందు చేర్కొనబడిలేదనియు నాయూహ.
 ఇట్లు చేర్కొనబడినవాడు మనశాస
 నమున విడియొకఁడు కలఁడు. మనశాసన
 మునుబట్టి చాతయైన నందివర్మ చందవర్మ
 యొక్క శ్రేష్ఠపుత్రుఁడని తెలియుచున్నది. కాని
 యానందివర్మ పాదకుఁడుమాత్రము మన
 శాసనమున చేర్కొనబడియుండిలేదు. ఈ
 చేర్కొనబడినివదిలించుట కంతేరుశాసనపు
 స్కందవర్మయనియు, కంతేరుశాసనపు నంది
 వర్మయు మననందివర్మయు, కొల్లేరుశాసనపు
 విజయనందివర్మయు నుక్కిరే యనియు నా
 యుభిస్తాయము. ఈ స్కందవర్మ నందివర్మ
 పితవ గాఢ్యము చేసియుండును. నందివర్మ,
 స్కందవర్మలశాసనములు రెండును కంతే
 రులో నొకచోటనే దొరకుటయు, రెండు
 శాసనములందును ప్రతిగ్రహీతలు మాన్యున
 గోత్రలే యగుటయు నాయూహను బు
 షుచుచున్నవి. అంతియకాక కంతేరుశాస
 నములందలి లిపికని మనశాసనమునందలిలిపి
 కని భేదముకాద సంతగఁ గానరాదు. ఇత
 దేవవర్మ యొకఁడు మిగిలియున్నాఁడు. ఆతఁడు
 'ముదటిసందివర్మకు గాని, విజయబుద్ధవర్మకు
 గాని పాదకుఁడై యుండవచ్చును. పిమ్మిట్టి
 యాతఁడు బుద్ధవర్మకు ముందఁబోయి, తరు
 వాలిపోయి యూహింత మన్న బుద్ధవర్మ
 శాసన మింతనంతకుఁ బ్రకటింపబడియుండ
 లేదు. అది ప్రకటింపబడునంతవఱకు ఆతనిని

ముదటిసందివర్మ పాదకునిగ భావించుము. ఇం
 కను శాలంకాయనశాసనములు దొరకినగాని
 నేనుచేసిన యీ యూహలందలి సత్యాసత్య
 ములు బయలుపడివు. కనుచేసిన యూహల
 ప్రకారము శాలంకాయనవంశావళి యీతి
 నుండఁగలదు.

ఇందు శకవర్షసంఖ్య నిచ్చియుండలేదు:
 కాని చాతయొక్క విజయరాజ్య సంవత్సర
 ములు తెలుపబడినవి. ఇది నందివర్మ పరి
 పాలనకాలము పదవయేట నిచ్చినశాసనము.
 కొల్లేరు శాసనమునందలి నందివర్మయు నీతఁడు
 నొక్కిరే యని యిదిపలలోఁ జెలియఁజేసి
 యున్నాఁడు. ఆశాసన మింతని విజయరాజ్య
 సప్తమసంవత్సరమునాటిది, అనఁగా కొల్లేరు
 శాసనమిచ్చిన మూడేండ్లకు నందివర్మ యీ
 పెద కేగిశాసనము నిచ్చియున్నాడు. శాసన
 మాన శుక్లవత్స ప్రతిపత్తిధిని ఈపట్టిక యొనం
 గిబడినది. ఫలానసంవత్సరమునాటిదని నిశ్చ
 యముగఁ జెప్పట శాసనమున నింత కక్కువ
 యాధారము లేదియులేవు. అయినను ఒక

విధముగ నిశానకాలమును నిర్ణయించి
 వచ్చును. శాలంకాయనబలరువాని వేంగి
 దేశము నలినవారు విష్ణుకుండివంశజులైనట్లు
 శాసనములవలన మనకుఁ దెలియవచ్చుచు
 న్నది. ఈవిష్ణుకుండివంశజులను చాళుక్యు లో
 డించి వేంగివిషయమును స్వాధీనముచేసికొని
 నట్లును మనకుఁ దెలియును. చాళుక్యులు విష్ణు
 కుండిరాజులను శ్రీ. శ. ౬౦౦ వ ప్రాంతమున
 జయించినట్లు శ్రీ కొమఱ్ఱరాజు లక్ష్మణరావు
 పంతులుగారు నిర్ధారణచేసియున్నారు. వారి
 కాలనిర్ణయము ప్రకారముః విష్ణుకుండి
 రంజవమాధవవర్మ శ్రీ. శ. ౪౦౩ మొదలు
 ౪౪౪ వరకును, మొదటి విక్రమేంద్రవర్మ
 ౪౪౪ మొదలు ౪౬౩ వరకును, ఇంద్రభ
 ట్టారకవర్మ ౪౬౩ మొదలు ౪౯౬ వరకును,
 రెండవవిక్రమేంద్రవర్మ ౪౯౬ మొదలు
 ౫౨౧ వరకును జరిపాలించిరి. వీరిలో రెండవ
 మాధవవర్మ శ్రీకృష్ణమలయాధి పతియని
 చెప్పబడియుండుటచేత విష్ణుకుండివంశజులప్పు
 డికి వేంగిదేశమును జయింపలేదనుట స్పష్టము.
 కాని ఇంద్రభట్టారకవర్మనాటి విశాఖపట్ట
 ణము పట్టణములో గొంతభాగము కీరికి స్వాధీ
 నమయ్యెననుటను ఆతని రామలిక్యము తాను
 శాసనము! రుంపుచేయుచున్నది. ఇతని లెన
 యున్న రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ నాటికి
 వేంగిదేశము విష్ణుకుండి ప్రభువులకుఁ బూర్తిగ
 స్వాధీనమయ్యెనని వేటచెప్పనక్కఱలేదు. కల
 యన నాతని కాలమున వేంగి దేశమునకు

మొదలుగా రాజధానిగ నుంచెనని ఆతని
 చెప్పుకొని శాసనము! వలననే తెలియుచు
 న్నది. అందువలన వేంగిని మొదటజయించి
 విష్ణుకుండిరాజులు మొదటి విక్రమేంద్రవర్మ
 యొక్కేక ఇంద్రభట్టారకవర్మయొక్కయంద
 వలెను; అందు ముఖ్యముగ నీంద్రభట్టారక
 వర్మకావచ్చునని నానమ్మకము. మనమీనాటకు
 చేసినవంశానుక్రమము ప్రకారము శాలం
 కాయనలలో రెండవనందివర్మ, అతనినాడ
 గుడు విజయస్కందవర్మ అనువారు కడపటి
 వారు. వీరిలో శాలంకాయన పరిపాలనము
 వేంగిలో నంతమగుచుండుటచేత విష్ణుకుండి
 విక్రమేంద్రవర్మ, ఇంద్రభట్టారక వర్మలకు
 శాలంకాయన రెండవనందివర్మ, స్కంద
 వర్మలు సమకాలికులు కావలసియుండును.
 అందువలన మననందివర్మకుడే నాటివాఁ
 డగుటచేత మనపదవేగి శాసనము శ్రీ. శ.
 అయిదవశతాబ్దికడపటి డగును. ఇట్లు చూచిన
 నిది వలన లోకంతయు శాసనము ననుసరించి
 లక్ష్మణరావుపంతులుగారు రెండవనందివర్మకు
 చేసినకాలమునకునుడ సరిపోవుచున్నది.
 మనము నిర్ణయించినకాలము సరియైనదగునో
 కానో చూచుటకు మఱియొకమార్గముకలదు
 ఎట్లన, పాస్తివర్మనుండి రెండవ నందివర్మవ
 డకు మధ్య నైదుగురురాజులు కలదు. పాస్తి
 వర్మ సముద్రగుప్తునిదండయాత్ర నాటివాఁ
 డని మనకుఁ దెలియును. ఆదండయాత్ర శ్రీ.
 శ. ౩౫౦ లో జరిగెను. అప్పటినుండి రెండవ

1. Journal of Letters p. 43; 2. శ్రీ పంతులుగారు విష్ణుకుండిరాజులయొద్దయనున కీరికి కాలనిర్ణయము
 జరిగానున్నది. వారిలోయొకరైన విష్ణుకుండిరాజులపై చాళుక్యులయొందినకాలమునే గ్రహించినది; 3. C.P. N.

నందివర్మవంశము గల యైదుగురు రాజులకు
నాక్కొకరి కిరుపడియైదు సంవత్సరములకు
వృష లేక్కయైనచో నందివర్మనాటికి
రజగి రాగలడు. అనగా రెండువ సంవత్సర
రజగి నాటివాడని తేలుచున్నది. ఇతఁడు
విష్ణుకుండి ఇంద్రభట్టారక వర్మకు సమకాలి
కుఁడు ఈయింద్రభట్టారకుఁడీ వేంగిని జయించి
యందునని యిదివంశము తేసినయూహ కిది
నరిపోయినది. అందువలన విష్ణుకుండి ఇంద్ర
భట్టారకుఁడు రెండువ సంవత్సరము గాక
శాలంకా యనులలో గడవటి వాడైన విజ
యస్కందవర్మను జయించి యందుననుట
విస్సంశయము.

శ్లో ల నిర్దేశము.

ఇందు నాలుగుగ్రామములు కలవు (౧)
*ప్రాలూరు (౨) ముంజూరు (౩) చెంచెరువు
(౪) కంబురాంచెరువు. వీటిలో ముంజూరు
మాత్రము ఏలురుతొలకాళాలో నేలూరు
నుండి జంగారెడ్డినూరుమునకుఁ బోవుబాట
మీఁద పెనవేగి కీశాస్యపుడిక్కుగ నున్నది.
కంబురా చెరువు కమ్మరచెరువు కావచ్చును
కాని ఆపేరుగలగ్రామ మేదియుఁ గానరాదు.
ఈ ర్థరకొమ్మర, దక్షిణకొమ్మర యని ఏలూరు
తాలూకాలో రెండుగ్రామములు కలవు మన
కాననమునందలి కంబురాంచెరువు (కమ్మరచె

రువునకును ఈ కొమ్మరగ్రామములకు నేడైన
సంబంధ ముండునేమో.

టాలెమియను భూగోళశాస్త్రజ్ఞుఁడు
పాలూరయను గ్రామమును బేర్కొని యది
గొప్పరేవుపట్టణమని తెలిపియున్నాఁడు అతఁ
డుతెలిపిన కంబకపైస్సల (ఘంటశాల,) కొ
మ్మార (కూడూరు) జనునవిరెండును శాలం
కాయనరాజ్యములోని సుప్రసిద్ధములైన రేవు
పట్టణములు. టాలెమి తెలిపినపాలూర రేవు
పట్టణము మన యీ పెదవేగి శాసనమున
బేర్కొనబడిన ప్రాలూరయై యుండునా?
కాని యీగ్రామముకాని చెంచెరువుగాని
ఏలూరుతాలూకాలో నిపు డెచ్చటను గాన
రాదు.

దానివయము.

ఇచ్చినదానము భూమి: ఇది వికర్తనము!
లలోఁ దెలుకఁ బడినది. దీనిని 'దేవ
హలము' చేసి యుచ్చినట్లు కలదు. 'దేవ
హల' మన నేమి? నందివర్మయొక్క
ఉదయేందీరము శాసనమునను, సింహవర్మ
మంగడూరుశాసనమునను, రెండవకుమార
విష్ణువు చెందలూరుశాసనమునను, సింహ
వర్మయొక్క పికిరశాసనమునను 'దేవభోగ
హలము' కాన్పించుచున్నది. కాని 'దేవ
హలము' కాన్పించుట లేదు. 'దేవభోగ

4. ఈ గ్రామముల పేర్లన్నియు శాసనమున అకారాంతములుగ నే వ్రాయఁబడినవి. ఇచ్చటి దర్శకమును నను
సరించి వాటిని ఉకారాంతములుగ వ్రాసియున్నాను.

1. శ్లో. ఏలూరు రాత్రి కోడల్లో లభు. పల్నాక రాత్రిక, తివల్లలం పల్నాయలై గృహవం మావకువ తో.
ఆ ౧. ౧౦౨. పల్నావింతిభిర్దంబై దభయోస్తు నివర్తకమ్. ఆ ౧. ౨౦౦—శుక్రసీతీకారము.

హాలమన 'దేవదాయము' చేసినభూమి యని యర్థము చెప్పబడినది. హాలమున కనేకార్థములు కలవు. (౧) సేద్యము చేయబడుభూమి (2) ఇన్నిహాలముల భూమి యని హాలము నకుభూమికింకలర ప్రమాణముగఁగూడ నర్థము కలదు. (3) హాలమునకు భూమియనునర్థము కూడ కలదు. ఈకడఁజెరియగ మే మనశాసనమునందలి హాలమనుపదమునకు సరిపోవుచున్నది. దేవహాలమన దేవభూమి లేక దేవునిమాన్యము అని చెప్పఁదగును దేవభోగ హాలమనినను దేవహాలమనినను ఒక్కటే. 'విష్ణుగృహస్థ్యాదు' యను దేవునికి ఆయాము గ్రామములలో నంతంత భూమి దేవమాన్యము (దేవదాయము) చేసి సేద్యము చేయునని శ్లోము 'అఱుతోఁజె' వ్రజపాలకులకు నొనంగెనని యర్థము. 'దేవహాలము' వలెనే 'భీమహాలము' అనుపదముకల కలదు. 'భీమహాల' మన భీములకుఁబ్రసాదమాన్యము. ఈకడము

శాస్త్రమున శాసనములలో గాన్పించుచున్నది.

వ్రజపాలకులన గోవులమండలరు గాచువారు. దేవునికి దీపారాధననిమిత్త మొనంగిన గోవులను గాచువారు. వీరు 'అఱుతోఁజె' వ్రజపాలకులని తెలుపఁబడినది. 'అఱుతోఁజె' యనునది ఒకగ్రామముపేరై యుండునచ్చును. ఆగ్రామమునందలి వ్రజపాలకులు అని యర్థము. ఇట్టిపేర్లుగల గ్రామములు కన్నడదేశమునఁ జాలగలవని విందును.

అర్జున్ : తిరుగుడు.

విజయనందివర్చి కొన్నేడుశాసనమునను, ఈశాసనమునను అర్జున్ యొకఁడే; ఆతని పేరు మూలకురభోజకుఁడు. పల్లవశివస్కంద వర్మశాసనమునను, కళింగాధిపతి అనంతశక్తి వర్మశాసనమునను భోజకులే 'అర్జున్' గనుండెడి. ఈ భోజకు లేవర? వీరు సూర్యాచారకులైన ఒక తెగఆర్యకులు (Priests) అని

1. Ind. Ant. Vol. V, p 52; 2. Kullukabhatta's commentary on Manusmriti, Ch VII. sl.119; C P. No. 3 of 1919-20; Ep. Ind. III. p 127; 3. Monier William's Sanskrit Dictionary. 4. విష్ణుగృహస్థ్యాదు (విష్ణుగృ) మని పేరున్నట్లు తమిళ శాసనములవలన తెలియుచున్నది. Ep. Rep. 1923, Ins. 178 & 186 Etc; 5. Ep. Ind. Vol. VII. p 66. Kirtle cave Ins. No 19, 6. ఇది కన్నడపదముగఁ గన్పట్టుచున్నది. కన్నడమున అఱు అనఘృక్యమనియు, తోఁజెయన నదియనియు నిర్ణయము కలదు. అందువలన అఱుతోఁజె యనుదానికిఁగృహస్థ్యాదునియు నిర్ణయము చేయవచ్చును. శాలంకాయనరాజ్యము కృష్ణాతీరమువలన వ్యాపించి యుండుటచేత దీ 'అఱుతోఁజె' యనునది కృష్ణాకు వాడఁబడిన పేరని యూహించిన హూహింపవచ్చును. అప్పుడు గృహస్థ్యాదు (కృష్ణాతీర) తీరమువ మన్న క్షజనాలకు అని యర్థమగును. అదియట్లుండ ప్రాచీనకన్నడశాసనములందు 'అఱుతోఁజె, పెట్టోఁజె, కిఱుతోఁజె యనుపదములు గాన్పించుచున్నది. 'పెట్ట తోఁజెయనఁ బర్వపరియనియు, కిఱుతోఁజెయన చిన్నపరియనియు నిర్ణయము. 'అఱుతోఁజెయనునది కృష్ణానదికిని, కిఱుతోఁజెయనునది తుంగభద్రకు వాడఁబడినది. (Ep. Ind. Vol. VI. p 251; Ep. Carn. Vol. III-M1 122 and Intro 19; Ep. Ind. Vol. XII; p 293. Geographical notes by Dr. Fleet-Ind. Ant. Vol XXX p 106 and Ep. Ind. Vol XII-p 273) కర్ణాటోచ్చారణప్రకారము 'అఱుతోఁజె' 'అఱుతోఁజె' కావచ్చును. ఈ హాలతోఁజె అఱుతోఁజె యనువా? 7. Ep. Ind. Vol I p 1. 8. ఇది వాద్యము నున్నది. ద్వారలోఁ బ్రకటింపఁగలను.

మానియరు వీరియమ్ము సంస్కృతినిభుండు
 వుండ గలడు. భోజకపదమునకు 'హెడ్మెన్' (Village Headman) యని పైల్లప్పుపాలీనిభుం
 దువుతో గలడు. బూలరు భోజకపదమునకు
 ఈనాందారు (Freeholder) అని యర్థము
 చెప్పచున్నాడు. అందువలన విచితు హెడ్మెన్
 యని కాని ఈనాందారుని కాని గ్రహించుట
 యే యుక్తమని నాయభిప్రాయము. భోజ,
 భోజకపదములు రెండు పోక్కటియే: ఇట్టి

(ప్రకూట, ప్రకూటక; రాష్ట్ర-రాష్ట్రక) ఈ
 భోజకపదమే తోయి మానియరుండును (ఇట్టి
 రాజ—రాయ, స్వా—స్వార్య). ఇట్టితోయ
 పదములు బ్రహ్మణ ప్రతిగ్రహీతలకు
 విశేషణములుగ వాడబడియుండుటను సర్వ
 లోకాశ్రయని చందలూరుశాసనము¹ నను,
 రెండవ విష్ణువర్ధనుని కేయూరుశాసనము²
 నను, పూర్వచానుక్య ఇంద్రభట్టారకవర్మ
 శాసనము³నను జూడగలము.

ఇంద్రభట్టారకవర్మ శాసనము	విష్ణువర్ధనుని శాసనము	సర్వలోకాశ్రయ శాసనము
ఇల్లూరిశాస్త్రియ ముచిలమరవి. (కాశ	తొండమాశాస్త్రియ	దొంగిలోయ
వము ప్రకటింపబడిన పోతులచే	ఇంద్రూశాస్త్రియ	కొర్తిపులోయ
నిలవలి శాస్త్రియ ముచిలమరవి. (కాశ	కేయూశాస్త్రియ	పిడేనలోయ
వచ్చుటలేదు.)	మద్దికూశాస్త్రియ	సరియిదిలోయ
	కోయిలలోయ	కోదింకిలోయ
	ఉత్పిగోలులోయ	కాశింకిలోయ
	పులింకూశాస్త్రియ	
	మాచిలలోయ ముచిలమర విశేష	
	ములు కలవు.	

పై మూడు శాసనములందలివి శేషగ్రామ
 ములను జూచిన నిట్టిని యూహించవచ్చును.
 ఈపైపదములలో 'తోయ' అనునది చాల
 ధాగము గ్రామనామములని యూహించ
 దగినపదములతో గలిసియున్నదని స్పష్ట
 పడగలదు. అందువలన తోయయనగా నా
 పదమునకు తెనుకనున్న యూరి పేర్లయని

గాని లేక యూయూరియూనాందారుని గాని
 యూహించుటయే సమంజసముగ గన్పట్ట
 చున్నది.
 'భుండు' 'కాటికురి' అనువాడు.
 ఇతడు 'రిహస్యాధికృతు'డని తెలుకబడి
 నది. అనగా నిచ్చటి ప్రేవేట్ శక్రబ్రహ్మ
 పోలినవాడని చెప్పవచ్చును.

మూ ల ము

ముద్రాక్షరము : రుద్రవ పద

శృంగిరియణి పూర్ణసుఖాశ్చరిణి
అశ్విరత్తపదాఽన్యపుచిత్తః కిరిదత్త
ప్రదాన్యశ్చిరత్తపదాఽన్యపుచిత్తః

1. స్వస్తి విజయవేల్పురా నైకసమరావా విజయనో
2. పాక్షిపద్మకమహారాజస్య ప్రసాదః వివిధధర్మక
3. ప్రధానస్య వద్దిపద్మకమహారాజస్య ప్రసాదః

ముద్రాక్షరము : రుద్రవ పద

ప్రభావసకలాశ్చస్యచక్రరత్నపదాఽన్య
శృంగిరియణి పూర్ణసుఖాశ్చరిణి
అశ్విరత్తపదాఽన్యపుచిత్తః కిరిదత్త

1. ప్రభావసకలాశ్చస్యచక్రరత్నపదాఽన్య
2. స్వస్తి విజయవేల్పురా నైకసమరావా విజయనో
3. పాక్షిపద్మకమహారాజస్య ప్రసాదః వివిధధర్మక

తెలుగురేఖ : తెలుగురేఖ

బ్రహ్మనాథకన్యవిద్యయకృతబ్రాహ్మిన్
 తత్త్వప్రబోధశాస్త్రసూత్రమునాథకన్య
 శాస్త్రమునాథకన్యవిద్యయకృతబ్రాహ్మిన్

- ౭. కరమభాగవత శ్లోకమునాథకన్యవిద్య
- ౮. వత్సల ప్రాణ(లూ)రగ్రామే మునుదనహితా వ్రామేయ
- ౯. కా స్వమూర్త్యయతి [1*] అస్తి అస్మద్భక్త్యయశోభి

తెలుగురేఖ : తెలుగురేఖ

తత్త్వప్రబోధశాస్త్రసూత్రమునాథకన్య
 శాస్త్రమునాథకన్యవిద్యయకృతబ్రాహ్మిన్
 శాస్త్రమునాథకన్యవిద్యయకృతబ్రాహ్మిన్

- ౧౦. వత్సలప్రబోధశాస్త్రసూత్రమునాథకన్యవిద్య
- ౧౧. వత్సలప్రబోధశాస్త్రసూత్రమునాథకన్యవిద్య
- ౧౨. అష్టాభి భూమినివర్తనాని చిత్ర ౧౦ తత్త్వ

ಪ್ರಾ.ವಿ.ವರದಿ : ೨೦೧೩-೧೪

33

[illegible]

౧౩. ముద్దూరగ్రామే భూమినివత్తనాని దశ ౧౦ చెట్లగు

౧౪. వక్రమే ధూమి(మి) నివర్తనాని పట్ ౬ త్త

౧౫. వ కమ్మరాజ్యపువే యామినిన రనాని వద్ద E.

ਸਾਹਿਬਨਾਮ : ਸਤਨਾਮ

ce

92

၁၅

[illegible]

౧౭. దత్తాని తదవగమ్య దేశాధిప త్యాయు కక పు

८८. ~~सुगन्धवत्~~ [सुगन्धवत्] सुगन्धवत्

౧౮. శ్రీవత్సానామవిజయః శాఖ్యానాం వత్సరవ్య దశ

[illegible]

౧౩. మన్యం ప్రాణమానశ్చక్షుశ్రవణం

२०. ది పట్టిక చూచుచు ||*|| అనునది మూలకలకుర్రులైనది [.]

౨౧. విభవం దమన్యః శ్రుతేన కాటిగరితా ["

संस्कृतिकोषः : २००६ ई.पू.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

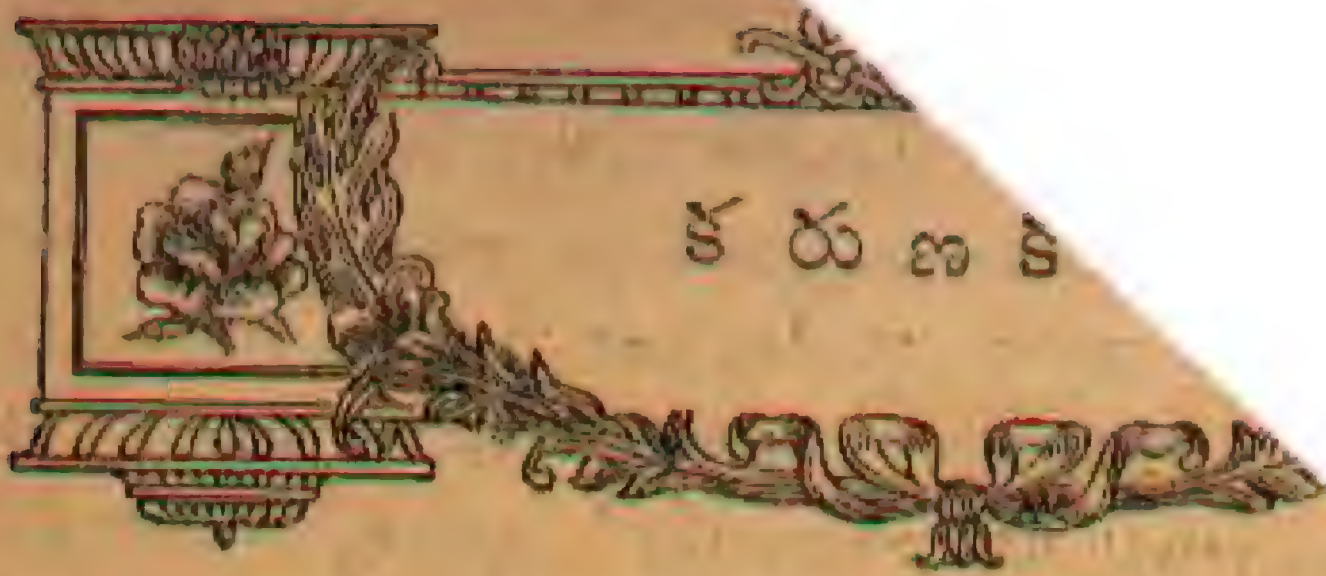
౧౨. బహుధి వ్యసనా ద్దా బహుధి శ్చానుపాలితా [1]

౨౩. యస్య యస్య యదా భూమి తే(న)స్య తస్య తదాశ్రియమ్ [౧౪]

೨೦. ಪದ್ಮಿನೀಪುಷ್ಪವನು [೧]

అయినచో : రెండవది

ਸ੍ਰਬ੍ਰਹ੍ਮਾਤਮਿਨਿ ਸਤਿ ਨਮੋ ॥

నేయూరి ప్రభావశాస్త్రి గారు

కృష్ణాదిల్లాలో మొవ్వ అని ఒక గ్రామము
న్నది. అంధ దేశమందు వేయి
పాలనదాలు విడిచి, విడి అనందించని, రసికులు
అరుదుగా ఉంటారు. అడవిములను రచించిన
కవి ఆహ్లాదానికి నంటారు. సంగీతసాహిత్య
ములు ఆహ్లాదము తాగితే పట్టుకొనవచ్చును.
పూర్వము పెద్దలు చెప్పకొనేవారు. ఇప్పుడు
కట్టి దేవుని తెలియరాదు. కృష్ణకాలుం
వచ్చి అభిమాని మాగాని కావముచేత నీటి
గుళిము మూలనదని అక్కడివా రంటారు.
కాబోలును! పూర్వకాల మక్కడ సంగీత
విద్వాంసు లనేకులు ఉండేవారట!

ఆహ్లాదానికి చేరువనే కూచిపూడి అని ఒక
గ్రామమున్నది. ఆహ్లాదవారందరు భాగవత
ములాడుదురు. వీధినాటకాలలో నడిచి పెట్టి
నవ్వేను సిద్ధంబులని యోగిండ్లు లోకరు
ఆహ్లాదానికి ఆవిద్య నేర్పవారట! పారంపర్య
ముగా ఆవిద్యనే వారధ్యసించవలసివట్లు
కూడా విధించినారట! ఇప్పటికీ అక్కడ అట్లు
జరుగుతున్నది. పలు రెండు గ్రామములు చేరు
వగా ఉండినముచేత, ఆహ్లాదవావిద్య ఈప్రా
ంతానికి, ఈప్రాంతానికి ఆహ్లాదానికి
అంటున్నకూడా ఉండేవట పూర్వకాలమున?

నేనిప్పుడు చెప్పబోయేక్కర్లాను.
రామయ్యగారు రొక్కరు తప్ప ఈ
ములో మొవ్వలో సంగీతవిద్వాంసులు ఉ
వ్వరూ లేరు. వారి రామయ్యగారని అక్కడ
ఒక రున్నానన్నసంగతి, అయిన గొప్పసంగీత
విద్వాంసునన్నసంగతి, ఈకథ ముగిసినరెక్క
తనే ఇప్పటి వాకికయినా తెలుస్తుంది.

రామయ్యగారు 1880 ఆశ్రంతముల జన్మించి
ఉండెను. అయిన పసిరినమునాటికి తెలుగు
దేశమున త్యాగరాజకృతి లంతగా వ్యాపించ
లేదట! అప్పుడు అప్పడదులు, తరంగాలు,
తాళ్ళ పాకవారి పదాలు, తంజావూరి పదాలు
మొదలయినవి హెచ్చుగా పాడేవారట! మనము
విని యెరుగముగాని హరి రా
మయ్యగారు బాల్యములో బహుశ ఖ్యా
తిగా వీణవాయిం చేవారనీ, పాడేవారనీ, ఎడిగిన
వారివల్ల విన్నాను. దీనికి సమ్మతముగా ఈక్రింది
తరకూడా విన్నాను. మైసూరునుంచి వీణసాంబ
న్నగారని ఆకాలములో ఒక మహావిద్వాంసుడు
అంధ దేశమును వచ్చి బండరు మొదలయిన
చోట్ల శిష్యబృందముతో కొన్నిమాసము
లుండి, అనేక గానసధలు జరిపి బహుశీర్షిని
బహుశమును సంతరించుకొని వెళ్ళినాడు!

యన
బ్రహ్మశ్రీ
మ అందుకొని
వాయించండి" అని
మన్నట్టు నే నీరా
వాయస్తూ ఉంటే అనుభ
వించి చలేక ఇంకేదో రాగము
అనుమంటాడేమి అబ్బాడు అని కోపించు
ని వీణాశ్రుతి తప్పించి క్రిందపెట్టి "ఈసాంబ
డిచాట ఆసాంబడు వినవలెగాని నీవు వినే
డేమిటి, పో, పో" మృన్నాచట ఆసాంబన్న
గారు అటువంటిసాంబన్నగారు మనహరిరామ
య్యగారి వీణాగానము విని అనందవరవశుత్త
కొగిలించుకొని "అసాధారణమైనది నాయనా
నీపాండిత్యము" అని అభినవించినాడట! ఆసాంబ
న్నగారవ్వడు రామయ్యగారిని మిసూరికి పీలు
చుకొనిపోయి మహారాజుగారి దర్బారులో
చాటకచ్చేరీపెట్టించి గొప్పసన్మారము జరిపించి
నాడట! మహారాజుగారి వద్దను మహానందము
చెంది రామయ్యగారికి రెండుమూటకడహార్లు,
రెండుచేతులకు రత్నాంకితములైన కడియము
లు, దుశ్శాలుపులు, జలుగుబంగారుసరిగెషవిగల
తలగుడ్డ, అంగీ, వస్త్రాలు ఇచ్చి సమ్మానించి
నారట! ఇది మనపుట్టుకకు పూర్వపు ముచ్చట
ఇటీవల దారిద్ర్యముచేత మురుగులజల
కరిగించుకొన్నారట కాని పెద్ద చీకుళ్లయి
చిమటపోట్లమాట్లతో ఉన్న జాలుపులను,
అంగీతలగుడ్డలను, అప్పువప్పుడు రామయ్య
గారు పొకటి అడవిలోనుంచి వచ్చి వచ్చుచు

ఉండవము అనేకు లెరుగుదురు. ఇంత ప్రఖ్యాతి
విద్వాంసులైన రామయ్యగారికి యిచ్చి
మైదేండ్లనుండి తార్కారు కాజొచ్చినది.
ఆయన కొక్క ప్రేమకూర్చి మంచి
గారాబముతో కూతుర్ని పెందినాడు. తన
పాండిత్యగౌరవమునకు తగినట్టు ఉండవలెనని
తాహతుమించి మంచికట్టుమిచ్చి గొప్పసం
బంధము కుదిర్చినాడు. పెద్ద పైభవముతో
పెండ్లిచేసినాడు. ఆ పెండ్లి! చెన్నపట్టణమునుంచి
గొప్ప సన్నాయిచాటగాళ్లు వచ్చినారు. ఇంకా
సంగీతవిద్వాంసు లనేకులు వచ్చినారు. వారి
వారి! ఆయన గొప్పసమ్మానము లు జరిపినాడు.
ఇంతమెత్తుతో వివాహము జరుగడముకు తగి
నంతద్రవ్యము ఆయనచేతిలో లేదు. మూలక
రాలమాగానే ఆయనకున్న భూజనతి. తన
పాండిత్యపాభవమును విశ్వసించి, అప్పుచేసి
ఆయన అంత గొప్పగా పెండ్లిచేసెను. పెద్ద
పెద్దచోట్ల నాల్గు కచేరీలు జరిపి అనలీలగా
అగ్నితీర్థగల్గుతానని అనుకొన్నాడు. ఆయన
తలపు అట్లాఉంటే వైవము తలపు అన్యథాగా
ఉండెను. పెళ్లి అయి వెలతిరగకముందే ఆ
అల్లుడు అంతరించినాడు. అయ్యో! ఆయనకథ
అడ్డముతిరగకాని కిదే ఆరంభము! కూతుర
దుఃఖము పెద్దకడుపుకోతగా ఆయన కేర్పడ్డది.
ఆకష్టముతో వనస్సు వీణాపై చెడగా
ఆయన రెండుమూడేళ్లు ఇల్లు విడిచి వదచల
నముచేయలేదు. చింతతో చివికిపోయినాడు.
అప్పు పెరిగినది. పొలముమీది రాబడి బువ్వకు
అట్టి అటకుండా ఉన్నది. చిక్కులలో చిక్కు
గొన్నాడు. ఆయనకు వచ్చు వచ్చుచు

గింపవారు సంగీతస్వరస్యము బాగా తెలిసిన
వారు పలువురు ఉండేవారు. ఆయనకు కలిగిన
ఆవదనుగూర్చి చింతిస్తూ తగినతోడ్పాటు జరుపు
టకు యత్నిస్తూ ఉండేవారు. ఇట్లు ఉండగా ఆ
కాలమునబండరులో ఒకగొప్ప మామయ్యకారింట్లో
పివాహమువచ్చినది. జమీందారీయెత్తున అవి
వాహపుయేర్పాట్లు జరిగినవి. పాతబండరు అలో
చించి ఆ పెండ్లికి హరిరామయ్యగారి పాట
కచ్చేరీ నిర్ణయించినారు. అప్పులవాళ్లు తల్లిచేత
రామయ్యగారి రెండుకు ఒక్కగొన్నారు. మూడు
నూటపదహారు ఇచ్చేటట్లు ఏర్పాటు జరిగినది.
అప్పటికింకా గ్యాసులైటు అస్త్రాంతముల వ్యా
పించలేదు. మదిరాసునుండి అప్పుడే ఆ పెండ్లికే
తొలిసారి వాటిని తెప్పించినారు. పెండ్లినాటి
సాయంకాలము హరి రామయ్యగారిపాటకచ్చే
రీకి ఆ నేకులు వచ్చిరి. గ్యాసులైటును
వెలిగించి. రామయ్యగారు వీణ శ్రుతి దిద్ది
వాయింప నారంభించినాలో లేకో వెలిగించడ
ములో ఏకో అనందర్థము జరిగి అంతలో
గ్యాసులైటు ఒకటి పగిలినది. పందిరికి మంటలు
అంటుకొన్నవి. పెండ్లికుమార్తెకు మరికొండ
రికి ఒళ్లుకాలి అమంగళము జరిగినది. దానితో
రామయ్యగారిపాట అకంగళపుపాట అని
దుష్ప్రతీతి పుట్టినది. రామయ్యగారిప్రఖ్యా
తిముందర పేరెత్తజాలని వారెవరో నేగితి
విద్వాంసులు యీదుష్ప్రతీతిని చాటించినా
రని కొందరంటారు ఏవరు చాటించినా అప్ర
తీతి మాత్రము ఆపైపు బాగా అట్టుకొ
న్నది. నాటినుండి సంగీతకచ్చేరీలకు ఆయన
నూట తలపెట్టవారు తక్కువయినారు. ఈదు

ప్రతిపదేన కాలకాలమానపాటుచేత
 కూడా ఆయనకు సమ్యాసము నన్నగిల్లినది.
 ఇప్పుడు నేను చెప్పేది ఇదిహేనేంట్ల కింతటి
 మాట. పారస్థిత్యపాటలుగల నాటకరంగాలు,
 జావళిలు, టప్పులు మొదలయిన క్రొత్తరకపు
 సంగీతము, నాటాలు, హాస్యోనియము మొదలయిన
 క్రొత్తరకపు జంత్రిములు వెలసినవి. వాటిమీద
 ద మోజు మెక్కువయి ప్రాచీనపు జంత్రిముల
 మీద ప్రాచీనగానధనుతులమీద ఆదరము
 మీదపడినది. 'క్రొత్తవింత పాతరొత్త' అన్న
 మాట ఉన్నదిగదా! రామవ్యంగారు అది,
 పిదపకాలపు సంగీతమని చాటుచేయక చాటి
 చెప్పుకూడండేవాడు. సంగీతస్వారస్య మెరి
 గినవాడు ఆయనమిత్రులు ప్రాచీనులు ఇలు
 వరు అంతరించిరి. క్రొత్తకారు క్షురకముగకు
 ఆయనమాటలు హేయములుగా తోచుచుం
 డెను. అందుచేతకూడా ఆయన గౌరవము
 కొంత అంతరించినదని చెప్పవచ్చును. ఏది
 ముఖ్యమో ఆయన తనపాండిత్యవిశ్వాసమును
 కోల్పోలేదు. ఇయనుమీరినవాడయినా తాను
 ప్రతిదినము సాయంపూర్వ స్వమయములందు
 సంగీతసాధన మానేవాడు కాదు. ఊరిలయ
 లోకి పోయి వృక్షాలకు పక్షులకు, పుట్టులకు
 గట్టులకు, శిశువులకు పెరుసలకు, దినదినము
 తనపాటవినిపిస్తూఉండేవాడు. అప్పటికి యాభై,
 యాభై యయిదేండ్ల వాడయినా ఆయనకు ఇలు
 వరున నేరు వాయక గొగ్గి లేక తిరుగాడండేది.

దైవము సత్త్వికముగ నుండుట
 రమును దా సద్దశపురుం దంటారు. ఒకనాటి
 తెలవాటులముగ వీరసాధనకు గొనెన యొక

దీక్షా నీతిగా ఆయన కడిచేతిచూపుచున్నా
 లికి, నడిమిచేలికి, మంద్రగబ్బు గుట్టచు. ఆయన
 న వారముకోలాలు దానితో అవస్థ పట్టాడు.
 ఆరెడుద్రోణా చివరకు బండ్లబారి సంకరపో.
 యినవి. ఆయనవీణావాదనకీ అంగభూతో
 అంతరించినది. ఆయనకు దురదృష్టవశంవర మి
 స్కిలి దుర్భరముగా సాగుచున్నదిగదా! అప్పుల
 గింద ఇట్లు వాటిలి. భూమి పుట్ట, చల్లిపోయి
 నది. ఆలు మగడు కూతురు ఈమువ్వకి,
 మొవ్వలో బువ్వకు గడవడము కష్టసాధ్యమై
 నది. దారిద్ర్యదేవతపూజనదంట అన్నియో
 గ్యతలును మన్నయి పోలివిగదా! ఆయనసంగీత
 మన్నా ఆయనమాటలన్నా, ఆచుట్టపట్టుల
 వారందరికి వేళాకోళము క్రిందికివచ్చినది. ఆయన
 చేత ముసూనూత్రయాణపు కథలు అప్పటిపాట
 కచ్చేరికథలు పనిపాటలులేని సమయములందు
 యెవ్వడయినా చెప్పిస్తూ వారు వారు వేళా
 కోళపు పొగడ్తలు పొగడుతూ ఉండే
 వారు. అన్నెవై యవ్యమందు అతివిశ్వాసము
 గల ఆ ఆమాయకుడు, నిజముగానే గెనను
 సంభాషిస్తున్నారని సంకోషిస్తూ ఉండేవాడు.
 పదిమంద్రోండేళ్ళ క్రిందట మాటచెప్పుతున్నాను.
 అంద్రదేశమందు నాటకసమాజములు క్షేత్ర
 గినవి. నాటకులలో అభినయమునుగురించి,
 గానమునుగురించి, నృత్యలు, పోటీకీర్తీలు ఇరు
 గుతున్నవి. బాలాకోలి అభినయములు
 టప్పాపాటలు, సంకరసంగీతములు, చూపు
 మాపి శాస్త్రీయపద్ధతులమీద సంగీతకళను
 నాటకకళను సాగించవలెనని కొందరు గంభ
 రగోళముచేస్తున్నారు. పది కలలో వారు మీరు

ఈవిషయములమీద వ్యాసములు వ్రాయ
 నారంభించినారు. ఈవార్తలు మొవ్వ కిడింగు
 చూములో కుట్టవాళ్ళు చెడుపుసూ ఉండగా
 రామయ్యగారు వింటూఉండేవారు. నిజముగా
 అటువంటివిమర్శనము పుట్టితే తనపాండి
 త్యము ప్రఖ్యాతికి రాగలదని ఆయన బల
 పాటపడుతూ ఉండేనాడు. బెజవాడలో
 మాజీటి రామారాయణంగారు శ్రీతగా
 ఒకసంగీతనధ సలకొల్పినారనిన్నీ అందులో
 శాస్త్రీయమైన కల్పాటగానమే గాని పార్శ్వ
 పాటలు మొదలయిన సంకర సంగీతములు
 ఉండవనిన్నీ అట్టిది నేర్పడముకు తగిన సంగీత
 విద్వాంసులు కావలసి ఉన్నారనిన్నీ, వారు
 నాటకకళకు చా పెంపొందించేటందుకు యెన్ని
 మున్నారనిన్నీ, అసంగీతవిద్వాంసులు అభి
 నయవిద్యకూడా ఎరిగింవారై ఉంటే మరీ
 మంచిదనిన్నీ అట్టివారు బెజవాడలో శ్రీరా
 జాగారిని దర్శించదగుననిన్నీ ఒకనాడు పత్తి
 కలో ప్రకటన ఉండగా కిడింగుచూములోని
 కుట్టలు రామయ్యగారికి తెలిసిరి. సంగీతమందు
 అభినయమందు తనకింకొక ముక్కడు కరోకడు
 లేడనిన్నీ తానువెల్లి తేతప్పక కారవిస్తారనిన్నీ
 ఆయనతలచెను. మర్నాదే నకటంబముగా
 బెజవాడకు ప్రయాణమయివెల్లిను. సంసారసా
 మగ్నివాడి అట్టలేదు. వండుకొనేగిన్నె, త్రాగే
 శెంబు మొదలయినవి నాల్గయిదుపాత్రలు;
 ముసూరులో ఇచ్చినతలగుడ్డ, అంగీశాలుపులు;
 ఇదే సామాను. ముఖ మెరుకగల ఒక
 పేదరాలువెద్దమ్మగుంట్లో వారు జన చేసిరి.
 మంచిరోజు చూచుకొనే పచ్చినారుగనుక

రామాయణముగాను బహువచనముగాను పేరిననున్నాడే
ప్రకృతిప్రకృతి శ్రీరామగారిచిర్యనము చేయ
బోయినమును మున్నగు అయినారు. అయిన
అయినో 'ఇరవై మేళ్ల ప్రాయమస్యము
మైసూరిసంస్థానమున ఇచ్చినదస్తులు అప్పటి
అయిన ఆకారపుష్టికి నడివడే ఉండునుగాని
అరవై మేళ్ల ప్రాయమస్యము ధర్మచర్యాలే
ఎవరివో పాలవి యెరువు తెచ్చుకొన్నాడు కా
బోలును అనిపించేటట్లు ఉన్నది. వదల్లయి
ప్రేలాడుతున్న ఆదస్తులలో ఆయన మునిగి
పోయినాడు. అందులో బహువక్తరములనుంచి
పెద్దాచీకుల్లయి చిమటపోట్లుపడి రంగునెలిసి
ఉండవలయుచేత మరీ వికారముగా ఉండెను.
ఈసంగతి ఆయనకు తోచలేదు. ఆయన
పుష్టికి అవి అనాటి మైసూరిసమ్మానమును
స్మరించుకొని ఉత్సాహజనకముగానే ఉండెను.
మైసూరికి వెళ్లినప్పటినుండి ఒక చిన్నవాడు,
కుంజనూరిగారు పుచ్చుకొని శకునపక్షి చేసి
ఎంతసేపటికీ మంచిశుభము కుదరకపోగా,
వట్నవాసాలలో శకునాల పాటించు విని లేదను
కొని ఆలస్యమైతే వర్షము వస్తుండిన్న తొం
దగచేత పాపాసింది ఆయన బ్రతుకేదెను శ్రీ
రామగారిబంగళాచేరిబం ప్రతులనుబతినూలు
కొని తోడికి పోయి రామగారిని దర్శించి తన
శకున విన్నవించుకొనెను. రామగారు మంచినీ
కలు, నరములు; అయినా, ఆ బ్రహ్మణుని
వయస్సు వేషము ప్రశమదర్శనమందే
నారికి పరిహాస్యము కూర్చెను. ఆపై ని
ఆయన చెప్పినమాటలున్న అందుకు తగి

సంగీతమని అప్పటి గాయకుల సంగీతము నా
యనగర్భించెను. ఫిదేలు, హార్మోనియము, మొద
లయిన సంగీతములకు చెవనాడెను. తాను
ప్రదీపమైన శుద్ధకళ్యాణమును పాదగలననిన్నీ
తనకోర్కెటచేత శ్రీవాసు పృథివిగాయక
సంఘము నాటక సంఘము ప్రఖ్యాతికి
రాగల పనిన్నీ ఆమాయకముగా చెప్పెను.
రామగారిది విని చెవనవర్ణనద్వారాన తన నేచో
లేపోమీను మాసంగీతశాలకు పోయి అక్కడ
గాయకులు నటులు ఉంటారు వారిని కలు
సుకొని మాటాడండి. తర్వాత మీనిషయము
ఆలోచించి చెప్పతాము' అని చెప్పిరి. వృద్ధ
బ్రాహ్మణుడు వచ్చినాడుగదా అని మూడుమా
సాలులు తెచ్చి యిన్యూలోయి. బారీద్ర్యపు
బరువు లేలమీద ఉన్నప్పటికీ, ఒక్క-పూట
వస్తయినా ఉండుకొన్నాడుగాని ఆయనయంత
నరకూ లిగలాపడి యెవ్వరినీ యాచించి యెరు
గడు. అయితే పెద్దనధికావలెను, పెద్దనమ్మా
నము జరుగవలెను, అనియే ఆయన తలపిత;
కాని చిలిపియాచవల కాయన చేయి ఒక్క
వాడు కాదు. అవనరముమాత్రము అర్హణ
యిచ్చినా అదే పదివేలని పుచ్చుకోవగినది
గానే ఉన్నది. ఆపూట భుక్తికి ఉన్నదో
లేదో? "సంగీతశాలలోనివాడిని కల సుకొంటా
నుగదా! తమరువారితో సంజ తించి సంగీత
పండితస్థానము దయచేయిస్తామన్నాడుగదా!
ఇంగలో ఇదియెందుకులెండి? నే నిందుకోసం
వచ్చినవాణ్ణిగాను." అని విన్నవించి లేచివచ్చి

యీశ్వరుని వల్లముగా మిమ్మి అక్కడివాని నవ్వించిరి.

మరొకడు రామయ్యగారు ఆపవనము తోనే నంగీతశాలకు వెళ్లిరి. అక్కడివారు తనకు పొద్దుమీరి చేసిన ఆదరము నిశ్చయముగా తనకోరవము గుర్తించి చేసినదిగానే ఆయన తలచుకొన్నాడు.

“అయ్యా మీకు మైసూరుమహారాజుగారిచ్చేటప్పడే ఉన్నయ్యా దుస్తుల కీచిమటపోట్లని-వారు కుట్టించేటప్పడు మీశరీరముతో ల్లీనుకోలేదు కాబోలునని- పెద్దలెనారు గనుక శరీరము కృశించినదిరా అని-అయితే అప్పుడీ పాటకు కూడా కృశించి ఉంటుండే మోసని-కొంచెము పొడించిచూస్తే తెలుస్తుందని-అలకోశమాట చొప్పున వెలుగుచూ వెగల బడి మాటాడిరి. ఒకడు “చిత్తము మైసూరు విద్యాంసులు! ఒకకీర్తనపాడండి బాబూ!” అంటూ హాస్యోనియము సుత్తి సాగించెను. ‘ఇస్సీ! నేను పాడను. మంచితంబూరా సుత్తి ఉంచవలెనుగాని పాడుమ్రోత హాస్యోనియము సుత్తి పనికిరాదని ఆయన గర్వించెను. వారందరు ఆయనచే పొడించి తాళం పెట్టించవలచుకొన్నాడుగాని తంబూరా లేకపోవడముచేత అది సాగలేదు. “తాళగారు! మరొక నాడు వయచేయండి. తంబూరా తెప్పించి పెట్టుతాము” అనిరి. “మీట సుత్తి హాస్యనీ సన్నవడిగాత్ర పాటకు పనికిరాదు నాయనలారా! ఆ సుత్తి మార్చివేయండి. మీకు దివ్యమైన కర్ణాటగానము తెచ్చుతాను. మీకు కులవాడు. కాగువాడు. నేను పెద్దవా

ణ్ణయినాను నావిద్యమీదగ్గర నాటిపోవలెనని ఆశపెట్టెను. శ్రీరాజుగారితో మనవి చేస్తే మీకో ఇలావించి సెలవిచ్చుమన్నారు. నావల్ల మీకు ప్రభావతీ వస్తుంది. అనుకూలంగా చెప్పండి. నానంగతి నాపాట ఒకసారి వింటు మీశే నెలుస్తుంది.” అని వెప్పి రామయ్యగారు మరొకనాడు తంబూరా సుత్తిమీద పాడుటకు నిశ్చయించుకొని యింటికి వచ్చిరి. తర్వాత రెండుమూల్యాదు రాజుగారిదగ్గరకు, నంగీతశాలకు, తిరిగినారు. కాని రామయ్యగారు శూర్యణును త్రిప్పినట్లు అక్కడనుండి యిక్కడికి యిక్కడినుండి అక్కడికి స్త్రీప్రభుగాని పాటవినే యేర్పాటు వారు చేయలేదు.

తెజవాడ గూర్పువైపున బందరురాలు దారిప్రక్కనున్న పెద్దపువ్వుతోటలో ఒక నాడు సాయంకాలము నాలుగు గంటలవేళ వది పన్నెండేళ్ల ప్రాయముగల బాలిక బిడ్డరు పూలుకోస్తూ చెట్లు కట్టుకొంటూ ఉండిరి. ఆ తోటలో పెద్దనంపెంగపాద వేరుగా అల్లుకొని ఉన్నది. సన్ననిశ్రీవ ఒక్కటే దానిదగ్గరకు ఇరుకుగా ఉన్నది. దూరానికి కూడా గమగమలాడుతూ వెలగడల్ల వానన పోలగలిగి ఆనంపెంగపువ్వుల సుగంధము ముసలుకొని ఉన్నది. ఆ చెట్టునే కొండరుమనో రంతతిమనీ పకలఫలనంపెంగఅనీ, పాదనంపెంగ అనీ పేర్కొంటారు. ఏడండుకలపుకువస్తుందో ఆడండువానన ఆపువ్వుకు ఉంటుందంటారు. కవులు నాసికోపమానముగా వర్ణించేచండక పుష్పము అదికాదు. ఆపువ్వుచెట్టు పెద్దవృక్షముగా పెరుగ విశాఖపటణములలో అది

60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000

三
三
三
三
三
三
三

ప్రకాశము: ప్రయత్నం. రాయగారు

卷之四

శ్రీ కృష్ణ భారతము

క. విద్యాధికుఁడు పరాశరుఁ, దుద్యన్మతి నట్లు వలచి యోజనగంధీ
మాద్యన్గతిఁ గలసికొనక, సద్యోగర్భము జనించె సాధ్వీమణికి.

౯౪

వ. అంత నాసద్యోగర్భంబున.

౯౫

మ. ఉదితుం డయ్యె సుతుండు లోకవినుతుం దుద్యన్వివస్వత్ప్రభా
భ్యుదయుం డంబుదనీలదేహుఁడు జటా భూషావిశేషుండు కాం
తీదకృష్ణాజనవాసుఁ డున్నతతపో నిష్ఠాగర్భియుం డఘా
ఘదహద్దండకమండలువ్రధితుఁ డా కంజోద్భవాంశంబునక.

౯౬

క. యమునాద్వీపంబున న, ట్లమరక శ్రీవ్యానసూర్యుఁ డభ్యుదితుం డై
సుమహితతేజంబున ది, కృముదయము వెలుంగఁ జేసె జగ మగ్నింపక.

౯౭

వ. ఇ ట్లుదితుం డై కనుచుండునంతతోనం బెరిగి పెద్దవాఁడై తల్లికిం దండప్రణామంబు
గావించి పనివడి నీరలంచినప్పు డెల్ల వత్తు నని చెప్పి యనుజ్ఞం గొని తండ్రితోఁ
డపోవనంబునకుం జని యాజ్ఞ్యవల్క్యునిచే నుపసీతుండై పరమతపం బొనరించి
మొదల నెక్కటి గాఁ గలసి యున్న వేదంబులు విభాగించి పురాణంబులు వినిర్మించి
భారతార్థంబులం బ్రబలించి వాని నెల్ల శిష్యు లగు సుమతు జైమిని పైల శుక
వై శంపాయనులకుం బ్రబోధించి కృష్ణాంగుఁ డగుటంజేసి కృష్ణుం డనియు యమునా
ద్వీపంబున న్యస్తుఁ డగుటంజేసి ద్వైపాయనుం డనియు వేదంబులకు వ్యాసం బొన
ర్చుటంజేసి వ్యాసుం డనియు బదరీవననివాసుం డగుటంజేసి బాదరాయణుం డనియు
జన్మంబునంజేసి సాత్యవతేయుండుఁ బారాశర్యుండు ననియుఁ బ్రసిద్ధిం గాంచి భారత
వంశనివర్ధనుడై ప్రవృద్ధిం గొనియె.....

౯౮

హెచ్చుగా ఉన్నది. వాళ్ళేరుప్రేషణలో దాని పూవులు అనటిపొత్తులలో పెట్టి కట్టి అమ్ముతారు. ఈనాటిలనమికివిడుస్తాను. ఆకన్య లిద్దరు పుష్పలోభముచేత ఆపాదదగ్గరకు వెళ్లిరి. ఒక పూవురెమ్మ కదల్చినారో లేదో రెండు త్రాచుపాములు పొదక్రిందనుండి ఆకన్యల కిరుపక్కలా ఎదుర్కొని పడగలెత్తిబుసకొట్టసాగించెను. వాటిని చూచి ఆకన్యలు గగ్గోలుపడి అరచిరి. సంగీతసాధనకు రామయ్యగారు రప్పు డాప్రక్కకే వచ్చి ఉండిరి. ఆరపువిని ఆయనచేరబోయి భయపడవద్దని వారికి చెప్పగా అట్టే కూర్చుండి పున్నాగరాగము ఆలాపనచేయ నారంభించెను. బుసకొట్టుకూ ఆకన్యలమీదికి దుము

కుకూ ఉన్నత్రాచులు రెండు పడిగలాల్చి హాయిగా ఆడుతూ రామయ్యగారిని చేరబోయెను. అపాయము తప్పి ఆకన్యలిద్దరూ అటునుండి తొలగిపోయి దూరాన రామయ్యగారి నేర్పుతిలకీస్తూ ఉండిరి. ఆనందపరవశుడై రామయ్యగారు అరగంటసేపు నాగరాజుల మెదుట గాగాలాపన చేసిరి. ఆకన్యలున్నూ సంగీతము నేర్చుకొంటున్నవాడే గనుక ఆయన గానమాధుర్యమును ఆప్యాయముగా ఆస్వాదించిరి. రామయ్యగారు నాడు మైసూరును హాగరాజుగారిదగ్గర పాడి ఎంత ఆనందించిరో నేడు నాగరాజులదగ్గరపాడి అంత ఆనందించిరి. అటుతర్వాత వజ్రస్థితిమీద ఏదో ఆలాపనచేయనారంభించగా సర్పములు సరసర దూరము

గా పారిపోయెను. ఆకన్యలు చేరవచ్చి “తారగారూ! మీరు మహానుభావులు! మీపాట అద్భుతమైనది! కాటువేయనున్న పాములను పాటచేత మెప్పించి మా ఆపదతప్పించినారు.” అనిమెచ్చుకొని తా మంతకుముందు కట్టిన పెద్ద పూవులచెండును ఆయనకు బహుమానముగా ఇచ్చి నమస్కరించి ఇంటికికొనిపోవుటకు మరికొన్ని పూవులను కోనుకోబోయిరి.

“నేడు నాకు శుభదినము. జమీందారుగారు నా కీవేళ ఉద్యోగము ఏర్పాటుచేస్తారు. ఇప్పటికథ దానికి సూచకమే” అని ఆనందించి తాను బహుమానముగా పడసిన పూవుల చెండును జమీందారుగారికి కానికగా అర్పించుట కాయన వడివడిగా బయలుదేరెను. వారు వెళ్లేనదికి జమీం

దారుగారు ఎవ్వరితోనో మాట్లాడుతూ ఉండిరి. రామయ్యగారిచ్చిన పూవులచేతును పుచ్చుకొని "సరే! సంగీతశాలకు పోండి. మీ విషయము నేడు ఫయిసలవుతుంది. అక్కడి సభికులు తెలుపుతారు." అనిరి. మరి మాటాడుటకు ఎడమయ్యలేదు. "మరొక పెద్దమనిషితో మాట్లాడుతున్నారు గనుక అవకాశము లేదు అధికము పస్తాపించడానికి" అనుకొని రామయ్యగారు బైటికివచ్చిరి. లేకుంటే తోటలో జరిగిన నాటికను చెప్పేడిండ్ల వారు. జమీందారుగా రన్నమాటను బట్టి తనకు తీతమువగైరాలవిషయము సంగీతశాలకు వెళ్లి తెలుసుకొమ్మన్నారని అనుకొని కా లాచకుండా ఆదరా బీదరా ఆయన అక్కడికి వెళ్లెను. సభికులను సందర్శించెను. అక్కడి వా రానాడు వ్యంగ్యపు పేళాకోళమును విడిచి బాహుటపు పరిహాసములే ఆరంభించిరి. "వెళ్లి బ్రాహ్మణ! నీవువచ్చి మాక్కడ గురుత్వము నెరపుతావుగా! తాతవు! నీపాట ఎవరికి కావలెను! నీకు హాస్యోవియము పనికిరాదుగద! ఎవళ్లయిళ్లలోనయినా అటకలమీద పాత తంబురాలు వ్రేళ్లాడబ్బి ఉంటవి. ఆలాగంటిదేదో ఒకటిన్నీదానితోపాటు పెద్దది అక్షయపాత్ర ఒకటిన్నీ సంపాదించుకొంటివా భేషయిన పుర్యోగమవుతుంది నీది. నీకిక్కడ ఉర్యోగమేమిటికి గనుక! చక్కగా మేము చెప్పినది సాగించుకో, పో. పాపము, చాలాసార్లు తిరిగినావు." అని అందులో భక్తమొనగా డనెను. అందరు అట్టే అవహేళనము చేసిరి. రామయ్యగారు అట్లుడు అంతరించినప్పటికంటే వేయి

రెల్లు హెచ్చుగా విరిగిపోయినారు. నోరు తడబడెను. కాళ్లు గడగడలాడెను. కన్నుల నీరు క్రమ్మెను. అడుగానలేదు. మొగాన ముసుగు వేసుకొని కాట్లచ్చుకుంటూ ఇంటికి కదలినారు. తోటనుండి జమీందారుగా రింటికి, అక్కడనుండి సంగీతశాలకు, నరనరనడిచివచ్చిన రామయ్యగారిష్టకు ఇల్లుచేసుకొనేది యేలాగో దైవమా అని తల్లడిల్లుతూ తప్పటడుగులు వేస్తూ నడుస్తున్నారు.

ఇంతకు ముందు పూలతోటలో త్రాచు బాముల బారినుండి రామయ్యగారు సంగీతము పాడి సంరక్షించిన కన్యలు మనజమీందారుగారి కుమార్తెలే ఆతోటలో వారు మరి కొన్నిపూలు కోసుకొని చెట్లూట్టుకొని ఇంటికి వచ్చిరి. తోటలో జరిగిన ఆపదకథను వారు తండ్రిగారితో చెప్పిరి. జమీందారుగా రాశ్చర్యము చెంది అట్టిగట్టివిద్వాంసుడు ఉంటే మన సంగీత సభలో ఉర్యోగమిత్తునుగదా! అని ఉప్పొంగిరి. ఆయనను విచారించి తప్పక సత్కరించవలసినదని ఆకన్యలు తండ్రిగారిని వేడుకొనిరి మరిన్ని ఆయన పున్నాగ రాగపు పోకడలు అద్భుతముగా ఉన్నవని తామూ సంగీతము చేర్చుకొంటున్నవారే గనుక వివరించి చెప్పిరి. జమీందారుగారు వారిని కూర్చి విచారించి సత్కరిస్తానని చెప్పి ఆపదతప్పివచ్చిన కుమార్తెలను ఆదరముతో ఒడిలోనికి చేరదీసుకొనిరి. చేరబోయి ఆ బాలికలు టేబిలుమీద పెట్టివున్న పూల చెండును జూచి యిది యెట్లువచ్చినదని అబ్బురముతో అడిగిరి. ఒక వెళ్లి బ్రాహ్మణు తాను పెద్దసంగీత విద్వాంసుడనని తనకు

ఉద్యోగమిప్పించ వలసినదని వారముకోరికల నుండివచ్చి చెప్పకొంటున్నాడు. నేదీపూల చెండును కొనుక్కువచ్చినాడు గాబోలును కానిక తెచ్చినాడు. సంగీతశాలకు పొమ్మ న్నాను. అక్కడసాంఘికులతో ఆకస్మికకోవ ద్దని చెప్పవలసినదని చెప్పినాను. చేదస్తపు బ్రాహ్మకు."అని జమిందారుగా నిరి."నాన్న గారూ! ఈచెండు మీకు తెచ్చిచ్చినవారే మమ్మివేళ సంరక్షించినవారు. ఈచెండు వారికి మేమే యిచ్చినాము ఆకారము అట్లా ఉన్నదిగాని ఆయన అభింషవిద్వాంసుడు."అని ఆకస్యలు సర్వము సవిస్తరముగా తెలిపిరి. జమిందారుగారు నాలుక కొరుక్కొన్నారు. అయ్యో! వేషము చూచి వేళాకోళము చేసి నాము గాని పాటకీరు ఒకతూరి అయినా పరి కింషకపోతిమే అనుకొన్నారు. కుమార్తెలు తొందరపరచగా "కోచిబండిమీద సంగీత శాలకు వెళ్లి ఇన్నూరురూపాయ లిప్పుడు బస కర్చుకొంద వారికి ఇచ్చి రేపటిల్లుంట పాటకచ్చేరీ పెట్టిస్తున్నామనిన్నీ నెలకు యాభైరూపాయ లకు తక్కువకాని ఉతము వెంటనే ఏర్పాటు చేస్తున్నామనిన్నీ చెప్పిరావలసిన"దని కుమార్తెలతో ననిరి. నూరురూపాయలనోట్లు రెండు వారీచేతి కిచ్చిరి. వెంటనే కోచికట్టించి ఆకస్య లు సంగీతశాలకు వచ్చినారు గాని అప్పటికే జరుగవలసినమర్యాదలు జరిగిడము, కాళ్ళిడ్చు కొంటూ ఆయన అక్కడనుండి కదలివెళ్ళడము ఆయెను. సంగీతసభికుల కాకస్యలు యావ ద్వత్తాంతము చెప్పిరి. ఎల్లరు తెల్లమొగాలు పెట్టిరి రామయ్యగారిబస యెరిగినవా డుండు

లో ఒకడు మనసునీర్తి ఆకస్యలతో కోచి బండిమీద బయలుదేరెను. వడివడిగా వచ్చి గడవేసిఉన్న రామయ్యగారి బసతలుపును వారు తట్టిరి.

గుండెదడ, దప్పి, కడుపులోమంట, నాలుక పొడారిపోవడము, కళ్లు చీకట్లుకమ్మ డము మొదలయిన వికారములతో అతి కష్టపడుతూ అప్పటికి నాలుగుమూడు నిముష గు లక్రిందనే ఆయన యిల్లుచేరెను. "అమ్మా! నాలుక ఈగుచుకొని పోతున్నది. నత్తుగి న్నెడు తేటమజ్జగ దాహానికిస్తావా!" అని గోడకు చేరగిలబడి కూర్చుండి కుమార్తెలు పిలిచి రామయ్యగా రడిగిరి. ఆమె ఆయన అలనటనుచూచి తొందరతో తేటమజ్జగ వేళోయెను. పానము! వెండుచూడెదను ఆయనభార్య చింపివిననకట్ట చేతపుచ్చుకొని చెమటలు కక్కుతూ ఉన్న ఆయనశరీరమును సేదదేరేటందుకు వినరుతూ ఉండెను. తొంద రపాటుతో తలుపుతట్టుతూ "రామయ్యగారు! రామయ్యగారు!" అని పిలుస్తూఉన్న బైటవా రిపిలుపును విని ఆయన భార్య "యెవరువా"రని అడిగెను. "సంగీతసభనుండి జమిందారుగారు పంపితే వచ్చినామండి"అని బైటవారు చెప్పిన ఒదులునువిని ఇస్సీఅని రామయ్యగారు వినుగు కొగిరి. అంతలో, లోనుండి తేటమజ్జగ తెచ్చి తండ్రిద్గరపెట్టి బైటయెవరో పిలుస్తున్నట్లు విని కుమార్తెలుపుతెరచి వెలువలనున్నవా రిని పలుకరించెను. ఆకస్యలతో వచ్చిన సంగీత సభ్యుడు "అమ్మా! వీరు జమిందారువారి కుమార్తెలు. జమిందారుగారు రామయ్య

గారికి ఇప్పటికప్పు క్రింద
ఇన్నారు రూపాయ
లిచ్చి రమ్మన్నారు.
మెటనే ఉద్యోగము
పర్పరుస్తా మన్నారు.
ఇది విన్నవించి పోవచ్చి
నాము!" అని చెప్పెను.
పాపమామె తనతండ్రికి
కష్టకాలములో భగవం
తుడు కన్ను తెరచినా
డని నంతోపించి లోప
లికి రంపని వారినిపిలిచి
తలుపు బార్లగా తెర

చెను. అప్పుడు రామయ్యగారు మట్టిగ్రాగుట
కు పత్తుగిన్నె ఎత్తివట్టుకొనిఉన్నారు. ఇంకా
త్రాగలేదు. అంతలో ఆకన్యలు చేరబోయి
నమస్కరించి "అయ్యా! పూలతోటలో మీరు
రక్షించినది మమ్మే. మేము జమిందారుగారి
కుమార్తెలము. ఆకథంతా విని వారు నోచ్చు
కొన్నారు. మీకు ఇప్పటికప్పు క్రింద ఇన్నారు
రూపాయలు ఇచ్చిరమ్మన్నారు. పాటకచ్చేరీ
పెట్టించి మెటనే ఉద్యోగం పర్పరుస్తా
మన్నారు." అంటూ ఆనోట్లు, తాముతర్వాత
కట్టుకు రెచ్చుకొన్న పూలచెండు, రామయ్య
గారి బడియందుంచిరి. రామయ్యగా రది తీర

విన్నారో లేదోగాని "ఆ ఆ" అని నోరు తెరచి
అట్టే తేరజూచి కన్నులు తేలవేసిరి. పత్తుగిన్నె
చేతనుండిజారి నేలబడెను. గోడకు చేరగిలబడి
ఉన్న శరీరము నేలకు బోరగిలబడెను.
తల్లి కూతుర్యులందరవడి మచ్చీమట్టిగ తెచ్చి తెర
చుకొనిఉన్న పోటిలోపోసిమాచినారుగానిగుట
కవవలేదు. బట్టువట్టిచూచి సంగీతనభ్యుడు కళ్లు
సిగ్గునిడిచెను. "అయినదమ్మా రామయ్యగారి
కథ అయిన"ద నెను. అంతలో ఆవురుమసుచున్న
రాజకన్యల నాచుకొని ఆతడు బైటికి తెచ్చెను.

ఆయినారు రూపాయలు రామయ్య
గారికి అడరకర్మమున కయిఉండును.

*లేబరు మంత్రివర్గము

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు గారు

అందును వనోదగరములో వచ్చునింజీగయందలి కాట
 నేలనుభాభవమున సుఖాసీమల్ల అవ్వమిత
 భాగ్యరమకు ప్రతీపుసామ్రాజ్యమును శేడు పరిపాలన
 మొనర్చువారు కార్మికులు. ప్రాచీనసాంప్రదాయము
 లకు పట్టుకొమ్మయైన దేశమునందు, నీవనాధారములకు
 తడుముకొనుటయందే సామాన్యజీవులకు శక్తి, ఉత్సా
 హము, ప్రజ్ఞ చిట్టముకట్టిపోవుదేశమునందు, పట్టుదరి
 ద్రులకు కార్మికులు కొందఱు రాజ్యాంగరంగమున ప్రవే
 శించి సమభివృద్ధిస్పృహములచే ప్రజ్ఞాహిందీర్ఘములచే
 సామ్రాజ్యకేటమును భుజాస్కంధముల వహించి హేమా
 హేమాలకు ఆహా పుట్టినట్లు నడిపించుచున్నారనివర
 ఎట్టివానివ్యూహము సంక్రమశ్చేర్యనిమగ్నము కాకుం
 డును? ఈకార్మికనాయకులందు పెక్కురు పాశకాల
 మొగమైన జన్మమగ్యమునందు చూచియెటుగనివా రని
 నర్రో చదువరులకు సంక్రమశ్చేర్యము కనుపడించును.
 ప్రస్తుతకార్మికమంత్రులలో పెక్కుఱు పరిదోషి పరి
 తనమునుండియే పాలములందును గనులయందును కాయ
 కష్టము పడినవారు. అట్టివారు మన కిప్పుడు పరి
 పాలకులు.

రాజ్యాంగమంతయు కార్మికులచేతులలో నున్నను
 ప్రస్తుతమంత్రివర్గమునందు ప్రతిపక్షమువారును ప్రాతి
 నిధ్యము వహించి రసపర్చును. కాటకేంద్రానికి దిరవది
 మందిలో ఆరుగురు ప్రేతుయూనియను నాయకులు;
 ఆయిదుగురు ప్రభువులు (Peers). సామ్రాజ్యవేంకటములో
 హిందూదేశపు వెనుకటిప్రస్థాయియను లార్డుఫెలమ్స్
 ఫర్మ్ గా రొకరు. విక్టోరియావనోరాజ్య అంతరంగిక

కార్యదర్శి తనయుడు లార్డు పారమూరుగా రొకరు.
 వివిధయులును లేబరుపార్టీకి చెందినవారే కారు. లేబరు
 లుమంత్రేంగమున పాంగ్రామిని మంత్రిపదవి నధిష్ఠించిన
 లార్డుపోర్ట్లను మొన్నమొన్నచే లేబరుపార్టీలో చేరి
 ప్రస్తుతమంత్రివర్గమున లార్డువానిలరుగా నున్నారు.
 ఈమువ్వలను గాక, ఇండియాకార్యదర్శియును ఆరీవ
 రును, థామ్సనుబీజప్రభువర్గీయులే. మిగిలిన తొమ్మిం
 దురురు కాటకేంద్రాభ్యులలో రామ్సేమేజ్డొనాల్డు రెవ్వ
 డ్డొను. థార్లసు ప్రెవీలీయను, కర్నల్ వెచ్చేవర్డు, నీలు
 బత్సటను, వీరమువ్వరమ పుల్యము రిచర్డుపక్షము
 నకు చెందినవారు. హెండరుసను, సిడ్నీ జెబ్బు ఫీలుపు
 సార్వీడను వీరు సాంఘికవారులు. కాలనీలమంత్రియను
 థామసు మొదలొకరి ఆరోగ్యకాళిమంత్రియను పీల్లే
 బరకు కార్మికోద్యమమందలి ప్రతికాశియు ప్రాతనిధ్యము
 వహించినది.

ఈమంత్రివర్గమున వివిధపక్షములవా రున్నట్లే
 వివిధవృత్తులవా రున్నారు. లాయర్లు, ఉపాధ్యాయులు,
 రాజ్యాంగపరిజ్ఞానులు, సివిలుఉద్యోగములు, గ్రంథికర్తలు,
 ఇతరవృత్తులవారును ఉన్నారు.

ప్రెవీలీయను, లార్డుఫెలమ్స్ ఫర్డు వంటి పరిపాల
 నాపరిజ్ఞానము కల్గినవా రుండబట్టియే లేబరుమంత్రివర్గ
 మునకు చెల్లుబడి కల్లుచున్నదని కునాదులు కొందఱు అను
 చున్నారు. ఇది పరిత్యాజ్యము. ఏమందురా? కార్మిక
 నాయకులు పెక్కుఱు ప్రేతుయూనియనులందు, పారి
 శ్రామికసంఘములందు, మునిసిపల్ కవున్సిల్లందు కార్య
 నిర్వహణము చాకచక్యముగ నొనర్చినవారేకాక రాజ

* ఈవ్యాసరచనకాధారములు.

- I- The American Review of Reviews (March) 'Britain's Labor Ministers,' by Frank Dilnot
- II- Contemporary Review (February) 'The Labour Outlook,' by Masterman.
- III- The Round Table (March.)
- IV- The Indian Review (May) 'A Cabinet of Authors'

కీయబాధ్యతను తలదాల్చి పరిపాలనావిధానము నుండి గిన్నెపొట్టాలు. ప్రస్తుతము లేబరుపార్టీకి చెందిన లాల్లు పార్టీను లేబరుమంత్రిత్వమున సాంప్రదానికమంత్రి. కీన్ను హెండరుసమలుకూడ పూర్వముకప్పును కాచిచేటునభి కులే. నేటిమంత్రిత్వమున సాంప్రదానికమంత్రిగా మం దిన స్త్రీ కెనువాల్లు కొయిమనుప్రభుత్వమునందు మంత్రి పదవుల నలంకరించెను. కాలనీలమంత్రియగు థామసు రెందుమాడుసాయలు రాజకీయోద్యోగము స్వీకరింపవల సినదని కోరబడియు త్రోసిపుచ్చెను. పైసంగతులు పర్యటించిందినతో కార్మిక నాయకులకు పరిపాలనాపరి జ్ఞానము లేదనుటకు కువాదులై నను సాహసంపరు.

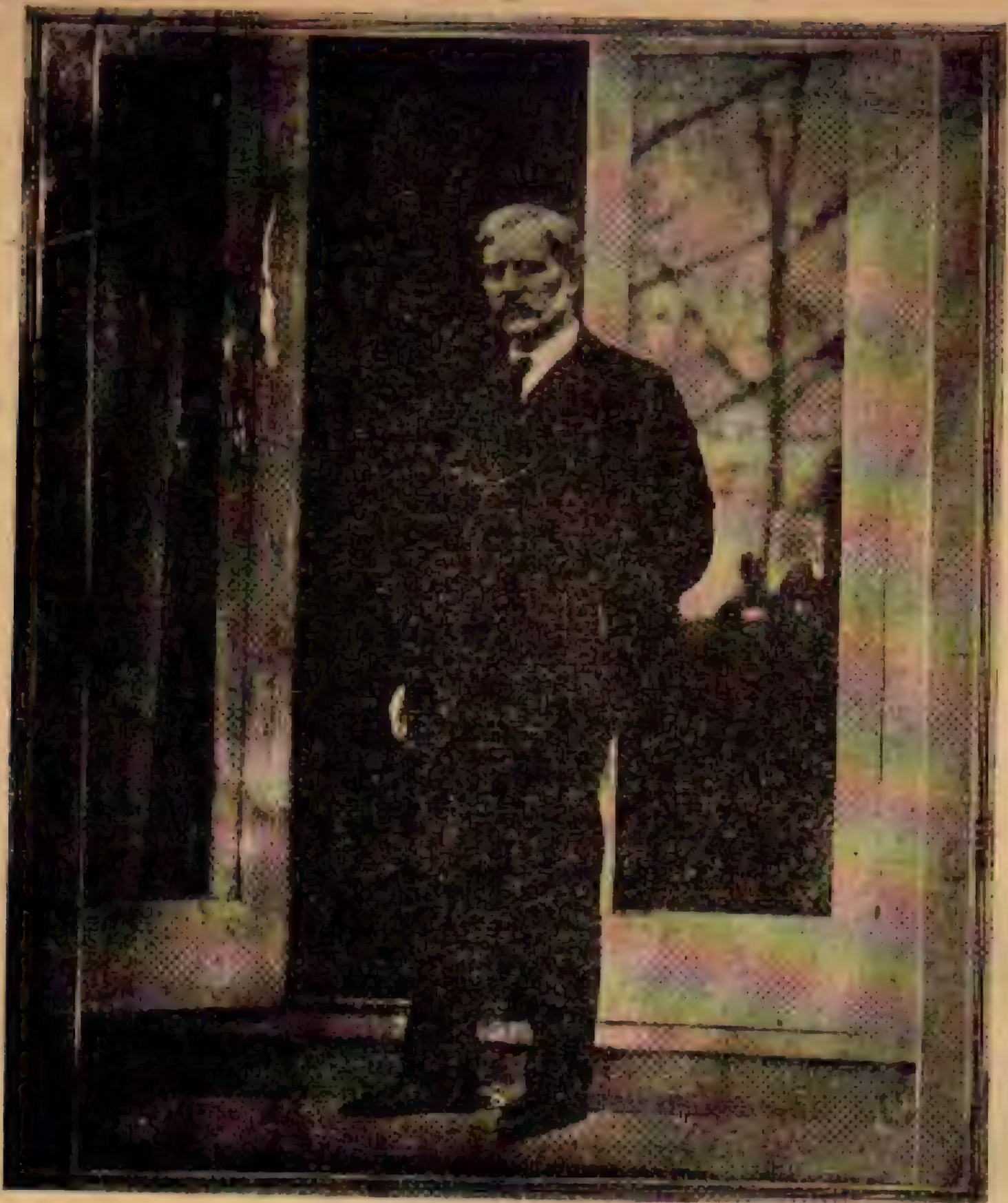
సరే! పరిపాలనావిధానమునందు మీరు ప్రజ్ఞావం తులే. ప్రజ్ఞకుతోడు పొందిత్య మీమైన కలదా, అని యా మీప్రశ్న! ఈమంత్రిత్వమునం దొకటిద్దలురెప్ప మిగిలినవారెల్లరు విద్యావాదిస్పతులు; జ్యోతిషాత్ములు! బహుశగ్రంథకర్తలు. తామపర్తిలో పుట్టినట్లు ముల్లె ములే అనునట్లు వీరిలో అందఱును కొద్దియో గొప్పయో గ్రంథరచనయందు వ్రేలు పెట్టినవారే. ప్రధానామాత్యు డగు రామ్మేమేడ్కోనాల్లు ముప్పదిగ్రంథములకు కర్త. ఇందు పెక్కుపుస్తకములు సాంఘికవాదమును గూర్చి. పండితప్రకాశమునకు సిద్ధి ముప్పదిగ్రామిక చరిత్రమును గూర్చి ఇరువదియైదుసంపుటములు రచించియున్నాడు. స్నోడను వ్రాసినది ఆరుపార్టీయలు వేదాంతగ్రంథ సప్తకమునకు లాగ్నహల్లెను రచయిత. వ్యాయశాస్త్రమును గూర్చి లాగ్నపారమారు రెండుపుస్తకములు వ్రాసియు న్నాడు. సిద్ధి అరచు 1880 సంవత్సరప్రాంతమునందే తా నింకను లి. వీ. ప్యాసుకాకపూర్వము గ్రంథరచనకు విఘ్నేశ్వరపూజ చేసినాడు. బహుశగ్రంథరచనచే వ్రేపి రియను వృద్ధాచారమును నిలువజేపైను. హిందూదేశపు సమస్యలనుగూర్చి ప్రాగ్నిమ్మమై చరిత్రమునుగూర్చి పట్టి పుడ్డు మోపెడు గ్రంథములు వ్రాసెను. ఇట్లుగుటనే ప్రస్తుతలేబరుకాబిశెట్టును గ్రంథకర్తలకాబిశెట్టుని పిలుచు దున్నాడు. మన మారెయము నింతటితో కట్టిపెట్టి లేబరుమంత్రియలో ముఖ్యులగువారి కొండఱు చేపరవికేమ ముల తేలిసికొందము.

రామ్మేమేడ్కోనాల్లు - ప్రధానమంత్రి

సన్ననికన్నతకాయుడు. వయస్సు దేబదిపని మిదిపంజత్సరములు. సమభారమైన శిరమును, గంభీర మైనకంఠస్వనియు జనుల కారనియం దొకవిధమైన పూ జ్యభావమును, ఆతనివాక్యములందు గాఢనమ్మకమును కల్గించును. తొలుత ఈతడొకపల్లెటూరి పేదకుటుంబాడు. మర్యాదాచీవనమునందీతనికనపాజముగానున్న ఆసక్తియు కార్యనిర్వహణ చాకచక్యమును కుగ్రామము వీడి నగర రాజమును లండను ప్రవేశింప నీతనిని పురికొల్పినవి. అస త్పురితభాస్కరమును ఆంగ్లసామ్రాజ్య పరిపాలనమున కిప్పుడు మూలస్థింభమైన రామ్మేమేడ్కోనాల్లు ఆదిన ములలో వారిమునకు ముప్పదిపిల్లింగులు వేతనముగల దిన్నిగమాస్తా. అనంతరము పత్రికా నిర్వాహకుడుగా కొంతకాల ముండి రాజకీయరంగమున ప్రవేశించి అచిర కాలములోనే తనకుశాగ్రబుద్ధితో కార్మికోద్యమమునకు నాయకశిఖామణి యయ్యెను.

మేడ్కోనాల్లుభార్య డాక్టరుగ్నాదుష్ట మతనయ. ఈ డాక్టరు శాస్త్రజ్ఞుడగు లాగ్న కర్వినకు దగ్గఱువట్టము. ఇట్టి గొప్పవారితో సంబంధబాంధవ్యములు నెఱపబట్టియే రాజ్యాంగక్షేత్రమున మేడ్కోనాల్లుపలుకుబడి విశేషిం దింది.

ఈతనికి ధనశృంగారము లేదు. కాని దేశసేవారాధనా తత్పరుడై కార్మికోద్యమపురోభివృద్ధికి భావ్యభ్యుదయము నకు తనదేహమును ధారపోసి కీర్తిధనమును గడింపవలె నను కుతూహలము మెండు. ఈకుతూహలమే ఈతని నింత యాడు దీక్షిగానవచ్చినది. వాక్పాకచ్యము, రహస్యరాజ కీయము (Secret Planning) ఆకుతూహలాంకుర ములు కారణాంతరములచే కుమిలి, క్రుల్లి నడింపకుండ కాపాడి, పెంది, పెద్దవానిని తేసి వానిసాయమున రామ్మేమేడ్కోనాల్లు నిపుడు రాజ్యాంగరథమున గూర్చుం పబెట్టినది. ఈతనికి కార్యనిర్వహణకాశీల్యము కావలసి నంత. ఇతడు దీర్ఘముగ ఆలోచించి, నెమకముందు లరసి పదములను అతిశాగ్రర్తిగ ఉపయోగించు మాట కారి. నెమకటిమంత్రియగు లాయదుజ్జరివలె నోటి కెంతవచ్చిన ఆంతయు అనివేయని గంభీరుడు. గోల్ఫు (Golf) అను కట్టుబంతియాట ఒక్కటియే ఈతకు తల మగ ఆడుచుండును.

రామ్మే మేళ్ళనాల్లు—ప్రధానమంత్రి

జే. ఆర్. క్లిన్సు—కానున్న సభోపనాయకుడు

రామ్మే మేళ్ళనాల్లువలె నీతడు స్ఫురమాపి కాడు. అనాకారి. సాటివాడు. వర్చస్సులేక ఈతని మొగము వెలవెలపోవుచుండును. చిన్నిముక్కు, మబ్బు కనులును ఈతనియందు యాపకము ఆలక్యుభావముద యింపజేయును. ఈతనిసమనిషి యేకార్యచరణమువల గనంగిపప్పునుకాని, ఉపన్యాసవేదిక నెక్కినపుడుకాని మిద్దెమీదిదివ్వవలె ప్రకాశించును. అధునికాంగ్లరాజ్యాం గపరిష్టాతలలో నీత డొకగొప్పవక్త. పట్టుదల, కార్య దీక్ష, కలవాడు. దీర్ఘదర్శి. సామాన్య కార్మికులప్రేమ యూనియనునా యకుడై దాని నుద్ధరించుగ నాశ్చర్య కరముగ నభివృద్ధిలోనికి దెచ్చి పార్లమెంటు మెంబ

జే. ఆర్. క్లిన్సు

రై నాడు. కార్మికోద్ధమ ముగ్ధు నాయకు లందఱిలో, పార్లమెంటు ప్రధానసభ్యు లందఱిలో శ్రేష్ఠవాగీశు డని కొండాడబడుచున్న ఈ తడు నట్టిమాటలపోగుకాడు. ఇతనిది కార్యశూరత్వము లేని వ్యర్థవాగాడంబరము కాదు. జానుబ్రెయిలు ఉప న్యాసములవలె క్లిన్సు ఉప న్యాసములు ఆత్మవిశ్వాస పూరితములు. ఆత్మజ్ఞానప్రేరి తములు. సుసంగతములు.

కాని వాక్పాఠశాల మున్నంతమాత్రముననే గొప్ప వారు కాదు. వాక్పాఠశాలమునకుతోడు కార్యనిర్వహణ వాగ్దేశ్యముతోడ సంబంధమును. విరోధముతో సంగ్రామమునకును అంగ దేశపు అహారపదార్థముల కంట్రోలుపని ఈతనినే తీసి పడెను. ఆవనియం దీతడు ప్రవేశించి జయప్రదముగ జనరంజకముగ నిర్వహించి కృతార్థుడయ్యెను. తోడనే ఆతనికిర్తి ఆంగ్లావనియందు నలుమొగముల అట్లుగా విస్తరియెను. ప్రస్తుత మంత్రాంగ మునందు క్లిన్సు కామన్సుసభోపనాయకపదవి నలంకరించియున్నాడు.

జె. హెచ్చి. థామసు—కాలనీలమంత్రి

థామసు పకింగను యేబరియేండ్లైనను నిండిరా లేదు. ఇప్పుడు కాలనీలమంత్రి పదవినొందిన ఈ థామసు ముప్పది సంవత్సరముల ప్రాయమునకు ఇంతెనుడైవకుగా పని చేసియున్నాడు. ఈతడు

కాలునీలమును మనిషి, చుట్టుకునడక. రూపసి కాడు. కురూపి అనియే చెప్పవచ్చును. ముఖమును చూచి అంత స్పృహను పొందయభావములనుగ్రహించుట కష్టము. శ్రేణుయూనియను లన్నిటిలో రైల్వేవారియూనియను చాల పెద్దది. ఆ సంఘమున కీతడు అధ్యక్షుడు, గురువు. పార్లమెంటులో సీత

జె. హెచ్చి. థామసు నికి మాటచెల్లుబడి విశేషము. తన ఆసాధారణోపన్యాస కాలముచే కామన్సుసభకులను కొయ్యవాటునట్లు చేయగలశక్తిమంగుడు. సమ్మెకట్టిననుయములో యజమానులకును పనివారలకును నడుమ రాయబారములు నెఱపి సాగుగపట్టి రాజీ కుదిర్చిన నిర్వాహకుడు. విరోధముతోసంగ్రామాచరమున కార్మికుల హృదయకుపారములందు భక్త్యుత్సాహములు మారిపోసి, వారికునములు జయలక్ష్మిసంపాదనమునందు లగ్నమొనర్చి, దేశక్షేమం

కరమునుసేవ యొనర్చిన దేశారాధనతత్పరుడు. థామసు ఈ పన్యాసములు విన్నవారెల్ల కీతడు బాగుగా చదువుకొన్నవాడని భావించెదరు. కాని ఈతనికి పుస్తకపరిచయము లేకును. లేకునేమి? బొత్తిగా లేదనియే చెప్పవచ్చును. అట్లయినను ఈతనిఉపన్యాసములు భావభరితములు. గంభీరములు. వివేకవంరములు. అవి ఉద్రేకమును కల్గించుననుటకంటె ఉద్దీపనకాయ లమట సత్యసమీపము. యథార్థవాది యగుటచే నీతనివాక్యములం చెల్లుతు నుట. చేయేల? ఇతడు బహిరంగసభలందును పార్లమెంటువందును చక్కగ చమత్కారముగ నుపన్యసింపగల వాగ్వి.

ఈ వ్యాసవివేకపీయం దికినికి సరదా మొందు. గోల్సుతను కట్టబంతి మంట గలుమగా వాగుచుండును. భరతకాస్త్రమునందు ప్రవేశము కలదు. పేకాటయందు బ్రిడ్జి (Bridge) అనుదాసిని అమెరికాలో మిక్కిలే దళురుడు. ఆత్మవిశ్వాసము మొందు. లేబరుమంత్రిలందరిలో రహస్యరాజకీయము (Secret Organisation) నందు రామ్సే మేడ్జి నాల్డుతరువారే ఇతడే మేటియని రాజకీయ తంత్రజ్ఞుల అభిప్రాయము.

ఆరరు హెండరునను - హోం సెక్రటరీ

ప్రస్తుతమంత్రివర్గమున ఈతడు హోం సెక్రటరీ. సాంగ్రామికకొయ్యలనుకాచి నెటులో పట్టెటదై పరిపాలనావిధానముతో పరిచయముకలవాడు. చిన్నప్పటితడు

డబ్ల్యూములో ఇనుపపని వాడుగానుండి స్థానిక రాజకీయ విషయములందును సాంఘిక విషయములందును చక్కని అభినివేశమును చూపువాడు. స్థానిక శ్రేణుయూనియను వ్యాయకుడుగా కొన్ని నాళ్లు పనిచేసితదనంతరము రాజకీయరంగమున ప్రవేశించి సహజవివేకముచే సత్యసంఘతచే ఉన్నతరాజకీయోద్యోగముల కెగరెను.

ఆరరు హెండరునను

కార్యోద్యమపు నేటి ఆభ్యుదయస్థితికి కారకులైన మహానుభావులలో హెండరుసను ముఖ్యుడు. ప్రసన్న వచనము, వికారనేత్రములు, ధారాళమైన యంతరంగము కలవాడు. మహిషాంశురదాయములు గలవీరి. భామను వలే నాట్యమునందు గాని పేకాటయందు గాని యభిరుచి లేనివాడు. చక్కగ, సరళముగ, సంభాష్యముగ మాటలాడగల్గినవాడయ్యు తా నొక గొప్ప ఉపన్యాసకుడ నను తలచినను ఈతనికి లేదు. అపకారితనము ఉపకారమే చేయవలయునను ధారాళమైన యంతరంగము కలవాడు. 'డెయిలీ సీటిజను' పత్రికాధిపతితో అభిప్రాయ భేదములు కల్గి తా నాపత్రిక ద్వారా తేటనుండి వీరినొనగొను, అట్లయ్యుకష్ట కాలమునందు 'డెయిలీ సీటిజను' సంపాదకున కమితపాహాయ్యమొనర్చిన పరోపకారి. దేవిడ్డు హెండరుసను అను ఈతనికొమారు జొకడు యుద్ధమునందు నేరేక్షియమునకై విధిరముధారవోసెను. మఱియుగలుకొమారులు పార్లమెంటు, వెంబ్లీ వెలుగుడు వ్నారు. హెండరుసను నెల్లరును చనువుబలిమిని 'అర్థమమామా' అని పిలుతురు. కార్యదీక్షలో పట్టుదలలో గౌరవభాజనదీననములో ఈతడు జనుల కాదర్శప్రాయమును.

అవి లాయడుబార్ని మంత్రాంగము చెలాయించుచున్నదీనములు. నిశోపామహాసంగ్రామము పోరెత్తుచున్న సమయము. అప్పటి కాలినేటులో హెండరుసను లేచుచుప్రతినిధి. కార్యసమాలోచనమునకు కాబినేటుపథ కావ్యానింపబడి ఈలేబరుప్రతినిధి యొక నాడు చెల్లెను. ఇతనుపోవుసరికే సభ సాగుచుండెను. సభాభవనద్వారము లోపల వేసియుండెను. ఆదవునింగువీధిలో కాబినేటు సభాభవనపు తలవాకిటనే ప్రస్తుతిలేబరుమంత్రచర్చమున హోంసెక్రటరీపదవి నధిష్ఠించిన ఆర్థు హెండరుసను నిలువబడవలసినచ్చెను. లేబరుప్రతినిధి రాకుండగనే కొన్ని సంగతులు రహస్యముగ సమాలోచించి చక్కచెట్టవలయు నను ఆత్యురురతియే లాయడుబార్ని వంటి ఆమాత్య శేఖరుని ఆశాస్త్రీయమైన యిట్టి ఆకార్యకరణమునకు యిరికొల్పినది. కాబినేటు సభకులు తమయిచ్చనచ్చినప్పుడు సభలో ప్రవేశింపవచ్చును. అది వారిపొక్కు. అట్టిపొక్కుకు అడ్డుతగులుటకు

లాయడుబార్నికికాదుగదా అంతకంటే కొమ్ములులిరిగిన వారికిమాడ అధికారములేదు. ఈ 'తలుపువిడాయించే' (Door-mat incident) హెండరుసను సాంగ్రామిక మంత్రాంగమునుండి నిష్క్రమించుటకు కారణము.

ఫీలిపు స్నోడను - ప్రభుత్వకోశాధికారి

ఫీలిపు స్నోడను నూత్ములుద్ధిగలవాడు. మాటకారి. పాంఘివారి. ఈతనిది కోలమొగము. నయనాబ్జములు పిచ్చుగములు; దుర్బలశరీరము; కాని, ఉద్యోగము ఉద్రేకము హెచ్చు. ఎంతటిక్లిప్తవిషయమునైనను విడమర్చి విశదపరుపగల్గిన ప్రజ్ఞాకారి. ఈతని ఉపన్యాసములు భావిభరితములు. ఉద్రేకజనకములు. మాటలు కలదుగా చులుకుగా నుండును. ఎగుటివా లేననుకొందుకో అనుకొంటు లేదు. తోడివా చెల్లు తలంతుకో అను జంతు లేదు. ప్రతిపక్షు లేమనిభావించుకో యనుభయము లేదు. తన కంటితోచిన అంత నిష్క్రమ గాకుండ బ్రద్ద

లుకొట్టినట్లు చచ్చుతెగవేసి చెప్పినేయు అడ్డవారి. అట్టియెడ దయాదాక్షిణ్యముల గూడ్చి చింతింపడు. అట్లగుటనే ఈతడు ప్రెంచి రిపబ్ల్యానునుకాలములో జనింపవలసినమనిషి. యని జనులనుకొందురు. ఆర్థశాస్త్రవిషయమున ఈతనిని మించు వారుకాని తుద కీతనితో సాటివచ్చు వారుకాని లేబరు మంత్రివర్గమున లేరు. ఆర్థ

ఫీలిపు స్నోడను కాస్త్ర మితని ఆధిమాన

కాస్త్రము. పంపిరేఖామణియగు నీడ్మి వెల్బుకుండ నీ కాస్త్రమున ఫీలిపు స్నోడనుగానికి తీసినట్టే. కావుననే ఈతడీమంత్రివర్గమున ప్రభుత్వకోశాధిపతిపదవి నలంకరించుచున్నాడు. ఒకటింకమును ప్రతిపాదించుటగాని, వాదించుటగాని, వివరించుటగాని, ఖండించుటగాని నెమ్మదిగా వినిపించి వినిపించని వచనములతో ప్రారంభించును. పోను పోను ఉద్రేకము హెచ్చి ఉపన్యాసమధ్యమునకు పోవు సరికి కామన్సుపథ ప్రంభిధూతము కావలసినదే!

మంత్రికొందఱు.

సిక్కి వెబ్బు

సిక్కి వెబ్బు:—నర్తకసంఘాధ్యక్షుడు (Presi-
dent of the Board of Trade). విద్యాసంపన్నులచే
పండితులచే అలంకృతముగు ఈ లేబరుమంత్రివర్గమునందు
వెబ్బు పండితశిఖామణి. ఈతడు బహుశగ్రంథకర్త కాత్తి
కోర్కమమును, సాంఘికవాదమును ఇతనిగ్రంథములందు
విశేషముగ ప్రస్తావము కావింపబడినవి. కాత్తికోర్కమ

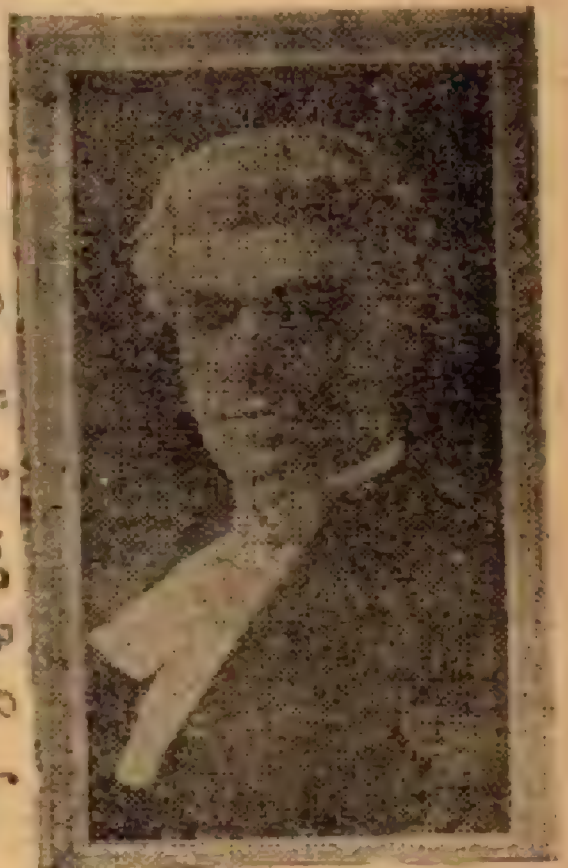
మునుకు సిక్కి వెబ్బు రెండ్రు. సరకస్వభావముకలవాడు.
ఇతఁడును.

సాంఘికవాదము:—నయముమల్లినవాడు కాదు.
యువకుడే యనవచ్చును. మంత్రివర్గమునందు కౌశాలా
విద్యాభ్యాససాధముకలవారిలో ఈత డొకడు. మొన్న
మొన్నటివరకు హాడ్డకు గనులపనివారల సంఘమునకు
కార్యదర్శి. సరకసంభావము, ఉదారాశయములు,
ప్రతిష్ఠావచనము, ప్రసాదలోచనములు ఈతనికి సహజ
లంకారములు.

పాత్రికు హేష్టింగ్సు:— ఆంగ్లేయజనరణ.

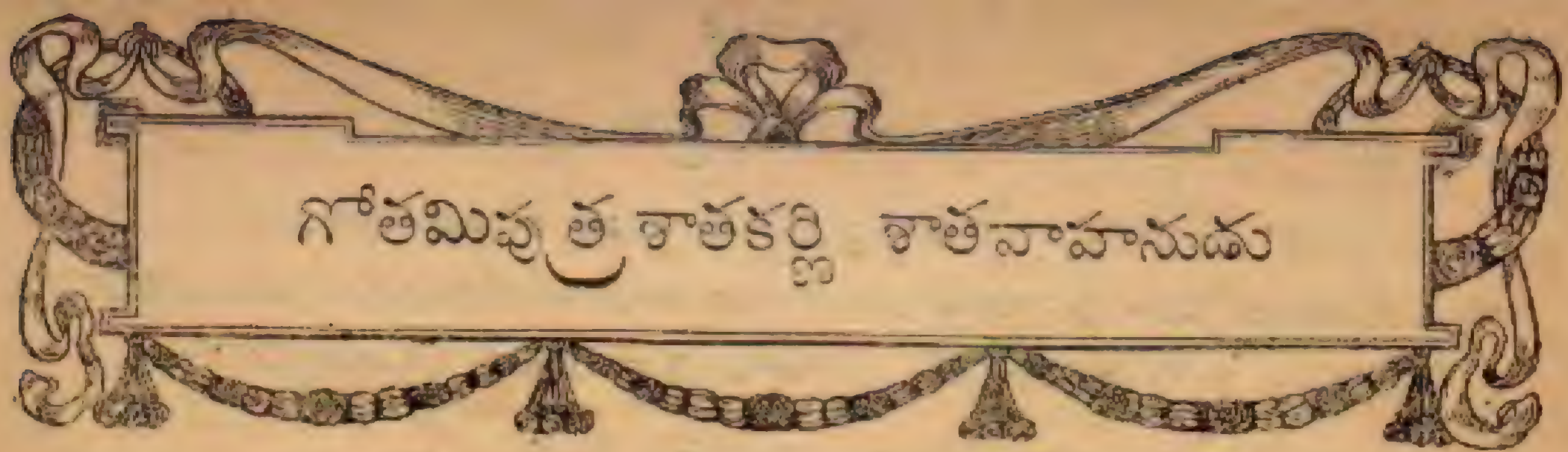
వ్యాయాసాస్త్రపుదివిశకాళి
లందు సరకప్రవేశము కల
వాడు.

ఛార్లసు ట్రెవీలియ
ను:—ఈత డొక జమీంద
దారి (Baronetcy)కి వా
రముడు. ప్రస్తుత మంత్రివర్గ
మున విద్యాకాళాధ్యక్షు
డుగా నున్నాడు. ఈతని
రెండ్రు గొప్ప చరిత్రకా
రుడు.

పాత్రికు హేష్టింగ్సు

పితృనాథ సత్యనారాయణ గారు

(నాటి పట్టణములోని కొండచివర యొక గుహలో నుకశాసనములో నితనిగుఱించియున్నది. "ఇతనితల్లి గోతమి. ఇతడు రాజాధిరాజు. ధాన్యకటకము రాజధాని. మహేంద్ర వింధ్యావతపారియాగ సహ్యాకృష్ణగిరిచక్రోరాదివర్వతము లితనిరాజ్యములోనివి. విద్యావిధి. ఇత డొక్కడే ప్రజ్ఞావంతుడు. ధన్వద్వావిశారదుడు ఇతనివరాక్రమము నాభాగసహజవజనమే జయ సగర యయాతి రామాంబరీషాదులను మించియుండెను." ఇవి శాసనములోని కొన్ని మాటలు.

శకయువసహజులు వరదేశీయులు వచ్చి భారతదేశ మాక్రమించుకొనిరి. వారిలో డొత్తపు లనువా రొకతెగ. నహపానుడనువాడు మహాడొత్తపుడనువిరుడుతో సౌరాష్ట్రము (Guzerat) ఆక్రమించుకొని కొంతవఱ కాంధ్రరాజ్యవిజృంభణ మాపినాడు. ఇతడు మహా డొత్తపునివంశనిర్మాణముచేసి మరల నాగోజులలో నాంధ్రసామ్రాజ్యము చిగుర్పచేసినాడు. ఇతనికాలము. క్రీ. శ ౧౩౩ మొ॥ ౧౫౪ వఱకు.)

"మునుముందు రణనిస్సహాణభేరికాశంఖ, సకలవాద్యము లుష్మననితి మోయ నావెన్క వారకాంతాలి నాట్యమ్ములు, గీతికామాధుర్యగీతి జాప పైస మేర్పరదాన్లు బారులు తీరిచి ఘనజవాశ్వంబుల ఖిదనువోవ వెనుక ధానుమ్మలొ వీరులు తెనుగురాజ్యపులొడ్డు లీధాక్షి యద్రవ నడువ నచట తురగపదాతులు నచటి వెనుక సమదగజయూధికాసహస్రములమీద బల్లెపుంబోటుతో రిపుప్రాణహారు లుక్కుతున్క లాంధ్ర భటాధి యొత్తిపోవ."

"ఆపై కంచురథాలిపై తెనుగువారన్నన్న యొక్కొక్కడే మాంసం గల్గును ముష్టిఘాతముల దిబ్బుత్తద్విపేందంబులక చాపాచార్యులు వారిదో, కలిత రక్షాశక్తిదుర్భేద్యుడై వే పోవం దొడగెడ తెలుంగువతి పృథ్వీచక్ర మల్లాడగె." "

"జయజయ! శాతమీ సాధ్వీమహాగర్భ, జనితముక్తాఫల! జయముజయము జయజయ! ఆంధ్రభూచక్రరక్షాదత్త, సవ్యబాహదంశ! జయముజయము

జయజయ! సార్థక సామాన్యఘనభను, శ్యామ్రాధిక్యతరీపు! జయముజయము.
 జయజయ! నలహరిశ్చంద్రపురూరవ, శ్చక్రవర్తినమాన! జయముజయము
 జయముజయ మాంధ నాయక! జయముజయము, బహువరాకంచు వెను వెంటపైడిపొన్ను
 సందికజ్జల నెత్తి దీవెనల కేసి, బట్టువారు కై వారముల్ పట్టుచుండ."

"లలితామోదభరప్రసూననవమాలాభూషితుం జేసి రు
 జ్వలసాధాగ్రము లెక్కి కుంకుమము లాజల్ చల్లి రంభోజ నే
 త్రలు క్రొంతిరచెఱంగుమాటుబడి యర్ధవ్యక్తమా నాననం
 బుల శృంగారపురూరచూపుల సుధాపూరంబు లూరించుచున్."

"కార్ణకు పారాశ కన్నుల కాటక, చెలువొప్పు ముత్తైదువలు ముసళ్లు
 పనపుపూసిన మేలినెనలులపై వెడ,ల్లెనకుంకుమబొట్టు లంద మెనగ
 ముడుతలునడి కొంచెముగ వంగినయొడల్లు, కనకాంబరమ్ముల కాంతితరుమ
 లలితమంతరమంజులనాదములతోడ, వుండేభవన్మహాపుణ్యరాసు
 లట్లు కదుముగ త్రిపురసంహారకేళి, పాటపాడుచు నెదురుగా నచ్చినారు
 ఆంధ్రధానుసేధపుని సైన్యములకెల్ల విజయలక్ష్మీప్రసాదాంకవిధమునోలె."

"అతడు కాదటవె వెంకాంబ మాలవనాథు, కుత్తుక బల్లెమ్ము గుచ్చినతడు
 అంతవినస్రు డమ్మా వంగి మనకు న,మస్కార మొనరించు మధురరీతి
 చూచితే! తండ్రి! నీశూరతారేఖాప్రధానబాహువులు యుద్ధమునయందు
 శత్రునక్షిభాగజనితాన్యగుదితవీ, రావతారమ్ములై యమరుగాత
 మనుచు దీవించె మునలిముత్తైదు వోర్పు, గడదపోవుపై న్యాగభాగమునయందు
 నుత్తమాశ్వంబుపై బోవు నొక్కయాంధ్ర, తరుణతాసీము! వీరావతారు జూచి."

"తనయరదంబునుండి వెలి ధాత్రికి దీగ్గి కృతప్రణాము డ
 య్యెను! తల నేలదాకుగతి వృద్ధసువాసిను లిచ్చుకుంకుమం
 బును ప్రసవంబులున్ గొని, నమోనమ యంచు రథంబు నెక్కినం
 తన జయ మంత సిద్ధమయనన్ దనసైన్యములెల్ల నార్వగన్."

"కానియలేక ధాన్యకటకంబున రథ్యలు వెన్కగా బహి
 స్వారము దాటి యూర్జిత వసుధావతి యాపురివంక జూచినన్
 పూరత శత్రురక్తములు గ్రోలగ జూచిన నాల్కతాపతా
 కారభనంబు ధాన్యకటకంబు వెలార్చెను రాజకంఠికిన్."

“వేలయులేని యంబునిధి వేగమునక జను నాంధ్రసైన్యజం
ఘాలత మందగించె తుణకాలముమాత్రమ యాంధ్రవిశ్వవి
ద్యాలయ మిచ్చుస్వాగతమునందుటకై యమరావతీపురిక
బాలకపుల్ పఠించు జయవద్యములక విని మెచ్చుకొంటుకుక. ”

“మానితగతమీసుతకుమారునిసైన్యము లెల్ల చాటి కృ
ష్ణానది, పశ్చిమోత్తరదిశాముఖమై చనుచుక తెలుంగుమా
గాణపుటల్ల చాటి చనగా నెదురయ్యెను వచ్చుచుక ప్రతి
స్థానపురంబునుండి దనసైన్యముతో పులమావి దంకగా”

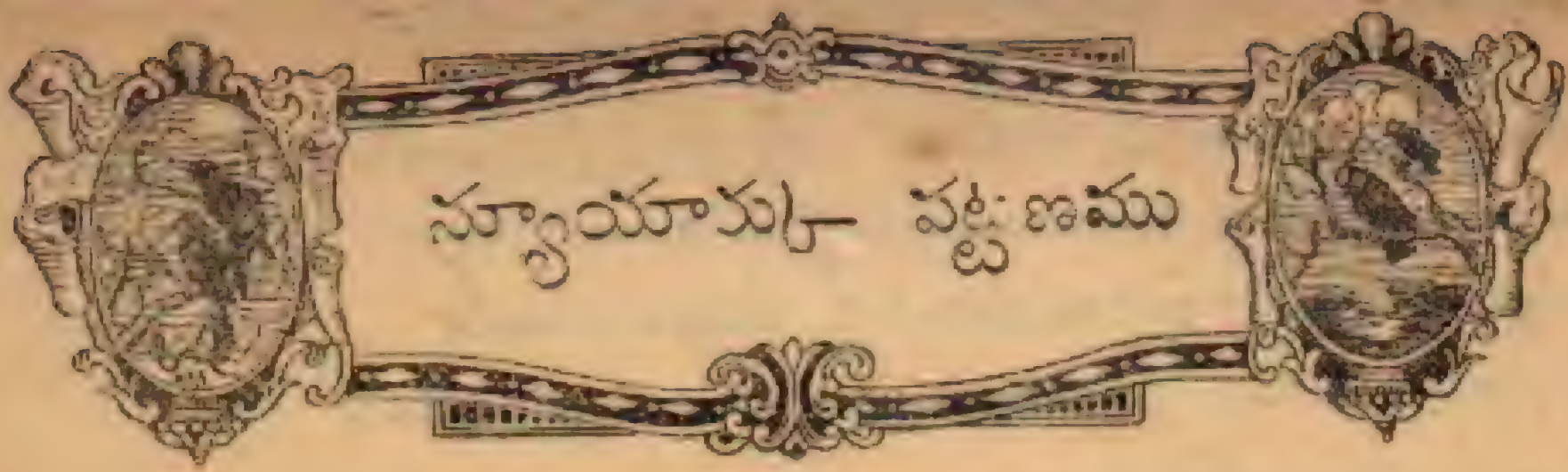
“గోతమీసుతశాతకర్ణి యీశాతవాహనుడు తా నెలు దావాగ్నికీల
శ్రీపులమావి వాసిష్ఠీకుమారకుం, జాయవరాగ ర్ముగ్ధునిలంబు
ఇంక నేమయ్యె సుమ్మి నహపానుడు, సారాష్ట్ర మింక భూష్టాపితంబు
తాత్రపు డేటికి గడియించుకొన్నాడు, శత్రుత గోతమీపుత్రతోడ
అనుచు గునగునలాడినా రాంధ్రభటులు, కొంద రవిజయా రావములందు మని
రెండుసైన్యబలును ధరిత్రీతలంబు, పగిలిపోవగ సారాష్ట్ర పథము నడచె”

“తెనుగు పోలాల తేని గడిదేదన బంటుల కాలిదుమ్ము న
ల్లవిపెనుభూతమై గగవలంబినియై పెనుగాలి కేగి ముం
దునకు వెలార్చగా బడుటతో నహపానుని రాజ్యలక్ష్మి తే
జను పోలకై పయిక తెనుగుశూరులు రాజ్యముకొచ్చినంతలో

“మూలచ్చిన్నము లయ్యె దుర్గములు క్రమ్ముక సైన్యముల్ పేర్చి కు
ద్దానంపంబడె నశ్వసైన్యగజయూథంబుల్ హరింపంబడె
గాలింపంబడి యెల్లమూలబల ముగ్రం బాంధ్రసైన్యాసల
జ్వాలాదగ్ధమయైన తాత్రపునివంశశ్శోతి చల్లారగక. ”

“సారాష్ట్రపైశ్వరు శేషదుర్గశిఖరాంచన్మోళిభాగంబుపై
తారామార్గ ములంకరింపబడియెక త్రలింగరాజ్యధ్వజ
స్ఫారోదంచితలోహితచ్ఛటల నాసాయంసమారంధవే
కాకోచిన్సుల మందవాయుమృదులీలాపీచికా క్రేణులక. ”

వడ్డకొండ నరసింహారావు గారు

అమెరికా భంజములో నిది యొక గొప్ప పట్టణము.

అమెరికా వాస్తవ్యులు న్యాయార్కు పట్టణమును ప్రపంచమునకంతకును వాణిజ్యము ననుసరించి ముఖ్యపట్టణము (రాజధాని)గ భావించెదరు. ఈ పట్టణమునకు సంబంధించిన కొన్ని విశేషాంశముల నిందు చొందుపఱచెదము.

౧. ప్రపంచమునం దద్వితీయమై యొప్పారు విశ్వప్రజలు నివసించుచున్న భవన విద్యుట కలదు. రెండు మాడు అణులు విలువగల వస్తువుల నన్ని గూర్చించిన ప్రవృత్తుతో "అలారక్" ఈ నగరము దీనిని గట్టించెను.

౨. దీని జనసంఖ్య ౫౦ లక్షలు.

౩. ఇట్లందు ఇటలీయొక్క ముఖ్యపట్టణములను పోల్చిన కొలది వాస్తవ్యులు ఇచ్చట విశేషసంఖ్యాకులు గలరు.

౪. ముప్పది మైళ్ల వైశాల్యమున ఎనిమిదికోట్ల ప్రజలు నివసింతురు.

౫. సంవత్సరముక్కటికి రెండున్నర లక్షల చొప్పున క్రొత్తమనుష్యు లిచ్చటికి వచ్చుచుందురు.

౬. ఇచ్చటి రక్షకకాళి (పోలీసు) యందు పందెండువేలమంది పనిచేయుదురు.

౭. ఇచ్చటి పాఠశాలలయందు ౧౦,౨౦౦ నుండి ఉపాధ్యాయు లున్నారు. విద్యార్థులసంఖ్య తొమ్మిది లక్షలు.

౮. ఇచ్చటి ధర్మానిశల పదిహేరులు 'చాలర్లు' (ఒక చాలరునకు నాలుగురూపాయలు.)

౯. ఇచ్చటి ప్రసిద్ధమైన ఉద్యానవనము మాడు అరబులరూపుములు నెలచేయును.

౧౦. న్యాయార్కు పట్టణములో నొక రాచబాట నిర్మించుటకు అయిదుకోట్ల రూపాయలవ్యయము చేయబడెను.

౧౧. ౨౫ పెకన్లుల కొక కైలుబండి వచ్చుచుండును. నిగ్గీతకాలమునందు జరిగిన సంగతులను బట్టి లెక్కవేసి మాడగా నిచ్చట ప్రతి ౧౩౭ నిమిషముల కొకవివాహమును ప్రతిగంట కొకనాటవగృహము కట్టబడుటయును, ప్రతిపదినిమువముల కొక క్రొత్తకంపెని స్థాపనయును ప్రతిపెకన్లలో ౪ గురు క్రొత్తమనుష్యుల రాకయు, ప్రతి ఆరునిమిషములలో ఒకశిశువు జన్మించుటయు, ప్రతి ౪౮ నిమిషముల కొక్కొకయోడ పోవుచుండుటయు వచ్చుచుండుటయు గమనింపవలెను.

౧౨. ఇచ్చటి హోటాలలలోను ఆహారవస్తువుల నమ్ముడుకాణములయందును ప్రతిదినము ౫౦ లక్షల రూపాయలు భోజనవిషయమున ఖర్చు అగును. మంచు తోగూడినమీగడ యిచ్చట మాడున్నరలక్షల రూపాయల వెలగలది ప్రతిదినము వాడబడుచున్నది.

౧౩. ఇచ్చటి బ్రాముబండ్లలో ౩౪ కోట్ల జనము ప్రతిసంవత్సరము ప్రయాణముచేయుదురు.

౧౪. ఇచ్చటి పురపాలకుఁ డ్యసంఘమువారి భవనమునందు ప్రతిదినము ౭,౫౦౦ గురు పనిచేయుదురు.

పూర్వము ప్రపంచమునందు లండను, పారిసునగరములు ప్రసిద్ధిచెక్కియుండెను. వాణిజ్యమునకు లండను నగరము ప్రాముఖ్యము వహించియుండెను. పారిసు ప్రాముఖ్యదేశములోని ముఖ్యపట్టణము. రాజధాని శృంగారమునకు మిన్నయని పేరువడెను. ప్రస్తుతము న్యాయార్కు జనసంఖ్యయందేమి శిల్పకళ వైపునమునందేమి, భవనంపర్వనందేమి వేయేల వివిషయమునందును లండనునగరమునకు తీసిపోదు. కొన్ని విషయములయందు లండనుకంటె అధికముగ నున్నది. అలారక్ పంటిభవనమును బోలు ఎత్తయినమందిరము లండనులో లేకపోవుట యొకలోపమని పరిగణింపవలెను. మొగలాయి నక్రవర్తులభవనము

లకంటె నెక్కువగా శృంగారమైనట్టి న్యాయాత్మకై లక్ష్యమునకును లంఘనములైనవనకును పాత్రులకాంతరభేదము గలవనకు యితరమాత్రము.

రెండువేలరెండువందలకోట్లుగల హోటలునిర్మాణమునూయూర్కవందులూర్తియగుటకు పూర్వమే ౨౦౦౦ గను లుండునది మరియొకటి కట్టుట కారంభమయినది.

లంఘనలో వేలకొలది వీధి లున్నాయగాని న్యాయాత్మకవందు గంటలకొలది తిరిగివచ్చునది ఒకప్పుడు నిర్వహించు కలదును.

లంఘనయొక్క జనసంఖ్య న్యాయాత్మకలో ప్రస్తుతము సమానముగనున్న ను న్యాయాత్మక జనసంఖ్య యందు క్రమముగా తీర్చివేసినట్టివృత్తి కానవచ్చుచున్నది.

న్యాయాత్మకలో భూమివలె లంఘనకంటె మించియున్నది. వ్యాపారమునకు ప్రాముఖ్యమువహించిన వీధులలో న్యాయాత్మకవందు ఎకరముభూమి వలె ఏడు కోట్లరూపాయలకు మించియున్నది.

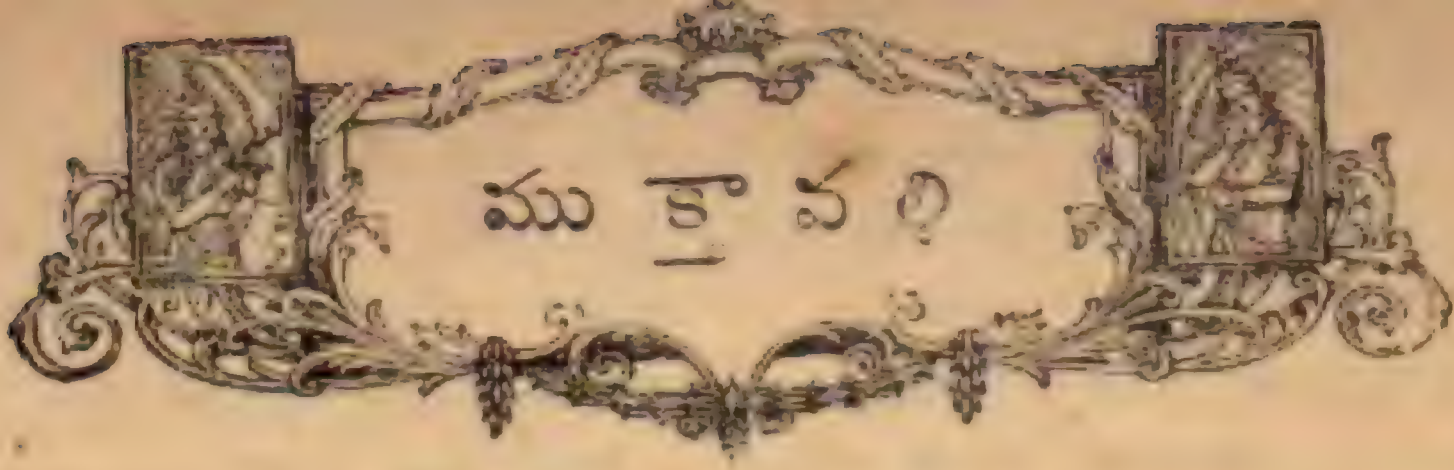
అలూరక్ : అనుభవము న్యాయాత్మకవందేకాక ప్రపంచమునందంతటను మిక్కిలిపెత్తైనది. ౩౯౨ అడుగులు ఒకయంగుళము దీనియెత్తు. అన్నిభయము లేకుండునట్లు భవనములయూ ఇనుముతోను రాతితోను గట్టబడినది. కట్టి గొత్తిగా వాడబడలేదు. దీనిఅంతస్తులపైకి ఎక్కువకునుదిగుటకును విద్యుచ్ఛక్తితో నిర్మింపబడినబండ్లు గలవు. ప్రతిదినము ఫిక్సిడిగువారిసాధ్యముప్పదివేలు. ప్రపంచములోని గొప్పవర్తకుల కార్యస్థానము కిందు విశేషముగనున్నవి. వర్తకులును వారినేవకులును సుమారు పంజ్రెండువేలమంది దీనియందుండెదరు. ప్రతిదినమిచ్చుటికి దెబ్బడివేల యుత్తరములు వచ్చును. వీనిని భవనమునందు లంఘనపై రాత్రివిచ్చు పదిమంది తపాలాజవానులు పనిచేయుటకు నియమింపబడియున్నాడు. ఈభవనమునందుండువారిసౌకర్యార్థము వైద్యశాల, కేరకాల, ఈదుబకొక కొకయినుపచెలువు మున్నగునవి గలవు. రాత్రియందు రాం వేల విద్యుద్దీపములు వెలిగింపబడును. అన్నిటికంటె పై అంతస్తుమండి పట్టణముయొక్క సౌభాగ్యము పెక్కుమైక్లవరకు చూడవగును.

న్యాయాత్మకలోని హోటలుమందిరములు ౨౦ నుండి ౩౦ అంతస్తులవరకు నుండును. వీనియందు గొంతు మొదలు ౨౦౦౦ వరకు గదు లుండును. ప్రతిగదిలో ప్లానెట్లకొట్టు ఉండును. తిరుగుగ ప్రతిహోటలునందు

ఈతరముల వసుపచెలువుగానె ముందు. వీనియందుగి నీరు తినమున కొకటిరెండు పర్యాయములు మార్చబడును. ప్రతిగదియందు కీరము, ముఖము, చేతులు తుడుచుకొనుటకు వేర్వేరుఉష్ణము ప్రత్యేకముగ నమర్పబడియుండును. ప్రతిహోట నార్తాపత్రిక యొకటి ప్రతిగదిలో నుండువారికి అందజేయబడును. మొదటి రెండంతస్తులయందు ఉపన్యాసములు నాట్యములు జరుపుట కర్పాటుచేయబడియుండును.

నాటకశాల, సంగీతమందిరము, భోజనశాల, తండ్రిస్థానము (బ్రెయిలెస్ బుక్ గ్రాఫీ) దీగలేని తండ్రిశాల, గ్రంథాలయముమాడ నుండును. వైద్యశు, (వాయి) వర్స్ నియమింపబడియుండును. చల్లగాలికై ఏనాదెందుట కిది యుపయోగకరముగ నుండును. రైలు, నాటకశాల, టిక్కెట్ల అమ్మకమునకు బట్టల ముద్రుండును ఏర్పాటుగలవు. విదారుగంటలలో బట్టల నుదికి తెచ్చెదరు.

గదిలోనివస్తువులనువ్రేయుయొక్క నుండి నూచి నచో తిత్తుగామే నేవకురాలు ఆజ్ఞకై వేదియుండును. మోటారుబండ్లు కావలసినచో టెలిఫోనుద్వారా క్రింది యంతస్తునకున్న కార్యస్థానమునకు తిరిగిని గండునూగు నియమములలో సిద్ధముగ నుండును. సిగరెట్టు మున్నగు వస్తువు లేవి కావలసినను టెలిఫోనుద్వారా తెలిపినచో గదిలోని కంవర్తేయబడును. పెంచలకడ ఉపయమున లేవపుసియున్నచో రాత్రి రెగిసివట్టులయిక నిర్ణీతకాలమున మెలకువవచ్చుట కేర్పాటుచేయుదును. ప్రయాణీకులసంతకముతో విశాసము ఒకరిజన్మములో వ్రాయించుకొనబడును. వేడినీరు, చల్లనినీరు నల్లలు నుండును. విద్యుద్దువీణలు ఉండును. గదియందు ప్రాంతపరికరములు మేజాలు దున్నీలు మొదలగునవి కూడ నుండును. కిరాయ దినమొక్కింటికి యూదుదాలర్లు. అమెరికాదేశముయొక్క భాగ్యసంపద అచటిసౌకర్యములు ప్రజలనుభవించునట్టి సుఖమును న్యాయాత్మకమునొంది పైన వ్రాయబడినయంతములు నూచించును. పూట కారణాలు గైకొని భోజనమునందు చారునకుబడులు వేడినీరు సుపయోగించుచోటలు యజమానులకును, నిర్వహణమునుగాని సౌకర్యమునుగానిపాటింపక నాలుగణాలభోజన మెచ్చుట కొరకునా, యవి తిరుగు మనదేశప్రయాణీకులకును పైసంగకులు వింతగా గనుపట్టును. దేశము దృష్టితియందుండునంతవఱకు మన కివి కలలోనివార్తలు గదా!

వేదికల సత్యనారాయణకృష్టి

(శతావధాని : సాహితీసమితి)

3

శ్రీమదయోగమూర్తిహృదయంబున విచ్చిన సంరక్షకులకు
యామిని రాల్చినైచె, ప్రణయాతిథికంఠమునుండి యావనా
శామ్యదుపుష్పమాలికలు బాహిషదేవ భవదంస్రములందు, నో
స్వామి, నదించు తెందు కింక శ్రావణమాససభోవిసంఘిక !

నియనురాగముక దెలియ నేరని యూహృదయంబు సంశయ
చ్ఛాయల నూగుచున్నది, విమాదపు చీకటి కేకుకేకులకు
జీయనిపెన్నెలల్ వలచు నీకడకన్నుల నవ్వలందె, స్వా
మీ, యట లెంతకాల ముడికింతువో రెక్కలులేని యాశలకు !

౪

ఏల నిశీధమందు ధ్వనియించెడు నీమృదు వేణుగానన
క్షాల పదేపదే హృదయసౌధకవాటము నిట్లు, చాలియకు
చాలని పూలసంకెలల నకు బిగగట్టెడు శాసనంబు నీ
వే లిఖించి వత్తి నెగయించెద వారెడు దీపికకు, ప్రభు!

ఈవిషమంపుగాడ్చు టలంబుపుల గ్రుచ్చిన మూల శివన్నె
పూసలు కేకులూడి పడిపోయె, మిగిల్చితి ప్రేమవాసనా
స్థావితతంతు, నద్ది యుగివైతువో నామెడ, నీమృణాలరే
ఖావరహ స్తమం దభయకంకణ మట్లు ధరింతువో, ప్రభు!

హిందూదేశమునందలి కాగితపు పరిశ్రమ

దాని భావిపరిస్థితి

వి. యన్. చిన్నస్వామి గారు బి., ఏ.

హిందూదేశమునందలి పాక్షికామికాగితపు

పరిశ్రమలో మహాసంగ్రామమునకు విశేష సంబంధము కలదు. అనుదినమును మన ముపయోగించు వస్తువులు సంగ్రామమున కెంత యవసరమో అప్పుడు తెలిసి ను. ముడిపదార్థములు హిందూదేశములో దొరకుచున్నవి. జన్మనీ, ఆప్తిగా, దేశమును మూలమే ఏకాధికారమును అనుభవించుచున్నటువంటి దేశస్థుల పరిశ్రమలను ప్రారంభించి అభివృద్ధియు కవకాశము అప్పుడే కలిగెను. ఇపుడున్నటువంటియు నింగ్లండు యొక్కయును చున్నటువంటియు పరిశ్రమలన్నియు యుద్ధమే కారణముగా గలవి. విశ్వయుగా దేశము నందుగల పాక్షికామికాగితపు పరిశ్రమను పరిశ్రమింపబడినది.

యుద్ధమునకు పూర్వము కాగితపుపరిశ్రమయనిన కన్యకను లక్ష్మి పెట్టినది. పరిశ్రమలలో మత్స్యపాము గలవాని సయితము విదేశపు పనివాండ్రతో పోటీపడి గలవాని కలలోపైవ రిలాపలేదు; కాని మహాసంగ్రామముయొక్క విపరీతపరిస్థితులవలన ఈపరిశ్రమ మీద మీద కనబడియుండుటచే కాగితపుపరిశ్రమ యంత ముఖ్యమో ప్రజలకప్పుడు తెలిసెను.

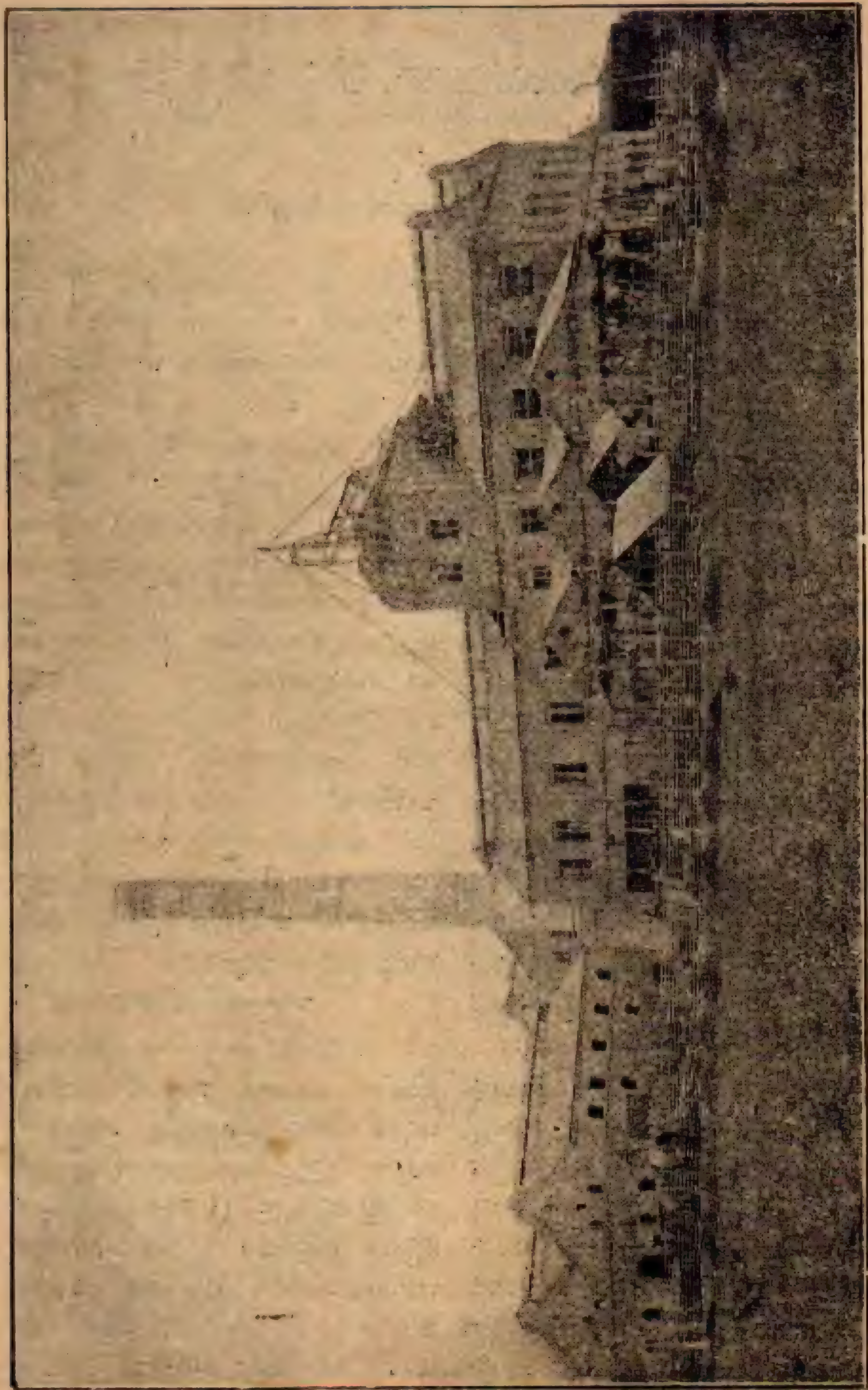
ఇప్పుడుహిందూదేశమున తొమ్మిది కాగితపు యంత్రాలయములు కలవు. అందు తిరువాన్కూరుననున్న ఒక్క యంత్రాలయములేప్ప దిక్కినవన్నియు ఉత్తర హిందూస్థానముననే యున్నవి. తెల్లకాగితములు చేయుటలో ఈయంత్రాలయము లింకను దిగమతియెడల మన్న వెదురుగొట్టవలెనచే చాలవలె కాధారపడి యున్నవి. క్రొత్తలెక్కలప్రకారము యీవెదురుగొట్ట సంవత్సరమునకు 15,000 టన్నులు దిగమతి చేయుచు మున్నది. హిందూదేశములో 80,000 టన్నులకు పైగా

కాగితము ఇప్పుడు అనుమంతులవలన, ఈపరిశ్రమ మిగుల గొప్పదిగానే ప్రారంభింపబడుట కవకాశము కలవనుట స్పష్టము. యుద్ధసమయమున కాగితమునకు చాలగిరాకి యుండెను. కాగితమున ముడిపదార్థము లెక్కువగా నుండెను. అందువలన హిందూదేశములో మత్స్యతియగు పదార్థములలో వీలైనవాని నన్నింటిని ముడి పదార్థములుగా ముపయోగించుట కవసరము కల్గెను. కాగితమునకు వలసిన వస్తువులన్నియును మూలముగా జేసిన విచారణవలన దక్షిణహిందూదేశమునగూడ కాగితపు యంత్రాలయములను స్థాపించుటకు సాధ్యమగునని కనబడుచున్నది.

పైపెట్టెప్పిన వివరములనుబట్టి చదువరులు కాగితమును చేయు వివరములను తెలిసికొన గోరవచ్చును. కాగితమునుచేయుట మిగుల వ్యయకరమైనపని. ఇంగ్లాండులో జలపాతములబద్ద చక్కగా స్థాపింపబడియున్న ప్రాతయంత్రాలయములు పోయి యిప్పుడు దినమునకు టన్నులకొలది కాగితమును తయారుచేయు ఆధునిక కర్మాగారములు వచ్చినవి.

కాగితము చేయు విధము

కాగితము పూర్తిగా తయారగుటకు పూర్వము అయిదారు విధములగు నాళ్లలను జెందవలసియున్నది. ఇప్పుడు దిగమతియెడల మున్న వెదురుగొట్ట సాధారణముగా ఏళ్లవ రంధ్రములుగల (పిల్లులోజు) అవని కలపబడు యున్నది. బ్రహ్మకొట్టనట్టియు సాడిచేయు నట్టియు యంత్రముల (గ్రైండర్లు, డిజింట్రింగ్సు) సహాయమున దానిని 'యంత్రముల వెదురుగొట్ట' (మెకానిక్ ఉడ్లు పల్పు) అను ఒక మెల్లనిసాడిగా చేయుదురు. తరువాత దీనిని సోడా మెదలల కారమైనపదార్థములలో కరిగిపూర్తియై చేయుదురు. అప్పుడది కమి

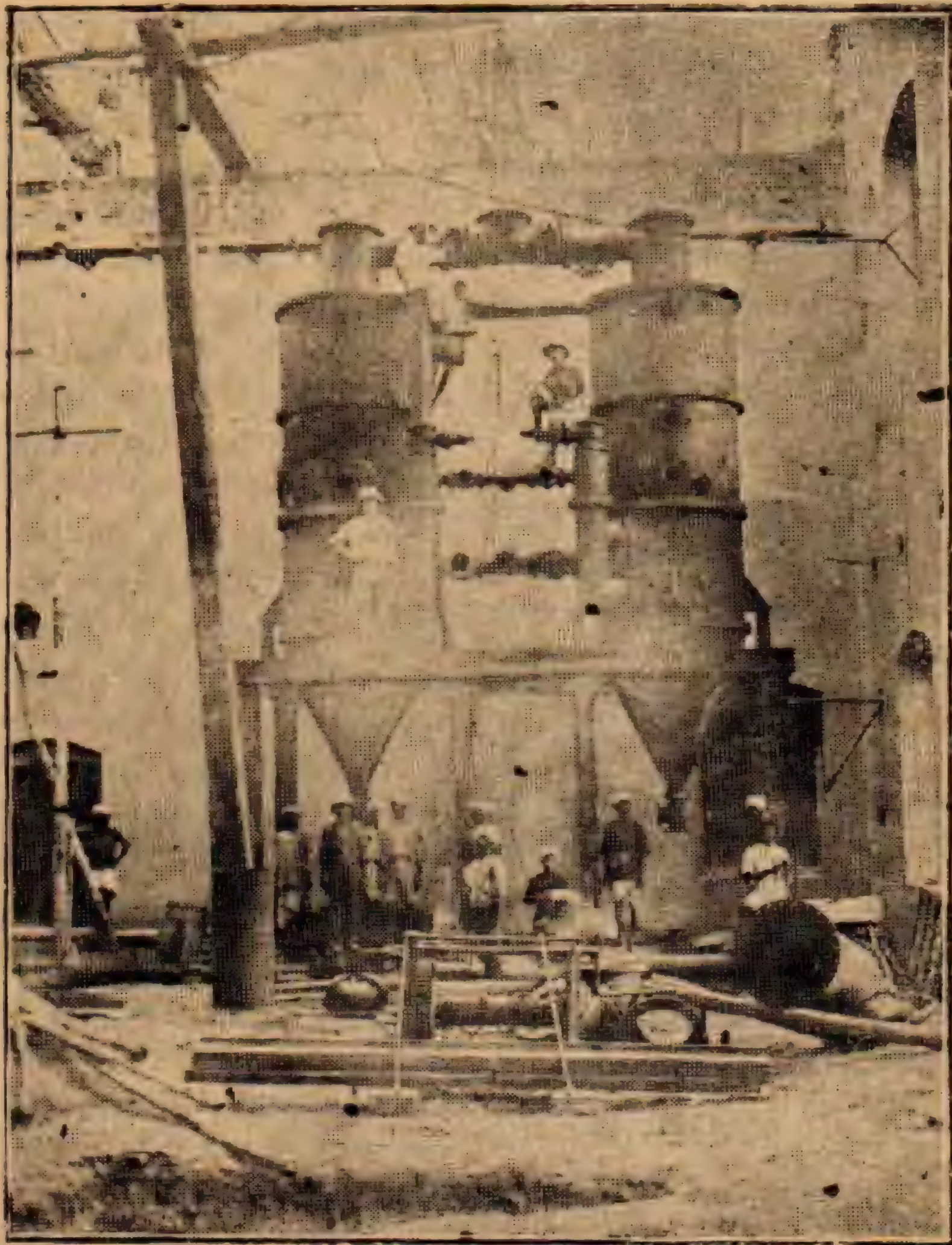

కాగితపు పత్తిశ్రమాలయము—రాజమహేంద్రవరము

కల్ పల్ప అను పేరుగలదిఆము. గడ్డి, ఎప్పొట్టో గ్రాసు, నుట్టెలికలుగా నున్ననూది, జవపనార, ఆరిపనార మొదలగు నిరంతరము దిపదార్థములును కాగితముచేయుట కుపయోగింపబడును. వీని నన్నిటినికూడ పైలిథరుగానే కమికల్ పల్పుగా చేయూరుచేయుదురు. కాని వేరవేరు పనులకై యుపయోగింపబడు వేరువేరురకముల కాగి

దులను చేయుటకు సాధారణముగా ఈ క్రిందిలను ఒక దానితో మరొకదానిని కలుపుచుందురు.

‘సోడా రోసరీ ప్రోసెసు’ అను నొక పద్ధతివలన జరుగుగల్గునుమాత్రమే తియూరుచేయు ప్రదేశములలో కమికల్ పల్పుచేయుటకై అధికముగానుపయోగింపబడిన కారణమిదిగాను క్లిష్టమల్ ఎనాపరేటరులద్వారా రాబట్టు

రికనరీగదిలోని ఎనాపరేటరులు

దును. ఇట్లు తియూరుచేయబడిన కమికల్ పల్పులో చక్కలులేని పదార్థము (నాన్ ఫెల్ట్యూలోజు) పోలియర్)

ఉండదు. దీనిని తిరిగి పోలండ్లములు అను ఒకవిధమైన
 మర్దవయోగ్రముచే మర్దవేయును. కొన్నిమీద
 చెక్కబడిన పోలండ్లముక్కయు, పోలండ్ల పూర్వ
 మైవరీలుగోలు, చెడ్డపేలుముక్కయు పంపులను
 మాచినట్లయిన పోలండ్లమేయువని మనకు స్పష్టమగును.
 ఈ కమికర్ పయ్యు పోలండ్లమోసెట్టె (half-sally)
 అను మరియొక మెత్తనగు పదార్థముగా తయారగును.
 ఈపదార్థ మిప్పుడు తెలుపుచేయుటకి దగియవదార్థముల
 తోను రంగును బలపును ఈయనల యొక పదార్థ
 ములతోను (చైలెండు లోడింగు మెక్కింగు) కలుప
 బడును. తెల్లకాగితములను చేయునప్పుడు సాధారణముగా
 రంగునిచ్చుటకును బలపునిచ్చుటకును చీనాదేశపు బంక
 మన్ను (చైనా క్లే) నుపయోగింతురు. రంగు కాగితములకును
 తెక్కిన సామాన్యమైన కాగితములకును కావరాయి
 మొదలగు సాధారణరకముల మంటిని (వ్యాచుగర్
 ఆర్ట్స్) నుపయోగింతురు. ఈవశో నుపయోగింపబడు
 రసాయనములు పటికయు గుగ్గిలము పై యున్నవి.

ఇప్పుడు, గుజ్జ కాగితముచేయుటకు విలుగ
 నుండును. ఇప్పుడిట్లు నీటితో కలుపబడి ఒక్కచే
 విధముననున్న పదార్థమై కాగితమును తయారుచేయు అను
 నొక యంత్రముమీదుగా నడచిపోవునట్లు చేయుదును.
 ఎడతెగనుండ కాగితమును తయారుచేయుటలో ప్రత్యేక
 చెందిన యంత్రములలో (హార్డ్ డ్రై) యు కేపరు మెషీను
 అను యంత్రము ఒకటి. ఒకనైపున తడిగ్జు యంత్ర
 ములో సమముగా ప్రవేశ పెట్టబడునుండ కేవలం నైపున
 సాడికాగితము మట్టుమట్టుగా రంగునిచ్చు వచ్చు
 ముండును. ప్రథమమున తడిగుజ్జ తీగలతో నల్ల చేసిన
 వలవంటి యంత్రభాగముపై నడచబడును. అచ్చుల తడి
 యాటేపోవును. ఇంకను సాడిగానుండుటకు దీని నొక
 పెట్టె (పెక్టెక్ పెట్టె) గుండా పోవును. ఆపెట్టె
 లోనుండి బయటికి రాగానే దానిని తడిగానున్న ఒక
 కోగిరిగుడ్డ (ఫెబ్బు) పై వేయుదును. ఆకోగిరిగుడ్డపై
 గోలగు తిరుగుమందులచలన గుజ్జ ఒత్తబడి కాగిత
 రూపముగా మారును. ఇచ్చుమంటి నుండి ఒక సాడికోగిరి
 గుడ్డమీదికి వచ్చును. ఏమృదు తడి యాటేపోవునట్లు చేయు
 నీతెంపములగుండను గనులగుండను పోయి, నునుపుగా

నుండుటకు మట్టికొన్ని యంత్రములగుండా పోయి
 తును కాగితము మట్టుమట్టుగా మట్టబడును.

కాగితమును చేయువిధము పైన బహుశుప్త
 ముగా చెప్పబడినది. కాని చేయవలసిన సవినిగూర్చి
 సంతకముగా వివరించినది.

కాగితములపరిశ్రమ అధికాభివృద్ధిని చేమాప్పు
 పరిశ్రమలలో నొకటి. ఇటువంటిపరిశ్రమ దేశమున
 కొకవిధమైన అస్తి కావున కాగితపు పరిశ్రమ యున్నందు
 చాల నభివృద్ధిని విడిచివేయునట్లు కనబడుచున్నది.

కాగితపు పరిశ్రమయందు మిగుల ప్రమాద
 నైనదియు. తెలుపు (ఇండియా ప్రభుత్వమునకు
 తెలు లోని ఎక్స్‌పర్టు గారి యొ క్రిందిసాక్ష్యములు
 కాగితమును తయారుచేయుటయందు ప్రమాదముగా
 గ్రహింపవలసివి. ఈమధు.

"ఈపరిశ్రమలో గుజ్జను తయారుచేయు యంత్రా
 లయములు సాగ్గ మెంతవరకు యుగిప వార్థములు దొరకు
 ప్రదేశములకు చేరునో నుండవలెను. కాగితపు
 యంత్రాలయములు చాలవలె కాగితము లయ్యునుపోవు
 బజారులకు దగ్గరగా నుండవలెను. గుజ్జ దొరకినట్లయిన
 హిందూదేశములో కాగితపు యంత్రాలయములు తప్పక
 వృద్ధిజెందును. ఏలయన, హిందూదేశములో విడిచరకే
 కాగితమునకు గిరాకీయున్నది. అది యిప్పుడు ప్రతిసంవ
 త్సరమునుకొన్ని వేలలక్షలచొప్పున పెంచుచున్నది."

యుద్ధసమయమున వెదురుగుజ్జను కాగితమును
 తగ్గిపోవుటయిన అకస్మాత్తుగా కాగితములకు కలుపు
 సంభవించెను. అప్పుడు ప్రభుత్వమువారు ఈపరిశ్రమ
 యొక్క ప్రాముఖ్యమును గుర్తించిరి. కాగితమును
 చేయుటకు వలసిన పదార్థములను గుఱించియు, పరి
 శ్రమను తగ్గించుటకు విడిచ ప్రదేశములను గుఱించియు
 విచారణలుచేసిరి. గాజును హిందవరమున కొన్నిస్వాభా
 వికములకు అనుకూల తీగ్గిగు లున్నవినియు, కొన్నివిష
 యముల కాగితమును తయారుచేయుటకు వక్షిణ హిందూ
 దేశమున అప్పుడమే తగియున్నదనియు మాప
 బడినది. కాగితపుపరిశ్రమకు వలసిన విక్రీరి ముఖ్య
 మైన నీటిసదుపాయము నోదావరినుండి నిరంతరముగా
 కలుగగలదు. కలపతో నిండియున్న వక్రిగూడెము,
 పలుసుమామిడి అడవులు చేయనలో నున్నవి. నది, కాలు

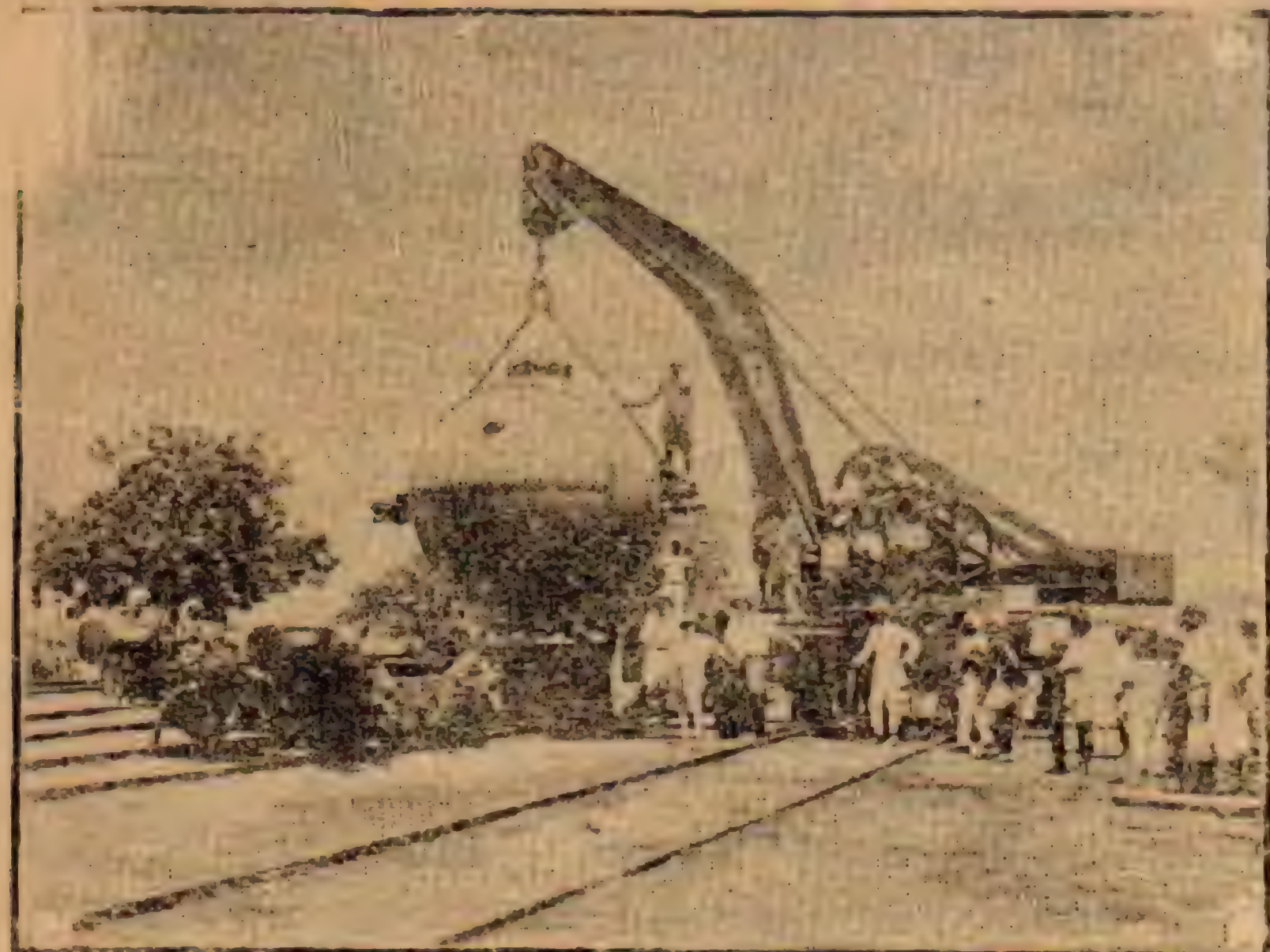
కీ. శే. సర్. అశుతోష ముఖర్జీ

అశుతోషు అనునది గంగాక్షయమున సామాన్య వామము. ప్రతిగ్రామమునందును ప్రతిపట్టణమునందును కొంతమంది అశుతోషు లుండును. అశుతోషు ముఖర్జీ అను పేరుగలవారుమాత్రం నెందరో కలరు. కాని అశుభానునెరుంగనివా రొక్కరైన ఉండరు. ఇందరిగూ దయంబుల నాకర్షించు ఆమహామహు డెవ్వడో, ఆతని గనిన పూజూర్తు లెవ్వరో ఆత డెట్టి స్వయాపము గలవాడో ఆతనిగుణగణంబు లెవ్వయో ఆత డెట్టిమహాత్మ్యము లొనర్చెనో చదుచులు తెలిసిగొన గుతూహలలగుదురు. అశుతోషు ముఖర్జీయొక్క మరణమువలన గంగాక్షయమునకేకాదు, హిందూ దేశమునకును తీరరాని కొరంత వాటిగ్గినవనియు ఆకొరంత స్వల్పకాలములో తీరునది కాదనియు చెప్పుట సామాన్యము కానేరదు. ఆతని సమకాలికులలో ఆయనస్థానమునను దగిన సమగ్ర లెవ్వరును లేరు. ఈతరమువారిలో కొన్ని సంవత్సరములు కష్టించి పనిచేసినమీదమాత్రం అశుతోషునది ఎల్లదినముల ప్రకాశింపగలవారిని చూడజాలము. ఎచ్చులనైన తమవృత్తియందు ప్రవీణులగువారుకలరు. కాస్త్రప్రాండిత్యము సంపాదించినవారు గలరు. కథానైపుణ్యమును బొందినవారు గలరు. దేశవేద యొనర్చినవారు గలరు. కాని అన్నిటియందును సమానప్రతిభను సంపాదించి మిక్కిలి గణనకక్కిన యాతడు ఉత్తమ న్యాయస్థానమున న్యాయమూర్తి పదమునకు పెక్కు సంవత్సరము లుంకారముగా నుండిన సర్ అశుతోషు ముఖర్జీ యొక్కడే.

సర్ అశుతోషుముఖర్జీ 1853 సంవత్సరము జూను 29 వ తేదీన భవానీపురమున జన్మించెను. ఇతనితండ్రి గంగాప్రసాదముఖర్జీ. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమునందే

యం. బి. పట్టమును పొంది భవానీ పురముననే వైద్య వృత్తి నవలంబించి పనిచేయుచుండెను. పూవు పుట్టగనే పరిమళించుననుకీతి అశుతోషు 12 సంవత్సరములప్రాయముననే విద్యయం దెనలేని యభిలాషను గనుపరచెను. 14-వ యేట సౌతు సుబర్షన్ స్కూలునందు ప్రవేశించి విద్యాభ్యాసము జేయుచున్న సమయమున నీరనిక గణితశాస్త్రమునందు ప్రత్యేకాభిమాన మేర్పడెను. ఈ సమయముననే అశుతోషు, బర్నార్డుస్కీత్తు ఆరిత్ మెట్రీక్కునందలి కొన్నిలోపములను కనుగొని గ్రంథకర్త ప్రాసీపంప, నాతడు తనతప్పులను ఒప్పుకొని మేక్సిమియగుమొదలగుకొన్నిగ్రంథములనుబహుమతిగాపంపెను. ఆస్పటిదినములలో ఉత్తరహిందూస్థానమున కంతటికిని వెందియున్న కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము 1879 ప్రవేశ పరీక్షలో అశుతోషు కృతార్థుడై అగ్రస్థానము నలంకరించెను.

రాజధానికళాశాలలో విద్య నభ్యసించెడిసమయమున గొప్పచక్రగా పేరొందెను. ముఖ్యముగా గణిత శాస్త్రములో కొన్నిభాగలయందు కొంతమంది యువాధ్యాయులకంటె గూడ తెలిసినవాడని అశుతోషు కీర్తి వహించెను. 1884 సంవత్సరములో పట్టపరీక్షయందు తిరిగి విశ్వవిద్యాలయములో ఇల్ల ప్రథముడుగా ఉత్తీర్ణుడయ్యెను. గణితశాస్త్రమునందును సృజితశాస్త్రమునందును యం. ఏ. పట్టములను పొందెను. ఇతడు పట్టపరీక్షకు వర్గక పూర్వమే గణితశాస్త్రములోని కొన్ని కఠినసమస్యలను పరిష్కరించి యింగ్లాండులోనిపత్రికలకు పంపుచుండెడివాడు. ఈతనిపరిష్కారములను పండితులు చూచి మెచ్చుకొని యీతడు కళాశాలను విడుదల పూర్వమే 'లండన్ మాథమాటికల్ సొసైటీ' లోనికిని, 'రాయల్

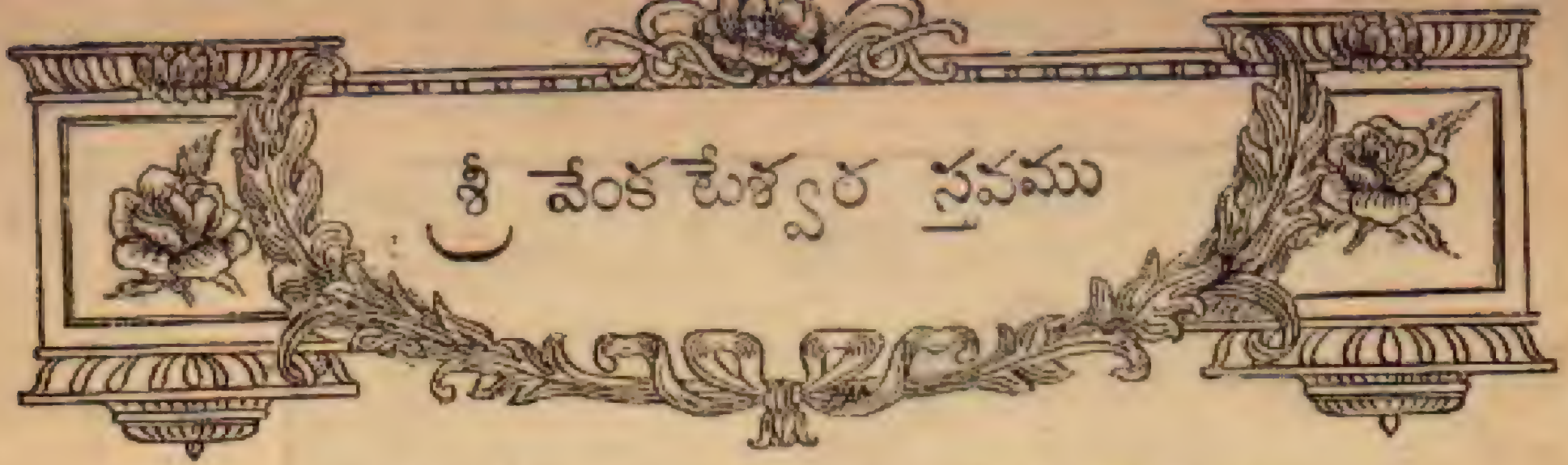

కంపెనీవారి యంత్ర
శక్తివై యున్నది. వీల
యవ, అప్పుడు మన
దేశములో మన్నయి
తరకాగితపు పరిశ్రమ
కుపయోగింప వచ్చు
ను. మనముగలిగిన
సేమన, ఈకంపెనీకి
కావలసిన కారపు
సామానములను
ద్రవపదార్థము మొద
లగు రసాయనము లి
విజ్ఞులతోనేతమును
చేయబడును. వేలు
శ్రమలేకయే కొన్ని

గోదాకారమైన ఎన్న డైజిస్టరును శ్రమతో ఎక్కుట

వలు, వీనిద్వారా సరకుల రాకపోకలకు వీలగును. నూతన
ముగా మదరాసులో బయలుదేరిన కర్ణాటక్ పేపరు
మిల్సు కంపెనీవారు ఈ సదుపాయముల నన్నింటిని
పూర్తిగా వినియోగించియున్నారు. మేనేజింగు డైరెక్టరు
యలలో నోకరును రిటైర్డు ఫారెస్టు కాన్సర్వేటరును
నకు రావుబహదూర్ వి. ఆర్వారుకెట్టిగారి ముఖ్య
ప్రాధాన్యమువలననే యీ వ్యాపారము ఘోషింప
బడినది. రాజమహేంద్రవరములో గోదావరీనదియు
ద్భవ ఈశ్వరగారము ఘోషింపబడియున్నది. విదేశపు
కాగితముతో జయప్రదముగా పోటీనెట్టుటకు ఈ
కంపెనీవారు ఆధునికయంత్రములను సంపాదించిరి.
సమగ్రముల విరోపీయములచే సువిదేయించుటకు వారే
మియు వెనుదీయలేదు. ఇప్పుడు కాగితపు రసాయన
వేత్త (పేపరుకెమిస్టు) ఇ. పి. ఉడ్డుగారును, మెకా
నికల్ అంగు ఎంజిన్యీకర్ యింజనీరు మ్రోగసుగారును,
మెషీను ఎంజిన్యీరు బ్యానసుగారును ముగ్గురు ప్రజ్ఞావంతు
లున్నారు. కర్మాగారము తెలుపుదేయబడిన నుజ్జును
దినమునకు 10 టన్నులు తయారుచేయగలదు. దినమునకు
5 టన్నుల కాగితమును మాత్రమే తయారుచేయుట

యింక పదార్థములనుగూడ (రై. ప్రొడక్టు) తయారుచేయు
ట కీరియుద్దేశ్యమై యున్నది. అట్టివానిలో చమురులను
జలనాయువుతో మిళితముచేసి శ్రోవ్యకుబముగా నొక
పదార్థమును తయారుచేయుటయు, స్థిరమగు ద్రవము
చేయుటయు ఎన్నవగియుండును. అట్టి ప్రశస్తములగు
పదార్థమున్నప్పుడు 30 లక్షల నిర్జీతమాంశవము చాలును.
యంత్రాలయములు తగిన పరిశ్రమగా నుండును. వీరి
యైన మేనేజిమెంటుక్రింద బాధకారిగా నుండవచ్చును.
కర్మాగారనిర్మాణముంతయు పూర్తియైనది. కొన్ని
కెలలలో పరి ప్రారంభింపబడును. అటువంటి కుభపరి
స్థితులలో ప్రజ్ఞావంతులగు అధికారుల యాజ్ఞక్రింద
కర్నాటిక్ పేపరు మిల్సు ఘోషింపండుట దక్షిణయిండి
యాలో గొప్పవిషయము. దురదృష్టవశాత్తూను శ్రోత
వార్గముల అభివృద్ధిచేయుటకు నృప్తియు ప్రారంభో
త్సాహమును లేనటువంటి దక్షిణహిందూదేశముయొక్క
పారిశ్రామికాభివృద్ధి కిది తోడ్పడగలదు. కంపెనీ స్వర్ధి
లోనికి రావలెనని కోరుచున్నాము. స్వర్ధలో నలభాను
మొదలగు తగిన ప్రదేశములలోగూడ కాగితపు యంత్రా
లయములు ఘోషింపబడవలె నని యాశించుముగా.

మండలేముల వెంకటేశాస్త్రి గారు, పి. ఏ., ఎల్. టి.

శ్రీ రమణీయమై, సుజన సేవ్యమునై, యకలంకమై, జగ
ద్భారమునెల్లమాన్స నవతారము లెత్తిన యాదిత్య క్షిప్తై
కారణకారణంబయి ప్రకాశమునెందు భవద్విలాసముక
డేరి నుతింతు గీతములఁజేసి, పరాత్పర! వేంకటేశ్వరా!

చ. కలుషహరంబు, పావనసుఖప్రతీతిన్ గనుసాధనంబు, భ
క్తుల కభయప్రదంబు, గుమతుల్ పెరగొంది తపించుశిక్ష, య
త్తుల కెవ లేనిరక్ష, భవరోగగణంబున కష్టంబు, నీ
యలఘుతరప్రభావమెకదా పరికింపఁగ; వేంకటేశ్వరా!

చ. ప్రవిమలనీళేశాలురగు ప్రాజ్ఞులు యోగులు నేమహాత్ములై
భవమును శుద్ధచిత్తులయి భక్తిమెయిన్ వినుశింతు; రాద్దులై
యెవని భజింప భక్తుల కహీనసుఖమ్ము లభించు; నట్టిప్రో
డవు పరమేశ! నిన్దోలుచుటన్ దెగు బావము! వేంకటేశ్వరా!

చ. అనితరలభ్యమై పరమమై సుగుణోన్నతమై ప్రశస్తమై
మునిజనవంద్యమై సుజనమున్ గని బ్రోచెడిదివ్యశక్తిఁ బా
వనములు భక్తకోటిభవబంధవిమోచనకారణంబునై
తనరు భవత్కృపారస ముదారగుణాలయ! వేంకటేశ్వరా!

ఉ. ఓపరమాత్మ! నీదగుమహోజ్జ్వలతేజమె సాధనంబగున్
బావమహాటవిన్ బడినవారికి ముక్తిపథంబుఁ దెల్పి ని
స్సాపులుఁ జేయఁ; దావకశుభప్రదతారకనామమంత్రమే
ప్రాణయి యుద్ధరించుఁగద! భక్తజనాభిని, వేంకటేశ్వరా!

[పద్యము]

మురళిగాన సుధాకర!

ముద్దు కృష్ణ!

గోపాల చోగిరాజు గారు

రామాయణమును శరద్రాత్రులందు
ఒక్క శ్లోను యమునానదియొడ్డుపైని
చల్లనొ స్నిగ్ధసైకతస్థలమునందు
కాంత! నిను దలచుచు దిరుగాడునపుడు
ఈపు సుమనోజమ్మ యిన్నె యెదల నిలిచి
గాన మొనరించుచున్నట్లు గానబడుచు
మురళిగాన సుధాకర! ముద్దు కృష్ణ!

ಶ್ರೀ ೧೦೦೦೦೦೦ ೨೦೦೦ ೨೦೦೦೦ ೨೦೦೦೦ ೨೦೦೦

తనకై వచ్చువానికి విశ్వవిద్యాలయపరిపాలనావిషయములలో కొంత యధికారముండవలయు నని పోరాడి, అనులో ము 24 వ రేబులేయం ఏ. విద్యార్థులకు పరీక్షక పాపిని సంపాదించెను. ఈయనకావల్సే మనుకు తొలిన సర్కోత్తేయిగ అప్పగించి కీయర్షిప్రాయములను తప్ప హమునుమాచి మెచ్చుకొని 1889 సంవత్సరములో "సే నుసభ్యునిగా చేరిరి. సే నేలుసభ్యుడుగా నున్న కాలము నకు కేళభాషలు అభిగతియం నున్నదికి జగది దానికి విశ్వవిద్యాలయములో తగిన స్థానము నిర్మించి పలు పాఠాలుప్రయత్నించి అనులో ము విధులచేసేరగ జయ్యెను. అందుచే అనులో ము విశ్వవిద్యాలయమునకు తనచేతకై వారయు చేయాలెనని చివ్వురవమంతే ప్రతిప బూసెను.

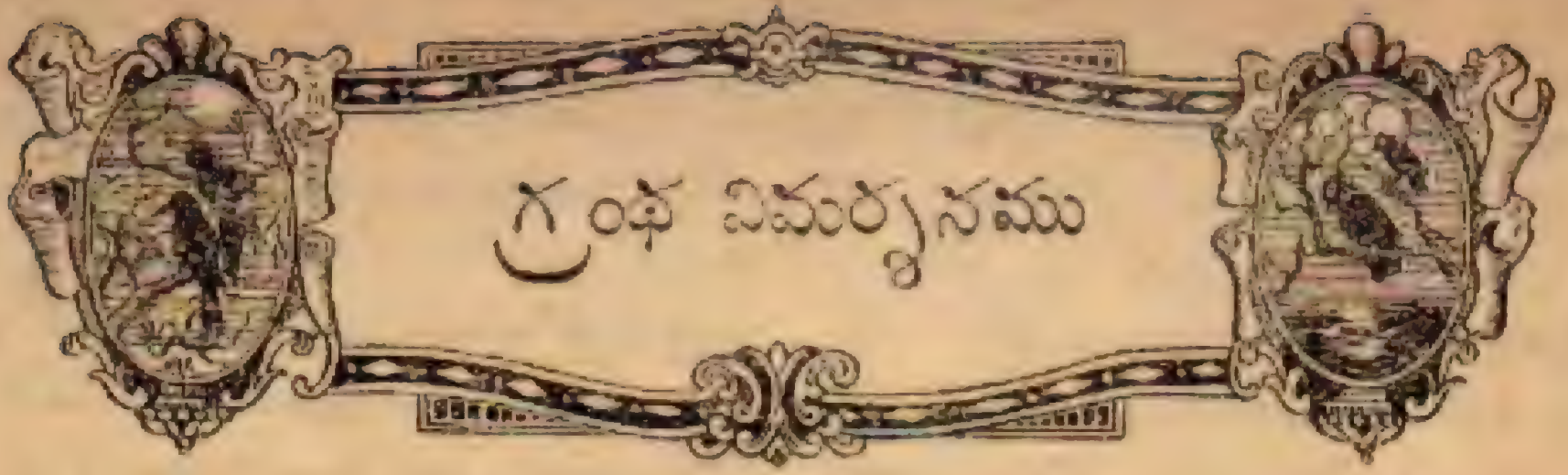
"విశ్వవిద్యాలయముకొరకు నాచరువును నాపరి శోధనను త్వరించినాను. స్నేహితులను నులుంబమును కూడ వెదకేసివాను. తుదకు నా ఆరోగ్యమును శక్తిని మాది ధారదో నానని విప్పుటకు చింతిల్లుచున్నాను" అని అనులో ము ముఖ్య తన్నునూర్చి చెప్పుకొనెను. సాను భూతినిజానక ప్రభుత్వమునా లొకవైపున పనిచేయుచుండ, శాంతిప్రక్కకు విశ్వవిద్యాలయగానము పేరను మిరరానని హద్దులచేర్చుచుచుండ, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమును హిందూదేశములో నొకప్పు యన్నపవిత్రతంత మైన విద్యాలయములలో నమానమైనదానినిగా చేయవలెనని తలపోసినట్లుగానే అనులో ము 1906-1914 సంవత్సరములలో తాను వై మనా క్షులయగా నున్న సమయమున తనకోర్కెను వెరవేర్చుకొన గలిగెను.

ఇంతవరకును కేవలముపరీక్షలను నెల్లుసంఘము హిందూదేశములో విద్యావగదపు విశ్వవిద్యాలయము అగ్రస్థానము విహించెను. కలకత్తాలో బోధింపబడు నన్నివిషయములు మరియొకచోట బోధింపబడెను. అందులు విద్యార్థులును మరియొకచోట కనబడెను. సర్ అనులో ము ముఖ్య గారి మేగానంపన్నతలవను శక్తిని ను క్కములవలనను, విక్రమాచిత్తునిదే పాదించబడిన ఉజ్జయినియందుగాని వలంద రక్షణలందుగాని కనబడనట్లు జరిగి బుద్ధికాలులును పరిశోధనలును కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములో నేరేయటకు సమహర్షబడిరని ఏ.సి. శేగాను సంభావించుచున్నాను. పంగరాష్ట్రములోని

కేళభాషలు వానికి విశిష్టానమునకు తీసికొని పాటడిమి. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము హిందూదేశమునకే కాక ప్రపంచమువలెందెదకు మార్గదర్శకముగా నుండునట్లు చేయాలయునని అనులో మునొకరిక. మరియు విరచించి రే కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున కందయును పాఠపడిన. "విశ్వవిద్యాలయమున కీతను చేసినపట్టునే కె. శే. సర్ జాకరానాథ్ హిందీ, పర్ రామ్ విశ్వవిద్యాలయ గాను ప్రకృతికాస్త్ర కళాకాలకు అట్టి గొప్పవిరాళముల నొసంగి" రని ముఖ్య గారు గతించినవిషయక వారినిగుడించి అభ్యుదయదేశరలు యన్. ఆర్. బానుగాను వైకో గ్లలో ప్రకరించియుండిరి.

సర్ అనులో ము సర్ హర్ కోర్కెబట్టుగుగార్థానము న విశ్రాంతిగా విద్యావర్ధునిచేయబడెను. కలకత్తా యదానివిద్యుదీవిరానము ఏర్పాటుచేయబడినప్పుడు అనులో ము సభ్యుడుగా నియమింపబడెను. ఏ.సి.యగటికో పాపైలో సభ్యుడుగానుండి అనులో ము 1907-1909లో ఆనంకుమునకు అగ్రుడుగా పనిచేసెను. ఇచ్చట న కొలంబియయవిద్యాలయము విరిచిండియవికేసుమును యెప్పును. హైందవికాస్త్రపారస్వతములలో విషము నునచిపోయినదాని వంతయు వైకి తీసికొని నమ్ముటకు తిరిటాదేశభాషను చనువు బాపర మని అరెడు చెప్పెను. హైందవికాస్త్రమును వృద్ధిచేసి మహావృ ద్దియ వ్యాయకాస్త్రముయొక్క మూలమును కరుగొనుటకు అరర్థిభాషను చనువలెననెను. మొత్తముమీద కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములో నేర్పబడుచున్న భాష తెచ్చోటను నేర్పబడుటలేదు అనులో ము కలకత్తా మూల కియములకు ప్రేరితెయి. ప్రకృతికాస్త్ర ప్రభమునా సభ కలకత్తాలో జరిగినప్పును దానిని ప్రారంభించు గొరము అనులో మునకే కలిగెను. సామ్యురపట్టుప్ర దానవిషయమున నీ రిచ్చినయపవ్యానములు సంస్కృత భాషయందు విరిగిగల అభిజాన పాశ్చాత్యవిజ్ఞానాభిలాష కెంతమాత్రమును తీసిపోయినది తెలుపును.

అనులో ము చివ్వురవమునుండియు విరానంబు మైన జీవనము గలవాడు. పాఠశాలలో చదువుకొనుకాల మునందైనను సాగడనకు లక్ష్యపెట్టలేవాడుకాదు. పాఠ పిల్లులు మొదలు మరగ్యానములు లేనివాడు. కీలనం

శతకకపులచరిత్రము

గ్రంథకర్త వండిత వంగూరి సుబ్బారావు గారు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున నిట్టి సూతనచారి త్రక గ్రంథముకంటే సృష్టింపబడు టాంధ్రపండిత విమర్శక మహాజనుల భాగ్యమేయను టతిశయోక్తికారు. ఈ వాఙ్మయము బహుకారులెవ్వరు దమదృష్టిని శతకముల వంకకుఁ ద్రిప్పక తిరస్కారభావమును జూపి యాంధ్ర వాణిశాక లోటును గలిగించియుండిరి. శ్రీ ర్తిశేషులగు నీ సుబ్బారావుగారట్టి కొఱంతను దీర్చి యాంధ్రవహాశ యుల శృతిజ్ఞతకుఁ బాత్రులయిరి. ఈ గ్రంథవిషయ మున మీరు గుఱొనిన పరిశ్రమము పాఠకులకు విదితము కాకపోదు. పాపము! ఇట్టి విశేషాన్నియో గ్రంథముల రచి యించి మనకందఁజేయఁదగిన మీ పట్టుపిడుగున నల్పవయస్కులై యిసాలాకమును మీకుం కడుంగదు శోచ నీయము.

శతకవాఙ్మయము పద్యవాఙ్మయమున నుత్తమ భాగము నలయరించుచున్నది. ఇట్టి శతకము లాంధ్ర భావయందేకాక సంస్కృతి ప్రాకృతభావలయందును గలదు. వైదికవాఙ్మయమందును, పాశ్చాత్యవాఙ్మయము లందుఁ గొన్నిటను, ఇట్టిశతకములు గలవని గ్రంథకర్త నుదాహరించుచున్నాడు. ఇది యెంతయు సత్యమో యూహింపవలసియున్నది.

శతకములు సామాన్యముగ నీతి, శృంగార, భక్తి వైరాగ్య, హాస్యభరితములు. విశేషించి భక్తిరస భరిత ములుగ నే యుండును. వీనియందుఁ గథాక్రమముండదు. ఏపద్యమున కాపద్యము సంపూర్ణభావముకల్పింపఁ దలచుచు రించుచుండును. ఏరఁమున కారసము పొంగిపారలి ధారావాహినిగాఁ బ్రవహిం చుచుండును. ఈగుణమే శతకములయందెన్నఁదగినది. కొన్ని ప్రాచీన శతకములు

సమస్తరసభావభరితములై యొప్పుచున్న ప్రబంధముల కన్న రసవంతములుగనుండి పాఠకులను దస్యయత్వముఁ జెందించును. శతకములయందు భాసాంతరీకరణములు కొన్నిమాత్రమే కలవు. ప్రాయశఃకముగ వన్నియు స్వతంత్ర రచనములే. కవికిఁ దనమానసికభావములను గొంతు జంతులేక వెలువరించుట కనుకూలముగనుండునవి శతకములే. వీనియందిత్యుక్తియు నమరింపవలసిన నిర్భంధము లేదు కావున. వేదాల? ఆబాలవృద్ధము నాంధ్రలోక మంతటను గ్రుడ్డిపాటగా శతకములయందలి పద్యములను బఠించుచుండుటయే వీని యాత్మకృష్ణమునకుఁ దార్కాణము.

ఇంచుమించుగఁ బద్యవాఙ్మయ రచనముతోడనే శతకవాఙ్మయ రచనమును బ్రారంభింపఁబడెననుట వృషాధిపశతకము మొదలగువానివలనఁ దెలియఁచుచున్నది. కాని పదుదేదవశేతాబ్దివఱకు గల శతకములసంఖ్య మిగల స్వల్పము. దీనికిఁ గారణమరయఁబూను టనావశ్యకము. కొన్ని యొకను 'నాహ' వృత్తించు రచనముతో లలిత లలితములై రసభావమితములై విలసిల్లియున్నవే. తరువాత శేలకొలఁది శతకములు వెలువడినవి. వీనిలో రసవ తరము లైనవి కొన్నిమాత్రమే కలవు.

కందఱు పూర్వలక్షణగ్రంథకారులు శతకము లను తృప్తములని నిరసించినారు. లక్షణవినిష్ఠప్రయో గములు వానియందు విరళముగాఁ గాన్పించుటచేఁ గాఁబోలు వారట్లు నిరసించిరి. ఇతివృత్తమును యోచించు కొని యీ సందర్భమున నీ పద్యము వల్లలయు, నీయర్థ మున నీకేబ్బమును గూర్చవలయు నని ప్రయత్న పూర్వక ముగ సావకాశముగ రచియించిన పబంధగాజులు

గూడె లక్షణవిమర్శప్రయోగము లుండు పెల్లరతును విడి
తము. ఇతఁ గవులు రసోద్రేకమునఁ దన్మయులై యా
శుభారగా ముందువెనుక లరయక వృద్ధిమనుటాది
నియమబద్ధములగు శతకముల రచియించునెడఁ గొన్ని
దోషగులు గలుగుట వింతకాదు. ఇంతిమాత్రమువక
వానిని దిరస్కరించు టొప్పుననుట సాహసముకాదు.
కొందఱు లాగ్రుణీతులు గొన్ని శతకములను బ్రామాణిక
ములుగా పంగీకరించియున్నారు. అగునిక చరిత్రకారుల
కట్టి శతకముల విషయ మింతవఱకు విస్మయ ప్రాయమై
యుండు టాశ్చర్యముగఁ జూపట్టుచున్నది.

శ్రీ వంగూరి సుబ్బారావుగారు వలసినంత
ప్రయాసమును గైకొని శతకములయొక్కయుఁ దత్క
ర్తలయొక్కయు చరిత్రములను సర్వతోముఖముగ నీ
గ్రంథమునఁ జర్చించియున్నారు. వీరీగ్రంథమును కవుల
కాలమునుఁబట్టి నాల్గుభాగములుగ విభజించినారు. పం
ద్రెండవ శతాబ్ది యుత్తరార్ధముమొదలు పదునైదవ
శతాబ్ది అంతము వఱకు మొదటి భాగము.
ఆదిమొదలు పదునేడవ శతాబ్ది అంతమువఱకు రెండవ
భాగము. అటుపయిఁ బదునెనిమిదవ శతాబ్దియంతము
వఱకును, అప్పటినుండి పందొమ్మిదవ శతాబ్దియంతము
వఱకును చివ్వివరెండుభాగములు. వీరు 600 శతకములను
బరిశీలించిరట. ఇందు రెండువందలశతక కర్తల చరిత్రము
లను మాత్రమే వివరించిరి. శతకకవుల కాలదేశములను
నిశ్చయించుటయందు వీరు చాల శ్రమపడిరి. పెక్కు
ముద్రిత గ్రంథములనుండి యితర చరిత్రకారులు కావించి
న సిద్ధాంతములను సైరము స్వీకరించి యిందుఁ బొందు
పఱచిరి. కొంచెమును గొప్పగాఁజేసి చెప్పుటయందు
వీరి పాపవృద్ధియు నిరపమానము. ఇతరులయెడ నల్పదోష
మున్ను వానివిధికముగా చెల్లడిచేయుచుండును. తమ
సిద్ధాంతములను స్థిరముగ నెలకొల్పు విషయమున విత
రులు కావించిన సిద్ధాంతములను బూర్వపక్షము చేయు
టో, ప్రతిసిద్ధాంతమును జేయుటోకాని చూపట్టుచుం
డును. ఒక్కొక్కచో తనిసాని యత్యూహలను పన్ని
యస్థిరములగు సిద్ధాంతములను జేయుచుండును. శివ
తత్త్వసారమును శతకమును, పెన్నెలకంటి జన్నయ్య
కుదాకీనందన శతక కర్తృత్వమును గట్టిపెట్టుట మొదలయి

నది వీరి యత్యూహలకుఁ దార్కాణము. ఇట్టివిషయము
లింగము గ్రంథము వాచులొగ్రమల పరిమళవార లఱుఁ
గఁగలరు. వీరు తమ కనుమాలములను సిద్ధాంతములను
మాత్రముతోటి రాజుచెప్పఁ గూచరముతో గ్రహించి
పుటలుపుటలుగ నిందునింపియున్నారు. ఇదియన్నియుఁ
బరికించిచూడఁ గ్రంథ ముండఁదగినదానికన్న రెండింత
లధికముగఁ బెరిగినదని చెప్పక తప్పదు.

వీరికిఁ గావలసినది శతకముల విషయము. అంతటి
తోఁ బోవక యాయాశతక కర్తల యితర కృతులనుగూ
ర్చియుఁ దీవ్రముగ నిందుఁ జర్చించియున్నారు. ఇందుకు
“బమ్మెరసోతన్న” “తాళ్లపాకచిన్నన్న” మొదలగు కొం
దఱు కవులచరిత్రములు చూడఁదగును.

వీరు కవులకాలదేశనిర్ణయములను జేయుటకయి
పడిన పరిశ్రమనుంఠింపియవి చెప్పవలసికాదు. ఇందుకుఁ
దార్కాణముగా “రావిపాటి త్రిపురాంతకుడు” “అయ్య
లరాజు త్రిపురాంతకుడు” “వేమన” “తాళ్లపాకచిన్న
న్న” “వెన్నెలకంటి జన్నయ” మొదలగువారల చరిత్ర
ములఁ గైకొనఁదగును. వీరదేశికసిద్ధాంతమును జేయఁ
బూనినప్పుడు దాని నింతంకిల వచలక వలసిన యుపపత్తు
లనన్నిటిని జే మా య్య కొని స్థిరముగ నిలువఁబెట్టఁ
జూచుచుండును. వీరీగ్రంథముననే కాదు; తమ పూర్వ
రచితములను కవులచరిత్ర వేమన చరిత్రాదులయందును
నిట్లే. ఈకారణములచేతనే గ్రంథ మనావశ్యకముగాఁ
బాలఁ బెరిగినది.

వీరికిఁ బరిశోధనాసక్తి యధికము. అట్టి పరిశో
ధనావసరమున వాఙ్మయచారిత్రమునందుఁ దమకు
నూత్నముగ లభించిన యల్పాల్ప విషయములను సైరము
పాఠకలోకమునకుఁ దెలుపఱిచి వాఙ్మయజ్ఞులకుఁ బాత్రు
లయి కృతార్థులు కావలయునన్న యధిలాప వీరికి
మొందుగానున్నట్లు వీరిచరిత్ర విమర్శనలు నూచించు
చున్నవి.

ఈగ్రంథమునఁ జరిత్ర భాగముచేకాక యాయా
శతకములనుండి ముచ్చనై రసవత్తరములగు పద్యములను
గూడ నుదాహరించి యున్నారు. సర్వవిధముల నీగ్రం
థము నక్షరాస్యులకు నాంధ్రవాదము లందఱును బఠించి
యానందింపవలసినదని నాయాశయము. వీరిసిద్ధాంతముల

యందలి సత్యాసత్యములను బరిశీలించవలసిన భారమును బండితచారిత్ర కోవిదులపైనుంచి యింక విరమించెనను.

శరకములపుట్టుక, జౌచిత్యము, జౌత్కృష్ట్యము మున్నగు విషయములను వివరించు నలువది నాల్గు పుటల “గ్రంథప్రవేశము”ను రచించి గ్రంథకర్తగారి గ్రంథముతో జతచేసియున్నాడు. శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు గ్రంథప్రాశస్త్యమును గ్రంథకర్తగారి పరిశ్రమమును జాటుచు వ్రాసిన వీతికయ్యగ్రంథమున కలంకారమై యొప్పియున్నది. గ్రంథము డిమ్మిసైజు రమారమి 550 పేజీలు గలిగియున్నది.

కాగితము మేలైనది. క్యాలికోబైండు. కలరు. 3-0-0 మాత్రము. మదరాసు, లంబుకెట్టివీధి 7 వ నెంబరు “అంధ్రపత్రికా కార్యాలయము”న లభింపఁగలదు.

ఈగ్రంథకర్తగారికిఁ దమగ్రంథము నాంధ్రలోకము పకెంచి సంతోషించుచుండఁగాంచి యానందించు భాగ్యము లభింపదయ్యెను. ఇట్టిదియే జ్ఞానదుర్విపాకము. కల్యాణసంధాయకుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడు శ్రీసుబ్బారావుగారి యాత్మకు కాశ్వతానందము ననుగ్రహించునుగాక! వీరి యాకృతి చిరస్థాయినియై వెలయుఁగాక!!

గ. సు.

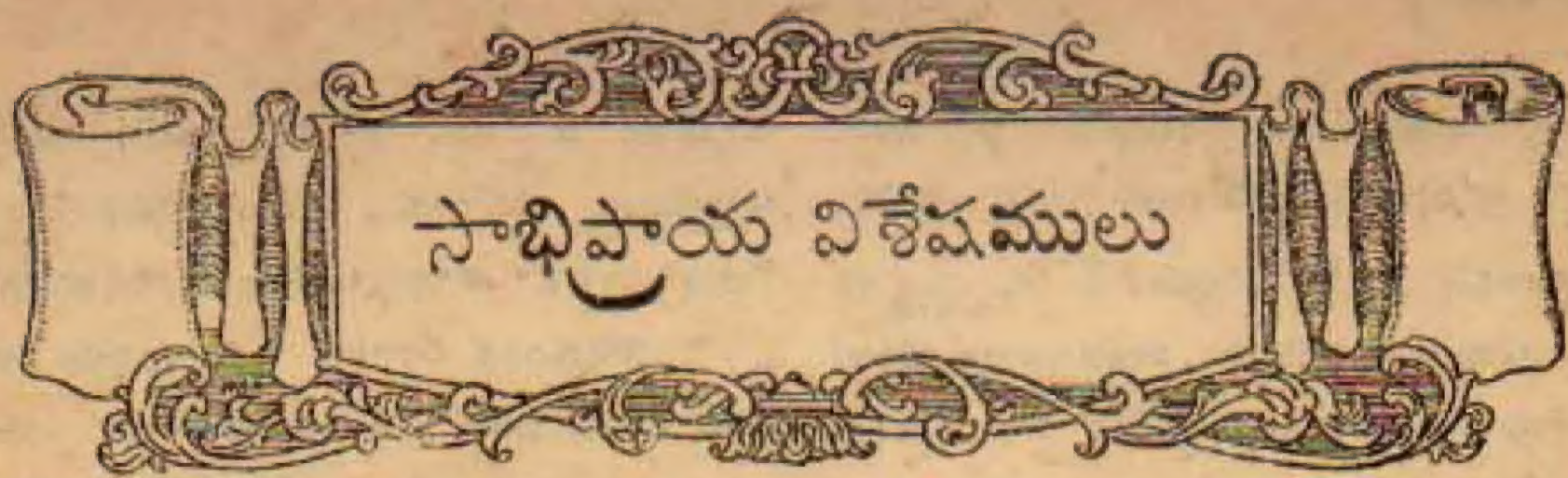
గర్వార్పణము

నోరి నరసింహశాస్త్రి, బి. ఏ. సాహితీసమితి

స్త్రీలలితపాశబంధాన నేల, నాశ,
పట్టి దయ లేక నను బాధపరతు విటుల?
ముగ్ధకన్యాహృదంభోజపుటము లంగు
అగ్ని రుగ్మించి చనుట నీ యాట యేమొ!
నిన్ను గని నీ సుధాబిందు నిధృతవాక్కు
లీ చెవుల భాగ్యవశేత నాలించుటాది
త్వత్పదము తప్ప నన్య చింతల నెరుంగ;
సీహా, మరపించి యులె యదృశ్యమైతి.
బాహ్యజగమున నాప్రేమసాక్షులై న
బంధుమిత్రజనంబు సర్వము త్యజించి

నిన్ను తేరితి ప్రేమ చిందెడు నెడంద;
త్వత్తి నెందదా నీ ప్రేమత్వష్ట యింక?
హృదయవేటి నన్నడు వీడి యెరుగ నట్టి
మృదుమధురలజ్జ నీ కయి వదలినాను
నా యమూల్యధనంబు, శిలాయమాన,
దోచుకొని గూడ నెక్కింత తుష్టి గవను.
గాఢచిరసంగతిని మమైక్యంబు గన్న
విపుల గర్వము గూడ నర్పింపవలెనె,
హృదయవేదన గన్నిరు వదలవలెనె,
ప్రేమ కఠినాంతరంగ నా హృదయనాశ!

వేదాధ్యయనమును 'హరిః ఓమ్' అని మంగళాచరణముతో నారంభముచేసి 'ఓమ్ శాంతి శాంతిః' అని శాంతివాచకములతో ముగించుట శిష్టాచారము. సకలకార్యములకు శాంతి యాధారము. శాంతి ఫలము. ఉద్యోగములు యజ్ఞములు యాగములు సంగ్రామములు శాంతియందు పరిసమాప్తి నొందుచున్నవి. మహర్షులు సకలారంభములయందును ప్రపంచస్థితికి మూలమైన శాంతి నుపాసించుచుండిరి. వర్తమానయుగమునందు సర్వమును వివర్ణస్తముగనున్నది. ప్రపంచమునందంతటను అశాంతి తాండవమాడుచున్నది. అశాంతియే ప్రవృద్ధిచిహ్నముగను పూజ్యతను గాంచుచున్నది. మహాసంహారమును జేసిన మహాసంగ్రామము మరపునకు రాక పూర్వమే యుద్ధప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. మారణసాధనము లపారముగ నిర్మితము లగుచున్నవి. ఆస్త్రియాసంపదలను సంగ్రామ సామగ్రులను నిర్మించుటకై ఘోష వినియోగపఱచుచున్నది. పరాజితమై పడియున్నను జర్మనుభయము ఘోషము బాధించుచున్నది. పాయస్కరిగారు నిర్గమించి హేరి యటుగారు మంత్రిపదవి నాక్రమించినను ఘోషరాజ్యనీతి మాత్రము మారకున్నది. రుష్యాదేశము దారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నను యుద్ధసన్నాహముల నపారముగ జేయుచున్నది. యూరపు

రాజ్యములన్నియును పూర్వమువలెనే యుద్ధప్రయత్నములందు నిమగ్నము లగుచున్నవి. బలీయమైన సంగ్రామ సంస్కారమునకు దగిన ఫలము గలుగుట నహజము. భావినంగామము సకలవిధముల ఘోరాకృతిని దాల్చుననుటకు శాస్త్రపరిశోధనలు నిదర్శనములుగ నున్నవి. నూతనవినిర్మితములైన విమానములకు దోడుగను మహాసంహారమునకు విద్యుత్సారణకిరణములు స్తంభనకిరణములు శక్తి పాతము మొదలగు మహాస్త్రములు దోడ్పడగలవు. శాస్త్రపరిశోధనల కిదియొకదా పరమఫలము !!

* * * *

చెక్కఁగుపురమునందు నష్టపూరణసమస్యను తద్వారా యూరపుశాంతిసమస్యను నిర్ణయించుటకు నానారాజ్యముల ప్రతినిధుల సభ గూడినది. రామెస్మేడ్కోనాల్డుగారు సభాధిపత్యమును వహించి కార్యక్రమమును నిపుణముగను నడుపుచున్నారు. ఘోష కొంతబిగింపును నడలించినటులు వార్తలు తెలియుచున్నవి. రూరక మణమునందు ఘోషు చేసినతప్పు నిప్పటికై నను నవరించుకొనుటకు మహాపూర్తిగ సంగీకరించినటులు సూచనలు గనుపింపవు. ఇతరరాజ్యములు ఘోషసూచనల సంగీకరించినటులు వార్తలు వ్యాపించు

చున్నవి. మొయిమాసాంతమునకు సప్తపూర
ణమునకు జర్మని 4580 లక్షల సవరములను
చెల్లించినను ఫ్రాన్సునకు సంతృప్తి గలుగ
లేదు. జర్మనులసంప్రతింపు లేక చేసిననిర్ణ
యములు నిరుపయోగములు గాన జర్మను ప్రతి
నిధుల నిప్పుడైనను సభకుబిలుచుట సంతృప్తి
కరముగ నున్నది. ఈ సభకు అమెరికా
ప్రతినిధి హోదరగుట కొంతవరకు శుభసూచక
ముగ నున్నది.

కార్మికమంత్రివర్గ మనుభవశాలు లైన
కార్యపరాయణులతో నిండియున్నను ప్రాత
వాసనలనే యవలంబించుచున్నది. అధికార
పీఠము భావపరివర్తనమునకువలె కర్మపరివర్త
నమునకు గారణంబగుచున్నది. పూర్వపు మేడ్లొ
నాల్డుగా ఓప్పటివారు కారు కదా! మంత్రిపీఠ
ముతో సంతయును మారినది. ప్రధానమంత్రి
తోపాటితరమంత్రులును మారుట సహజము.
ధామసుగారు ఇరాకునందు బాంబులను
పయోగించుటను సమర్థించుటయును ఓలివి
యరు, షమ్సుధర్డు ప్రభువులు నిరంకుశవిధాన
మును సమర్థించుటయును అధికారదశకు సహ
జమైనవిషయములు. లేబరుప్రభుత్వము నిర్బం
ధవిధానప్రయోగమునందు కస్సర్వేట్సు ప్రభు
త్వమును మించినను విచిత్రముండదు. ప్రభు
వులసభయందు ముదుసలిప్రభువు లందరును
భారతరాజ్యాంగవిషయముపట్లను నిష్ఠులను
గురిపించిరి. షమ్సుధర్డుప్రభువు నిర్బంధవిధాన
ము నవలంబించుటకు భారతప్రభుత్వమునకు
సంపూర్ణాధికార మొసంగబడునని తెలియ
బల్కి ప్రతిఘటకుల కానందమును గలుగ

జేసెను. అదిరకాలముననే దేశమునం దంత
టను నిర్బంధవిధాన మవలంబింపబడు ననుటకు
సూచనలు గలవు. సర్ మాల్కా-ముహెయిలీ,
సర్ ఫ్రాంకుస్లయి యవలంబింపదలచినరాజ్యాం
గవిధానమునకు ఛాయ లష్వడే కనుపట్టు
చున్నవి. దేశమునందు తీరిగి 1921వ సంవత్స
రపు నిర్బంధప్రహసనమున దర్శింపబడుట తథ్య
మైనను వర్తమాన దేశపరిస్థితులు విషాదమును
గలుగజేయుచున్నవి.

* * * *

మూడేండ్ల కి తము దేశమంతయును నేక
ముఖమునను నడచుచు నిరంకుశవర్గమునకు
భయకంపములను గలుగజేసినది. అధికారు లెపు
డేమిమూడునోయనివెఱగొందుచుండిరి. ఇప్పుడు
నిర్బంధములును దంకనములును అంతర్భేద
ములును ఆస్థితినంతయును మార్చినవి.
స్వరాజ్యపక్షము కాంగ్రెసుబలమును క్షీణింప
జేసినది. శాసనసభలయందు జేరిననాయకు
లకు సహకారముగాని నిర్లేపత్వముగాని శర
ణ్యములైనవి. ఇదివరకు రెండువిధములైన
యనుభవములఫలమునుగలిగినవి. సహకారము
నిర్బంధమునకు దోడ్పడినది. ప్రతిష్ఠంభనము
కంపమును గలుగజేసినను నిర్లేపత్వమునకు
మూలమై నిర్బంధములకు సాధనముగాగలదని
షమ్సుధర్డు ప్రభువర్యుని ప్రసంగము విశదము
చేసినది. నిర్బంధములకు స్వరాజ్యపక్షపుసహ
కారముతోడ్పడిన సంస్కరణముల నాటకము
సంపూర్ణ మగును. సంస్కరణముల విమర్శ
నోపసంఘము నాటకముతో పిల్లనాటకము.
ఈ పిల్ల నాటకము నిరంకుశవర్గ

బలమును సంరక్షించుటకు వినియోగపడును గాని సంస్కరణములపయోజనమునకు వినియోగపడజాలదని ఓలివియరుప్రభువు భావములు విశదముచేసినవి. పర్యవసానము లీకమిషను ఎత్తినపెద్దబరువుమాత్రముతప్పని సరియగును. శేషము మామూలాట మిగులును. అధికారవర్గము క్రమముగ బలమును బొందుచున్నను ప్రజాబలము చీలిపోవుచున్నది.

* * * *

స్వరాజ్య పక్షముతోపాటు కాంగ్రెసు సభ్యులం దంతర్భేదము లేర్పడుచున్నవి. మూడేండ్లసంరంధము దుఃఖానుభవము అలసటను కలుగజేసినవి. చిరకాలదుఃఖానుభవము మానవులకు సహ్యము గాజాలదు. మానవులు సౌఖ్యమునకు మార్గాన్వేషణమును జేయుట కనవరతము ప్రయత్నించుచుండురు. గాంధీ మహాత్ముడు బోధించినత్యాగము సన్న్యాసము మానవులకు చిరకాలము దురారాధ్యములు. భోగావృతమైన ప్రపంచమునందు త్యాగము లక్ష్యమగుట దుర్లభము. ఇదియే స్వరాజ్యపక్ష ప్రతిఘటనమునకును రాటపు నిరసనమునకును మూలకారణము. త్యాగప్రభావమును గ్రహించుట మహానుభావులకు సాధ్యము గాని సామాన్యులకు సాధ్యము గాదు. అహమదాబాదు తీర్మానములును త్యాగాంశమునెవ్వక్తముచేయుచున్నవి. ఇట్టిసందర్భములందు

కాంగ్రెసుసంఘములం దేర్పడిన యంతర్భేదములును భిన్నాదర్శములకు సహజములైనను కలహకారణంబులు గలుగుట సంతాపకరము. వరమానసంవత్సరమునం దంతర్భేదములును నిర్బంధములును గలుగజేయునున్న ఫలమును కాలగర్భము విశదము చేయగలదు.

రక్తాక్షిసంవత్సరఫలము భయంకరముగ నుండుననటకు సూచనలు గనిపించుచున్నవి. నిర్బంధములకు దోడుగ నీతిబాధలును పలుకుచున్నవి. దక్షిణదేశమునందు నీటిసరదలు మహాపద్మనమును గలుగజేసినవి. అతివృష్టి నీటివెల్లువలకు గారణమై సంక్షోభమును గలుగజేసినది. పంటెసలు కూలినవి. ఇండ్లు పడినవి. పంటచేలు పాడైనవి. పశువులు మడిసినవి. జనులు చనిపోయిరి. మలయాళము తిరువాన్కూరు మైసూరు తంజావూరు తిరుచనావల్లి మొదలగు ప్రాంతములయందు విశేషమైననష్టముగలిగినది. ప్రజలన్నవస్త్రములకై పరితపించుచున్నారు. కలరా మొదలగు వ్యాధులును చెలరేగుచున్నవి. ఆషన్నులైన ప్రజల నుద్ధరించుటకు సకలజనులును యథాశక్తిని సహాయమును జేసి భగవదనుగ్రహమునకు బాత్తు లగుదురుగాత! రక్తాక్షి సంవత్సరమునందలి శేషించిన మానములం దైనను పరమేశ్వరుడు లోకమునకు శాంతిని ప్రసాదించి రక్షించుగాత!

